KIZILLAR

İSPANYOL FUTBOLUNUN DÜNYAYI FETHİ

JIMMY BURNS

Ali Murat Hamarat'ın sunumuyla

Çeviren: Bora İşyar

ithaki

FUTBOL KÜLTÜRÜ

Jimmy Burns Madrid'de dünyaya gelen ödüllü yazar Jimmy Burns, aynı zamanda gazetecilik ve bloggerlık yapıyor. Burns'ün kitapları arasında Somerset Maugham ödüllü *The Land that Lost its Heroes*, İthaki tarafından yayınlanan *Tanrının Eli: Futbolun Kayan Yıldızı Diego Maradona'nın Hayatı*, *Barca: A People's Passion*, *When Beckham Went to Spain* ve *Papa Spy* yer alıyor.

Kızıllar: İspanyol Futbolunun Dünyayı Fethi
Jimmy Burns
Orijinal Adı: *La Roja: How Soccer Conquered Spain and How Spanish Soccer Conquered the World*

İthaki Yayınları - 2011

Yayın Yönetmeni *Alican Saygı Ortanca*
Sanat Yönetmeni *Hamdi Akçay*

Dizi Koordinatörü: *Tan Morgül*
Yayıma Hazırlayan: *Hamdi Cemre Avcılar*
Kapak İllüstrasyonu: *Saydan Akşit*
Kapak Tasarım: *Hamdi Akçay*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *Mehmet Büyükturna*
1. Baskı, Kasım 2021, İstanbul

ISBN: 978-625-8475-33-3

Sertifika No: 46603

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6, Zeytinburnu - İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 48625

KIZILLAR
İSPANYOL FUTBOLUNUN DÜNYAYI FETHİ

Jimmy Burns

Çeviren: Bora İşyar

Kidge, Julia ve Miriam için

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ
Ali Murat Hamarat

İlkokuldaydım, çok iyi hatırlıyorum. Yedi ya da sekiz yaşındaydım. Hafta sonu televizyonda bir maç izliyordum. Babamın pek sevdiği Real Madrid, deplasmanda oynuyordu. Sol ayaklı bir oyuncu, ayak içiyle korner kullanmaya hazırlanıyordu. Saha nispeten küçüktü. Gerilecek az yeri vardı. O ceza sahasındaki arkadaşlarını süzerken, gözlerime inanamıyordum. Sahayla tribünler arasındaki tellerden uzanan eller ona vurmaya çalışıyordu. Hatta birisinin kolu hafif sıyrılmış, kanıyordu. Çok kısa bir süre sonra uyku saatim gelmiş, annem tarafından yatırılmıştım.

Ertesi sabah ilk işim ansiklopedi açmak olmuştu. İspanya tarihini okumaya başlamış, "iç savaş" diye bir şeyden haberdar olmuştum. O kanayan kol bir Bask'a aitti; Athletic Bilbao taraftarıydı...

Bu satırların yazarının oyuna farklı bakmasında önemli bir rolü var İspanyolların. Daha ufacıkken Basklar, Katalanlar, Kastilyalıları öğrenmiştim, hakeza General Franco'yu da. O günlerde dedeme "Diktatör nedir?" diye ısrarla sorduğumu, dönemin cumhurbaşkanı Kenan Evren için "Franco'ya benziyor mu?" dediğimi çok iyi hatırlıyorum. Çocuktum, durmadan soruyor, anlamaya çalışıyordum. Tesadüf bu ya, o konuşmayı yaptığımız yerde bu sunuşu kaleme alıyorum.

Kulüpler düzeyinde bu kadar başarılı olan bir ülkenin milli takımlarda bir türlü bir eşiği atlayamaması, milyarları peşinden sürükleyen oyunun benim için en büyük gizemlerinden biriydi. Bir zamanların Şampiyon Kulüpler Kupası,

günümüzün Şampiyonlar Ligi'nin en başarılısı onlar. En çok onlar kazandılar, en çok onlar final oynadılar. Eskinin UEFA Kupası, günümüzün Avrupa Ligi'nin de en başarılısı onlar. Senaryo yine aynı. En çok onlar kazandılar, en çok onlar final oynadılar. Artık olmayan Kupa Galipleri'nde durum pek farklı sayılmaz, en çok finale İspanyol takımlarının çıktığını görürsünüz.

Avrupa Şampiyonasının prematüre zamanında 1964'te zafere ulaşan Boğalar, 1992'de de Olimpiyat'ta gülmüştü. Fakat bir türlü istenen başarılar gelmiyordu.

2000'lerde Barcelona'nın çimlerde başlattığı futbol devrimi, kısa sürede tüm yeryüzünü sarıyordu. Modern bir manifesto olan *tiki-taka*, Katalan oyuncular sayesinde milli takımın da şiarı oluyor, hasat mevsimi 2008'de başlıyordu.

O finali Alman arkadaşlarımla Beyoğlu'nda izlemiştim. Bulunduğumuz yerde Almanya'yı tutan sadece onlardı. Tesadüf bu ya, Boğaların bir önceki Avrupa Şampiyonası finalinde de benzer bir şey yaşamıştım aslında.

1984'teki finali dün gibi hatırlıyorum. Neden mi? Çok basit, zira yazmıştım!

Sahi siz de benim gibi çocukken günlük tutmuş muydunuz? İşte bu karşılaşma, benim asında hayattaki ilk maç yazım ya neyse...

Tatildeydim annemle. Devir eski, öyle odalarda televizyon melevizyon yok. Tatil köyünün salonunda o zamanlar için büyük, bugün minicik ekranlı bir televizyon bulunuyordu. Aşağı yukarı elli kişi ilk düdüğü bekliyordu. Fransızları saymazsanız, herkes İspanya'yı tutuyordu. Ben hariç... Yarı finalde yine Fransa'nın kazandırdığı ek harçlık baldan tatlı gelmişti; "kraldan çok kralcı" olduğum ilk gün de o olsa gerek ya neyse.

O zamanlar tek kanallı olan TRT yayına geçtiğinde, Fransızlar deliriyordu. Platini'yi beyaz camda gören bir vatandaşı, televizyona yapışıp yürüyen ilahlarını öpüyordu. Birine bu kadar tapılabilir miydi?

İlk düdükle beraber Kemer'de müthiş bir hava vardı. Kırkın

üzerinde insan Fenerbahçe Marşı'nı söylüyor, nakaratta Viva España'ya dönüyordu.

Platini'nin berbat frikiğini Arconada yumurtlayınca havalara uçmuştum. Memlekete sonradan hoca olarak gelecek Tigana maçın sonlarında orta sahadan yardırıyor, savunmanın arkasına kaçan Bellone'yi buluyordu. Fransızların çığlıklarına, benim "hadi"lerim karışıyor, top kaleciyi geçtiğinde zıplamaya başlıyordum.

Meşin yuvarlak ağlara değdiğinde omuzlardaydım. Salondaki Fransızlar delirmişti. Frambuazlı pastayı mideye indirmiş, zorla şampanya içirilmiştim. Paris'teki seremonide Horozlar kupayı, binlerce kilometre ötede Kemer'de de animatörler beni kaldırıyordu.

Tüm hengâme bittikten sonra marşlarla odama bırakılmıştım. Bir maç sayesinde Fransız kankalarım olmuştu, bütün tatil benimle ilgilenen, şakalaşan ve hatta dönüş yolunda uğurlayan... Herhalde söylemeye gerek yok; tek kelime bile konuşamıyorduk ancak bir topun etrafında buluşmuştuk. Ortak dilimiz futboldu!

Yirmi dört yıl sonra ben de İspanya saflarına dahil olmuştum. Zira o kadar iyi bir futbol oynuyorlardı ki. Bardaki vatandaşlarımız da onları tutuyordu; tıpkı çeyrek asır evvel Kemer'dekiler gibi...

İspanya'yı kırk dört yıl sonra Avrupa şampiyonluğuna taşıyan teknik direktör Aragones, ayağının tozuyla geldiği Türkiye'de "Dede"ydi. Malum Fenerbahçe serüveni tatsızdı, o günlerde basında her gün tartışılması sıradan bir olaydı. Ondan bayrağı devralan del Bosque, meslektaşından farklı olarak Boğaların başına geçmeden bu topraklara ayak basmıştı. Ona uygun bulunan nam-ı müstear "Yeniköy Kasabı"ydı. Beşiktaş'a karşı açtığı tazminat davasından aldığı 8.5 milyon avro, Türkiye'de kulüplerin nasıl yönetildiğinin özeti gibiydi. Rojas'ı uçuran bizim pek beğenmediğimiz, lakaplar ürettiğimiz hocalardan başkaları değildi. Onlar şüphesiz buzdağının görünen yüzle-

riydi, arkada yatan çimlerde yazılan bir manifestoyu doğuran zihinsel bir devrimdi...

İspanya futbolunun dört büyüğünün kuruluşlarına baktığımızda, düşündüğümüzden çok daha karmaşık bir tablo dikkat çekiyor. Real Madrid'in ilk başkanları Katalan, Atletico Madrid'in kurucuları Bask, Barcelona'nın kurucusu İsviçreli. Athletic Bilbao deseniz gerek Bask Bölgesi'nde çalışan İngiliz işçilerden gerek İngiltere'de okuyan seçkin Bask ailelerinin çocuklarının o topraklarda tanışıp âşık olduğu oyunu kendi vatanlarına getirmelerinden doğmuş.

Cristiano Ronaldo'nun 2009'da Real Madrid'e transfer olmasından sonra dünyada zamanı durduran ender olaylardan biriydi El Clasico. Yine Portekizlinin İtalya'ya transfer olmasından sonra biraz tadı tuzu kaçsa da yıllarca tüm dünyayı ekranların önüne mıhlayan bir kapışmaydı Barcelona-Real Madrid buluşmaları; tarihten beslenen, çimlerde oynanan âdeta modern zaman tragedyası. Şüphesiz bambaşka bir rekabet onlarınki, iki kulübün öyküsünden çok daha fazlası... Kitaptan rol çalmamalı, ezeli rekabetin taraflarını Jimmy Burns'e bırakmalı!

İspanyol futbol tarihini ilk araştırmaya başlarken, Franco'nun iktidarının bir bölümünde Real Madrid'in hiç şampiyon olmadığını görünce çok şaşırmıştım. 1939-1953 arasında şampiyon olamayan eflatun-beyazlıların yazgısı bir transferle değişmişti. Barcelona'nın da anlaştığı bu Arjantinli oyuncunun iki yıl başkentlilerde, iki yıl Katalanlarda oynamasına karar verilmişti. Sonradan Barça imzadan vazgeçmiş, olaylar gelişmişti.

Bu transferden sonra şaha kalkan Real Madrid önce lig, ardından da Avrupa'da fırtına estirmişti. 1955-56 sezonunda demir alan Şampiyon Kulüpler Kupasını âdeta ambargosuna alan başkentliler üst üste beş kez zafere ulaşırken, tüm bu finallerde Di Stefano gol atmıştı! Ruh ikizi Puskas ile birlikte

camiayı uçuran efsanenin transferi sanki bir milattı. O güne kadar oynanan 22 sezonda sadece iki defa mutlu sona ulaşan Beyaz Şimşekler, onun boy gösterdiği 11 sezonun sekizinde şampiyonluğa ulaşmıştı. Peki Pele'nin tarihin en iyisi dediği futbolcu ya Barcelona'ya gitseydi... Kuvvetle muhtemel bugün Real Madrid dünya devi değildi. Hatta belki de bu kitap kaleme alınmayabilirdi.

Real Madrid'in Avrupa'yı tahakküme aldığı yıllarda, çimlerde onlara karşı direnen Macar yıldız Kubala'ydı. Fakat ondan yıllar sonra kente gelen bir Hollandalı, sadece kulübün değil, futbolun abecesini değiştirmişti.

1973'te Gaudi'nin şehrine ayak basan Cruyff, futbolculuk döneminde bir lig, bir de kupa şampiyonluğuna imza atabilmişti. 1978'de başkanlık koltuğuna oturan ve tam 22 yıl görev yapan Josep Lluis Nunez, yavaş yavaş kulübün çehresini değiştiriyordu. Birçok tesise imza atmış, La Masia çiftlik evini satın almıştı. İşte stadın dibindeki o yer altyapıya tahsis ediliyor, meyveleri sonradan alınıyordu.

Bir röportajında Franco'nun kendisi de dahil bazı Katalan iş insanlarına verdiği desteğin altını çizen Nunez, İspanya'nın değişik bölgelerinin de bu kredilerle büyüdüğünü vurgulamıştı. Fakat istenen sonuçlar bir türlü alınamıyor, Real'de "Akbaba Beşlisi" şov yapıyordu.

Topun ağzındayken son çare Cruyff'tu. 1988'de teknik direktörlük koltuğuna oturan Hollandalı futbol filozofu hem üst hem de altyapıyı mükemmelleştiriyordu. Pasa dayalı oyun anlayışı gelişiyor, kulübün gençleri topla yatıp kalkmaya başlıyordu. Artık teknik önemliydi, fizik ikinci plana atılmıştı. Daha önceden ıskartaya çıkarılacak çelimsiz Xavi, Iniesta, Messi gibi futbolcular bu zihniyetle güneş gibi parlamıştı. Barcelona'nın mottosu "Bir kulüpten daha fazlası", alamet-i farikası *tiki-taka*, kumandanı Guardiola'ydı. Bu zihniyet devrimi, İspanya milli takımına da zaferleri getirmişti.

Seksenlerde kendi yetiştirdiği değerlerle şampiyonluklara ulaşan Real Madrid, 2000'lerde yıldızlar topluluğuna dönmüştü. Bir pazarlama stratejisinin de sonucu olan Los Galacticos forma sattırıyor fakat ezeli rakibinin gölgesinde kalıyordu. 29 Kasım 2010'da Barça, Real Madrid'i beşlerken, oynayan on dört futbolcudan onu La Masia çıkışlıydı. İki yıl sonraki Levante maçında sakatlanan Dani Alves'in yerine Martin Montoya geçtiğinde tarih yazılıyordu; sahadaki 11'in tamamı o altyapıdandı. Kimbilir, bu belki de bir daha izleyemeyeceğimiz bir masaldı!

Sonra makas kapandı; Barcelona İspanya'da, Real Madrid Şampiyonlar Ligi'nde zaferlere ulaştı. Milli takım derseniz, 2012'de son Avrupa şampiyonluğundan bu yana yine mazilerini arıyorlar. Bakalım tekrar şaha kalkmak için kırk dört yıl bekleyecekler mi?

Burns, *Kızıllar: İspanyol Futbolunun Dünyayı Fethi* kitabında bizi ülke topraklarında büyülü bir yolculuğa çıkarıyor. Meşin yuvarlağın peşinde, tarihin izinde, Don Quijote'nin gölgesinden günışığındaki zaferlere sıradışı bir macera. Bildik bilmedik öyküler, anekdotlar, dünden bugüne oyunun unutulan/hatırlanan kahramanları... Okudukça bir girdaba kapılıyorsunuz; sürekli biriktiriyor, biriktirdikçe saptığınız patikalardan bambaşka diyarlara, takımlara, maçlara doğru yol alıyorsunuz.

2020

ÖNSÖZ

Güney Afrika'dan tüm dünyaya yayılarak bir milyar kişiye ulaşan insan dalgası, önce Akdeniz'i, sonra da bakir Kastilya-La Mancha topraklarını aşıp Madrid sokaklarını vurdu. 2010 Dünya Kupasını kazanan kahraman takımın eve dönüşünü başkentte kutlayan bir milyondan fazla İspanyol, boğucu yaz sıcağını ve sokakları kaplayan toz bulutunu umursamıyorlardı bile.

Milli takım oyuncuları Kraliyet Sarayı'nda, Kral Juan Carlos* ve Kraliçe Sofia karşısına çıktıktan sonra, üstü açık iki katlı bir otobüse atlayıp Manzanares Nehri kıyısında yapacakları zafer turuna çıktılar. Başbakan José Luis Zapatero'nun** konutundan, Don Quijote'ye hayat veren Cervantes adına dikilmiş anıtın yer aldığı İspanya Meydanı'na [*Plaza de España*] uzanan kısa ancak bir ulusun karakterini tanımlayacak derecede anlamlı bir yolculuktu bu.

Yabancı güçlerin istilaları, darbeler ve iç savaşların damga vurduğu tarihi boyunca İspanya kimi başarılı kimiyse felaket derecede beceriksiz krallar ve siyasi liderler tarafından yönetildi. Dünya Kupası kutlamaları sırasında Zapatero, ülke yönetiminde gösterdiği kifayetsizlik ve Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle siyasi kariyerinin sonuna gelmiş ve tüm popülaritesini yitirmiş bir sosyalist lider portresi çizerken; Kral Juan Carlos milli uzlaşının sembolü olarak öne çıkıyordu. Carlos, diktatör Franco 1975'te hayatını kaybettikten sonra, demokrasiyle idare edilen bir devletin lideri rolüne so-

* Carlos, 19 Haziran 2014'te tahttan indi. -*çn*

** Zapatero, başbakanlık görevini 20 Aralık 2011'e dek sürdürdü. -*çn*

yunmuş ve tahta çıktıktan altı yıl sonra gerçekleştirilen darbe girişimine tüm gücüyle karşı koymuştu. Onun bu dik duruşu, 1920'lerde General Miguel Primo de Rivera'nın kansız başkaldırısını izlemekle yetinen dedesi 13. Alfonso'ya taban tabana zıttı. Zaten 1981 darbe girişiminin en çarpıcı yanı, teşebbüs edilmiş olması değil; başarısızlıkla sonuçlanmış olmasıydı. İspanyollar, sabah uyandıklarında dimdik ayakta durmakta olan demokrasilerine daha da sıkıca bağlandılar. İspanya, Franco'nun karanlık dönemini çoktan kapatmıştı ve o günlere geri dönmenin imkânı da yoktu artık. Yine de bu, İspanya'nın, asaleti ve başarıları tamamen bir hayal ürünü olan –fakat ülkelerinin ahlaki ve siyasi bakımlardan diğerlerinden üstün olduğunu iddia edebilmek adına İspanyol filozofların varlığına müteşekkir oldukları– bir "kahraman"da vücut bulan bir millet olduğu gerçeğini değiştirmiyordu. Bu gerçeği herkese hatırlatan şey de taraftarların Dünya Kupası zaferini kutlamak için etrafında toplandıkları "kahraman" Don Quijote anıtından başka bir şey değildi.

İspanya İç Savaşı 1936'da başlamadan hemen önce 2. Cumhuriyet'in Cumhurbaşkanı Manuel Azaña, Don Quijote'nin yenilgisi ve yaşadığı hayal kırıklığının İspanya'nın başarısızlıklarını sembolize ettiğini söylemişti. Eğer geleceği görebilseydi, İspanyol futbolunun da ülkenin siyasi tarihini bire bir yansıtacağını ekleyebilirdi: Bireysel yetenek ve dehaların damga vurduğu, kolektif çabanın arada sırada öne çıktığı; kulüpleri uluslararası arenada başarıdan başarıya koşarken, milli takımı başarısızlığa mahkûm bir ülke futbolu.

2010 yılında, belki de bu yüzden Don Quijote anıtına çıkan sokak ve caddeleri dolduran binlerce İspanyol, yavaş yavaş ilerleyen milli takım otobüsüne hayranlık dolu gözlerle bakıyor ve bu yaşadıklarının bir rüyadan ibaret olmadığını teyit etmek istercesine, ona dokunmaya çalışıyorlardı.

Bu, sıradan bir eve dönüş partisi değildi. Kutlamalar, şampiyon takımdaki bölgesel kimlik farklılığını yansıtmak amacıyla kuzeyde Sevilla'dan güneyde Barselona'ya kadar

yayılmıştı. Kutlamalar sırasında; milli takımın zaferini kutlayan bir esnaf, terörist grup ETA'nın İspanya'dan bağımsızlık kazanmak için savaş vermekte olduğu Bask Bölgesinde saldırıya uğramış, sağcı İspanyol "vatanseverler" ise bir Bask siyasetçisinin heykelinin üstüne sarı ve kırmızı renklerden oluşan İspanyol bayrağını örtmüşlerdi. Katalonya'da bağımsızlık yanlısı bir grup radikal Barça taraftarı, Dünya Kupasını protesto etmiş ve kutlama partisinin yapıldığı gün alternatif bir gösteri düzenlemişlerdi ancak bunlar münferit olaylardı. Ülkenin dört bir yanında, hatta İspanya karşıtlığıyla tanınan milliyetçi mahallelerde bile İspanyol bayraklarına rastlanıyordu. Futbolda yaşanan bu başarı, tarihleri boyunca sosyal, kültürel ve siyasi olarak birbirlerinden kopuk yaşayan bölge ve halklarını bir anlığına dahi olsa bir araya getirmişti.

Bu takım, İspanya'ya ilk Dünya Kupasını kazandırmakla kalmamış, oynadıkları oyun birçoklarınca tarihin en iyi futbolu olarak yorumlanmıştı. Milli takımın lakabı Kızıllar'dı [*La Roja*] ve bu adı ilk kullanan, İspanya'ya 2008'de Avrupa Şampiyonluğu'nu getiren yaratıcı ve aynı zamanda da kazanma odaklı futbolu oynatan Luis Aragonés'ti. Zaten kırmızı uzun zamandan beri İspanyol Milli Takım formasında yer alıyordu ve bu rengin (İtalyanların Gök Mavisi ya da Fransızların Mavisi gibi) bir marka hâline gelmesinin önündeki tek engel siyasetti. Aragonés, milli takım için Kızıllar adını kullandığında İspanya'da siyaset köprüsünün altından çok sular akmış olduğunu ve halkın takımın forma renginin aynı zamanda lakabı olması konusunu sorun etmeyeceğini düşünüyordu. Yine de takvimler 2008 yılını gösterirken iç savaşta Franco'yu desteklemiş gruplar, tecrübeli teknik direktörün kendilerini provoke etmeye çalıştığını iddia etmişlerdi zira iç savaşta kızıllık Franco karşıtlığını sembolize ediyordu; Real Madrid sahaya bembeyaz bir formayla çıkarken, Barça'nın forma rengi kırmızıydı ve Katalan bayrağında İspanyol bayrağına nazaran daha fazla kırmızı çizgi vardı. Bunun yanı sıra, Real Madrid taraftarları, bir Kastilya şehri olan Valladolid'de dünyaya

gelmesine rağmen Barça taraftarı olan ve bunu gizlemeye de ihtiyaç duymayan ilk İspanyol başbakanı Zapatero'nun da iktidarda olmasından hiç memnun değillerdi.

Lehmann Brothers'ın iflasının tetiklediği küresel bankacılık krizinden önceki 2008 yazı, Zapatero'nun sosyalist iktidarının cicim aylarıydı diyebiliriz. Baharda yapılan seçimleri kazanan Sosyalist Parti'nin lideri Zapatero, planladığı sosyal, siyasi ve kültürel değişimleri hayata geçirebilmek için büyük bir fırsat yakalamıştı. Çok çetin geçen bir yarış sonrasında kazanılan seçim zaferi, halkın Zapatero'nun aralarında İspanyol askerlerini Irak'tan çekmek, bölgesel özerklikleri tanımak ve eşcinsel evlilikleri yasallaştırmak olan cesur hamlelerini desteklediğini gösteriyordu.

Gelecek kızıl renge bürünmüştü ve belki de bu yüzden bir grup sağcı, Aragonés'i siyasi fırsatçılık yapmakla suçlamışlardı. Hâlbuki Aragonés bir siyasetçi değil, patavatsızlığı yüzünden başı sık sık derde giren –İngiltere Milli Takımı'nın formasını giyen siyah oyuncular hakkında yaptığı ırkçı yorumlar sonrasında olduğu gibi– bir futbol insanıydı. Bu bağlamda, halkın Kızıllar lakabını tutması (Dünya Kupası öncesi işine son verilerek yerine Vicente del Bosque'nin geçtiği) Aragonés'e verilen destek veya ona duyulan sevginin bir göstergesi değildi. Daha ziyade halk, bu lakabın, İspanya'nın başarısızlığa mahkûm bir devletten medeni bir ulusa dönüşümünü sembolize ettiğine inanıyordu zira futbol onları; tüm farklılıklarına rağmen ortak bir hedef doğrultusunda bir araya getiriyordu.*

İngiliz seyyah Richard Ford, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında belki de İspanya hakkında bir yabancının yazdığı en iyi kitap olan *A Handbook for Travellers in Spain and Readers at Home*'u [İspanya'ya Yolculuk Edenler ve İngiltere'deki Okurlar için El Kitabı] kaleme almadan önce ülkeyi at sırtında boydan boya gezmişti. Ona göre İspanyol halkının en temel özelliklerinden biri ortak bir paydada bir araya gelmeyi becerememe-

* 2008-09 sezonunda Fenerbahçe'yi çalıştırdıktan sonra emekliye ayrılan Aragonés, 1 Şubat 2014'te 75 yaşında hayata gözlerini yumdu. *–çn*

leri ya da istememeleriydi: "İspanya, aynı tarihte olduğu gibi bugün de incecik bir iple birbirine bağlı, ortak bir aidiyet hissi olmayan ve bu yüzden de bir türlü güçlenemeyen bir grup zayıf vücuttan oluşuyor."

Kızıllar, ülke insanına hem heyecan hem de hayat vermeyi başardı. Bu, idam mangalarının döktükleri kanın değil; tüm dünyanın alkışladığı bir futbol takımının rengiydi. Bu takımda yer alan oyuncular hem güzel hem de etkili bir futbol oynuyorlar ve belki daha da önemlisi, kendilerini bir bütünün parçası olarak görüyorlardı... Birimiz hepimiz, hepimizi birimiz için.

Güney Afrika'da düzenlenen Dünya Kupasından birçok hatıra kaldı bizlere: *Vuvuzela*'ların kulakları sağır eden gürültüsü, İngiltere'nin perişanlığı, ABD'nin kısmen de olsa başarılı olması; Fransa'nın, oyuncuların isyanı sonucunda utanç verici biçimde turnuvaya veda etmesi, Hollanda'nın asla pes etmemesi, yerel halkın takdire şayan ev sahipliği ve en önemlisi de kupayı en iyi futbolu oynayan takımın kazanmış olması.

Futbolseverler, Johannesburg'daki Soccer City stadyumunda oynanan İspanya-Hollanda finalinin uzatma dakikalarında Andrés Iniesta, Cesc Fàbregas'tan gelen topu kontrol edip müthiş bir voleyle ağlara yolladığında nerede olduklarını ya da ne yaptıklarını hatırlıyorlar mı bilemiyorum ama ben çok net hatırlıyorum: Ülkenin güneyinde, bir grup İngiliz'in 1887 yılında İspanyol topraklarındaki ilk futbol maçını yaptıkları kumsalda, açık havada kurulmuş bir televizyon ekranının önündeydim ve kumsaldaki herkes gibi ben de top ağlarla buluştuğu anda İspanya'nın yıllardır arzuladığı zafere ulaşmasının önünde hiçbir engel kalmadığını adım gibi biliyordum.

Maça, Hollanda klasik turuncu formasıyla; İspanya ise formalar karışmasın diye, kırmızı yerine lacivert formasıyla çıkmıştı ancak giydikleri formanın rengi onların Kızıllar olarak anılmasına engel olmadı. Yıllar süren bozgunlardan sonra, önce Avrupa, sonra da Dünya Şampiyonu olmuşlardı. *Çok yaşa* Kızıllar!

LEHÇE BASKIYA ÖNSÖZ

İspanyol futbol tarihinde, milli takıma sadık taraftarları, en sevdikleri emektar oyuncularının –örneğin Villa, Iniesta, Ramos, Casillas, Busquets ve Xavi Alonso– 2014'te Brezilya'da düzenlenen Dünya Kupasına utanç verici biçimde veda etmeleri kadar üzen çok az sahne yaşanmıştır.

İspanya'nın, Avrupa'nın beklentileri karşılayamayan takımı kimliğinden sıyrılıp, kıtanın en güçlü takımı statüsüne önlenemeyen yükselişini takip eden bu veda korkunç bir hayal kırıklığı yarattı. 1964'ten beri ciddi bir turnuva başarısı olmayan Kızıllar, 2008'de Luis Aragones yönetimine Avrupa Şampiyonasını, ve Vicente del Bosque ile 2010'da Dünya Kupasını ve 2012'de bir kez daha Avrupa Şampiyonasını kazanmışlardı.

Brezilya'ya gitmeden önce del Bosque bana önündeki en büyük zorluğun oyuncularını motive etmek olduğunu söylemişti. Zirveyi fethetmiş olan oyuncuların önlerinde tırmanmaları gereken bir dağ daha vardı – hem de, kulüp futbolunun gerekleri kilit oyuncuların kendilerine olan güvenlerine ciddi bir darbe vurduktan hemen sonra.

2012 Avrupa Şampiyonası zaferinin yarattığı olumlu havanın dağılmasının akabindeki dönemde, İspanyol futbolunun iki devi FC Barcelona ve Real Madrid hayli çalkantılı sezonlar geçirdiler. Ancak bu noktada altın çağın sona ereceğini iddia edenler yanıldılar; İspanyol futbolunu hayal kırıklıkları kadar zaferler de bekliyordu gelecekte.

İspanyol kulüpleri arasında hem personel hem oyun stili olarak Kızıllar'ın başarısında en büyük paya sahip olduğu-

nu iddia edebilecek tek takım FC Barcelona'ydı. Ancak Barça, akademi günlerinden beri gözü gibi baktığı, bir yuva sağladığı Pep Guardiola'nın kulüpten ayrılmasıyla birlikte, dönem dönem yaşadığı varoluşsal krizlerden birinin içinde bulmuştu kendini.

Söz konusu kriz, 2011-2012 Şampiyonlar Ligi finalinde Manchester United'ı alt eden Guardiola'nın ilerleyen günlerde onu zirveye çıkaran sihirli dokunuşunu kaybetmesiyle başladı. Aslında performansı düşen Guardiola değildi; daha ziyade sorun, Jose Mourinho ve diğerlerinin, hızlı tek paslara ve orta saha kontrolüne dayalı, ve daha önce değerleri anlaşılamamış olan Iniesta ve Xavi gibi oyuncuları oyunun tartışmasız yıldızları arasına sokan *tiki-taka* futbolunun zayıf noktalarının farkına varmış olmalarıydı. Katalan TV3, popüler politik hiciv şovu *Polònia*'dan esinlenen futbol hiciv programı *Crackòvia* için mükemmel bir karakter bulmuştu: Şeytan kıyafetleri içinde, Mourinho'ya benzeyen bir aktör, paranoyak bir Guardiola'yı andıran meslektaşının kâbuslarına girip, ona yenilgi üstüne yenilgi tattırıyor, zulmediyordu.

Programı ilk izlediğimde dikkatimi çeken noktalardan biri Polonya referansıydı. Daha sonra, yıllar önce bir grup fanatik Barça taraftarı ile birlikte Santiago Bernabéu'da gittiğimiz bir maçı anımsadım. Stadın girişine yaklaştığımızda işittiğimiz küfürlerden biri "*Polacos de mierda*" yani, "Leh boklar"dı. Bir Barça taraftarı şöyle açıklıyordu bu hakareti: "Bize Leh boklar diyorlar çünkü Katalanca konuşuyoruz ve dilimiz İspanyolcaya Lehçe kadar yabancı. *Ultras Sur*'a ait Madrid fanatiklerinin defalarca pantolonlarını indirip, bana kıçlarını gösterdiklerine şahit oldum. Bunlarla savaşmaya değmez. Polis zaten bize saldırmak için bahane arıyor... Bayraklarımıza bile el koyuyorlar. Neymiş efendim, bağımsız Katalonya bayrağı taşımak anayasaya aykırıymış!"

Mourinho, kendisini yeteri derecede ciddiye almayan, sadece Bobby Robson'ın asistanı, ya da onu özellikle hakir görenlerin hatırlatmaktan asla yılmadıkları üzere, "tercümanı"

olarak gören FC Barcelona'ya en az *Ultras Sur* kadar kin duyuyordu. Ancak *Ultras Sur*'ın Portekizli hocayı bağrına basmasının asıl nedeni kendini bir kulüpten çok daha fazlası olarak tanımlayan Barça'ya hiç saygı duymaması ve kazanmak için her yolu mubah görmesiydi.

Mourinho'ya da hakkını vermek gerekiyor. Onun fanatikçe sadık bir taraftar kitlesi olabilir ancak Portekizli kimsenin sevgisini kazanmak adına bir aziz kılığına girmedi. Guardiola ise, en az Mourinho kadar çıkarcı olsa da –daha sonra Katalan parlamentosu seçimlerinde aday olmasına rağmen, New York'taki, varlığından kimsenin haberdar olmadığı dairesinde Almanca dersleri alıp Bayern Münih'in yolunu tutmadan önce– sadece Barça'nın değil, Katalan milliyetçi mitosunun da bir parçası hâline gelmişti.

Püristler için, FC Barcelona'nın leke sürülmemiş renklerinin ve kimliğinin anlamını, kulübün ana sponsoruna "satıldığı", bahsi geçen bu sezonda yitirmiş olması şaşırtıcı değil; hatırlarsanız, yeni formada *Qatar Foundation* reklamı formanın önünde yer alırken, *UNICEF* logosu sırt tarafının altına konmuştu. (*Qatar* reklamı da 2016/2017 sezonunun başında formadan kaldırıldı.) 2011 yılında, sezonu 50 gol ile tamamlayan Lionel Messi, FIFA *Ballon d'Or*, Guardiola ise FIFA Yılın Antrenörü ödüllerine layık görüldüler.

Guardiola'nın son sezonunda Barça, *El Clásico*'ların birini kazanıp ötekini kaybetti, ligi ezeli rakibinin 9 puan gerisinde, ikinci sırada tamamladı, ve Şampiyonlar Ligi yarı finalinde Chelsea'ye elendi. İngiliz ekibi finalde Bayern Münih'i penaltı atışları sonunda mağlup edip, Avrupa Şampiyonu unvanını kazandı. Kısa süre sonra yaşadığı *Copa del Rey* zaferi ile Barça'da geçirdiği 4 yıldaki 14. kupasını kazanan Guardiola, kulüpten ayrılacağını açıkladı.

Bir Barça taraftarı, yani *culé* iseniz Guardiola'yı özlememeniz çok zor. O, yaşı biraz ilerlemiş Barça taraftarları için Cruyff'un "rüya takımına" kattığı oyuncuyken, daha genç

taraftarlar için kendi rüya takımını kurmuş olan bir teknik direktördü. İspanya ve dünya futboluna hem kulüp hem de milli takımlar seviyesinde yaptığı katkının haddi hesabı yok. Katalan teknik direktöre çok şey borçlu olduğunu itiraf eden ender eski Real Madrid oyuncularından biri de del Bosque. Barça'daki en başarılı dönemlerinde futbol dünyasında eşine nadir rastlanan bir zarafet, stil ve asalet örneği sergiliyordu Guardiola. Üstüne üstlük mistik bir havası da vardı; öyle ki, basın toplantılarına *El Greco* imzası taşıyan tablolar gibi esrar ve bilgelik damga vuruyordu.

Onun yokluğunda Barça'nın freni patlamış bir kamyon gibi son hız uçuruma sürükleneceğinden ve Cruyff-sonrası yıllarda olduğu gibi Real Madrid'in gölgesinde kalacağından korkuluyordu. İleride kendilerini bekleyen zorluklar hakkında en ufak fikirleri dahi olmayan taraftarları umutlandıran tek şey, Guardiola'nın kadim dostu ve yardımcısı Tito Villanova'nın teknik direktörlüğe getirilip bir nebze de olsa istikrar sağlanması oldu.

Lionel Messi'nin 2012'de FIFA *Ballon D'Or* ödülünü bir kez daha kazanması Barça'nın dünyanın en büyük kulüpleri arasında yer alabilmesindeki en büyük rollerden birini, top becerisi, vizyonu ve akıllara durgunluk veren çalışkanlığı ile futbol tarihinin en iyi oyuncuları arasında haklı yerini alan Arjantinli'nin oynadığını gösteriyordu.

Messi, Guardiola'nın takımdan ayrılma kararıyla büyük hayal kırıklığı yaşayan oyunculardan biriydi. Mesele kaptanın gemiyi terk etmesi değil, bunu ortaya çıkmasında kendisinin de rolü olan sıkıntılı bir sürece girdikleri anda yapmış olmasıydı. Bu noktada, Guardiola ile kulüp başkanı Sandro Rossell'in ilişkileri dibe vurmuştu (zaten asla Joan Laporta'yla olduğu gibi iyi geçinememişti Rossell ile) zira Katalan teknik direktör yerine geçecek ismin açıklamasında yaşanan rötardan ve kulüpten ayrılmasının nedeninin para olduğu dedikodularından rahatsızdı.

Villanova dönemi, kulüp tarihinin en karmaşık ve tra-

jik dönemlerinden biriydi. Sahada başarılı sonuçlar alan Villanova'nın ekibi sezonun büyük kısmını zirvede geçirdi. 46 golle krallığa uzanan (iki kere hat-trick yapan) Messi'nin takımı 11 Mayıs 2013'te, Real Madrid'in 15 puan üstünde ulaştı 22. şampiyonluğuna. Ancak *Copa del Rey* ve Şampiyonlar Ligi yarı finallerinde Real Madrid ve Bayern Münih'e mağlup olmaktan kurtulamadılar.

Bu iki mağlubiyetten daha küçük düşürücü olanı, Bayern'e karşı Münih'te alınan (ve Barça'nın kupaya toplamda 7-0'lık bir skorla veda etmesine yol açan) 4-0'lık yenilgiydi. Bu hezimetin sorumlusu ne hakemler ne de kötü şanstı; daha iyi organize olan ve daha motive bir görüntü çizen Bayern, rakibini dağıtmıştı. Bu sonuç, emektar Barcelona taraftarlarına Cruyff'un Barça'sının Atina'da Milan karşısında aldığı yenilgiyi hatırlatmıştı elbette. Ve hepsi Barça'nın tekrardan karanlık bir döneme girmekte olduğundan endişe duyuyorlardı. Bu arada Messi'nin takım için önemi, yaşadığı kas sakatlığı nedeniyle yedek oturduğu ve Barcelona'nın Franck Ribéry'nin Bayern'ine evinde hiçbir varlık gösteremeden 3-0 mağlup olduğu maçta bir kez daha görüldü.

Kamuoyu, Villanova'nın ölümcül hastalığının oyuncuların moralini ne raddede etkilediğini ancak ilerleyen yaz aylarında öğrenecekti. 19 Temmuz günü kulüp, ilk teşhis konmasını takiben müthiş bir cesaret örneği sergileyen Villanova'nın istifa ettiğini ve bundan sonra bütün enerjisini gırtlak kanserini yenmeye harcayacağını duyurdu. Teknik direktör sekiz ay sonra hayata gözlerini yumdu.

Villanova'nın yerine Başkan Sandro Rosell'in yakın arkadaşı Gerardo "Tata" Martino getirildi. Taraftarlar, teknik direktör olarak tek başarısını herhangi bir Avrupa kulübüyle değil de, Güney Amerika futbolunun devleri arasında dahi yer almayan Paraguay milli takımı ile yaşamış olan Martini tercihi karşısında şaşkınlardı. Teknik direktör göreve başlamadan bir ay kadar önce de tartışılan Neymar transferi gerçekleş-

miş, ve İspanyol vergi kanunlarını hiçe sayarak oyuncuya yapılan ödemeleri gizli tutan kulüp yöneticileri, ahlaki öncelikleri olan taraftarların tepkisini çekmişlerdi.

Barça taraftarlarının çoğunun unutmayı yeğleyecekleri bir sezon oldu: Dümensiz bir tekneyi andıran Barça ne eskisi gibi alan kullanabiliyor ne de izleyenlere zevk veriyordu. Efsane kaptanları Carlos Puyol'un müphem bir sakatlık nedeniyle sezonun büyük bölümünde forma giyememiş olması da (ki sezon sonunda da futbola veda etti zaten) kulüpte esen huzursuz, olumsuz havayı özetliyordu aslında. Sergiledikleri futbol şiirselliğini yitirmişti. Iniesta ve Xavi'nin orta saha hakimiyeti sona ermiş, ikili en az takım arkadaşları kadar bitkin ve şaşkın bir görüntü çiziyordu. Neymar bir türlü form tutamıyor, hakkında vergi kaçırma iddiaları bulunan Messi ise anlaşılamayan nedenlerden ötürü beklentileri karşılamaktan uzak kalıyordu.

Daha da kötüsü, mahkemenin Neymar'ın Santos'tan Barcelona'ya transferinde kulüp ödeneğini kötüye kullanmaktan suçlu bulduğu Başkan Rossell, 23 Ocak 2014 günü istifa ediyordu. İstikrarsızlık havası ve kulüp üzerinde kirli oyunlar oynandığı hissi, merkez sağ partinin ısrarla ret oyu vermesi nedeniyle bir türlü yapılamayan Katalan bağımsızlık referandumunun gerdiği siyasal iklim nedeniyle gittikçe güçleniyordu.

Fakat Barça 2013/2014 sezonunu mucizevi şekilde averajla Real Madrid'in üstünde bitirdi. Ancak ezeli rakiplerinin Kral Kupasının ve finalde Atlético de Madrid'i mağlup ederek Şampiyonlar Ligi'ni kazanmasını çaresizce izlemek durumda kaldı. Kısacası, o yaz Avrupa'nın en iyi oyuncularından kurulu İspanyol milli takımı Dünya Kupasına utanç verici biçimde veda etmeden önce, eşsiz yeteneklerin boy gösterdiği ve nevi şahsına münhasır siyasi karakteriyle İspanyol kulüp futbolu dünya çapındaki futbolseverleri heyecanlandırmayı başarmıştı.

İspanyol futbolu için sezonun en olumlu yanlarından biri,

emektar kaleci Casillas'ı takımdan keserek taraftarlar arasında da ayrılığa yol açan selefi Mourinho'nun aksine ihtilaflı bir karakter olmayan Carlo Ancelotti idaresindeki Real Madrid'in sergilediği dinamik futboldu. Ronaldo ve Gareth Bale'ın hızı ve becerisinden istifade eden İtalyan teknik direktör takımına heyecan verici bir hücum futbolu oynatıyordu. O sezonki hiçbir maçın izleyicilere, Barça'nın eski günlerini anımsattığı ve Bernabéu'da müthiş bir mücadele örneği sergilediği 7 gollü *El Clásico* kadar heyecan vermediğini söyleyebiliriz. Iniesta takımını 7. dakikada öne geçirmiş, ancak Karim Benzema bir dakika içinde bulduğu iki golle skoru 2-1'e taşımıştı. Sonra Messi sarstı ağları. Ondan sonra da penaltıdan Ronaldo. Sonra bir daha ve bir daha Messi (her ikisi de penaltı atışından). Arjantinli, bu gollerle *El Clásico* tarihinin en golcü oyuncusunu unvanını da ele geçirmişti.

Ronaldo sonunda *La Liga*'daki dev rakibi Messi'yi alt edip Ocak 2014'te verilen *Ballon d'Or* ödülünü kazandı – ve sonraki iki sezonda da ödülü kimseye bırakmadı. Maç başına birden fazla gol ortalamasıyla oynayan oyuncu, Real Madird tarihinde 200 gole en çabuk ulaşan isim olmayı da başardı. Kısacası, her ne kadar hemşerisi Jose Mourinho'ya son sezonunda faydası dokunmasa da, 28 yaşındaki Ronaldo için 2013 harika bir yıldı.

Ronaldo ilk *Ballon d'Or*'unu 2008 yılında Manchester United forması giyerken kazanmış ancak sonraki dört yıl boyunca ödüle 13 yaşından beri Barcelona forması giyen Arjantinli Messi layık görülmüştü. Şaşırtıcı olmayan şekilde, bu dört senenin üçünde ikinci sırada Ronaldo yer alıyordu. Ronaldo ve Messi bir futbol tanrıları savaşına dönüşmüş, ikilinin yeteneklerini birbirlerine karşı sergiledikleri maçlar modern spor tarihinin efsanevi mücadeleleri arasındaki yerlerini şimdiden almışlardı.

Onların dünyanın en iyi futbolcusu olma yarışları İspanyol futbolunu tanımlayan dev Real Madrid-Barcelona rekabetinin de ayrılmaz bir parçası hâline gelmişti. Bu rekabette tarih,

kültür ve siyaset kadar, ticari çıkarlar da rol oynuyor ve yedi kıtaya yayılan taraftar kitleleri olan bu iki kulübün İspanyol futbolundaki hâkimiyeti artarak sürüyordu. İspanya içinden veya dışından hiçbir futbol kulübü Real Madrid ve Barcelona kadar gişe, üyelik, TV, ürün, sponsorluk ve daha başka türlü siyasi veya finansal getiri elde edemiyordu. Bu durum iki kulübe transfer pazarında, en iyi oyuncuları takıma katma ve takımda tutma konusunda müthiş bir avantaj sağlamakla kalmıyor, ülke çapındaki en yetenekli gençlerin yer aldığı finansal olarak çok güçlü durumda bulunan akademilerinden de maksimum düzeyde istifade edebilmelerini sağlıyordu.

Ancak Nisan 2014'te kaynakları görece olarak çok daha kısıtlı olan ve bu iki dev kadar mistiğe de sahip olmayan Atlético de Madrid, çok zayıf bir görüntü çizen Barcelona'yı eleyip Şampiyonlar Ligi yarı finaline çıkarak bu sanal duopolü yıktı. Arjantinli karizmatik teknik direktörleri Diego Simeone'nin taktikleri ve ilham gücü, taraftarlarının asla sarsılmayan sadakati, oyuncuların hırsı ve takım ruhu sayesinde Atlético de Madrid tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir özinanç örneği sergiliyordu.

Bir sonraki ay Nou Camp'tan çıkardığı bir puanla 1996'dan sonraki ilk *La Liga* şampiyonluğunu kazandı Atlético. Maçın son düdüğüyle birlikte Atlético oyuncu ve teknik kadrosu çılgınca kutlamalara başlamış, tribünleri dolduran binlerce Barça taraftarı da onları ayakta alkışlamıştı. Bu, Real Madrid'i mağlup eden ve mart ayında zirveye çıkmadan önce üst üste dokuz maçını kazanan Atlético için neredeyse kelimenin tam anlamıyla mükemmel bir sezon olacaktı. Ancak, Brezilya asıllı yıldız forvetleri Diego Costa, Nou Camp'taki maçın 14. dakikasında yaptığı bir sprint sonrasında diz bağlarından sakatlandı. Tüm uyarı işaretlerine rağmen Costa, Dünya Kupasına gidecek İspanyol milli takımının ana forveti olarak kadroya dahil edildi. Hâlbuki oyuncu Brezilya'ya vardıklarında maç eksiğini tamamlamaktan çok uzaktı. Üstüne üstlük, Real Madrid ve Barça oyuncularıyla aynı formayı hiç giymemiş birinin

tek forvet olarak takıma dahil edilmesi, ve Costa'nın Kızıllar'ın (Barça kaynaklı) orta sahada pas yapmaya dayalı oyun stiline bir türlü adapte olamaması sonucunda soyunma odasında dengeler bozulacak, huzursuzluk baş gösterecekti.

Costa'nın tam olarak iyileşememesin Atlético'nun Avrupa futbolunun tahtına çıkmasını hayli zorlaştıracağına şüphe yoktu. Ve 24 Mayıs 2014'te Lizbon'da oynayan finalde Real Madrid'e boyun eğdi Simeone'nin öğrencileri. Gareth Bale, Real Madrid'e onuncu Avrupa Şampiyonluğunu getirmişti ancak uzatmalar sonrası tabeladaki skor aslında Atlético'nun zafere ne kadar yaklaştığı ve maçın son anlarında yorgunluğuna yenik düştüğü gerçeğini yansıtmıyordu.

Atlético de Madrid maçın başlarında rakibine oyun anlamında üstünlük kurmuş ve Simeone'nin *La Liga* şampiyonu takımı, Casillas'ın hatasını affetmeyen Deigo Godin'in golüyle öne geçmişti. Bu üstünlüklerini de 5 dakikalık ilave sürenin son 90 saniyesine dek canla başla savundular - ta ki Sergio Ramos, Luka Modric'in kullandığı korner atışında topu kafayla ağlara yollayana kadar.

Uzatmaların bitimine 11 dakika kala, Ángel di María'nın şutunda Thibaut Courtois'nın çeldiği topu, dar açıdan kafayla ağlara gönderen Bale, Real Madrid'i 2-1 öne geçirdi. Aslında maç bu noktada sona ermişti. Oyuna sonradan giren Marcelo ve kötü bir performans sergilemesine karşın, Gabi'nin kendisine yaptığı faul sonucu kazanılan penaltı atışında Courtouis'yı mağlup ederek Şampiyonlar Ligi sezonundaki 17. golünü atan Ronaldo skoru belirlediler: 4-1.

Maçın bitiminde sahada kaos yaşanıyordu. Kupayı bu şekilde kaybetmiş olmanın verdiği hayal kırıklığı ve çaresizliğin çılgına döndürdüğü Simeone saha içine dalarak birkaç Real Madrid'li oyuncunun üstüne yürüdü. Eski Liverpool antrenörü Bob Paisley'den sonra üç kez Avrupa Şampiyonluğu kazanan ilk teknik direktör olan Carlo Ancelotti (daha önceki zaferlerini Milan başındayken kazanmış, kupayı oyuncu olarak da iki kez kaldırmayı başarmıştı) ise rakibinin aksine stoacı

bir ifadeyle, tarih yazıyor olmanın keyfini çıkarıyordu. Real Madrid de *La Decima* hedefine ulaşmış, yani onuncu kez Avrupa Şampiyonu olan ilk takım olarak tarihe geçmişti.

Barcelona bir sonraki sezon yeni teknik direktörü Luis Enrique yönetiminde muhteşem bir geri dönüş yaşadı. 90'lı yıllarda Real Madrid, Barcelona ve milli takım formalarını giyen Enrique çok yönlü ve hırslı bir oyuncu olarak dikkatleri çekmişti. Teknik direktör olarak izlediği yol da Guardiola'nınkine benziyordu: Başkan Joan Laporta, Guardiola'yı A takımın başına geçirince, Enrique ondan boşalan Barça B (genç takım) antrenörlüğüne getirildi. A takım kariyerine sendeleyerek başlasa da, kısa süre zarfına Barça'nın kendine güvenini geri kazanmasını sağladı ve aralarında Johan Cruyff'un da yer aldığı, yeni transfer Luis Suarez, Neymar ve Messi'nin, üç yabancı süperstar olarak forma giydikleri Barcelona'da takım ruhu ve kimliğinin yıkılacağını öne süren eleştirilerini haksız çıkarmayı başardı.

Bu üç süperstar sadece kendi aralarında değil takımın geri kalanıyla da müthiş bir uyum sağladılar. Luis Enrique'nin Barça'sı dikine oynuyor, orta sahada gereksiz zaman kaybetmiyor ve hücum edip gol atmayı, en az topa sahip olmak ve oyunu kontrol etmek kadar önemli addediyordu. İlk sezonunda Atlético de Madrid'i, Real Madrid'i, Paris St. Germain'i, Manchester City'yi ve Bayern Münih'i mağlup etmeyi bildi ve sonuçta Barça sezonu dört kupayla kapattı. Barça daha yüksek tempolu oynayan, daha hızlı pas yapan ve topu hayli ileride geri kazanan bir takım hüviyetine bürünmüştü. Neymar-Messi-Suarez üçlüsü ise içgüdüsel uyumları ve hareketlilikleri ile dünyanın en iyi hücum ekseni olarak görülüyordu birçoklarınca.

Atlético Madrid'in Barça ve Real Madrid'i bir kez daha zorladığı sezonun sonunda, 15 Mayıs 2016'da şampiyonluk kupasını kaldırdı Barcelona. Bu arada küresel futbolun da zirvesine İspanyol damgası vurulmuştu.

Avrupa Ligi final müsabakasının ilk yarısında çok kötü bir

performans sergileyen oyuncularını devre arasında ateşlemeyi başaran Emery'nin Sevilla'sı Liverpool'u alt edip kupayı kaldırdı. Liverpool 34. dakikada Daniel Sturridge ile öne geçtiğinde birçokları İngiliz ekibinin meşhur Avrupa gecelerinden birinin yaşanacağına kesin gözüyle bakıyordu.

Aksine, ikinci yarıda takdirleri toplayan Sevilla'nın performansıydı: Emery'nin öğrencileri, İspanyol ekiplerinin Pirenelerin kuzeyinden gelen ekipleri defalarca alt etmelerini sağlayan çok çalışmaya, çok koşmaya ve isabetli, etkili pas yapmaya dayalı oyunu sahaya mükemmel biçimde yansıttılar. Kulübün kazandığı başarılarda en büyük pay, takım 2000 yılında ikinci lige düştükten sonra sportif direktörlüğe getirilen ve yeni yetenek keşfetme konusunda inanılmaz bir becerisi olan eski kalecileri Moncho'da. Bu oyuncular arasından Polonyalı orta saha oyuncusu Grzegorz Krychowiak'a özel bir parantez açmak gerekiyor. 2015-2016 sezonunda 42 kez formasını giydiği Endülüslü kulübün Basel'de üçüncü Avrupa Kupasını kazanmasında büyük rol oynayan Krychowiak, Avrupa Şampiyonası öncesi Mourinho'nun Manchester United'ının ve Barcelona'nın transfer hedefleri arasında yer alıyordu. Moncho'nun sportif direktör olarak görev yaptığı dokuz yıl zarfında aralarında dört UEFA Kupası/Avrupa Ligi bulunan dokuz kupa zaferi yaşadı Sevilla.

Sevilla, Mayıs 2016'da Vicento Calderón'da çıktığı Kral Kupası finalini ise Barcelona'ya kaybetti. Katalan ekibi, Mascherano'nun gördüğü kırmızı kartla on kişi kalmasına ve Suarez'in de sakatlanarak oyunu terk etmesine rağmen kahramanca bir performans sergiledi ve maçı 2-0 kazandı.

Bu yerel duble Katalanların, Real Madrid'in Milan'da oynanan finalde Atlético'yu mağlup edip Şampiyonlar Ligi'ni bir kez daha kazanmalarının acısını az da olsa hafifletti. *Beyazların* zaferi sezon ortasında kovulan Rafael Benitez'in (Başkan Florentino Perez'in 2003'ten beri kovduğu 14. teknik direktördü) yerine göreve getirilen Zinedine Zidane'ın –profesyonel anlamda– hayata tutunmasını sağladı.

Sezon, İspanyol futbolunun ne ilk ne de son defa siyasi bir skandala bulaşmasıyla sonuçlandı: İspanyol Futbol Federasyonu'nun sağcı bir üyesi Barça taraftarlarının Katalan bağımsızlık bayrağını sallamalarını yasaklama girişiminde bulundu. Mahkeme, bayrak sallamanın terörizm sayılamayacağını ve böyle bir yasağın insan haklarına aykırı olacağını öne sürerek davayı reddetti. Ancak bu girişim İspanyol futbolunun iki devi arasındaki ezeli rekabetin biraz daha şiddetlenmesine yol açtı – ki bu da ileride bizleri hem saha içinde hem de saha dışında hayli heyecanlı gelişmelerin beklediği anlamına geliyor. Tabii bunlar yaşanadururken, dünyanın en iyi oyuncularından bazılarının formasını giydiği Kızıllar, Avrupa tacını savunmaya hazırlanıyordu.

Sahada alınan sonuçlar ne olursa olsun İspanyol futbolundaki yolculuğuma devam etmeyi dört gözle bekliyorum. Bu arada yeni yetenekler hakkında heyecanlanırken, 24 Mart 2016'da hayata gözlerini yuman Johan Cruyff gibi, aramızdan ayrılanlar için de yas tutuyorum. İnsanlar bana, Di Stéfano'nun Real Madrid'e katıldığı 1953 yılında Bernabéu'nun birkaç yüz metre uzağında dünyaya gelmiş olan bir Anglo-İspanyol'a neden Barça'yı tuttuğunu sorduklarında cevabım daima Johan Cruyff oldu.

Onun ölüm haberi bana 1970'lerin ortasında Uçan Hollandalının formasını giydiği Barcelona'ya nasıl âşık olduğumu anımsattı. O Hollandalı ki, ileride kendi Barça rüya takımını yaratacak -ve bu, Barça'nın birçok rüya takımından sadece biri olacaktı- ve bu sayede kulübün efsaneleri arasındaki haklı yerini alacaktı.

Kendini siyasi ve kültürel anlamlarda daima bir kulüpten daha fazlası olarak tanımlayan Barcelona'nın sportif açıdan tüm dünyaca saygı görmeye başlaması Cruyff'un, İspanya tarihinin dönüm noktalarından birinin yaşandığı 1974 yılında takıma katılmasıyla gerçekleşti.

Vic Buckingham ve Rinus Michels'in idaresindeki Ajax takımlarında ve milli formayla sergilediği performans Cruyff'u

çoktan yaşayan bir efsane statüsüne çıkarmıştı. Alçakgönüllü bir karakter olduğunu iddia edemeyeceğimiz Cruyff, Michels için bir keresinde "ilk ve tek futbol hocam" ifadesini kullanmıştı. Cruyff'un Ajax'a Avrupa sahnesinden ilk büyük başarını yaşattığı 1966 yılında da -Liverpool'u Amsterdam'da 5-1 mağlup etmişler, Cruyff ikinci ayakta, Kop'un önünde iki tane unutulmaz gole imza atmıştı- Ajax'ın başında Michels vardı.

Cruyff'un "total futbolun" tartışmasız yıldızı hâline gelişi de Hollanda'daki yıllarına tekabül eder. Total futbol anlayışına göre her futbolcu hem teknik kapasite hem de fiziksel anlamlarda güçlü olmalı ve sahadaki farklı pozisyon ve görevler arasında rahatlıkla gidip gelebilmeliydi.

Total futbolu iyi uygulamayı beceren takımlar maçların büyük bölümünde kolektif bir akıcılık sergiliyor ve uzun top yapmak ya da topu rastgele savuşturmak yerine, dripling, tek pas ve bol gol atmaya dayalı bir futbol oynuyorlardı.

Cruyff'un forma numarası olarak 14'ü seçmesi en az oyun stili kadar şaşırtıcıydı. Merkez forvette çok rahat görev yapabilen oyuncu sıklıkla orta sahaya geriler ya da kanatlara kayar, ve bu tükenmek bilmeyen hareketliliği ile geleneksel savunmacılara kâbus yaşatırdı.

Cruyff ve Ajax'ın hiç sona ermeyecekmiş gibi görünen yükselişi, 1973 yılında kendisinden daha az yetenekli olan ve onun kazandığı başarı ve parayı kıskanan takım arkadaşlarının, kaptanlığın Uçan Hollandalıdan alınması yönünde oy kullanmalarına dek sürdü. Cruyff o yaz Barcelona'ya üç yıllığına 1 milyon dolar karşılığında imza attı - ve bu, kulübün o tarihe dek bir futbolcuya verdiği en yüksek miktardı. Real Madrid'in "altın yıllarının" hatırası karşısında hâlâ ezik hisseden ve ezeli rakibinin hâkimiyetine bir türlü nokta koyamayan Barça, teknik direktörlüğe Michels'i getirmiş, kendi Di Stéfano'sunu -kişiliği ve oyun dehası ile bir takımı saha içi ve dışında zirveye çıkaracak futbolcusunu- izlemeye hazırlanıyordu.

Cruyff, Barça'yı daha ilk sezonunda taraftarlarının yıllar-

dır arzuladığı seviyeye çekti ve sezonun ilk haftalarında oturdukları liderlik koltuğundan bir daha inmediler.

O unutulmaz ilk sezonda Barça inanılmaz özgüvenli bir futbol sergiledi. Onlar için en büyük önemi taşıyan Real Madrid maçlarında ise bu özgüvenin yanına bir de intikam arzusu ekleniyordu. Bernabéu'da alınan 5-0'lık galibiyet de bu ruh hâlinin bir sonucuydu zaten. Cruyff da o gün kaydettiği golde tüm sihirbazlık yeteneklerini sergilemişti. Topla Real Madrid yarı sahasının girişinde buluşan Cruyff çevik hareketlere rakip savunmacıların arasından bir yılan gibi kıvrılarak geçmiş, daha sonra avının peşinden koşan bir çita gibi hızlanarak topa son anda yatarak müdahalede bulunmak isteyen bir başka rakibini de ekarte etmiş ve topu kalecinin yanından ağlara yollamıştı.

New York Times muhabirinin maç yazısında belirttiği üzere, Cruyff'un o 90 dakika zarfında yaptıkları ve Madrid hezimetinde oynadığı rol, Katalan hareketine siyasetçilerin milliyetçi mücadelelerinde yıllardır yaptığından fazla katkı sağlamıştı. *El Salvador* lakaplı Cruyff daima bir futbolcudan fazlası olmuştu zaten. O, hâlihazırda baskıcı bir diktatörlükle yönetilen İspanya'ya Hollanda'nın alametifarikası olan sosyal ve kültürel özgürlüğü de beraberinde getirmişti. Franco'nın rejiminin son demlerini yaşadığı dönemde, dikta rejiminin yasaklarına rağmen oğluna Katalanca Jordi adını vermesi de İspanya halkının yavaş yavaş hissetmeye başladıkları demokratik özgürlüklerin bir sembolü olarak görülecekti.

Franco rejimi yıkılıp yerine demokratik İspanya kurulduktan sonra da benim gibi futbolseverlere keyifli anlar yaşatmaya devam etti Cruyff. Ancak onun asıl sportif başarısı Barcelona'ya ikinci gelişiyle yaşanacaktı. Mayıs 1988'de teknik direktörlüğe getirilen Hollandalı daha önce eşi benzeri yaşanmamış futbol başarılarına imza atmakla kalmadı, inşa ettiği oyun kültür ve stili o emekliye ayrıldıktan çok sonra dahi kulübe egemen olmaya devam etti.

Cruyff başka hiçbir şey yapmamış olsa dahi, 1992'de

Wembley'de kazandığı Avrupa Şampiyonluğu ile kulüp tarihinin en önemli figürleri arasına girmeyi başarırdı. Onun idaresindeki rüya takım Koeman'ın golüyle Barcelona'ya tarihindeki ilk Avrupa Şampiyonluğunu getirdi. Bu zaferle kupa çeyrek yüzyıl aradan sonra (Real Madrid 1966'da Partizan'ı mağlup ederek kupayı kaldırmıştı) sonra tekrar bir İspanyol kulübünün olmuştu. Cruyff, yirmi bir yıl önce Ajax'la bir futbolcu olarak kazandığı zaferi, Barça'da bir teknik direktör olarak yaşamayı başardı. O, hem Barça taraftarlarına başarının ne olduğunu göstermiş hem de Katalan ulusal kimliğinin yeniden uyanışında büyük bir rol oynamıştı.

Barcelona'nın ulusal ve uluslararası arenalarda Real Madrid'in başarılarına erişebilmesine yıllar vardı. Şunu söyleyebiliriz ki, Barça'nın bu süreçte yaşadığı ikinci altın çağ, teknik direktörlük konusunda en büyük ilham kaynağı Cruyff olan Pep Guardiola'nın takımın başına gelmesiyle açıldı.

Cruyff yıllarından alınan ders şuydu: Barça, bazıları eşi benzeri olmayan akademisi *La Masia*'dan gelen İspanyol (sadece Katalan değil) ve yabancı oyunculardan kurulu bir takım inşa edebilir, bir yandan seyir zevki veren bir yandan da zaferler getiren bir futbol oynayabilir ve külüp hem kültürel hem de ticari anlamda daha da değerlenebilirdi. Cruyff sayesinde benim jenerasyonum kulübün onlar için ne anlama geldiğini tekrardan keşfettiler ve İspanyol futbolunun neden hayatlarının önemli bir parçası hâline gelmesi gerektiğinin farkına vardılar.

Belki de bu yüzden akranım birçok taraftar 1991 yılının başlarında Cruyff'un kalp krizi endişesiyle hastaneye kaldırılışını dün gibi hatırlıyoruz. Doktorlar daha sonra atar damarlardan birinin daralması sonucu yaşanan koroner yorgunluğu teşhisi koydular. Rahatsızlığın asıl sebebinin sigara tiryakiliği olduğuna dair en ufak bir şüphe yoktu.

Çift baypas ameliyatı sonrasında düzenlediği ilk basın toplantısında ölümün kendisini teğet geçmiş olmasına hayli şakacı bir üslupla yaklaşmıştı: "Böyle anlarda Tanrının sizi

izliyor olması ve rahatsızlığı yakınınızda bir hastane varken yaşadığınızdan emin olması güzel bir şey."

Kısa süre sonra Katalan hükümetinin düzenlediği sigara karşıtı bir kampanyada rol aldı Cruyff. Kampanya posterinde bronzlaşmış, rahatlamış ve sağlıklı görünen bir Cruyff'a şu kelimeler eşlik ediyordu: "Hayatımda iki kötü alışkanlığım oldu: sigara ve futbol. Her şeyimi futboldan kazandım. Ve sigara neredeyse her şeyimi elimden aldı."

Vefatından aylar önce kamuya metanetli bir ifadeyle ölümcül akciğer kanserine yakalandığını açıkladığında birçoğumuz kaçınılmaz sona kendimizi hazırlamamıza rağmen, içimizden kalp rahatsızlığının üstesinden gelişinin kulübün yeniden doğuşunu sembolize ettiğini düşünüyorduk. Johan'ın bir kez daha ölümü yeneceğinin hayalini kuruyor, kendimizi cesaretle yapılan her işin başarıya ulaşacağına inandırıyor, kısacası, Don Quijote gibi yeldeğirmenlerine saldırıyorduk mızraklarımızla.

Johan'ı düşündüğümde gözümde ilk canlanan anı, 1990 yazında, *Barça: A People's Passion* adlı kitabım için Barselona dışındaki evinde tapas ve şarap eşliğinde yaptığımız sohbet. Barcelona'nın modern tarihini nefes dahi almadan anlatıyor, gramer kurallarını hiçe sayan eksantrik İngilizcesiyle futbolun anlam ve değeri hakkındaki fikirlerinin orijinalliğini birbirini tamamlıyordu. Onun ruhu Nou Camp'ı ve İspanyol futbolunu asla terk etmeyecek.

Londra, Sitges
Haziran 2016

GİRİŞ

İspanyol futboluna büyük bir tutkuyla bağlanmış olmamın tek suçlusu Mendizabal'dır.

Bask kökenli bir İspanyol çocuk olan ve sadece soyadıyla seslendiğimi hatırladığım Mendizebal, ben daha 7 yaşındayken bu güzel oyunla olan ilk deneyimime ciddi bir darbe vurmuştu: Topu almış hızla rakip kaleye doğru ilerliyordum ki benden uzun ve iki katım ağırlığındaki Mendezebal'ın arkadan müdahalesiyle, kendimi Londra'daki Hammersmith Köprüsü'nün yakınlarındaki okul sahasının buzla kaplı zemininde buluverdim.

İngiliz beden eğitimi öğretmenimiz Bay Atkinson, Bilbao'da sınıf arkadaşım olan Mendizabal'ı azarlarken, bir yandan kanayan dizime pansuman yaptırıyordu; ben ise ağrıyan elimi ovalıyordum. Artık orta yaşlardayım ve profesyonel olarak olmasa da bir amatör ve taraftar olarak, hayatımın büyük bir parçası olan futbolla tanışmamı simgeleyen dizimdeki yara izi ve kırık parmağımla gurur duyuyorum. Profesyonel bir futbolcu olma hayallerim Mendizabal'ın o darbesiyle paramparça oldular – aynı, yel değirmeninin Don Quijote'nin mızrağını paramparça ettiği gibi.

Oyuna bakışımın hayata gözlerimi açtığımdan itibaren nasıl şekillendiğini görebiliyorum. Madrid'de İspanyol (Kastilya kökenli) bir anne ve İskoç, İngiliz, Bask ve Güney Amerika kanı taşıyan bir babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Bu demek oluyordu ki konu futbol olunca, desteğim ve ilgim hem kıtadan kıtaya atlıyor hem de coğrafi, kültürel ve siyasi

farklılıklarıyla ünlü İspanya içinde bir oraya bir buraya yöneliyordu.

Arjantinli Alfredo Di Stéfano'nun ilk futbol kahramanım olmasının nedeni 50'lerde, çocukluğumun büyük bir kısmını -en azından Medizabal'la birlikte İngiltere'deki okulumuzda olmadığımız ayları- annemin yanında, Madrid'de geçirmemdi. Franco'nun İspanya'sı Avrupa'nın geri kalanından izole edilmiş, zor bir dönemden geçiyordu. İspanya ve özellikle de Madrid, o dönemde bir turist cenneti olmaktan ziyade; yabancılar için tehlikeli, geri kalmış ve baskıcı bir yer olarak görülüyordu. Milli takım ülke sınırlarının ötesinde doğru düzgün tanınmıyordu ancak altın çağını yaşayan Real Madrid, ulusal ve siyasi sınırları hiçe sayan, coşkulu bir taraftar kitlesine sahipti. Annem, hayatı boyunca tam bir *Madridista'ydı** ve hayata gözlerini yumduğu âna dek neden benim de kendisi gibi sadece ve sadece Real Madrid'i tutmadığımı anlayamadı. Avazım çıktığı kadar ağlayıp kanlar içinde dünyaya geldiğim hastane, Bernabéu'nun bir iki sokak ötesinde olmasına rağmen; bir *Madridista* olmamamın en büyük nedeni, annemin beni Madrid'in mabedine bir kere bile götürmemiş olmasıydı. Onunla birlikte boğa güreşlerine gidiyorduk ve Bernabéu'ya ancak gençliğinde futbol oynamış ve o yıllarda da ünlü bir doktor olan, dedemin kadim dostu Gegorio ile birlikte gidebiliyordum.

Bernabéu'yu ilk ziyaretimde; dev stadın geceyi ışıklandırılmış bir katedral gibi aydınlattığını ve heybetiyle etrafındaki tüm yapıları gölgede bıraktığını düşünmüş, tribünleri dolduran taraftarın coşkulu tezahüratlarından çok etkilenmiştim. Real Madrid ile ilgili o yıllardan aklımda kalan şey ise sadece başkent ekibinin değil, tüm futbol dünyasının merkezinde yer alan Di Stéfano'nun sahanın mutlak hâkimi olmasıydı. Diğer oyuncular kendilerine verilen görevleri ifa etmeye çalışırken o, sahanın her yerini dolaşıp savunmasına yardım etmek için geriye döner ve takımının geliştirdiği her atakta başrol oynar-

* Real Madrid taraftarlarına verilen isim. *-yhn*

dı. İnanılmaz bir yeteneği ve bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjisi olan Di Stéfano'ya taraftar âdeta tapıyordu.

Madrid'in en büyük boğa güreşi arenası Las Ventas ile Bernabéu'nun benzer yanları olduğunu düşünüyordum. Örneğin, her ikisinde de yetenek ve hâkimiyete saygı gösteriliyor; yapılan hatalar ve teslimiyet ise affedilmiyordu. Di Stéfano ise oyunun kaderini aynı boğanın kaderini tayin eden bir matador edasıyla belirliyordu. Zamanla boğa güreşi ve İspanyol futbolu arasında birçok benzerlik olduğunun farkına vardım: Hiddet ve zarafet, kusursuz cinayet ve kusursuz gol, pelerinle yapılan yanlış bir hamle ve verilen hatalı bir pas, taraftarın desteğinin yerini bir anda müthiş bir öfkeye bırakması, sahada verilen ölüm kalım savaşı... İki mekân arasındaki en büyük fark ise beyaz mendillerin kullanılış biçimiydi: Las Ventas'ta izleyiciler, beyaz mendillerini ödüllendirilmesini arzu ettikleri matador için ceplerinden çıkartırlarken; Bernabéu'da sallanan beyaz mendiller taraftarın Real Madrid'in oynadığı futboldan memnun olmadığını, takımlarının korkak oyunundan ve teslimiyetinden tiksindiklerini gösteriyordu.

Yaşım ilerledikçe ufkum da genişledi ve İspanyol futbolunun en güzel örneklerini izleyebilmek için ülkenin dört bir yanını ziyaret ettim. Bu ziyaretlerim arasında, başını Johan Cruyff'un çektiği bir grup Hollandalının futbolun büyüsünü gözler önüne serdikleri Camp Nou özel bir yer kaplıyordu. Yine de şunu belirtmek gerekiyor ki 1950'lerde, damarlarınızda bir damlacık İspanyol kanı taşıyorsanız tarihin gelmiş geçmiş en iyi futbolcusunun Di Stéfano ve dünyanın en büyük kulübünün, o yıllarda bir gol fabrikası olan Real Madrid olduğunu biliyordunuz. Çocukluğumu çıkartmalarını biriktirerek geçirdiğim Di Stéfano'nun YouTube'daki klipleri, kişiliği ve becerisiyle futbolun tartışmasız hâkimi olan oyuncunun kusursuz güzelliğinden sadece kesitler sunabiliyor bizlere. Neyse ki onun neler yapabildiğini çıplak gözle izlemiş ve bizlere tekrar tekrar anlatmaktan gocunmayan büyüklerimiz var hâlâ.

Birçok akranım gibi bir Londra takımını ya da Mendizabal gibi İspanyol futbolunun modernleşmeden önceki en büyük temsilcisi olan Athletic Bilbao'yu tutabilirdim. Zamanının büyük kısmını İngiltere'de geçiren babam futbola asla ilgi duymamış, öğrencilik yıllarında tenis, rugby ve kriket oynamıştı. Bu sporların kavmi aidiyet hisleri doğurduğunu iddia edemeyiz. Babam, ilerleyen yaşlarında omuriliğinden geçirdiği rahatsızlık yüzünden ama daha da önemlisi, savaş yıllarını Stanley Matthews'u izlemek yerine casusluk yaparak geçirdiği için spora olan ilgisini tamamen yitirdi ve kalan yıllarını kitap okuyarak, satranç oynayarak ve resim yaparak geçirdi.

İspanya'da geçirdiğim yıllar ve mesleğim –gazetecilik– sayesinde ülke idaresi kimin elinde olursa olsun, her yaştan İspanyol'un futbola ne kadar büyük bir tutkuyla bağlı olduğunu gözlemleme şansı buldum.

Elinizdeki kitapta Avrupa'nın en fakir ülkelerinden birinin geçirdiği tüm siyasi buhranlara rağmen yıkılmayıp dünyanın en yetenekli sporcularından bazılarının yetiştiği bir eritme potası hâline gelişinin hikâyesi anlatılıyor. Avrupa ve Güney Amerika futbolu hakkında haber yaptığım yıllarda, İspanyol futbolunun gelişimini anlatmanın tek yolunun ülkenin siyasi ve sosyal durumunu analiz etmekten ve ülke futbolunun hem Yeni hem de Eski Dünya'dan nasıl etkilenmiş olduğunu göstermekten geçtiğinin farkına vardım. Bu kitabın incelediği tarih zarfında oyunun coğrafi merkezi; İngiltere'den başlayarak Bask Bölgesi üzerinden Atlas Okyanusu'nu aşıp Güney Amerika'ya ve daha sonra tekrardan Madrid-Katalonya eksenine, taraftarları çoktan İspanya sınırlarını aşmış Real Madrid ve Barcelona kulüplerinin yaşadığı coğrafyaya kaydı.

İspanyol topraklarında futbol, ilk kez güneydeki madenci kasabalarında ve Britanyalı denizciler ile mühendislerin yaşadığı Bilbao'daki tersane yakınlarında oynandı. O günlerden beri gerek Güney Amerikalı gerek Avrupalı yıldızlarla İspanyol futbolcular arasında süregelen ilişkiler; siyasi karşıtlıkların üstünde, beceri odaklı, izleyenlere zevk veren, tutkulu bir

futbol kültürünün gelişmesini sağladı ancak bunun çok uzun bir süreç olduğunu unutmamak gerekiyor.

Bu kitapta, İspanyol futboluna damga vurmuş olağanüstü oyuncu ve maçların hikâyesini bulacaksınız. Yolculuğumuza birkaç futbol tutkununun, üzerine kurulmuş fabrikaların çoraklaştırdığı arazilerde yeteneklerini geliştirmeye uğraştıkları günlerden, biraz da ülkede yaşayan İngilizlerin etkisiyle profesyonel İspanyol yeteneklerin ortaya çıktıkları günlere dek uzanan dönem ile başlayacağız. Daha sonra, İspanyol ve yabancı yeteneklerin karşılıklı etkileşimlerinin ve dünyanın en büyük spor kurumlarından olan Barcelona ve Real Madrid'in, başarılarının İspanya Milli Takımı'nın tarihinde ilk kez Dünya Kupasını kazanmasında oynadıkları rolü inceleyeceğiz.

Bu, İspanyol futbolunun çıraklıktan ustalığa geçişinde rol oynamış mekânlar, insanlar, efsaneler ve tarihsel olaylar arasında yapılan bir yolculuk. Bu, futbol dünyasının tanık olduğu en büyük hayal kırıklıklarını yaratan takımın, dünyanın zirvesine çıkışının hikâyesi. Bu, doğduğum ülkenin ve o ülkenin futbolunun nasıl güzelleştiğinin hikâyesi.

Jimmy Burns Londra/Madrid/Barselona/Sitges

Şubat 2012

1

LA FURIA*

Franco diktatörlüğü (1939-1975) İspanya'sında futbol, rejim oyunun iç düşmanların kötü emellerine alet edildiğini düşünmediği sürece, devletin alenen destek verdiği bir aktiviteydi. Bu sözde düşmanlar arasında komünistler, Masonlar, düşünürler, Katalan ve Bask milliyetçileri gibi çok çeşitli gruplar yer alıyordu ve konu futbol olduğunda; ortak yanları yerel kültürel kimlikler üzerine inşa edilmiş kulüpleri desteklemeleriydi. Çocukluk yıllarımda İspanyol futbolunun siyasi karakteri, oyun sevdalılarının demokratlar ve faşistler olarak iki gruba ayrılmasına yol açıyordu.

Franco çok gaddar biriydi. Birçok liderin aksine, zafer kazandığı anlarda bile bağışlayıcı, büyüklük gösteren bir devlet insanı figürü çizmeyen Franco; İspanya İç Savaşı 1939'da sona erdikten sonra ülkeyi demir yumrukla idare etmeye kararlıydı. İspanyol halkı, onu destekleyen ve onun için savaşan silahlı asiler ve ona karşı demokratik yollarla seçilmiş Cumhuriyetçi hükümeti destekleyenler olarak ikiye bölünmüştü. Onun destekçileri iş bulmakta, sosyal yardımlardan istifade etmekte ve yeni inşa edilmiş evlere yerleşmekte hiçbir sorun yaşamazken; ona karşı savaşmış olanlar hapishanelerde çürüyor, toplumdan dışlanıyor, sürgüne yollanılıyor ve hatta öldürülüyorlardı.

Kültürel bakımdan, İspanya çok sıkı denetim altında tutulan bir çocuk parkını andırıyordu. Taşradan büyük şehirle-

* (İsp.) Hiddet. -*çn*

re (özellikle de Madrid ve Barselona'ya) göç arttıkça ve önce radyo, daha sonraları da televizyon kullanımı yaygınlaştıkça futbol, halkın favori sporu olan boğa güreşini tahtından indirdi. Sporu kendini koruma güdüsünün bir yansıması ve siyasi çatışmaları dindirmeyi sağlayan bir araç olarak gören rejim, futbola da tolerans gösteriyordu. Bu dönem hakkında İspanyol futbolunun en önemli yorumcularından Alfredo Relaño* şöyle yazıyor: "Futbol her geçen gün biraz daha büyüyordu. İspanya, savaşın sona ermesinin ardından bir yeniden inşa sürecine girmişti ve gün boyu çalışmaktan başka yapacak bir şeyimiz yoktu... Yıkıntılar arasında bulduğumuz, işimize yarayacak şeyleri toplardık. Pazar günleri ise futbol maçlarına giderdik. Açlık ve soğukla boğuştuğumuz, hoş zaman geçirmek için yapacak bir şeyler bulamadığımız, çok zorlu yıllardı. Her evde bir radyo bulunurdu (zira henüz televizyon yaygınlaşmamıştı), her mahallede bir sinema ve bir de futbol. Arada sırada bisiklet yarışları, boks maçları ve boğa güreşleri de düzenlenirdi ama asıl eğlencemiz, tek doğru düzgün eğlencemiz futboldu."

Profesyonel İspanyol oyuncuların futbol sahnesine çıktıkları 1920'li yıllarda sahalara Bask takımı Athletic Bilbao'nun direkt, agresif, ateşli oyun tarzı hâkimdi. Futbolseverler bu oyun tarzına *La Furia* adını takmışlardı. Bask oyuncuların bu stili benimsemelerindeki en büyük etkenler, diğer İspanyollardan daha uzun, güçlü ve ülkenin büyük çoğunluğunun aksine; çöl iklimine benzer koşullarda yaşamadıkları için ıslak, çamura batmış zeminlerde futbol oynamaya alışkın olmalarıydı. İspanyol futbolunun emekleme çağında çim sahaların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu.

Başlarda İspanyollar, bu agresif oyun tarzının Britanya'da doğduğunun ve ülkelerine İspanyol kulüplerinde çalışan Britanyalı hocalar tarafından getirildiğinin bilincindeydiler.

---

* Hâlen *AS*'ın editörlüğünü yapan Relaño, 2000'li yılların başında İspanyol Futbol Federasyonu'nun Real Madrid'e zarar vermek için Barcelona'yı kayırdığı iddialarıyla gündeme gelmişti. *-çn*

Franco'yla birlikte işler değişti ve *Furia Española* [İspanyol Hiddeti] faşist rejimin militarist terminolojisinde kendine yer buldu. *La Furia*, Yeni İspanya'nın üzerine inşa edildiği erdemlerden birisi olarak yeniden tanımlandı ve devlet propagandasının önemli bir bileşeni hâline geldi. *La Furia*'nın bu hâli, ülkenin emperyal tarihini oluşturan savaş ve zafer mitolojisinden esinleniyordu. Örneğin, Katolik Kilisesi'nin Granada'yı Müslümanlardan kurtarması ve İspanyol Amerikası'nın *conquistadores* –işgalci savaşçılar– tarafından inşası. *La Furia*'nın bir başka dayanağı ise kendinden asla ödün vermeyen ve asil hedeflerinden, ümitsizliğe kapıldığı ve hatta başarısız olduğu anlarda bile vazgeçmeyen Don Quijote'ydi.

1939 yılında, Franco'nun İspanya İç Savaşı'ndan muzaffer olarak çıkmasını takip eden günlerde Falanjist* gazete *Arriba* şöyle yazıyordu: "*Furia Española*, yaşamımızda daha önce hiç oynamadığı kadar önemli bir rol oynuyor... *La Furia*'nın en güzel biçimde hayat bulduğu spor branşı futbol, uluslararası arenada, bizden daha yetenekli ancak bizim kadar agresif olmayan yabancılara karşı İspanyol ırkının kudretini gösterebiliyoruz." Yani futbol bir savaş, futbolcular da savaşçılardı. Önemli olan cesaret, fedakârlık ve rakibini yok edebilecek kudrete sahip olmaktı. Bu dünyada becerinin, yaratıcılığın ve adil oyunun yeri yoktu tabii ki.

Franco, *La Furia*'nın İspanyol ulusal kimliğinin özünü temsil ettiğine inanıyordu. Bu doğrultuda yürüttüğü propaganda kampanyasının yüzü de rejime sempati duyan Bask Bölgesi doğumlu, Athletic Bilbaolu futbolcu Telmo Zarra'ydı. İspanya, Brezilya'da düzenlenen 1950 Dünya Kupasında İngiltere karşısında grup mücadelesine çıktığında, ligde 6 sezon üst üste gol kralı olan Zarra, Linares Arenası'nda hayatını kaybeden matador Manolete** kadar efsanevi bir figür hâline gelmişti bile. Zarra'nın kafa vuruşları o kadar etkiliydi ki İspanyollar,

* Franco'nun da en büyük destekçilerinden olduğu, otoriter, kralcı ve faşist ideoloji. -*çn*

** Birçokları tarafından tarihin gelmiş geçmiş en iyi matadoru olarak görülen Manolete, 1947 yılında bir boğanın darbesi sonucunda hayatını kaybetti. -*çn*

onun üç bacağı olduğunu söylüyorlardı şaka yoluyla. İngiltere karşısında İspanya'ya galibiyeti getiren golü ise kafasıyla değil; Agustín Gaínza'nın pasına savunma oyuncusu Alf Ramsey'den önce hareketlenip, sağ ayağıyla kaydetti Bilbaolu oyuncu. Maç sona erdiğinde İspanya Futbol Federasyonu başkanı Armando Muñoz Calero, Franco'ya şunları söylüyordu: "Ekselans! Kalleş İngilizleri yok ettik!" Franco'nun İspanya'sı, 1588'de Yenilmez Armada'nın yaşadığı bozgunun intikamını almıştı.* En azından bir nebze...

Bu zaferin devamı gelmedi. Dört takımlı mini bir lig formatında oynanan final aşamasında Brezilya'ya 6-1 mağlup olan İspanya'nın kupayı kazanma hayalleri suya düştü. Belki de bu yüzden Franco, kendi idaresindeki İspanya'nın en büyük başarısının, milli takımın sert oyunuyla SSCB'yi mağlup ettiği 1964 Avrupa Şampiyonası finali olduğunu düşünüyordu. Bu, İspanya Milli Takımı'nın 35 yıllık Franco diktatörlüğünde kazandığı tek büyük kupaydı.

Franco öldükten yıllar sonra bile birçok futbol yorumcusu, İspanya Milli Takımı'nın başarısızlığının en büyük nedeninin *La Furia*'nın ne olduğunu idrak edemeyen oyuncuların varlığı olduğunu iddia etmeye devam ettiler. Aslında söz konusu başarısızlıkların ardında kötü şans, teknik direktörlerin beceriksizliği ve siyaset yatıyordu. Birbirinden kifayetsiz teknik direktörler yönetiminde yıllar boyunca bir hayal kırıklığından ötekine sürüklenip giden ve elle tutulur tek başarısı 1992 Olimpiyatları'nda kazandığı altın madalya olan demokratik İspanya'nın, ikinci kez Avrupa'nın en büyüğü olabilmesi için 2008'i beklemesi gerekecekti.

2008'e gelindiğinde, milli takım ülkedeki büyük kulüplerin seviyesine çıkmış, iyi bir teknik direktör bulunmuş ve hem etkili hem de göze hoş gelen bir futbolun nasıl oynanması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştı. Ben, Johan Cruyff

* 1588'de Lord Charles Howard ve Sör Francis Drake kumandasındaki Britanya donanmasının, Fransa kıyılarında İspanya İmparatorluğu'nun "Yenilmez Armadası"nı bozguna uğrattığı deniz savaşı. *-çn*

1970 yılında Katalonya'ya ayak bastığından beri Barcelona'yı destekliyordum. Aynı Di Stéfano gibi Cruyff da kişiliği ve oyun stiliyle, bir jenerasyon futbolcu üzerinde müthiş bir etki yarattı ki onun etkisinin çok daha uzun soluklu olduğunu da söyleyebiliriz. O, bana benzer futbolseverler için Franco sonrası İspanyol futbolunda güzel olan her şeyi temsil ediyordu. Bu hissiyat, benim Kızıllar'a ve milli takımın *La Furia*'nın rafine edilmiş, kazanan ve fakat kazanırken güzel oyundan asla ödün vermeyen oyun stiline olan ilgimin artmasında büyük bir rol oynadı.

2

BRİTANYALI KÖKENLER

İspanya'da futbolun ilk oynandığı toprak parçası ülkenin güneyinde, terk edilmiş bir madenin altında yatıyor. Burayı bulabilmek için buz gibi bir kış sabahı, Gatwick Ekspresi'nin kalktığı Londra'daki Victoria tren istasyonundan çıktım yola. Yaklaşık dört saat sonra kiralık bir arabanın içinde, yerel *Olé* radyo istasyonunun aralıksız çaldığı Flamenko şarkıları eşliğinde terk ettim Sevilla havalimanını. Atlas Okyanusu'nu kaplayan bulutların arasından süzülen güneş ışıklarının eşliğinde, zeytin bağları, çilek tarlaları ve savaşçı boğaların otladığı yeşilliklerin arasından Aracena tepelerine doğru sürdüm arabamı.

Portekiz sınırına dek uzanan otoyoldan çıktım. Rio Tinto madenlerine doğru ilerliyordum. Bazılarının Kral Süleyman'ın hazinelerinin de gömülü olduğuna inandığı Rio Tinto, dünyanın en eski maden ocaklarından birine ev sahipliği yapıyor. Her köşesinde yıllar boyunca burada ter dökmüş madencilerin izlerine rastladığınız Rio Tinto hakkında tarihçi David Avery, yaklaşık otuz yıl önce şunları yazmış: "İnsan eliyle ve makinelerle delik deşik edilen bu topraktan yapılan teraslar, rengarenk vadilerden oluşan bir labirenti hayata geçiriyor."

Aslında burası insanoğlunun ilerleme adına doğayı nasıl tükettiğine bir örnek teşkil ediyor. Bu tahribat sonucunda etraftaki dağlar, köyler ve vadiler de yok olup gitmişler ne yazık ki. Yağmurun etkisiyle kırsal arazı sanki dibe çökmüş gibiydi.

Tepelerden akan suların rengi, oksitlenmiş mineral akıntıları yüzünden tıpkı nehirde de olduğu gibi kıpkırmızıydı.

Madeni en rahat görebileceğimiz nokta olan Corta Atalaya'ya vardığımda yağmur dinmişti. Batmakta olan güneşin ışığında madenler bir renk kaleydoskopunu andırıyordu: Pembe bir kaya parçasının üstüne serpiştirilmiş yeşil ve altın renginde toz zerrecikleri, siyah ve mor renkte maden posalarından oluşmuş hendekler ve gümüş grisi piritler. Rehberim José Antonio Delgado, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Britanyalı öncüler tarafından kurulan Rio Tinto'nun belediye başkanlığını da yapmış. Yüzü sakalla kaplı, genç bir sosyalist olan Delgado'nun ilgisini, futboldan ziyade yakınlarda bir köy olan Nerva'da kısa süre önce ortaya çıkarılan İspanya İç Savaşı'ndan kalma mezarlar çekiyordu.

Bu mezarlardan biri, 1936'da İç Savaş çıkmadan önce kasaba takımında kalecilik yapan, veteriner Luis Ruiz'e aitmiş. Ruiz, savaş patlak vermeden bir yıl önce, sattığı bozuk etlerle kasaba halkının hasta olmasına neden olan kasap hakkında otoritelere şikâyette bulunmuş. Kasap, ödemek zorunda kaldığı ceza nedeniyle Ruiz'i asla affetmemiş ve Franco'nun güçleri kasabayı ele geçirdiklerinde Ruiz'in bir "kızıl" olduğu ihbarında bulunmuş. Otoritelerin tutukladığı Ruiz kısa süre sonra idam edilmiş. Onun yeğeni Pilar ile kasaba meydanının yakınlarındaki bir apartmanın giriş katındaki dairesinde buluştuk. Elinden sigarasını düşürmeyen ve amiyane tabirle bir ayağı çukurda olan Pilar, yıllar sonra *Justiciero** adlı bir boğanın, kasabı delik deşik ederek amcasının intikamını nasıl aldığını yüzünde kocaman bir tebessümle anlattı bana.

José Antonio ise benimle nispeten daha güncel sorunlar hakkındaki endişelerini paylaşmak istiyordu: Yaşanan doğa katliamları, her geçen gün artan genç nüfus işsizliği ve kasabadaki uyuşturucu trafiği. Bunlardan bahsederken bir anda maden posasının yatağına işaret etti ve "İşte İspanya'daki ilk futbol sahası orada bir yerlerde gömülü," dedi.

---

* (İsp.) Adalet. -*yhn*

Daha sonra, hiç de azımsanmayacak bir futbol bilgi birikimi ve kasvetli bir havası olan yerel tarihçi Rafael Cortes ile buluştuk. Kasaba takımı Rio Tinto Balompié'nin hayattan zevk almayı bildiği her hâlinden belli olan başkanı José Reyes Remesal ve Cortes ile birlikte kırmızı şarap eşliğinde domuz rostosu yediğimiz öğlen yemeğinde Cortes, "Futbol bizim kültürel mirasımızın bir parçası," diyordu. Zaten onun Rio Tinto'nun İspanyol futbolunun beşiği olduğuna dair en ufak bir şüphesi bile yok. Tarihçiyi rahatsız eden, İspanyol devletinin kendilerine hak ettikleri ilgiyi göstermemesi. Bu ilgisizliğin altında, 1990'ların başında maden ocağının kapanmasıyla birlikte Rio Tinto'nun eski kimliğini kaybetmesi yatıyor. Yerel pubların büyük çoğunluğunun Real Madrid ya da Barcelona taraftar derneklerine dönüştüğü bu dönemde, işsiz köylüler bol bol içip televizyonda canlı yayınlanan maçları izlemekten başka bir şey yapmaz olmuşlar. Kasabada tutulan bir diğer takım ise Athletic Bilbao'ydu çünkü onların da madencilik ile bir geçmişleri vardı. Cortes bu değişimle ilgili, "Buradaki halk ya Real Madrid'i ya da Barcelona'yı takip ediyor zira bu iki kulüp en iyi oyuncuları satın alıyorlar ve dolayısıyla en büyük başarıları da onlar elde ediyor," diyor.

Remesal, yemekten sonra beni yakınlardaki bir stada götürdü. Stadı, 1930'larda yavaş yavaş yok olmuş eski bir şehrin üstüne, madende çalışan işçilerin yaşayacakları bir kasaba kuran Britanyalılar yaptırmış. Birkaç tablo gibi ev ve adını sahip olduğu güzel manzarası yüzünden seçkin bir İngiliz mahallesi olan Bella Vista'dan alan, sadece üst düzey yöneticilerin ve mühendislerin tadını çıkarabildiği Anglikan Kilisesi hariç pek eski dönemden izleri kalan bina yoktu. Üç bin seyirci kapasiteli stat, yamalı zeminini çevreleyen beyaz taşların da etkisiyle bir koyun ağılını andırıyordu. Küçücük soyunma odaları ise açıkçası umumi tuvaletlerden farksızdı. Bölgesel liglerden birinde mücadele eden kulübe başkanlık yapmanın gerçek bir işten ziyade, hobi olduğunu söylüyor Remesal. Yine de bu, onun kulübün tarihiyle, özellikle de 1930'lu yıllarda

köyler arası turnuvalarda kazanılan kupalarla gurur duymasına mâni olmuyor.

İspanyol topraklarında ilk futbol maçının tam olarak nerede oynandığına dair bir mutabakatın olduğunu söyleyemeyiz fakat döneme ait fotoğraflar bu sahanın Rio Tinto İngiliz Sosyal Kulübü'nün ve Belediye binasının de yer aldığı Calle Sanz civarında bir sokakta olduğunu gösteriyor. Rio Tinto Futbol Kulübü ilk maçını 1887 yılının Ağustos ayında, San Roque festivali sırasında burada yapmış.

San Roque ya da Fransızcadaki adıyla Saint Rouch, Pirene Dağları'nın her iki yanında kült bir figür hâline gelmiş bir Orta Çağ azizi. Efsaneye göre aziz, vebaya yakalanıyor ve ona bir parça ekmek götüren sadık köpeği sayesinde ölümden dönüyor. Azizin yanı başında köpeğinin resmedildiği tablonun reprodüksiyonları, İç Savaş öncesinde İspanya'daki her kilisede karşınıza çıkıyormuş. Savaş ne yazık ki bunların birçoğunun yok olup gitmesine neden olmuş. 16. yüzyılda dünyanın en büyük gücüyken, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'nın en zayıf ülkelerinden biri hâline gelmiş olan İspanya için bu ilk futbol maçı önemli bir an teşkil ediyordu. Amerika'dan elde ettiği geliri harcayan İspanya, uzun süren savaş ve isyanlar nedeniyle büyük bir gerileme sürecine girmişti. Her ne kadar kuzeyde yaşanan endüstri devrimi sayesinde büyük kentler göç alıp gelişme gösterseler de ülkenin büyük çoğunluğu kırsal alanlarda, yarı-feodal idareler altında, Katolik geleneklerine bağlı ve yabancı güçlere karşı korunmasız bir hâlde yaşamlarını sürdürüyorlardı.

1873 yılının Şubat ayında Londralı yatırımcı Hugh Matheson, Rio Tinto'nun can çekişmekte olan bakır madenlerini İspanyol devletinden satın aldı. Bourbon monarşisini yıkmış olan İspanya'da geçici cumhuriyet kurulmuş (ki bu cumhuriyetin ömrü de 12. Alfonso tahta çıkınca* sona erecekti) ve ülke muhafazakârlarla liberaller arasında sonu bir türlü gelmeyen bir savaşın tutsağı hâline gelmişti. Matheson, siyasi istikrar-

* 12. Alfonso 29 Aralık 1874-28 Kasım 1885 tarihleri arasında tahtta kaldı. *-çn*

sızlık ve ekonomik zorluklarla boğuşan İspanyol devletinin pazarlık yapacak konumda olmadığını biliyordu ve madeni, amiyane tabirle, ucuza kapatmayı başardı. Ocak için ödenen 3,5 milyon sterlinin ilk taksiti, İspanya'ya tren ve öküz arabalarıyla getirildi zira o dönemde Pirene Dağları'nın güneyine tren yolları döşenmemişti. Zaten İspanya'nın güneyinin uzun yıllar boyunca gelişememesinin en büyük nedenlerinden biri de buydu.

Matheson 3,5 milyon sterlin karşılığında sadece madenleri işletme hakkını değil, ocakla deniz arasına döşenecek demiryolları için gerekli arazilere el koyma ve Rio Tinto sınırları içinde yer alan ve İspanyol devletine ait olan tüm bina ve arazileri de kullanma hakkını almıştı. Rio Tinto Şirketi'nin 29 Mart 1873 günü faaliyete geçmesiyle birlikte, Avrupa'nın en kârlı ancak aynı zamanda da en acımasız işçi sömürülerine sahne olan madencilik girişimi hayata geçirilmiş oldu.

Şirketin kuruluşunu takip eden 10 yıl zarfında, Rio Tinto ve ona komşu Nerva köylerinin nüfusu binden on bine çıktı. Madenlerde çalışmak için göç eden ve sayıları çiftçilikle uğraşan yerel halktan kat be kat fazla olan işçilerin çoğu, Endülüs ve kuzeydeki Astoria'dan geliyorlardı. Acımasız işverenlerin yönetiminde, ekonomik baskılar altında ezilen bu işçilere yerel halk "inatçı" ve "şiddete yatkın" anlamlarına gelen *los mohinos* lakabını takmıştı. Bölgedeki sınıfsal ayrımın diğer ucunda ise kuzeydeki madenleri teftişten sorumlu, elinden kırbacını asla eksik etmeyen ve madencilerin "Şeytan" lakabını taktıkları Douglas Gordon vardı.

2011'de Rio Tinto'yu ziyaret ettiğimde ana dili İngilizce olan iki kişiyle karşılaştım ki onlar da ABD'nin Wisconsin eyaletinden yabandomuzu avlamak için gelmişlerdi. Zaten İspanya'nın 1950'lerde kamulaştırdığı madenler çoktan kapanmış ve Rio Tinto'ya bir dönem hâkim olan kültürel kimliğin yerinde çoktandır yeller esiyordu.

İspanya'daki ilk futbol maçının oynandığı 1887'ye geri dönelim. Fakirlikle boğuşan madenciler arasında, özellikle de

bolca tükettikleri alkolün etkisiyle bıçaklı kavgalar çıkması ya da çeşitli diğer şiddet olaylarının yaşanması gayet normal karşılanıyordu. Hasta ve engellilerin azizi olan San Roque festivalinde fakir halk, henüz ayakta duramayacak kadar sarhoş olmamışken halat çekme ve yağlı bir çubuğa tırmanma yarışmaları yapıyor, arada bir eşekleri yarıştırıyor ve iki gün boyunca gönlünce eğleniyordu.

Britanyalılar madeni satın aldıktan sonra, önce demiryolu hattını kasabaya bağladılar, sonra da Sevilla'daki Maestranza'ya benzer bir boğa güreşi arenası inşa ettiler. 1882'de büyük bir kalabalığın katılımıyla yapılan açılışta, ünlü matadorlar Currito Cúchares ve El Morcilla (Kanlı Sosis) sahne almışlardı. Britanyalılar halkın eğlence anlayışından hazzetmiyorlardı ancak başlarda, en azından festival süresince, müsamaha gösterseler de iki yıl sonra hayat kadınlarının ve sarhoşların uğrak yeri hâline geldiğini öne sürerek arenayı yıktı. Bundan üç yıl sonra da madende çalışan bir grup işçi ve yönetici, San Roque festivalini İspanyol oyuncu barındırmayan iki takım arasında bir futbol maçı düzenleyerek kutlamaya karar verdiler.

İspanyol topraklarında oynanan ilk futbol maçlarında, oyunun anavatanı olan İngiltere'de erken dönemde oynanan ilkel futbolun bir kopyası oynanıyordu. Britanya futbolunun sosyal tarihini incelediği *Postcards from the Edge of Football* [Futbolun Kıyısından Kartpostallar] adlı kitabında Hunter Davies'in de belirttiği üzere; İngiltere'de futbolun emekleme çağında oynanan oyun, sınırsız sayıda oyuncudan oluşan iki takımın, topu köyün bir ucundan öbür ucuna götürmeye çalışmalarından ibaretti: "Tekme atmak, kavga etmek, fiziksel şiddet ve hatta kesici alet kullanmak serbestti ve oyuncular ağır biçimde yaralanıyorlar; bazılarının hayatlarını bu müsabakalar esnasında kaybettikleri bile oluyordu."

Her ne kadar İngilizler, siyasi kargaşa ve feodal ekonomi yüzünden Avrupa'nın en geri kalmış ülkelerinden biri olan İspanya'ya medeniyet getirmeyi hedeflemişlerse de İspanyol

tarihinde oynanan ilk futbol maçı aynı Davies'in betimlediği ilkel ve barbarca davranışlara sahne olmuştu.

Oyuncular birbirlerine girmedikleri anlarda, deriden yapılmış topu olabildiğince uzağa yollamaya çalışıyorlardı. Maçı izleyen İspanyolların en çok garipsedikleri şey ise güneşten korunmak için sahaya keplerle çıkan Britanyalıların topa kafayla vurmaya çalışmalarıydı. Ne yazık ki San Roque festivalinde oynanan bu maçın detaylı bir kaydı elimizde yok ancak yerel halkın, bir grup yabancının giriştiği bu fiziki mücadeleden çok da etkilenmediklerini tahmin edebiliyoruz. Rio Tinto'daki İspanyolların futbol hakkındaki ilk izlenimleri oyunun, şirketin arenayı yıkarak sonunu getirdiği boğa güreşiyle karşılaştırıldığında yaratıcılık ve ustalık gerektirmeyen bir şiddet gösterisinden ibaret olduğuydu.

Bu ilk maçın İngiliz ve İspanyolları bir araya getirmek için düzenlenmiş olduğu iddiası ise tarihsel gerçeklerle bağdaşmıyor. Britanyalılar için futbol, polo, tenis, ya da rugby oynamak yerel halktan farklı olduklarını göstermenin bir yoluydu sadece. O günkü maçı izleyen İspanyollar için sahada birbirlerine bağırıp duran Britanyalılar, aynı ikonasız Anglikan kiliseleri ve Bella Vista'da maden yöneticilerinin ikamet etmeleri için inşa edilmiş Victoria dönemine ait villalar kadar yabancı ve uzaklardı.

O döneme ait solmuş fotoğraflardan İspanya'daki Britanyalıların yaşamlarının, hemşerilerinin Hindistan'da sürdürdükleri sömürgeci hayatın bir kopyası olduğunu görebiliyoruz: Beyaz fanilalı erkekler, kocaman şapkalar, ipek elbiseler, şemsiyeler, İspanyollara yabancı çay seremonileri, maden müdürünün trendeki deri kaplı mobilyalarla döşeli özel kompartımanı ve bir sömürge valisine yakışacak görkemli evi...

3

İSPANYOL KÖKENLER

Futbol topuyla tanıştıkları dönemde fakir İspanyol halkın sürdüğü ilkel hayatı gözümde canlandırmama, Huelva'da taksicilik yapan ve madenci bir dedenin torunu olan Antonio yardımcı oldu. Onun anlattığı hikâyeye göre karısının kendisini defalarca aldatmasından usanan bir adam, bu duruma bir son verebilmek için ünlü bir büyücünün kapısını çalmış. Büyücü, adama karısının iç çamaşırını koklayarak kadının onu kimle aldattığını öğrenmesini ve daha sonra söz konusu iç çamaşırını yakmasını, bu sayede karısının artık ona sadık kalacağını salık vermiş. Rio Tinto ve civarında yaşayan halkın dünyası kötü ruhlar, büyücüler, boğa güreşleri, Flamenko, azizler, gözyaşı döken Meryem Ana ve kanayan İsa heykellerinden oluşuyordu. Bu yüzden de asabi, beyaz tenli Anglosaksonların kısa kollu gömlekler ve renkli şortlar içinde peşinden koştukları topu "kapı" adını verdikleri bir çizginin ötesine geçirmeye çalıştıkları oyun onların dünyasına yabancıydı. Oyun, Britanya kültürü ve kurallarına göre oynanıyor ve maç sona erdiğinde oyuncular; hiçbir İspanyol'un girmesine izin verilmeyen, duvarlarında Kraliçe Victoria'nın resimlerinin asılı olduğu, üyelerinin *Times* ve *Illustrated London News* okuduğu ve tam ortasında bir bilardo masası yer alan kulüp binasına atıyorlardı kendilerini.

Eğer Rio Tinto FC, zamanla yerel idarecilerin yönettiği ve madende çalışan işçilerin forma giydiği bir takım hâline gelmeseydi, erken dönem İspanyol futbol tarihi ve mirası çok

farklı bir şekilde biçimlenirdi. Huelva limanı ile maden arasındaki yaklaşık 83 kilometrelik demiryolunun 1875'te açılmasıyla bölgede ulaşım kolaylaştı ve insan trafiği yoğunlaştı. Bu da futbol izlemek ve hatta oynamak isteyenlerin sayısının artmasına yol açtı. Civar köylerde, irili ufaklı takımlar kuruldu ve sonuç olarak futbol İspanyol kimliğine büründü.

Aynı maden şirketi gibi resmi kayıtlarda Britanyalı olarak tanımlanan Rio Tinto FC, kısa süreliğine de olsa ayrıcalıklı statüsünü muhafaza etmeye çalıştı. Bu noktada Huelva'da yaşayan Britanyalılar, ekonomik çıkarları doğrultusunda çoğu İngiliz okullarında eğitim görmüş ve bu sayede futbol oynamayı da öğrenmiş İspanyol toprak sahipleri ve tüccarlarla ortaklık ilişkileri kurmaya başlamışlardı bile.

İspanya'nın güneybatısındaki bu sahil kasabasında, 1870'lerin başından beri küçük ama nüfuzlu bir Britanyalı topluluğu yaşıyordu. Burada yaşayan ailelerin, Nelson'ın Trafalgar Savaşı'nda* Fransız Donanması'yla karşı karşıya geldiği sulara çok yakın bir yerde bulunan Punta Umbria sahilindeki evlerini, tüm Britanya yatırımlarını olduğu gibi İngiliz ordusuna ait bir garnizon koruyordu. Britanyalı bir asker olan W.F. Adams, 1874 Eylül'ünde şunları yazmıştı günlüğüne: "Bugün Huelva ve civarını tetkik ettik. Sonra da bir grup demiryolu işçisiyle bir saat kadar futbol oynadık. Kafamızı az da olsa dağıtmamızı sağlayan tek şey futbol."

Britanyalılar Huelva'da, aynı Rio Tinto'da yaptıkları gibi futbolu olabildiğince uzun süre kendi tekellerinde tutmaya çalıştılar. 6 Mayıs 1882'de Rio Tinto ve Huelva'dan gelen bir takım arasında oynanan maç hakkında yerel bir gazete olan *La Provincia*'da çıkan haberde, oyuncuların neredeyse tamamının Brady, Campbell, Stourton, Higgins, Simpson, Crump ve Alcock gibi İngiliz ya da İskoç oldukları yazılıyor. Haber şöyle devam ediyor: "Uzun zamandan beri beklenen Rio Tin-

---

* 21 Ekim 1805 tarihinde, Amiral Nelson komutasındaki Britanya donanması, Fransızları mağlup etmiş ve Britanyalıların denizlerdeki hegemonyasını perçinlemesine yol açmıştı. Fransız bir asker tarafından vurulan Nelson, savaş sona ermeden kısa süre önce hayata gözlerini yumdu. *-çn*

to-Huelva maçı güzel bir havada, kalabalık bir seyirci topluluğu önünde oynandı. Birbirine denk güçlerde ve iyi organize olmuş iki takımın karşı karşıya geldikleri böyle bir maç daha izleyebilmek için uzun süre beklememiz gerekebilir. Rio Tinto'nun sertliğine teknik oyunuyla cevap veren Huelva, maç boyunca baskın olan taraftı ancak karşılaşmayı son dakikalarda yedikleri golle yenik kapattılar."

Huelva Recreation Club (Sonraları ismini Recreativo Club de Huelva olarak değiştirdi), 1889 yılının Aralık ayında, Rio Tinto firmasına bağlı olarak çalışan İskoç doktor Alexander Mackay tarafından kuruldu. Rio Tinto'nun aksine *El Recre*, resmi kayıtlarda bir İspanyol kulübü olarak yer alıyordu ve bu sayede ilerleyen yıllarda İspanyol Futbol Federasyonu'nun kuruluşunda rol oynayacak ve ülke çapında düzenlenen turnuvalara katılma hakkını kazanacaktı. Takım ilk maçına, kurulduktan bir yıl kadar sonra, Tablada hipodromunda, sahibi bir Britanyalı olan Sevilla Water Works karşısında çıktı. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında İspanyolların kontrolüne geçen *El Recre*, ülkenin futbol merkezi yer değiştirince üst liglerde mücadele etme şansını yakalamakta zorlandı.*

Rio Tinto ve Huelva arasında, İspanya'da futbolun doğum yerinin neresi olduğuna dair anlaşmazlık günümüzde de devam ediyor. Huelva şehrinin girişinde, aynı Rio Tinto'da olduğu gibi isimsiz bir futbolcu anıtı bulunuyor. Aynı Buenos Aires'teki Boca Juniors stadyumunun girişindeki Maradona heykeli gibi bu iki anıt da madencilerin büyük tehlikeler karşısında gösterdikleri cesareti sembolize ediyor. Her ne kadar futbolun merkezi çoktan başka yerlere kaymış olsa da Huelva, aynı Arjantin gibi efsanelerinden vaz geçmiyor.

Kesin olarak bildiğimiz bir şey var ki o da yirminci yüzyılın başlarından itibaren Recreativo'nun yönetim ve oyuncu kadrosunun ağırlıklı olarak İspanyollardan oluştuğu. Bu dönemde, kulüpte en etkili olan İspanyollardan biri Jerezli bir top-

---

* Takım, 2015-16 sezonundan beri İspanya'nın üçüncü ligi olan *Segunda División B*'de mücadele ediyor. *-çn*

rak ağası olan ve Huelva'ya yerleştikten sonra Britanyalılarla güçlü iş ilişkileri kuran Manuel Pérez de Guzmán'dı. 1906 yılında kulübün ikinci başkanlığına seçilen Pérez de Guzmán'ın oğullarından dört tanesi de Recreativo forması giyiyorlardı. Bu kardeşlerden José, ya da birçoklarının onu tanıdığı ismiyle Pepe, futbol kadar Flamenko ve boğa güreşine de düşkün efsanevi bir figürdü.

İki dünya savaşı arasındaki dönemde yetenekli bir dansçı, müzisyen ve yazar olarak üne kavuşan Pepe'nin en büyük tutkularından birisi de at üstünde matadorluk yapmaktı. Bu sayede, boğa güreşinin en büyük isimlerinden olan Ignacio Sánchez Mejías ile çok yakın dost olmuşlardı. Üne, İspanya'nın tarafsız kaldığı Birinci Dünya Savaşı sırasında kavuşan Sánchez Mejías; yıllar sonra matadorluk dünyasının muhafazakâr kültürel normlarını çiğneyerek, İspanyol toplumuna egemen olan Katolik Kilisesi ve orduya karşı duran, yeni yazma ve yaşama biçimleri geliştirmeye çalışan bir grup solcu şairin '27 Jenerasyonu* hareketine destek vermişti. Sànchez Mejìas, 11 Ağustos 1934'te Manzanares arenasında bir boğa tarafından ağır şekilde yaralandı ve kısa süre sonra da kangren yüzünden hayatını kaybetti. Hayatı ve ölümü, şair arkadaşı Federico García Lorca'nın yazdığı ağıt** sayesinde efsaneleşen Mejìas'ı, futbolseverler de Sevilla şehrinin iki büyük takımından biri olan Real Betis'e başkanlık yaptığı yıllardan hatırlıyorlar.

Endülüs'ü terk etmeden önce Sevilla'ya gidip, Manuel Pérez de Guzmán'ın soyundan gelen çocukluk arkadaşım Sol ile buluştum. Onun aksine, futbol tutkunu olan birkaç arkadaşıyla görüşmek için Guadalquivir Nehri'nin kıyısındaki Triana Çingene Mahallesi'nin yolunu tuttuk. Sardunyalarla kaplı balkon-

* İspanyol şiirinin efsane isimlerinden Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Dámaso Alonso, Luis Cernuda, Gerardo Diego ve Federico García Lorca'nın da bir parçası olduğu hareketin birçok üyesi, İç Savaş sırasında öldürüldü ya da sürgüne gönderildi. *-çn*

** Lorca'nın 1935 yılında kaleme aldığı ağıt, Yıldız Ersoy Canpolat ve Selahattin Özpalabıyıklar'ın hazırladığı ve 2007 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından basılan *Federico García Lorca: Profil* adlı kitapta yayımlandı. *-çn*

ların sıralandığı daracık bir sokağa girdik. Öğlen saatleriydi ve bir grup orta yaşlı adam, bir pub'da oturmuş sohbet ediyorlardı. Rengarenk duvarlara asılı iki resim hemen dikkatimi çekti. Bunlardan ilki yerel halkın en sevdiği azize olan ve her Kutsal Cuma,* heykelini omuzlarında taşıdıkları Esperanza de Triana'nındı. Diğeri ise Sevilla'nın kurtarıcısı Kastilya Kralı Fernando'nun rüyasına girerek onun, on üçüncü yüzyılda Müslüman Araplara karşı Endülüs'ün bağımsızlık savaşını başlatmasını sağladığına inanılan *Kralların Bakiresi*'nindi. Burada yaşayan tüm futbolseverler, onun ilham kaynağı olduğu savaş ilahisinin sözlerini ezbere biliyorlar.

"Sevilla senin önünde diz çöküyor... Kraliçemiz... Fernando'nun kurtardığı Sevillalılar biziz..."

Bu iki azizenin resimlerinin yanı başında, 1935 yılında şampiyon olan Real Betis takımının posteri asılıydı. Franco'nun askeri ayaklanmasıyla fitili ateşlenen İç Savaş başlamadan bir yıl önce kazanılan bu zafer, Betis'in tarihindeki tek şampiyonluğu. Takım, o şampiyonluktan sonraki ilk ciddi zaferini ise kırk yıl sonra; İspanya artık demokrasiyle yönetilirken, Kral Kupasını kazanarak yaşadı.

Sıska bir öğretmen olan Cayetano, kulübün kraliyet ile olan ilişkisi hakkında şunları söylüyor: "Kral 13. Alfonso, 1920'lerde bize 'Asil' unvanını vermiş olabilir ama en azından hiçbir zaferimizi Franco'ya borçlu değiliz ve bununla gurur duyuyoruz."

Ondan daha yaşlı, emekli bir liman işçisi olan arkadaşı ise Franco'nun başta olduğu Soğuk Savaş yıllarında Demir Perde ülkelerinden birinde oynanan bir milli maça ait anılarını paylaştı benimle: "Stadyum Ruslarla doluydu. Hepsinin yüzlerinde çok ciddi bir ifade vardı. Ben ve birkaç arkadaşım onları eğlendirmek için Flamenko söylemeye başladık. Bizim deli olduğumuzu sanmışlardı."

* Hıristiyanlıkta Paskalya Yortusundan önceki cuma gününe verilen ad. -*çn*

Grubun en genç üyesi olan taksi şoförü José Maria ise neden Betis'i tuttuğu sorusuna şöyle cevap veriyordu: "Betis taraftarı olmak, takımın yenildiğinde de yanında olmak demek. Bizim sevgimiz, aldığımız sonuçların çok ötesinde bir sevgi... Rengimiz ise yeşil, yani umudun rengi."

Lorca da en etkileyici romanslarından birinde -benim de favorim olan- yeşile vurgu yapıyor:

"Yeşil, ne de seviyorum seni yeşil.
Yeşil rüzgâr. Yeşil dallar.
Deniz üstünde kayık.
Dağ üstünde kayık.
Dağ üstünde atlı."*

Eğer Lorca, İspanya İç Savaşı patlak verdikten sonra kurşuna dizilip isimsiz bir mezara gömülmemiş olsa ne olurdu diye merak ediyorum. Bu duygusal eşcinsel şairin, *La Furia* mitolojisinden ve Franco rejiminin futbolu erkek iktidarı ile özdeşleştirmesinden nefret duyacağına eminim. Onun tribünlerdeki varlığı, maço taraftar imajının yıkılmasına yol açabilir ve belki de Sevilla'da oynanan maçlarda duymaya alıştığımız kulağa hoş gelen, ritmik Flamenko ezgileri eşliğinde yapılan tezahüratları daha da sık duymamızı sağlayabilirdi.

Bazı Betis taraftarları, akrabaları arasında hem İspanya'da hem de uluslararası arenada daha başarılı olan Sevilla FC'yi tutanlar olduğunu itiraf ediyorlar. Sevilla FC, ilk *Copa del Generalissimo*** zaferini Franco iktidara geldikten sonra yaşadı. Barselona şehrinin rejime olan sadakatinden kimsenin şüphe duymadığı Espanyol takımının Montjuïc Stadı'nda oynanan finalde; Franco'nun dünyaya geldiği kasabanın takımı olan Racing del Ferrol'u mağlup eden Sevilla FC'ye kupasını dikatörün en güvendiği generallerinden, dönemin spor bakanı Moscardo vermişti. Sevilla FC tek şampiyonluğunu 1946-47 sezonunda yaşadı ancak özellikle de kaliteli yabancı oyun-

* Y.E. Canpolat & S. Özpalabıyıklar (haz.) *Federico García Lorca: Profil*, YKY, s. 57. Çev.: Sabri Altınel. -*çn*

** Kral Kupası'na (*Copa Del Rey*) Franco rejimi sırasında verilen ad. -*çn*

cuları sayesinde Kral Kupasını dört, UEFA Kupasını ise iki kez kazanma başarısı gösterdi.*

Geleneksel olarak kökenleri fakir ve radikal nüfusun yaşadığı bir mahallede olan Betis halkın, Sevilla FC ise zenginlerin takımı olarak görülüyordu. Betis'e asalet nişanı verilmesinin amacı, bu iki takım arasındaki farkı ve daha da önemlisi bu farkın işaret ettiği sınıfsal ayrımı ortadan kaldırmaktı. Yine de zaman böyle bir hamiliğe gerek olmadığını gösterecekti zira yıllar boyunca süregelen göçler ve kentsel gelişim sonucunda iki kulüp arasındaki sosyal farklılıklar tamamen ortadan kalktı. Bugün, her iki kulübün de şehrin seçkin yerlerinde inşa ettikleri statları var ve taraftarlar arasındaki sınıfsal ve siyasi farklılıklar, İspanya'nın her yerinde olduğu gibi burada da yanıltıcı olabiliyorlar.

İspanyollar, zaman zaman yabancıların ülke futbolunun gelişiminde oynadıkları rolü yadsıyorlar. Tanıştığım Endülüslü bir dükkân sahibi olan Sevilla FC taraftarı Juan bana, "İspanyol futbolu, aynı boğa güreşi ve Flamenko gibi biz İspanyollarındır. Bizim futbolumuz bizim ruhumuzu yansıtır," diyor, ona ülke futbolunun İngiliz kökenlerinden bahsettiğimde ise "Futbollarını İngilizlere borçlu olan tek halkın Basklar olduğunu," vurguluyordu. Bu arada Betis'in tek şampiyonluğunda takımın iskeletini oluşturan Bask oyuncuların oynadığı rolü de inkâr etmiyordu.

Juan'ın yaptığı bu ayırım ilgimi çekmişti. Bir sonraki durağım Bask başkenti Bilbao olacaktı.

---

* Kitabın basımından günümüze dek geçen sürede Sevilla FC, 1 Kral Kupası zaferi (2010) ve 3 Avrupa Ligi Şampiyonluğu (2014, 2015, 2016) daha kazanmayı başardı. -*çn*

4

BASKLAR

Futbol İngiltere'de doğmadan uzun yıllar önce Basklar, *pelota* adını verdikleri topla oynanan bir oyun icat etmişler. Topu çıplak elle veya fileden yapılmış kepçeye benzer bir raketle duvara çarptırarak oynanan ve hem yetenek hem de dayanıklılık gerektiren bir oyun olan *pelota*, Bask mitolojisinde önemli bir yer tutuyor: Efsaneye göre, Bask Bölgesi'nde yaşayan devler *-jentilak-* benzer bir oyunu Pirene ve Cantabria Dağları'nda dev kaya parçalarıyla oynarlarmış. Mitolojiye gönül vermiş bazıları ise Bask Bölgesi'nde ilk futbolun, Neolitik Çağ'da çobanlarca oynadığını öne sürüyorlar. *Pelota*, resmi kayıtlarda karşımıza ilk kez 1509 yılında, Bilbao'daki Santiago Katedrali'nin oyunu yasakladığını duyuran belgelerde çıkıyor. İngilizlerin bölgeye gelişiyle birlikte de futbol Baskların en popüler sporu unvanını *pelota*'dan aldı.

Bölgenin Birleşik Krallık ile olan ilişkilerinin temelleri, on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda atılmış. Bu dönemde Bask üreticiler, Kastilya-Londra-Flandre üçgeninden oluşan yün ticareti ağına Bilbao'daki El Arenal limanından katılıyorlarmış. Aynı şekilde, İngiltere'den kömür getiren gemiler de bu limandan demir ve daha sonraları da çelik yüklenip dönüyorlarmış ülkelerine.

Aynı güney İspanya'da olduğu gibi burada da on dokuzuncu yüzyılla birlikte görülmeye başlanan Britanya etkisini, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik geri kalmışlıktan bağımsız ele alamayız. Yüzyılın başındaki Yarımada Savaşı sırasın-

da Wellington'ın 85. piyade alayı, Bask şehri San Sebastian'ı Napolyon'un işgalinden "kurtarmış"; sonra da yağmalamış. Gecenin ilerleyen saatlerine kadar süren talan sırasında yanan evlerden çıkan alevler geceyi güneş gibi aydınlatmış.* Şehirleri "müttefikleri" tarafında yağmalanarak küçük düşürülen halkın büyük çoğunluğu, İngilizlerin böyle bir yıkıma girişmesinin nedeninin kuzey İspanya'nın Fransa'yla olan ticaret ilişkilerini zedelemek olduğuna inanıyormuş.

İngiliz orduları 1883'te, İspanya'nın on dokuzuncu yüzyıl boyunca sahne olduğu birçok hanedanlık savaşından biri olan Birinci Çarlist Savaşı'nda, San Sebastian halkını müdafaa ederek az da olsa kendilerini affettirmişler. İngiltere savaşta, Fransız yanlısı despot Kral 7. Ferdinand'ın kardeşi Don Carlos'a karşı aydınlanmacı kraliçe Maria Christina'nın temsil ettiği liberallere destek çıkmış.

Savaşta hayatlarını kaybeden birçok İngiliz asker, San Sebastian'ın kuzeyindeki Urgull Tepesi'nin eteklerindeki küçük bir mezarlığa gömülüler. Yine de Wellington'ın şehre yaptıklarını unutmak kolay olmadı, ki Real Sociedad'ın *Los Ingeles*'e hiçbir şey borçlu olmadığını iddia etmesinde bu kötü anıların rolü olduğunu söyleyebiliriz. Bilbaolular, Çarlist Savaşları sırasında şehirlerini Fransızlardan kurtarırken hayatını kaybeden İngiliz askerlerini gömmeyi tercih etmediler. Bu yüzden de askerler, Nervión Nehri kıyısında yer alan çorak bir araziye gömülmüşlerdi. Bugün Guggenheim Müzesi'nin yer aldığı ve yerel halkın hâlen "İngiliz tarlası" olarak adlandırdığı bu bölge, aynı zamanda İngilizlerin on dokuzuncu yüzyılda ilk futbol maçını yaptıkları yerdi. O noktada, düşük fosforlu demiri yüksek kalitede çeliğe dönüştürebilen Bessemer Fırını'nın icadı sayesinde, Bask başkenti çoktan endüstriyel bir şehir hâline gelmişti.

* Napolyon Savaşları'nın İber Yarımadası'nda geçen bölümü olan ve İspanyol Bağımsızlık Savaşı adıyla da bilinen Yarımada Savaşı'nda İspanyol, Portekiz ve İngiliz kuvvetleri Fransa'ya karşı savaştılar. Bu savaş Napolyon'un devrilmesinde büyük rol oynadı. Bahsi geçen Wellington ise Napolyon'u Waterloo Savaşı'nda (1815) da mağlup eden 1. Wellington Dükü Arthur Wellesley'dir. *-çn*

Aynı Rio Tinto'da olduğu gibi Bilbao'da da futbolun gelişiminde, İngilizlerin idaresindeki maden sektörü bir rol oynadı. Buna rağmen, yerli halkın İngilizlerden ayrıştırıldığı Rio Tinto'nun aksine, endüstriyel gelişimin tamamen İngilizlerin inisiyatifine bırakılmadığı Bilbao'da futbol; yabancılarla İspanyol girişimci sınıfını temsil eden Bask ihracatçıların ve sanayicilerin entegrasyonunu mümkün kılan bir araç işlevi gördü. Zaten Bask toplumunun önde gelenlerinin büyük çoğunluğu da seçkin İngiliz okullarında eğitim görmüşlerdi. Bunun yanı sıra, maaşları ve çalışma koşulları güneydekilere nazaran daha iyi olan Bilbaolu işçi sınıfı, aynı işverenleri gibi Britanyalı sömürgecilere biat etmeyi reddetmişti. Bugün bile Athletic Bilbao'nun maçlarını oynadığı San Mames'te taraftarların "*Aliron, Aliron, Athletic Campeon*" tezahüratlarını işitebilirsiniz. İspanyol Dil Kurumu'nun resmi sözlüğüne göre *Aliron*, Arapça'da ilan etmek anlamına gelen *al'ilan* kelimesinden geliyor. Yine de sözlük, kelimenin bu anlamının aslen Bask Bölgesi dışında geçerli olduğuna da belirtiyor. Bilbao'daki madencilik müzesinde, *Aliron*'un İngilizce *All Iron*'dan [Tamamı Demir] geldiğini öğreniyorsunuz. Tarihçiler, İngiliz mühendislerin madenden çıkarılan kaya parçalarının %70'inden fazlası demir olduğu takdirde, bu tabiri tebeşirle kayanın üstüne yazdıklarını ve bunun fakir Bask madenciler için hem ekstra gelir hem de gurur kaynağı olduğunu belirtiyorlar.

Oyunun Bask Bölgesi'ndeki Anglosakson öncüleri, halkın kültürel ve siyasi kimliklerinin ne kadar güçlü temeller üzerine inşa edilmiş olduğunu görmezden gelemezlerdi. Ben de İspanya'yı her ziyaretimde bu temellerin ne kadar sağlam olduğuna bizzat şahit oldum. 2011 yılının başlarında, Bilbao'daki taraftar derneğinin *Casco Viejo*'daki [Tarihi Mahalle] binasında verdikleri öğlen yemeğine davet edildim. Çeşitli tapas restoranları ve Bask mutfağının en güzel örneklerini tadabildiğiniz kafelerin yer aldığı bu bölgeye "Yedi Dar Sokak" anlamına gelen *Siete Calles* de deniyor. Bu, ucuz bira ve tatsız tuzsuz sandviçlerin ikram edildiği klasik bir taraftar toplan-

tısı değildi. Yerel dilde bu tarz yemekli eğlencelere *txoko* adı verilen, kocaman bir mutfağı olan ve etkileyici yemek masalarıyla donatılmış bir binanın bodrum katında içtiğimiz İspanyol kırmızı şaraplarını, akşam saatlerine dek süren bir ziyafet takip etti.

İlerleyen saatlerde kırmızı şarabın yerini, anason ve yaban mersininden yapılan, Pirenelere özgü *Patxaran* aldı. Yine de o gün yaşadığım her şeyin merkezinde, inanılmaz becerikli bir aşçı ve aynı zamanda da fanatik bir futbol taraftarı olan şefin hazırladığı yemekler vardı: Çeşitli tapas tabakları, özellikle de et ve karidesli tortillalar, yeşil biber soslu morina balığı, peynir çeşitleri, dondurmalar ve pastalar.

Yaptığımız futbol sohbeti de en azından yemekler kadar lezzetliydi. Önce ev sahibimiz ve tüm Athletic taraftar dernekleri federasyonunun başkanı olan Juan Maria Arana'ya neden Athletic'i tuttuğunu sordum: "San Memes'teki ilk maçıma 1946 yılında, 9 yaşımdayken gittim. Babam donanmada görevli olduğu için zamanının çoğunu denizlerde geçirirdi," dedi ve "Bu yüzden beni ve kardeşlerimi maça götürmek dedeme düşerdi. Savaştan hemen sonraydı ve ülkede açlık ve kıtlık hüküm sürüyordu. Buna rağmen ne zaman Athletic'i izlesek moralimiz düzeliyordu. O gün, Oviedo'yu 4-2 yendik ama onların iki golünü de Bask bir oyuncu atmıştı. İhanete uğramıştık yani! O yıllarda kendi dilimizde konuşmamız veya bayrağımızı kullanmamız yasaktı ama kırmızı-beyaz bizim her şeyimizdi. Varlığımızı o renklere borçluyduk. Hâlâ da öyle," diye devam etti.

Bilbaolu bir sanatçı ve yazar olan, arkadaşlarının K-tono diye hitap ettikleri Juan Antonio Frade de Villar'a göre şehirdeki her yol, her otobüs, her gizli geçit, her metro hattı, her sokak sizi bir şekilde San Mames'e götürüyor. Don Quijote'ye benzemesini sağlayan sakalı, pelerini ve kafasından asla çıkarmadığı *txapela*'sıyla (geleneksel Bask beresi) K-tono, Bilbao'nun bütün sırlarını bilen bir efsane. Sabah ilk işimiz, kulübün de yer aldığı ve ihtişamıyla göz kamaştıran Ibaiga-

ne Sarayı'na gitmek oldu. Bask bir iş adamı olan Ramon de La Sota tarafından yirminci yüzyılın başında yaptırılan saray, Franco döneminde nizamiye olarak kullanılmış: "Askerliğimi burada yaptım. Gece nöbetindeyken, pijamalarıyla balkona çıkan General Santamaria'nın etrafına nasıl emir yağdırdığını izlerdim. General, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte spor yapmak için 'İngiliz tarlasının' yolunu tutardı."

General Santamaria, tarihin çöp sepetine atılalı uzun zaman oldu* ama K-tono'nun, adını Sezar'ın aslanlara yem yaptığı Hristiyan azizlerden alan San Memes'e olan sevgisinde en ufak bir azalma olmamış: "Çocukluğumda stadın çevresindeki sokaklarda top oynardık. 60 yıldır burada maç izliyorum. O kadar çok anım var ki... Müthiş zaferler, efsanevi oyuncular, bazen hüzün bazen sevinçten hâkim olamadığım gözyaşlarım."

K-tono ile sohbetimize etrafımızdakilerin de katılması uzun sürmedi. Hepsi, Athletic artık Real Madrid veya Barcelona kadar başarılı olmasa bile, ölene dek takımlarını destekleyeceklerini söylüyorlardı. Onlara belki de Athletic'in sadece Bask oyuncu oynatma politikasını değiştirmesi gerektiğini söylediğimde; yaşı geçkin bir taraftar o politikanın sadece Franco döneminde geçerli olduğunu, bunun nedeninin de diktatörün Bask milliyetçiliğine saygı duyması değil, sadece Baskları saf İspanyol olarak görmesi olduğunu söyledi. Ona göre, demokrasiye geçildiğinden beri dünyanın neresinde doğarsanız doğun; damarlarınızda azıcık Bask kanı taşıyorsanız, kulübe katılabiliyormuşsunuz. Hayatını Bilbao-Londra ekseninde geçiren Bask gazeteci Iñigo Gurruchaga da renktaşının haklı olduğunu, "Bunun aslında çok da katı bir politika olmadığını ve zaman içinde çokço değişime uğradığını" söylüyordu.

* General Santamaria, ya da tam adıyla José Antonio Sáenz de Santa María, Franco rejiminin en acımasız figürlerinden biriydi. Polis teşkilatının başında bulunan general, binlerce rejim karşıtının işkence görmesinden ve kurşuna dizilerek öldürülmesinden sorumluydu. Bunlara rağmen, demokratik İspanya'da da çeşitli devlet kademelerinde danışman olarak görev alan Santamaria, 2003 yılında hayat gözlerini yumdu. *-çn*

Bu noktada, araya alkolü biraz fazla kaçırmış genç Xavi girdi ve etrafımdakileri yalancılıkla suçladı. Toplantı bir anda siyasi bir havaya bürünmüş ve ortam gerginleşmişti: "Athletic'in başarısızlığının tek nedeni, sadece Bask kanı taşıyan oyuncuları oynatması. İspanya'da Athletic kadar yabancı düşmanı bir kulüp daha bulamazsın!" Diğerleri de Xavi'yi, Madrid merkezli bir merkez-sağ hareketi olan *Partido Popular*'ın [Halk Partisi] bir üyesi olmak ya da daha kötüsü iflâh olmaz bir faşist ve gizli bir Real Madrid taraftarı olmakla suçladılar. Tabii ki Xavi bu iddiaların hepsini reddetti. İlerleyen saatlerde iyice kafayı bulmuş olmama rağmen, gece boyunca kimsenin bir kez bile İngilizlerden bahsetmemiş olduğunun bilincindeydim. İspanyol futbolunun, yerel siyasetin de etkisiyle tam bağımsızlığını kazanmış olduğuna şüphe yoktu.

İspanyol futbolu hakkında her geçen gün yeni bir şeyler öğreniyordum. 2003 yılında Real Madrid'de ilk sezonunu geçiren David Beckham'ı takip etmek için İspanya'daydım. Başkent ekibi, Osasuna deplasmanındaydı ve Pamplonalı taraftarların radikal duruşları beni şaşkına uğratmıştı. Taraftarlar, Pamplona'daki meşhur boğa güreşi festivalinde bir yandan boğalardan kaçıyorlar; bir yandan da rahat koltuklarından kendilerini izleyen muhafazakâr, zengin ailelerle dalga geçiyorlardı. Osasuna'nın El Sadar stadının kuzey tarafındaki kale arkası tribününü mesken edinen bir grup, David Beckham ve takım arkadaşlarına küfürler savurmayı bıraktıkları nadir anlarda Bask bayraklarını sallıyor ve ETA'yı destekleyen tezahüratlar yapıyorlardı. Bir noktada top toplayıcı çocuklardan biri, korner kullanmak için köşe gönderine gelen Beckham'a bir cisim fırlattı. Beckham da öğrencisini azarlayan bir öğretmen edasıyla işaret parmağını salladı küçük çocuğa. O anda statta müthiş bir gürültü koptu. Taraftarlar Beckham ya da başka bir *İngiliz'den* ders almayı ya da azar işitmeyi kabullenmeyeceklerini açıkça gösteriyorlardı.

Bu olaydan yeni yıl sonra, Bilbao'da yer alan ve Britanya'da-

ki örneklerinin tıpkısı olan bir *Gentlemen's Club*'da* eski gazeteleri karıştırıyordum. Karşıma çıkan bir haberde, 1894 baharında bir grup Bilbaolunun *Los Ingleses* takımını maç yapmaya davet ettiği yazıyordu. Daveti kabul eden ve İngiliz, İskoç, Galli ve İrlandalı oyunculardan oluşan *Los Ingleses* maçın ilk yarısında güneşi arkasına alarak oynamış. Rakiplerinin sert oyunu karşısında sinirlerine hâkim olamayan ve oyun disiplininden kopan Bilbaolular ilk yarıyı 2-0 geride kapatmışlar. Bu noktada saatler yaklaşık olarak 11'i gösteriyormuş.

Süklüm püklüm soyunma odasının yolunu tutan oyuncuların morallerini, rakiplerinin yolladığı on bir kızarmış tavuk düzeltmiş. Ev sahibi takımın oyuncularının bu ziyafetten olabildiğince çok zevk alabilmeleri için ikinci yarının başlangıç saati de ertelenmiş. Zaten *Los Ingleses*'in "ikramının" asıl amacı da buymuş. Oyuncular ikinci 45 dakika için sahaya çıktıklarında, güneş batmak üzereymiş ve Bilbaolular ikinci yarıyı da güneşe karşı oynamak zorunda kalmışlar. Bir yandan gözleri kör eden güneş ışığıyla bir yandan da rakibin sert oyunuyla mücadele etmeye çalışan ve şüphesiz devre arasında yedikleri tavukları da hazmedememiş olan Bilbaolular sahadan 6-0 yenik ayrılmışlar. Bilbaolular, her fırsatta adil oyunun mucidi olmakla övünen rakiplerinin, kendilerini nasıl oyuna getirdiğini maçtan çok sonra fark etmişler ve bir daha ne saha içinde ne de saha dışında böyle küçük düşmeyecek bir takım yaratmaya ant içmişler.

Bu maçın oynandığı yıl, Bask Bölgesi'nin en güçlü ideoloğu olan Sabino Arana, Milliyetçi Bask Partisi'ni (PNV) kurmuştu. Arana, dokuz yıl sonra otuz sekiz yaşındayken hayata veda ettiğinde, PNV siyaset dünyasının önemli güçlerinden birisi hâline gelmişti bile. Ki günümüzde de bu durum değişmiş değil zira Arana öldüğünde arkasında sadece kuru bir ideoloji değil; bir bayrak, milli marş ve kökenlerinin tarihin başlangı-

* İngiltere'de, 18. yüzyılda sadece üst sınıf erkeklerin üye olup vakit geçirebildikleri kulüpler. On dokuzuncu yüzyılda orta sınıf erkekleri de kabul etmeye başlayan bu kulüplerin çoğu, günümüzde kadınları da üye olarak kabul etmekteler. -*çn*

cına uzandığını iddia ettiği bir ulus - *Euzkadi** bırakmıştı.

Siyasi kariyerinin başında "tam bağımsızlık" şiarını benimseyen Arana, ölümünden önce "maksimum özerkliğin" Bask halkı için daha makul bir tercih olduğunu düşünüyordu. Her ne kadar kendi siyasi felsefesi biraz muğlak olsa da onun vücuda getirdiği milliyetçi ruhun, Bask futbolu üzerindeki etkisini yadsıyamayız. Tavuklu maçtan dört yıl sonra, 1898'de; bir grup Bask futbol sevdalısı, Athletic Club adı altında kendi kulüplerini kurdular. Bu noktada futbol ateşi, Bask Bölgesi'nden İspanya'nın kuzeyinde Katalonya'ya ve güneyde başkent Madrid'e ulaşmıştı bile.

---

* Bask halkının kendi dillerindeki adı. -*çn*

5

KATALANLAR

Katalonya'nın Costa Brava Bölgesi'nde yer alan Palamós'taki balıkçı kasabasında tüccarlık yapan ve öğrenimini İngiltere'de tamamlamış olan Gaspar Matas i Danés, 1889 yılında Palamós Futbol Kulübünü kurdu. Costa Brava, tüm İspanyol sahil şeridi gibi çoktandır yabancı turist ve emlak spekülatörlerinin istilası altında. Yine de yerel gelenekleri korumak için gerekirse hayatlarını riske etmekten kaçınmayan kasabalılara adanmış olan denizcilik müzesi ve balık pazarı hâlâ ayaktalar. Zaten Palamós, henüz turizm endüstrisi tarafından yağmalanmamış olan ve bu sayede kimliğini koruyabilen birkaç Costa Brava kasabasından biri.

Palamós futbolunun kökenleri ve tarihi hakkında bilgi sahibi olabilmek için birçok turistin varlığından bile haberdar olmadığı; yaklaşık bir asır önce şehrin hemen dışında, İngiliz stilinde inşa edilmiş ve uzun zaman önce terk edilmiş ancak bir şekilde ayakta durmayı başarabilmiş bir kiliseyi andıran stadyumun loş koridorlarında dolaşmak gerekiyor.

Ziyaretim esnasında bakımsız stada ürpertici bir hava hâkimdi. Yarı zamanlı ve gönüllü olarak çalışan sekreter herhangi bir kulüp yöneticisiyle görüşebilmem için saatlerce beklemem gerekeceğini ve açıkçası görüşeceğim yöneticinin de Palamós futbolunun ve stadının tarihi hakkında beni çok da fazla aydınlatabileceğini zannetmediğini söyledi. Belli ki bana yardım etmeye ne niyeti ne de zamanı vardı. Neyse ki stadın dökülmekte olan tuvaletlerinin girişinde rastladığım

saha görevlisi daha yardımsever çıktı. Çürümekte olan stadı gezerken bana emlak pazarının çöküşünün yol açtığı ekonomik krizin kamu harcamalarında kesintiye gidilmesine sebebiyet verdiğini, bunun da stadyumun bakımından sorumlu olan yerel idareyi çok zor duruma düşürdüğünü anlattı Fildişi Sahili kökenli; Barça taraftarı olmasına rağmen kahramanı Didier Drogba olan görevli.

Chelsea formasını giymiş ve Fildişi Sahili Milli Takımı'nın kaptanlığını yapmış Drogba'nın onun kahramanı olmasına şaşırmamak gerekiyor. Keza Drogba'ya olan sevgisine rağmen Barça'yı tutmasına da. Bir başka Fildişili oyuncu Yaya Toure, Katalan başkentinde gösterdiği başarılı performans neticesinde, kardeşinin de formasını giydiği Manchester City'ye transfer olmuştu.* Konumuza dönecek olursak; FC Barcelona'ya olan coğrafi yakınlığının, Palamós FC'nin gölgede kalmasına yol açtığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Palamós FC'nin kurulduğu 1889 yılında, Katalonya sınırları içinde çok daha "mühim" bir olay vuku buldu: Barselona'nın Bonavona mahallesinde bir grup genç, mavi kırmızı formaları ilk kez sırtlarına geçirip kendi aralarında bir maç yaptılar. İşte o gün, ileride dünyanın en önemli spor kurumlarından birisi olacak kulübün temelleri atıldı.

Futbolun İspanya'nın bu köşesinde nispeten geç tutulmasının nedeni, sınıfsal statüleri ne olursa olsun tüm Katalanların yerel siyasetle yakından ilgilenmeleriydi. Aynı Bilbao'da olduğu gibi Barselona'da da endüstriyelleşmenin yarattığı şehirli bir işçi ve dış ticaretin yaygınlaşmasıyla zenginleşen bir işveren sınıfı vardı. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Katalonya ve özellikle de Barselona'nın kendilerini içinde buldukları baskı ve şiddet sarmalı, halkın kendileri için yeni bir spor olan futbolu öğrenmelerini ve izlemelerini olanaksız kılıyordu. On dokuzuncu yüzyılın son yirmi yılındaki ekonomik

* Drogba, 2018 yılında, kırk yaşındayken futbola veda etti. Yaya Toure, Manchester City'de geçirdiği sekiz başarılı sezonun ardından, 2018 yılında Olympiakos'a transfer oldu. Kardeşi Kolo Toure ise City'nin ardından Liverpool ve Celtic formalarını giydi ve 2017'de futbola veda etti. -*çn*

büyümeden hatırı sayılır derecede istifade etmiş olan orta sınıflar ise ait oldukları geleneksel topluma darbe üstüne darbe vuran grev ve anarşist bombalama eylemleri karşısında ne yapacaklarını bilmez durumdalardı.

1898'de Küba'nın kaybedilmesiyle birlikte İspanyol İmparatorluğu da ortadan kalktı. Bu yıkım sonucunda toplumdaki siyasi ve sınıfsal farklılıklar daha da belirgin bir hâl aldılar. Bu durum bir grup İspanyol siyasetçi ve entelektüeli, bir dönemin en güçlü imparatorluğunun bir grup Latin asi tarafından dizlerinin üstüne çöktürülmesinin sebeplerini aramaya itti. Bu sürecin sonunda, imparatorluğun çöküş nedenleri ya da ileride ne yapılması gerektiği konularında ulusal bir mutabakata varıldığını söyleyemeyiz. Katalonya'da ise bölgenin kültürel, ekonomik ve siyasi anlamda İspanya'nın geri kalanından farklı olduğu ve bu yüzden de özel bir idare tarafından yönetilmesi gerektiği inancı, yani Katalanizm, yaygınlaşıyordu.

Böyle milliyetçi bir atmosferde FC Barcelona'nın ilk kadrosunun büyük çoğunluğunun yabancılardan, özellikle de İngilizlerden oluşması hayli şaşırtıcıydı. Bu İngilizler arasında; kaleci Brown, genel sekreter Wild ve takımın iki kilit oyuncusu, Arthur ve Ernest Witty özellikle öne çıkan isimlerdi. Witty kardeşlerin babaları, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Barselona'ya yerleşmiş ve bir denizcilik şirketi kurmuş; liman kentine yolculuk yapan Britanyalı ticaret gemilerine acenta hizmeti veriyordu. Arthur ve Ernest öğrenimlerini beden eğitimine önem veren (kurucusunun deyişiyle "hem zihinsel hem bedensel eğitimi amaçlayan") Merchant Taylors okulunda tamamlamışlardı.

1998 baharında, Arthur Witty'nin hayatta olan en yaşlı akrabasını ziyaret etmek için Barselona'nın güneyindeki Castellfedels sahil kasabasının yolunu tuttum. Bir huzurevinde yaşayan Frederick Witty, birkaç ay sonra hayatını kaybetmesine neden olacak kanserle boğuşuyor ve ilerleyen yaşı nedeniyle de kulakları iyi işitmiyordu. Buna rağmen, babası

Arthur ile ilgili anılarını benimle paylaşmaktan zevk aldığı da her hâlinden belli oluyordu.

Kadife ceketi, ipek kravatı; aksanlı konuştuğu İspanyolca ve Katalancasıyla Frederick, yurtdışında yaşayan postemperyal İngilizlerin mükemmel bir örneğiydi. Normalde etrafı düzenli olarak kullandığı haplarla ve çalışanların çabalarıyla hayata tutunan yaşı ilerlemiş hastalarla çevrili olduğu için benimle açık havada, Akdeniz güneşinin altında, sıcak çimlerin üstünde sohbet etmek onu mutlu etmişti. Babasının simsiyah saçları, pos bıyıkları ve güçlü fiziğiyle boy gösterdiği eski fotoğrafları bana gösterirken anlatmaya koyulmuştu bile: "Babam İngiltere'de geçirdiği öğrencilik yıllarında ragbi oynamış. İyi de bir forvet oyuncusuymuş. Barselona'ya yerleştikten sonra ise futbol oynamaya başlamış. Hem de bek olarak. O yıllarda İspanya'da çok fazla çim saha olmadığı için ragbi oynanmıyormuş. Futbol farklı. Her türlü zeminde oynanır."

Frederick'in bu sözlerinin İspanyol futbolunun evrimine ışık tuttuğuna inanıyorum. Tüm farklılıkları ve barındırdığı zıtlıklarla İspanyol coğrafyası birçoklarınca, ülkenin yaşadığı siyasi sorunların ve ekonomik azgelişmişliğin sebeplerinden biri olarak öne sürüle gelmiştir. Örneğin, ülkenin bir kısmı İrlanda kadar yağış alırken, bir diğer kısmı Sahra Çölü'nün uzantısıymış izlenimini verir. Keza, bazı bölgeler dağlarla kaplı, bazılarıysa dümdüz, kurak topraklardır. İspanya'nın tarihi boyunca yaşadığı en büyük sorunlardan biri, bir yandan bu farklı bölgeleri hem fiziki -demiryolları veya karayolları- hem de anayasal -vatandaşlık bağı- açılardan birbirlerine bağlarken; bir yandan da Bask veya Katalonya gibi bölgelerin siyasi ve kültürel kimliklerini ve bu kimlikler üzerinden talep edilen özerk yönetim haklarını tanımak olmuştur.

Tabii ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra girişilen ulaşım hamlesi ve gelişen sulama teknolojileri sayesinde taraftarların yolculuk etmeleri kolaylaşmış ve ülkedeki birçok futbol sahası çimlendirilmiş ancak buna rağmen, küçük yıldız aday-

larının ülkenin her yanında benzer koşullarda yetiştiğini iddia etmek zor.

Witty'ye dönecek olursak. Huzurevinin yemyeşil bahçesinde, içimizi ısıtan Akdeniz güneşinin altında; Frederick'in sağlığı, özellikle de solunum yollarında yaşadığı sorunlar elverdiğince sohbetimize devam ettik: "Babam asla özel antrenmanlar yapmazdı. O yıllarda oyuncularına şimdilerdeki gibi komando eğitimi yaptıran antrenörler yoktu zaten fakat kendine çok iyi bakardı. Uzun mesafe koşardı ve futbolun yanı sıra tenis de oynardı. Ailecek yapmaktan en çok zevk aldığımız şey de Barselona'nın en yüksek tepesi olan Tibidabo'ya tırmanmaktı. Oyunculuk stili bakımından o dönemde top koşturan isimlerden çok da farklı değildi: Hızlı, sert, top kontrolü iyi, kale önünde becerikli bir futbolcuydu."

Barcelona tarihine göz attığımızda, Witty'nin kulübün ilk başkanı olan İsviçre doğumlu iş adamı Hans Gamper'in gölgesinde kaldığını görüyoruz. Gamper, ikinci vatanının geçirdiği sosyal ve siyasi değişimlerin bilincinde olan bir figür portresi çiziyor; ülkeye yerleştikten sonra hemen Katalanca öğrenmeye başlıyor ve Katalanya'nın bağımsızlık mücadelesinde ön saflarda yer alıyor. Kulübün resmi tarihi, Barcelona'nın forma renginin ne olacağına İsviçreli Gamper'in karar verdiğini yazsa da Wittyler mavi-kırmızı seçiminin, Arthur'un öğrenim gördüğü Merchant Taylors okul takımının formasından esinlenerek yapıldığını iddia ediyorlar. Bense, kulübün resmi olarak –tarafsız bir ülkede doğmuş olan– Gamper'in versiyonunu seçme nedeninin Barcelona'nın kökenlerini Britanya'nın sömürge siyasetinden olabildiğince uzak tutmak istemesi olduğunu düşünüyorum.

6

MADRİDİSTAS

1902 yılında kurulan ve ilerleyen yıllarda Barça'nın ezeli rakibi olacak olan Real Madrid ya da ilk adıyla Madrid FC de karakteri İngiliz etkisiyle şekillenen kulüplerdendi: İlk kural kitabını Manchester'dan getirttiren kulübün, bugün de alametifarikası olan bembeyaz forması Londra'da kurulan ilk amatör futbol kulüplerinden olan Corinthians'ın formasının bir kopyasıydı. Başkentteki ilk futbol kulübü kurulmadan önceki yıllarda oyunun sevdalıları, eski bir boğa güreşi arenasında toplanıp maç yaparlar ve maçlar öncesinde de yerel bir matador kulübünde bir araya gelirlerdi. Zaten İspanya'da futbol kültürel ve sosyal bir olgu olarak boğa güreşinin yerini almaktan ziyade onun yanı başında yer almıştı ve zamanla yıldız futbolcular aynı matadorlar gibi popüler mitolojinin efsanevi figürleri hâline geldiler.

Modernleşme öncesinin muhafazakâr Madrid'inde bile futbolun öncüleri yabancılardı. Örneğin, Madridli ilk futbolculardan biri, on dokuzuncu yüzyılda İspanya'nın önde gelen düşünürlerinden Francisco Giner de los Rios'un bir grup genç müridiyle aynı yaşam felsefesini ve futbol sevgisini paylaşan, liberal bir İngiliz iş adamı olan Arthur Johnson'dı.

Reformasyon sonrası Anglosakson medeniyetine ve Aydınlanma'ya büyük bir hayranlık duyan De Los Rios'un kurduğu *Institución Libre de Enseñanza* [Serbest Düşünce Enstitüsü]; post-emperyal İspanya'yı modern bir devlet hâline getirebilecek yeni bir nesil yetiştirmek amacıyla, muhafazakâr,

Katolik ve militarist dogmaları reddeden gayrı-resmi bir eğitim-öğretim programı sunuyordu. Öğrencilerinin iyi bir beden eğitimi almalarına ve doğayla iç içe, aktif bir hayat sürmelerine önem veren De Los Rios'un okulları yirminci yüzyılın başında, iktidarda sağcıların mı solcuların mı olduğuna bağlı olarak, kimi zaman başarılı kimi zaman başarısız oldular. De Los Rios, sınıfsal ayrımları yerle bir eden futbolun, zamanla barbarlığın ve geri kalmışlığın bir simgesi olduğuna inandığı boğa güreşinin yerini alacağına inanıyordu ve ilerleyen yıllarda bu konudaki haklılığı herkesçe de görülecekti.

Real Madrid, İspanyol bir arkadaşının kaleme aldığı Johnson portresinin orijinal metnini kulüp müzesinde sergiliyor. Portrenin yazarı, Madrid kulübünün ilk yıllarında forma giyen İspanyol oyuncuların (özellikle de kalecilerin) futbola olan kaotik yaklaşımları ile Johnson'ın bilgi ve tutkuyla karışık yaklaşımı arasındaki tezatlara dikkat çekiyor. Yazar, Johnson'ın "sadece futbol hakkında etrafındaki herkesten daha fazla bilgisi olan biri değil", aynı zamanda da çok sevecen ve arkadaş canlısı bir İngiliz olduğunu belirtiyor. Madrid FC'nin 1902 kadrosunda o kadar çok genç oyuncu varmış ki, yirmi üç yaşındaki Johnson takımın en tecrübeli oyuncusu konumundaymış. Yaş ortalaması on dokuz olan takımın, en genç oyuncusu olan on altı yaşındaki Pedro Parages de futbol oynamayı İngiltere'de öğrenmiş. Portreye geri dönersek, yazar; "Takımın kaptanı Johnson'ın savunmadaki başarılı müdahaleleri, çevikliğiyle beraber zarif fiziğiyle dikkat çektiğini ve santrhaf, santrfor, hatta kaleci olarak bile görev yaptığını," belirtiyor. Takımın diğer oyuncuları arasındaysa eski bir Athletic Bilbaolu, yedi İspanyol -bunların biri Küba biri de Guatemala doğumlu- ve bir de futbol oynamayı İngiltere'de öğrenmiş bir Fransız varmış. Sağ bekte oynayan Fransız, kendine olan güveni ve zarif oyun tarzıyla dikkat çekiyormuş.

Madrid FC'nin ilk iki başkanı, Juan ve Carlos Padros'un Katalonya'da doğmuş olmaları ezeli rekabetin ilginç noktalarından biri olarak dikkat çekiyor. Aslında bu bize birbirle-

riyle ölesiye savaşan fraksiyonların tüm çabalarına rağmen, İspanyol futbolunun ve tarihinin siyah-beyaz olarak görülemeyeceğini ve gerçekliğin basit bir zıtlığa indirgenemeyecek kadar karmaşık olduğunu gösteriyor.

İki takım arasındaki şiddetli rekabetin bir sonucu olarak bazı Katalanlar, Madridlilerle kulüpleri Kastilyalılar tarafından kurulmadığı için dalga geçiyorlar. Örneğin, 1992 yılının Aralık ayında Barselona'da yayımlanan spor tabloidi *Mundo Deportivo* "(Real) Madrid'i bir Katalan kurmuş!" başlığını atıyordu.

Gazetenin aradan doksan yıl geçtikten sonra bu gerçeğe ulaşabildiğini iddia edebilmesinin ardında, Real Madrid'in resmi tarihçilerinin kulübün kurucuları arasında yer alan Katalanların isimlerini dahi zikretmekten kaçınmaları yatıyor. Yine de şunu da belirtmek gerekiyor ki Padros kardeşler, siyasetle uzaktan yakından alakası olmayan birer futbol tutkunuydular. Bu yüzden de ayrılıkçı bir kültürel ve politik hareket olan Katalanizm'e herhangi bir biçimde destek vermediler.

Padros ailesi Barselona'dan Madrid'e 1876 yılında, Carlos ve Juan küçük birer çocukken göç etmiş. Babaları Fransızca bilen bir kumaş tüccarıymış ve çeşitli tekstil ürünleri hakkında bilgi alabilmek için sık sık İngiltere'nin kuzeyine yolculuk edermiş. Onu 1876'da başkente çeken, iç savaşı sona erdiren siyasi reformların Madrid'i ticari açıdan çok cazip bir hâle getirmiş olmasıymış. Bu noktada 13. Alfonso'nun babası, Bourbon hanedanından 12. Alfonso ve İspanyol tarihinin en önemli siyasetçilerinden Antonio Cánovas del Castillo'nun beraberce hayata geçirdikleri özgürlükçü anayasa, Madrid'i anayasal monarşiyle idare edilen saygıdeğer bir Avrupa ülkesinin başkenti olma yoluna sokmuş.

Madrid FC'nin ilk idarehanesini babasının tekstil mağazasının arkasındaki ufak bir ofiste açmak büyük kardeş Carlos'un fikriymiş. Bir ayağı doğuştan sakat olan Carlos, hayatı boyunca ortopedik bir ayakkabı giymek zorunda kaldığı için kendisi hiç oynayamamasına rağmen, babasıyla çıktığı

İngiltere ve Fransa yolculuklarında futbola olan ilgisi artmış. Hatta 1902 yılında 13. Alfonso'nun tahta çıkışı kutlamaları kapsamında düzenlenen İspanya'daki ilk resmi futbol turnuvasının final maçında hakemlik yapmış.

Bahsi geçen turnuva, erken dönem İspanyol futbolunun coğrafyasına ışık tutuyor. Modern sporun uluslararası bir karaktere büründüğü dönemde tahta çıkan 13. Alfonso –Bourbon hanedanının tahta çıkacak son üyesiydi– tacını taktığında sadece on altı yaşındaydı. Modern olimpiyat oyunları, o tahta çıkmadan altı yıl önce hayata geçirilmiş; İspanya'nın kuzey komşusu Fransa, ilk büyük bisiklet turunu ve araba yarışını 1906'da düzenlemişti. O dönemde henüz yozlaşmamış genç bir kral olan Alfonso, kendini ileri ve açık görüşlü bir lider olarak tanımlıyordu. Bu yüzden de hükümdarlığının ilk günlerinden itibaren "modern" bir oyun olan futbola ilgi göstermişti. "Taç Giyme Kupası" olarak bilinen bu ilk turnuvayı (ki ilerleyen yıllarda adı Kral Kupası olarak değiştirildi), Kral adına Madrid valisi Alberto Aguilera düzenlemişti. Turnuva beş takımın iştirakiyle gerçekleşmişti: Katalonya'dan FC Barcelona ve Espanyol; Athletic Bilbao (turnuvada kulübün temellerinin atıldığı Bask Bölgesi'nde yer alan Vizcaya adıyla mücadele etmişti); Madrid FC ve yine başkentten, New Football Club de Madrid (Madrid FC kısa süre sonra New FC de Madrid'i bünyesine katacak ve Real Madrid adını alacaktı).

Maçlar, bugün Bernabéu Stadı'na çok yakın bir yerde bulunan ve geçen yıllar zarfında üzerine birçok bakanlık binasının inşa edildiği hipodromda oynanmıştı. İki ilâ beş bin seyircinin takip ettiği karşılaşmalar, futbolun İspanya'da da kitleleri yavaş yavaş etkisi altına almakta olduğunun göstergesiydi. Gamper'in FC Barcelona'sı, Padros'un Madrid'ini 3-1 mağlup ettikten sonra, Vizcaya'ya 2-1 yenilmekten kurtulamadı. Turnuvaya katılan tüm takımlarda İngiliz oyuncular yer alsalar da ağırlık Bask, Katalan ve İspanyol futbolculardaydı. Bu kupayı olduğu gibi bundan sonra düzenlenen ilk üç Kral Kupasını da kazanan Athletic Bilbao, İspanyol futbolunun emekleme çağındaki en önemli kulübü olduğunu herkese ispatlamıştı.

7

BÜYÜME SANCILARI

Birçok İngiliz taraftarın, takımlarına duydukları kavmi bağlılığın kökenleri Kraliçe Victoria dönemine kadar gidiyor. İspanya'da ise durum farklı, zira on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında futbol sevdalıları ülkenin seçkin bir azınlık kesimini oluşturmaktan öteye gidemiyorlardı. Örneğin, hayatının son demlerini İspanyol İmparatorluğu'nun son sömürgesi olan Küba'da geçiren büyük-büyükannem bu azınlığın bir parçası değildi.

Erken dönem İspanyol futbolseverlerin umut ve rüyaları, İspanyol toplumunun genel anlamdaki bölünmüşlüğüne bir tezat oluşturuyordu. Yirminci yüzyılın başında bu tezat, geleneksel yapının devamlılığını savunanlar ile reform yanlıları arasındaki mücadelede vücut buluyordu. Bu noktada, demiryolları ülkenin her yerine ulaşmıyordu ve ülke çapında işleyen bir iletişim sistemi de henüz mevcut değildi. Bu yıllarda kırsal İspanya'nın büyük kısmı, yerel siyaset arenasında sözü geçen toprak ağalarının *-caciques-* yönetiminde, yarı-feodal olarak tanımlayabileceğimiz bir sistemde hayat savaşı veriyorlardı. Köylü halkın yaşam standartları, Sicilya ve Doğu Avrupa'dakilere nazaran bile çok daha düşüktü. Doğa, bu gelir uçurumunun daha fazla büyümesine yol açıyordu zira yeteri miktarda yağış almayan; verimsiz topraklarda yaşayan halk, gün geçtikçe daha da fakirleşiyordu. Güneyde ya da kuzeydeki Galicia'da tarım sektöründe çalışan birçok İspanyol, açlıktan ölmemek için Güney Amerika'ya ya da büyük şehirlere

göç ediyorlardı. Bilbao ve Barselona'daki yatırımcılar, sanayiciler ve gittikçe büyüyen; şehirli, militan işçi sınıfı ise önemli sosyo-ekonomik aktörler olarak öne çıkıyorlardı.

Siyasi entrikalara olan düşkünlüğünü yeni yeni keşfetmekte olan Kral 13. Alfonso, kendisinin İspanya'nın birlik ve beraberlik içinde yaşamasını ve yıllardır aradığı istikrarı bulmasını sağlayabileceğinden emindi. Buna rağmen Kral, ordu destekli merkezi idare dışında bir siyasi sistemi tahayyül bile edemiyordu. Bu noktada, İspanyol siyasi hayatına muhafazakârlar ve ilericiler arasında uzun yıllardır sürmekte olan çatışmalar; kilise, ordu, Katalonya ve Bask Bölgesi'nde gittikçe güçlenen ayrılıkçı milliyetçilik dalgası damga vurmaktaydı.

Endüstriyelleşme ile birlikte, Avrupa toplumlarının değişim ve gelişim hızları arasında farklılıklar gözlenmeye başlandı. İspanya o yıllarda yavaş gelişen bir ülke profili çiziyordu. Kuzey Avrupa'nın aksine, İspanya'da sağlam temelleri olan bir orta sınıf yoktu. Bu yüzden de aristokrat yaşam kodlarının damıtılabildiği veya ilkel, popüler tatların rafine edilebileceği bir kanal da mevcut değildi. Kısacası İspanya; Flamenko, dini festivaller ve boğa güreşi gibi popüler etkinlik ve eğlencelerin egemenliğinde yaşam savaşı vermekte olan bir ülkeydi.

Hem kulüplerin hem de milli takımın ülke geneline yayılmış olan siyasi çatışmaların merkezinde yer aldığı İspanya'da, futbolun bir kitle sporu hâline gelmekte gecikmesinin nedenlerini ancak bu kültürel ve sosyal çerçeveden bakarsak anlayabiliriz. İspanyol reformcuların tüm uğraşlarına rağmen futbolun sınıfsal sınırları aşan bir spor hâline gelmesi, işte bu sosyal ve kültürel koşulların etkisiyle çok uzun zaman aldı. Bunun yanı sıra, milli bir bilincin yokluğu da futbolun sosyal kapsayıcılık potansiyelinin hayata geçirilmesini zorlaştırıyordu.

İngiltere'de oynanan önemli lig ve kupa maçları tribünlere kolaylıkla yirmi bin taraftar çekerken, İspanya'daki ulusal turnuvalara statlardaki boş koltuklar damga vuruyordu. Ör-

neğin, İspanya'daki ilk kulüp şampiyonası hayata geçirilmeden bir yıl önce, yani 1901'de oynanan en kalabalık maçta tribünlerde beş bin seyirci varken; aynı yıl Spurs ve Sheffield United arasında, Crystal Palace'ta oynanan İngiltere Kupası finalini yüz on bin biletli seyirci izlemişti. Yedi yıl kadar sonra, daha ortada bir İspanya Milli Takımı bile yokken; Hampten Park'ta oynanan İskoçya-İngiltere maçına, yüz yirmi bin taraftar gelmiş ve milli maçlardaki seyirci rekoru kırılmıştı.*

Yine de yirminci yüzyılın ilk on yılı zarfında ülke çapında birçok şehir ve bölgenin futbol kulüpleri üzerinden kentsel ve yerel kimlikler inşa ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz: Bu konuda öncülük eden Huelva, Madrid, Bilbao ve Barselona'yı, Asturias (Sporting Gijon 1905 yılında kuruldu) ve Galicia (Deportivo La Coruna 1906 yılında kuruldu) takip ettiler. Endülüs'ün iki takımı, Sevilla ve Betis ise 1905 ve 1907 yıllarında kuruldular.

Bu manzaradaki tek anomali, 1903 yılında Madrid'de yaşayan bir grup Bask futbolseverin, Athletic Bilbao'ya bağlı bir kulüp olarak kurdukları Atlético de Madrid'di. Bu iki takım, Atlético 1920'lerde bağımsız kalana dek turnuvalarda karşı karşıya gelmediler ve çoğu zaman da oyuncularını paylaştılar.

Katalonya'da yaşayan bir grup aristokrat üniversite öğrencisi, 1900 yılında Sociedad Española de Football kulübünü kurdular. Kulübün amblemi olarak, orta çağda Katalonya'yı Fransızlara karşı müdafaa eden Sicilyalı bir savaş lordu olan Roger de Lauria'nın arması seçildi. İsmini 1901'de Club Español de Fùtbol olarak değiştiren kulüp, kısa süre sonra Club Deportivo Español adını aldı. Bu isimlerin hepsi, bir Katalan kulübü olmasına rağmen tüm Avrupalılara açık olan FC Barcelona'ya gösterilen tepkinin neticesinde doğmuşlardı aslında. Español'un kuruluş bildirisinde bu tepki şöyle dile getiriliyordu: "Bu kulübü FC Barcelona'nın yabancılarına karşı

* Bu rekor, 16 Temmuz 1950'de Uruguay ve Brezilya arasında oynanan Dünya Kupası finalinde kırıldı. 173,850 biletli seyircinin izlediği karşılaşma, hâlen futbol tarihinin en fazla biletli seyircinin izlediği maçı olmayı sürdürüyor. *-çn*

mücadele vermek için kurduk." Burada bahsi geçen yabancılar, sadece Barça'nın İsviçreli ve İngiliz kurucularından da ibaret değildi; Español, Barça'nın, Katalonya'nın kültürel ve siyasi anlamda İspanya'nın geri kalanından farklı bir varlık olduğu inancına karşı çıkıyordu aslında. Tüm oyuncuları İspanyol olan ilk kulüp olmakla övünen Español'un 1911 yılındaki kadrosunda, Katalonya'da dünyaya gelmiş üç İngiliz futbolcu yer alıyordu. Kulübün taraftar kitlesi ise Katalonya'nın Madrid idaresinde kalmasını isteyen monarşi yanlısı iç göçmenler ve memur sınıfından oluşuyordu.

13. Alfonso, 1912 yılında Español'e asalet nişanı verdi ve kulüp bu sayede adına "Real" kelimesini eklemeye ve amblеminde kraliyet tacını kullanmaya hak kazandı. Aynı nişana layık görülen diğer kulüpler arasında Real Madrid, Real Sociedad, Real Club Celta de Vigo, Real Club Unión de Irún, Real Club Deportivo Mallorca ve tabii ki Real Betis'i sayabiliriz. Kralın bu nişanı, farklı bölgelerden kulüplere vererek ülke çapındaki popülaritesini arttırmayı hedeflediği de aşikâr.

Şunu da belirtelim ki Español'un tüm çabaları, 1901'de Katalan Ligi'nin, 1904'te de Katalan Futbol Federasyonu'nun kurulmasını (ki bu noktada ortada ne bir İspanyol Ligi ne de futbol federasyonu vardı) engelleyemedi.

13. Alfonso'nun futbolseverlerle olan ilişkisi, en azından İngiliz kraliyet ailesi mensuplarınınkine nazaran hayli sıcaktı. (İngiliz kraliyet ailesinin bir üyesinin tribünlerden izlediği ilk maç 1914 FA Kupası finaliydi.) Yine de tarihsel koşulların da etkisiyle Real Madrid ve Español'e verilen asalet nişanları, bölgesel siyasi düşmanlıkları ve amansız rekabeti şiddetlendirmekten başka bir işe yaramadı.

İspanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalması, ülkede futbola ara verilmemesini sağladı. 1913 yılında bir grup Bask iş adamının katkılarıyla inşa edilen ülkenin gerçek anlamdaki ilk futbol stadı olan San Mames'in açılmasıyla, futbolun halk arasındaki popülaritesi de yükselişe geçti. Stadın açıldığı dönem, İspanyol futboluna Bask oyuncuların hâkim

olmaya başladığı yıllara tekabül ediyordu. O noktaya dek, her ne kadar Pirene'nin kuzeyinde oyunu uluslararası platforma taşımak için hamleler yapılıyor olsa da İspanyol devleti, futbolun daha emekleme aşamasında olduğu ve bu yüzden de milli bir spor olarak görülemeyeceği kanısındaydı.

İspanya, FIFA'nın 1904'teki ilk toplantısına iştirak eden yedi ülkeden biriydi ancak delegesi Madrid FC kulübünden bir yönetici olduğu için tüm İspanya'yı temsil ettiği iddiası pek de geçerli sayılmazdı. Zaten FIFA, kuruluş yıllarında kurallar formüle etmek, hakem eğitmek ve hangi ülkelerin üyeliğe kabul edileceğine karar vermekle uğraştığından, bu noktada uluslararası bir organizasyon düzenlemek için vakit ve fırsat bulabilmesi de söz konusu bile değildi.

İspanya'nın 1908 Londra ve 1912 Stockholm Olimpiyatları'na katılacak maddi imkânları ve organize bir spor teşkilatı yoktu. Birinci Dünya Savaşı sırasındaysa herhangi bir uluslararası spor organizasyonu düzenlenmedi. İspanya'nın futbolunu uluslararası arenada sergilemesi için 1920 Antwerp Olimpiyatları'nın beklemesi gerekecekti.

8
TAŞAKLI FUTBOL

İspanya'nın uluslararası arenada ilk kez boy gösterdiği 1920 Olimpiyatları'nın ideal bir ortamda gerçekleştiğini söylemek zor. Berlin'in ev sahipliğinde düzenlenecek olan 1916 Oyunları, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle iptal edilmişti. Olimpiyat Komitesi, savaşta verdiği büyük kayıplar onuruna 1920 Oyunları'nın Antwerp'te düzenlenmesine karar verdi. Dokuz milyon askerin hayatını kaybettiği savaştan yeni çıkmış bir dünyada, 29 ülkenin katıldığı Olimpiyatlarda sportmenlik ruhunu hayata geçirmek çok da kolay olmadı. Savaştan mağlup ayrılan Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye, olimpiyat ruhuna tamamen aykırı bir biçimde oyunlara katılmaktan menedildiler. Aslında, bu ülkelerin katılımı resmen yasaklanmamıştı ancak Komite, hiçbirini Antwerp Oyunları'na davet etmeyerek söz konusu ülkelerin Olimpiyatlarda yer almalarını fiilen engellemişti. Yeni kurulmuş olan ve Batı'nın şüpheyle yaklaştığı Sovyet Cumhuriyeti de oyunlarda yer almadı. İşlevsiz bir aileyi andıran Olimpiyat Komitesi; bu ülkelerin yerine oyunlara, yeni kurulmuş olan Estonya ve Çekoslovakya'yla beraber futbol dünyasında adını yavaş yavaş duyurmaya başlayan İspanya'yı davet etti.

Avrupa'yı yerle bir eden savaş, 1918'in Kasım ayında sona erdiğinden oyunların organizasyonu aceleye geldi ve katılım beklenenden düşük oldu. Hatta organizasyonda o kadar büyük sorunlar yaşandı ki sporcular normal yataklar yerine, portatif karyolalarda yatmak zorunda kaldılar. Yaşanan tüm

problemlere rağmen, İspanya oyunları hayli ciddiye alıyordu. Özellikle de gittikçe daha da uluslararası bir karaktere bürünen futbolda başarı yakalamak isteyen ülkenin oyunlara yolladığı elli sekiz sporculuk kafilenin üçte birinden fazlası futbolculardan oluşuyordu.

Milli takımdaki en ilgi çekici figür antrenör Francisco Bru'ydu. Madrid'de dünyaya gelen Bru, FC Barcelona ve Español formalarını giydikten sonra, 1916 yılında hakemlik yapmaya başladı. Kelimenin tam anlamıyla eksantrik bir kişilik olan Bru, yönettiği maçlara belinde silahla çıkıyordu. Kendisine neden silaha ihtiyaç duyduğunu soran bir oyuncuyu "Çünkü ruh dinginliğine çok önem veriyorum," diye cevaplayan Bru, neyse ki hakemlik kariyeri boyunca tabancısını kullanma ihtiyacı duymadı.

Üç kişiden oluşan seçici komite, milli takım kadrosunu belirlemek için bir grup hazırlık maçı düzenledi. Bahsi geçen üç üye, ülkedeki güç dengesi göz önüne alınarak belirlenmişti: Bir Katalan, bir Bask ve bir Madridli. Kadro hakkında yapılan toplantılarda Bask üye, kadronun ağırlığının Bask oyunculardan oluşması gerektiğini, zira ülkedeki takımlar içinde en iyi futbolu Baskların oynadığını öne sürdü ve Katalan ile Madridli meslektaşlarını ikna etmekte çok da zorlanmadı.

Olimpiyatlara katılan takımdaki oyunculardan on üçü, Bask Bölgesi'nde dünyaya gelmiş ve bölge takımlarının formalarını giyiyorlardı. Kalan oyunculardan dördü, Katalan doğumlu veya Barcelona'da oynuyor, üçü ise Galicia'dan geliyorlardı. Madrid ya da Endülüs'ten hiçbir oyuncunun milli takıma davet edilmemesi, o dönemde kuzeyli takımların güneylilere nazaran daha başarılı bir grafik çizdiklerinin göstergesiydi. Yine de seçici komite, bu konuda değişik bir açıklama yapmayı yeğlemişti: İspanya'nın güneyinde futbol, kuzeyin aksine, çim olmayan zeminlerde oynanıyordu. Olimpiyatlarda futbol çim sahalarda oynanacağından, güneyli oyuncuların milli takıma davet edilmelerinin bir anlamı yoktu.

Takımın yaş ortalamasının yirmi dokuz olması, bize seçi-

cilerin genç, uluslararası arenada test edilmemiş yetenekler yerine; tecrübeli, halk arasında popüler olan isimleri tercih ettiklerini gösteriyor. Milli takıma davet edilen en genç oyuncu ise on dokuz yaşındaki Barcelonalı Pepe Samitier'di. Bu noktada, İspanyol kulüpler uluslararası arenada herhangi bir başarı yakalayamamış olduklarından, milli takımdan beklentiler de hayli düşüktü.

İlk maçında Danimarka'yı 1-0 yenen İspanya, çeyrek finalde Belçika'ya 3-1 mağlup olmaktan kurtulamadı fakat daha sonra oynanan Belçika-Çekoslovakya maçında çıkan olaylar İspanya'nın önüne hiç de beklemediği bir fırsat çıkardı. Maçın İngiliz hakeminin verdiği kararlar karşısında çılgına dönen Çekler, 43. dakikada sahadan çekildiler. Buna sinirlenen ve çoğu asker olan Belçikalı taraftarlar da sahaya indiler. Komite, Çekoslovakya'yı diskalifiye etmeye karar verdi ve bu fırsatı iyi değerlendiren İspanya, İsveç'i 2-1, İtalya'yı 2-0 ve Hollanda'yı da 3-1 yenerek gümüş madalya kazandı.

İspanya'nın gümüş madalyayı büyük bir şans eseri kazanmış olması kimsenin umurunda bile değildi. Aslında bu başarıda şans kadar o dönemde yürürlükte olan Bergvall kurallarının da rolü vardı. İsveçli bir gazeteci ve sutopçu olan Eric Bergvall, ilk turda elenen güçlü takımların ikincilik veya üçüncülük şanslarını devam ettirmelerini sağlayan bir sitemin mucidiydi. Bergvall, bu sayede madalya dağılımının daha adil biçimde gerçekleşeceğini savunuyordu. Hayli karmaşık kuralları olan bu sistemde, altın madalya kazanan ülkeye mağlup olmuş olan ülkeler ikincilik, gümüş madalya sahibi ülkeye mağlup olmuş olan ülkeler ise üçüncülük mücadelesi vermeye devam ediyorlardı.

İspanya'ya katıldığı ilk uluslararası turnuvada gümüş madalya getiren Bru'nun milli takımı, İspanyol futbol tarihinin efsaneleri arasına girdi. Bu, İspanya'nın 1920 Olimpiyatları'nda kazandığı iki madalyadan birisiydi ve İspanyollar için poloda kazanılan diğer gümüşten çok daha büyük anlam taşıyordu.

Futbol, ülkenin en popüler sporu olma yolunda emin

adımlarla ilerliyordu ve futbolseverlerin sayısı boğa güreşi tutkunlarının sayısına da yetişmişti artık. Futbola olan ilginin böyle aniden artmasında José Maria Belauste'nin İsveç karşısında galibiyeti getiren ve bir anda efsane hâline gelen golü önemli bir rol oynadı. Golün toplumsal hafızaya kazınmasındaki en büyük rolü ise hayâl gücü ve güçlü kalemiyle ün yapmış, "*Handikap*" takma adıyla spor muhabirliği yapan Manolo de Castro oynadı:

"İkinci yarının başlangıç düdüğüyle birlikte İspanya, yırtıcı bir hayvan edasıyla saldırmaya başladı ve 47. dakikada ceza sahasının hemen dışında bir serbest vuruş kazandı. Sabino atışı kullanmak için topun başına geçtiğinde; İsveçli savunma oyuncularının arasında, sırtı kaleye dönük şekilde bekleyen José Mari Belauste'nin sesi duyuldu: 'Sabino! Topu ver de onlara günlerini göstereyim.' Sabino takım arkadaşını kırmadı. Onun aşırtma pasına Belauste öyle bir kafa vurdu ki, gole engel olmaya çalışan İsveçliler kendilerini kalenin içinde buldular. Bu Herkül'e yakışacak bir goldü."

Herhangi bir video kaydı olmayan bu golün anlatısı, zaman geçtikçe daha da mitolojik bir karaktere büründü. Örneğin, maçtan on yıl sonra yayımladığı anılarında Zamora, Belauste'nin göğsünde taşıdığı topla kale çizgisini geçerken dört İsveçli oyuncunun onu formasından çektiğini yazıyordu. Bu noktada; Bask kulüplerinde doğan ancak daha sonra ülke geneline yayılan ve *La Furia Española* diye anılan, sert, agresif, direkt oyun stili İspanya'ya egemen olmuştu. İşin ilginç yanı, *La Furia* tabirini ilk kullananın İspanyol değil, Hollanda medyası olmasıydı: İsveç maçının ertesi günü çıkan bir Hollanda gazetesi, İspanya Milli Takımı'nın taktiğinin, 1576 Kasım'ında Antwerp'i yağmalayan İspanyol kraliyet ordusunun taktiklerini anımsattığını yazıyordu.

Olimpiyat takımının formasını giyen birkaç oyuncu, İspanyol futbolunun efsaneleri arasına girmeyi başardılar. Bu isimlerden ilki, aynı zamanda takımın kaptanlığını da yapan Belauste'ydi. Milliyetçi eğilimleri olan Bask bir ailenin doku-

zuncu çocuğu olarak dünyaya gelen Belauste, aynı ülkedeki ilk futbol sahası gibi Nervión nehrinin kıyısında yer alan, prestijli Bilbao Jesuit Üniversitesi'nde hukuk eğitimi gördü. O yıllarda çekilmiş fotoğrafları Belauste'nin nispeten rahat bir hayat geçirdiği gerçeğini yansıtmıyorlar. Aksine, bu fotoğraflarda karşımıza, girdiği sayısız mücadelenin izlerini vücudunda taşıyan, yara-bere ve çürük içinde bir kibar dev çıkıyor. Vücudunun dört bir yanı daima pansumanlarla kaplı, saçlarının döküldüğünü gizlemek için kafasına mendil sarmadan halk arasına çıkmayan, burnu defalarca kırılmış, 95 kilo ağırlığındaki Belauste; gerçekten de her türlü sakatlığın üstesinden gelebilen, kare şeklinde bir kas yığınıydı.

Belauste ayakları yere basan, göz önünde olmaktan hoşlanmayan biriydi. En büyük hobisi, geleneksel bir Bask oyunu olan, metal bir çubuğu fırlatarak oynanan ve müthiş bir fiziksel dayanıklılık gerektirdiği için "madenci sporu" olarak bilinen *palańka* oynamaktı. Milli takım kaptanlığını hak etmediğine dair hiç kimsenin en ufak bir şüphesi bile olmayan Belauste, fiziği ve uzun boyu sayesinde hem çok gol atıyor hem de arkadaşlarını pozisyona sokuyor; gerektiğinde ise müthiş oyun zekâsı sayesinde orta sahada oyun kuruyor, takımını yönetiyordu. On beş yaşındayken Athletic Bilbao formasını giymeye başlayan oyuncu, 1922 yılında otuz altı yaşında futbola veda ettikten sonra avukatlık yapmaya başladı. Bu, onun hayatında bir dönüm noktası oldu: İlerleyen yıllarda milliyetçi Bask siyasetinin önemli bir figürü hâline gelen Belauste'nin politika tutkusu, futbola olan sevgisinin bile önüne geçecekti.

Olimpiyat takımının bir başka ünlü Bask oyuncusu ise Pichichi – minik ördek lakaplı Rafael Moreno Aranzadi'ydi. Athletic Bilbao'nun 1911-1921 yılları arasında İspanyol futboluna damga vurmasını sağlayan şey sahadaki Aranzadi-Belauste ortaklığıydı. Pichichi, lig kurulmadan önceki yıllarda İspanyol futbolunun en önemli golcüsüydü: Forma giydiği seksen dokuz *Copa del Rey* maçında yetmiş yedi gol atan oyuncu, çoğu kuzeydeki yerel şampiyonlarda olmak üzere, çıktığı

yüz yetmiş maçta ağları iki yüz kez kez sarsmayı başardı. Altı kez *Copa del Rey* finaline çıkan Pichichi, takımının kupayı dört kez kazanmasında önemli bir rol oynadı. Entelektüel bir aileden gelen (büyük dayısı dünyaca ünlü filozof Miguel de Unamuno'ydu) Pichichi, fiziksel zaaflarını oyun zekâsı ve becerisiyle kapatıyordu. Yaklaşık bir buçuk metre boyunda, elli beş kilo ağırlığındaki oyuncu, aynı Belauste gibi sahaya kafasını mendille sararak çıkıyordu zira topa kafa vurduğunda müthiş acı çektiğini söylüyordu. Bu konuda da haksız sayılmazdı zira o yıllarda birçok oyuncu topa kafa vurduktan sonra şiddetli baş ağrıları çekiyorlar hatta bazılarının kafaları yarılıyordu.

Birçok Bask oyuncu gibi Pichichi de futbolla; İngiliz okullarını örnek alan, disiplinli ve öğrencilerine spor ahlakı aşılamayı hedefleyen bir özel okulda öğrenim görürken ilgilenmeye başladı. Aslında bu, elit bir okulda okumayan ve futbolu, Katolik Kilisesi'nin temsil ettiği geleneksel yaşam biçiminin zincirlerini kırmanın bir yolu olarak gören birçok erken dönem İspanyol futbolcusunun yaşadıklarına taban tabana zıt bir deneyimdi. Bu noktada belirtmek gerekiyor ki Bask futbolu ile Katolik inancı arasındaki ilişki; Bask kültürü ile on altıncı yüzyılda ordudan ayrılarak inzivaya çekilen, daha sonra da Cizvit -*Jesuit*- mezhebini kuran, günümüzdeyse kült bir figür hâline gelmiş olan Loyolalı Aziz Ignatius arasındaki ilişkiyi yansıtıyor. Ünlü Bask akademisyen Joseba Zulaika, Bask milliyetçiliğinin temelinde de dinsel bir formasyonun yattığını ve özellikle de dindar bir hayatı karakterize eden kayıtsız şartsız bağlılık hissinin, milliyetçi ideolojinin de en önemli bileşenlerinden olduğunu savunuyor. Zulaika, Bask kültürünün karmaşık sorunları siyah-beyaz ikilemine indirgeme eğiliminin de din ile olan bu ilişkisinden kaynaklandığına inanıyor.

Bask milliyetçiliğinin aşırı hâllerini inceleyen Zulaika, ayrılıkçı ETA'nın 31 Temmuz 1959'da, yani Aziz Ignatius festivalinin kutlandığı gün kurulmuş olmasının da tesadüf olmadığını savunuyor. Bu bağlamda, İspanyol futbolunun erken yıllarına

damga vuran Bask oyuncuların, *La Furia* ilkesini rahatça içselleştirmelerinde de Aziz Ignatius öğretisinin önemli bir rol oynadığına inanıyor Zulaika.

Biz Pichichi'ye geri dönelim. Aranzadi, ilk maçlarını ergen yaşlarda Nervión nehri kıyısındaki İngiliz tarlasında oynamış. Rivayete göre arkadaşları ona ta o zamanlar, ufak tefek insanlar için sevecen bir biçimde kullanılan bir terim olan *pichon*'un bir varyasyonu olan Pichichi diye hitap ediyorlarmış.

Pichichi'nin Athletic formasını giymeye başladığı 1910 yılı itibarıyla Bilbaolu ekip, İngiliz etkisinden kurtulmaya çalışıyor ve Bask kimliğini geliştirmek için bölge orijinli oyunculara yöneliyordu. Maden çıkarma anlamına gelen ve bir oyuncunun kültürel ve ırksal kökenlerine referans yapan *La Cantera* kavramı da işte bu noktada bölge futbolunda önemli bir yer ediniyordu.

Pichichi, doğma büyüme bir Bask'tı. Onun Athletic ve milli takım formasını giymeye başladığı dönemde kulübün başkanlığını Bask milliyetçisi bir iş adamı olan Alejandro de la Sota yapıyordu. (Alejandro'nun kardeşi Ramon, Birinci Dünya Savaşı'nda filosunun yarısını Britanya'ya kiralamış ve savaş sona erdikten sonra da şövalyelikle mükâfatlandırılmıştı.)

Tam bir kondisyon fanatiği olan Pichichi, kendisinden güçlü ve sert oyunlarıyla tanınan Bask savunmacılarını hızı ve dripling becerisi sayesinde alt ediyor; aynı zamanda da bitiriciliği ile dikkat çekiyordu. Hem ayaklarını hem de kafasını çok iyi kullanan Pichichi'ye yerel gazeteler, Şut Kralı anlamına gelen *Rey Del Shoot* lakabını takmışlardı. Onun en büyük hayranlarından biri, boş zamanlarında futbol yazıları kaleme alan bir Cizvit rahibi ve aynı zamanda da golcü oyuncunun kuzeni olan Alfonso Moreno'ydı. O dönemde, Bask Bölgesi'nde yaşayan gençlerin önlerindeki en iyi kariyer seçenekleri Cizvit rahipliği veya Athletic Bilbao forması giymekti. Zaten hem kilise hem de kulüp, militan Katolik inanışları ve Bask milliyetçiliğinden ödün vermemeleri ile tanınıyorlardı.

Rahip Alonso, Pichichi hakkında şöyle yazıyordu:

> "Kuzenim Pichichi hem Athletic'in hem de İspanya'nın en iyi futbolcusudur. Kısa boyuna rağmen çok kuvvetli olduğu için onun şutlarını kurtarabilecek bir kaleci yoktur. Daha da önemlisi, o kadar iyi dripling yapar ve çalım atar ki topu kaybetmeden bütün sahayı dolaşıp kendi başına gol atabilir. Duran toplardaki becerisinin eşi benzeri yoktur. İşler yolunda gitmezken, taraftar ondan takımı kurtarmasını bekler... Onun hakkında yapılabilecek tek eleştiri, kimi zaman futbolun bir takım oyunu olduğunu unutup sahadaki tek oyuncu kendisiymiş gibi davranmasıdır. Buna rağmen ve her ne kadar Rafael Bilbao'dan ayrılmayı aklına bile getirmese de onu kadrolarına katmak isteyen birçok İngiliz kulübü vardır."

Athletic'in tartışmasız yıldızı olan Pichichi'ye duyulan sevgi, o âna dek sadece en üst düzeydeki matadorlara gösterilmişti. Özgüveni ve kibirli duruşu, onun formu düştükten sonra da futbol oynamaya devam etmesine sebebiyet verdi ki bu karar taraftarları memnun etmedi. Milli futbolcu, son üç sezonunda kendi taraftarlarının protestolarına maruz kalmaktan kurtulamadı. Olimpiyatlarda kazandığı gümüş madalya aslında çoktan beri düşüşte olan futbolcunun veda busesiydi bir nevi. 1921'de futbola veda eden Pichichi, son golünü West Ham karşısında kaydetti. Bir dönem hakemlik yapan oyuncu, düdük çalmanın top peşinde koşmak kadar heyecan vermediğine kanaat getirdi ve futbol dünyasına temelli veda etti. Pichichi, 1922 yılında yakalandığı tifüsten kurtulamayıp hayata gözlerini yumduğunda sadece yirmi dokuz yaşındaydı. Ölmeden önceki son sözlerini eski takım arkadaşı Aquilino "Chomin" Gomez Acedo'ya söyledi efsanevi futbolcu: "Chimon, karım ve kızım sana emanetler."

Pichichi'nin saygınlığı ölümünden sonra daha da arttı.

Önde gelen Bask ressamların yaptıkları freskler ve tablolar onu halkın gözünde ölümsüz, romantik bir kahramana dönüştürdüler. Bu tabloların en ünlüsü ise endüstriyelleşmenin Bask kültürünü tehdit ettiğine inanan Aurelio Arteta'ya aitti. Sanatçı belki de tarihin en etkileyici futbolcu tablosuna imza atmıştı: Arka planında kırsal bir Bask manzarası olan tabloda, normalde olduğundan çok daha uzun resmedilmiş olan Bilbao forması içindeki Pichichi; son moda, bembeyaz bir elbise içindeki bir kadınla -oyuncunun genç ve güzel eşi Avelina'dan esinlenilen- flört ediyor. Arteta'nın *Idilio en Los Camps ode Sport* [Spor Sahasında Aşk] adını verdiği tablo, Pichichi futbola veda etmeden bir yıl kadar önce tamamlanmıştı. Bugün, Athletic başkanının Ibaigane Sarayı'ndaki ofisinde asılı duran tablonun, poster ve kartpostal reprodüksiyonları Bilbao'da en fazla satılan futbol tarihi ürünleri arasında yer alıyor.

İspanya'nın en eski statlarından San Mames'te atılan ilk golü 21 Ağustos 1913'te Racing Irún'a karşı kaydeden Pichichi'nin büstü, 1926 yılında stadın girişine konuldu. O günden beri, San Mames çimlerine ilk kez çıkacak olan oyuncular, anıta çiçek bırakarak yad ediyorlar efsanevi golcüyü.

1953 yılında spor gazetesi *Marca*, bundan böyle her yıl İspanya Ligi'nin gol kralına Trofeo Pichichi ödülünü vereceğini duyurdu. Pichichi, bu sayede La Liga'nın ölümsüz efsaneleri arasında girdi. Athletic tarihi hakkında Bask Bölgesi'nde yayınlanan kitaplardan hiçbirisi, Franco yanlısı ve alenen Real Madrid'i destekleyen gazetenin nasıl olup da bir Bask oyuncuyu böyle bir onura layık gördüğünü açıklama zahmetine bile girmiyorlar. *Marca*'nın bu "jestini" anlamanın yolu, Bask Bölgesi'nde tehlikeli politik oyunlar oynayan tek tarafın Bask milliyetçileri olmadığını görmekten geçiyor.

Franco gibi sağcı İspanyol milliyetçiler, Bask Bölgesi'ni İspanyol emperyal tarihinin ve Katolik inancının bir parçası, her türlü zorluğa göğüs gerebilen bir halkın yaşadığı ve "gerçek İspanyol kimliğini" özünde barındıran bir yer olarak göre gelmişlerdir. Bu bakış açısı Bask halkını, cesaret, fedakârlık,

lidere bağlılık ve onurlu hayat gibi prensipler üzerine kurulu olduğu iddia edilen İspanyol militarizminin önemli bir parçası olarak kurguluyor.

Pichichi ödülünün, rejimin atadığı sağcı bir yönetimin idaresindeki Athletic'in savaş sonrası yeniden çıkışa geçtiği dönemde verilmeye başlamış olması da bir tesadüf değildi elbette. Franco, sahada her şeyini ortaya koyan, tabir-i caizse ölümüne mücadele eden bir İspanyol takımı olarak Athletic'i desteklemekte herhangi bir sorun olmadığına inanıyordu – en azından Real Madrid bir dünya devi hâline gelene dek. Zaten Franco, İspanyol Milli Takım formasını giyen Pichichi ve diğer Baskların; İberya'yı Müslüman işgalinden kurtaran ve daha sonra da İspanyol Amerikasını fetheden ordunun, vatansever Bask askerlerinin ruhunu taşıdıklarını öne sürüyordu.

İspanyol futbolunun uluslararası arenadaki ilk tecrübesini anlatırken bahsetmemiz gereken hem Barcelona'dan takım arkadaşı hem de çok yakın dost olan iki isim daha var. Bunlardan ilki, 31 Mayıs 1919'da daha on yedi yaşındayken Katalan kulübüne transfer olan ve bir sene sonra da milli takım ile Belçika yolunu tutan Pepe Samitier.

Mütevazi bir ailenin çocuğu olan Samitier çok genç yaşta hem saha içinde hem de saha dışında müthiş bir üne kavuştu ve biyografisi yazılan ilk İspanyol futbolcu oldu. Uruguaylı Eduardo Galeano, yıldız futbolcu hakkında şöyle yazıyor: "Samitier takımın yıldızıydı ve biyografisi şehrin dört bir yanındaki gazete bayilerinde yok satıyordu. Kabare yıldızlarının ismini ağızlarından düşürmedikleri Samitier'i, futbol yorumcuları da kendi imzasını taşıyan 'Akdeniz stilinden' dolayı yere göğe sığdıramıyorlardı. Samitier sert ve isabetli şut çekebilen, zeki, top hâkimiyeti yüksek, mantık kurallarını ve zaman-alan kısıtlamalarını hiçe sayan bir oyuncuydu." Futbola savunmada başlayan Samitier'in sahada yapmadığı iş, ifa etmediği görev yoktu. Sahanın bir ucundan ötekine dripling yapan, çalımlarıyla rakibini şaşırtan Samitier'in takım arkadaşları, çoğu kez figüran rolüne soyunmak zorunda kalıyorlardı. Çok yetenekli

bir oyuncu olan El Sami, kolları ve bacaklarını açarak vurduğu vole benzeri şutlarla da tanınıyordu ki bu yüzden de lakabı "Istakoz Adam"dı.

El Sami'nin nasıl bir futbolcu ve insan olduğunu, onu yakından tanıyan birinden hayata gözlerini yummadan önce öğrenebildiğim için kendimi şanslı sayıyorum. El Sami'nin en yaşlı hayranı olan Barça'nın eski Başkan Vekili Nicolas Casaus ile 1997 yılında tanıştım. Seksen dört yaşındaki Casaus, El Sami ile 1922'de; oyuncu yirmi iki, kendisi ise sadece 9 yaşındayken tanıştığını söyledi: "Barça ve Igualada bir dostluk maçı yapacaklardı ve El Sami de forma giyecekti. Biletler yirmi beş sentten satılıyordu anacak benim cebimde hiç para yoktu. Arkadaşlarımla birlikte futbolculara hamallık yapıp stadın içine sızmaya karar verdik. Şansıma El Sami'nin bavulu bana düştü. O zamanlar kısa boylu, şişko bir çocuktum; Samitier beni sempatik bulmuş olacak ki oracıkta kulübe üye yaptı." Casaus'un anlattıklarından da gördüğümüz üzere, o yıllarda futbolcuların bir hayran kitlesine sahip olabilmek için milyoner olmalarına gerek yoktu.

Bu söylediklerim 1920 Olimpiyatları'nda "büyük kaleci" lakabını herkesten fazla hak eden Zamora için de geçerli. İspanyol spor basınının en önemli isimlerinden Alfredo Relaño, Zamora için "O, milli takımın incisiydi," diyor. Olimpiyatları takip eden uluslararası basın mensupları da İspanya'nın kaderinin bir süper yıldız olan Zamora'nın ellerinde olduğunu yazıyorlardı. Zamora futbola, 1917 yılında on altı yaşındayken Espanyol'da başlamış, teknik direktörü ile yaşadığı anlaşmazlık sonucunda FC Barcelona'ya transfer olmuştu. Her ne kadar olimpiyat takımının en genç ve tecrübesiz isimlerinden olsa da fiziği (uzun boylu ve çok güçlü bir sporcuydu) ve yeteneği sayesinde herkesin beğenisini kazanmıştı. Erken dönem İngiliz kalecilere olan hayranlığını sembolize eden tüvit kepi ve sahada şık gözükmek gerektiğine inandığı için sırtından çıkarmadığı beyaz dik yakalı kazağı, onu takımın geri kalanından ayırt ediyordu.

Zamora, Olimpiyatlarda ne kadar güçlü, cesur ve yetenekli bir kaleci olduğunu defalarca ispatladı. Yer tutma ve zamanlama becerisi sayesinde birçok tehlikeyi daha doğmadan önleyen Zamora; futbol vizyonu sayesinde de oyunu geriden kurup, takımını atağa kaldırmada en ufak bir sorun bile yaşamıyordu. Uzun boyu ve çevikliği sayesinde de hava toplarına rahatlıkla hâkim oluyordu genç kaleci. İspanya'da o âna dek bu denli yetenekli bir kaleci yetişmemişti ve Olimpiyatları takip eden dönemde de Zamora, ülke tarihinin en önemli sporları arasında gösterilmeye ve taraflı tarafsız tüm futbolseverlerce; *El Divino*, yani İlahi Olan, olarak anılmaya başlandı. Zaman zaman şiirselliği gerçekçiliğe tercih eden Güney Amerikalı yazarlardan Galeano'ya kulak verelim: "Onu karşısında gören forvetlerin korkudan ayakları titrerdi. Onunla karşı karşıya kaldıklarında kale küçülür ve uzaklaşırdı. O, günde üç paket sigara içmesine ve konyaksız yaşayamamasına rağmen, yirmi yıl boyunca kaleciliğin zirvesinde yer almayı başardı."

Olimpiyatlar sona erdiğinde arkadaşları, Zamora'ya bir eşek şakası yapmaya karar verdiler ve kalecinin bavuluna kaçak içki ve sigara doldurdular. Pirene sınırında Zamora'nın bavulunu arayan Fransız jandarmalar kaleciyi tutuklayıp nezarete attılar. Zamaro, geceyi demir parmaklıklar ardında geçirdi ve ancak İspanyol otoriteler Fransız jandarmalara bütün olanların kötü bir şakadan ibaret olduğunu ispatlayabildiklerinde serbest bırakıldı.

Eve döndüklerinde, Zamora ve arkadaşları kahramanlar gibi karşılandılar. İlerleyen yıllarda, İspanya'nın en iyi kalecisine Zamora ödülü verilmeye başlandı ve kalecinin adı bu sayede hak ettiği bir biçimde ölümsüzleştirildi. Olimpiyatlar İspanyol futbolu için hem bir varış hem de çıkış noktasıydı aslında. İspanya, uluslararası arenada otoritelerin saygısını kazanmış ve gümüş madalya sahibi oyuncular, adlarını ülkenin ortak hafızasına altın harflerle yazdırmışlardı. Milli takımın benzer bir başarı yakalayabilmesi için ise uzun yıllar geçmesi gerekecekti.

9

PENTLAND'IN BÜYÜSÜ

1920 Olimpiyatları'na katılan İspanya Milli Takımı oyuncularının çoğunun formasını giydiği Athletic Bilbao, 1921-22 sezonunda İngiliz antrenörleri Billy Barnes'ın görevinden ayrılmasıyla ufak bir kriz yaşadı.

Londralı bir liman işçisinin oğlu olan Barnes, futbola on yedi yaşında Thames Iron Works –adını ilerleyen yıllarda West Ham United olarak değiştirecekti– takımında başlamış; daha sonra da sırasıyla Sheffield United, West Ham, Luton Town ve Queen's Park Rangers formalarını giymişti. Ağabeyi Alfred, Clement Atlee'nin savaş sonrası kurduğu hükümette bakanlık yapan Billy, 1914 yılında otuz beş yaşındayken futbola veda etti ve hem savaştan kaçmak hem de antrenörlükte şansını denemek için Bilbao'nun yolunu tuttu.

Savaş sırasında, Avrupa'nın birçok yerinde olduğu gibi İngiltere'de de futbola ara verildi. Hatta, Futbol Federasyonu'nun binası bir süreliğine Savaş Dairesi Başkanlığı'na devredildi. Avrupa'nın dört bir yanındaki genç ve güçlü futbolcular; başlarda gönüllü olarak cepheye koşmuşlar, ilerleyen yıllardaysa savaşın uzayıp gitmesiyle gönüllü sayısında yaşanan düşüşle birlikte zorunlu olarak askere alınmışlardı.

Henüz bir ligi olmayan İspanya ise savaşta tarafsız kaldığı için genç sporcularını cepheye yollamak zorunda kalmadı. İspanya'da Futbol, giderek büyüyen popüler bir eğlence olmaya devam etti. Bu sayede de emekliliğe ayrılmış ve antrenörlüğe atılmak isteyen eski futbolcular için bir fırsat

cenneti hâline geldi. Bu fırsatlardan en çok faydalananlar ise İspanya'ya futbolu getirmiş olan İngilizlerdi.

Her ne kadar kadrosunda sadece Bask oyuncular bulundursa da Athletic, aslında İspanya'nın en Anglofil kulübüydü. Örneğin, kulübe en büyük mali kaynağı sağlayan de la Sota Endüstrisi; Müttefik Kuvvetlere büyük destek vermiş, savaş sona erdikten sonra da İngiltere'yle olan ilişkilerini sıcak tutmuştu. Barnes ise takımın başına geçen ne ilk ne de son İngiliz antrenördü.

Kulüpte geçirdiği ilk iki sezonunda İspanya Kupası'nı kazanan Barnes, bir süreliğine İngiltere'ye döndü ve orduya katıldı. 1920 yılının Ağustos ayında tekrar takımın başına geçen Barnes, bir İspanyol gazetesine verdiği demeçte şunları söylüyordu: "Yokluğumda Bask futbolunun büyük ilerleme kaydettiğini görüyorum. Buraya ilk geldiğimde takımlar; İskoç tarzı, kısa paslı, yavaş tempolu, göze hoş gelen ancak sonuca gidemeyen bir futbol oynuyorlardı. Ben Athletic'e yüksek tempolu, kanatları kullanan bir futbol oynattım ve hızlı forvetlerimiz sayesinde çok başarılı olduk. Şimdi birçok takım buna benzer bir oyun oynuyor ancak üzülerek söylüyorum ki Athletic bu takımlardan biri değil."

Barnes takımın başında bir yıl daha geçirdi ve 1921'de San Mames'te oynanan Kral Kupası finalinde Athletic, Atlético de Madrid'i 4-1 gibi ezici bir skorla mağlup edip İngiliz teknik direktöre ikinci kupa zaferini yaşattı. Onun görevden ayrılmasıyla birlikte kulüp, hummalı bir teknik direktör arayışına girdi. *Daily Mail* ve *Sporting Life*'a verilen iş ilanlarına yüzlerce Britanyalı başvurdu ancak bu isimler arasında kulübün takımın başına geçmesini uygun gördüğü tek aday olan Burton, savaşta soluduğu yüksek miktarda hardal gazı nedeniyle görevine sadece iki ay devam edebildi ve akciğer tedavisi görmek için Britanya'ya geri dönmek zorunda kaldı. Takım, bir süre iki eski oyuncusu –Juan Arzuga ve Luis Iceta– ve kaptanı German Echevarria'dan oluşan bir teknik komite tarafından idare edildi. Bu antrenör krizi sırasında

hayli zorlanan Bilbao ekibinin yardımına bir başka İngiliz, Fred Pentland yetişti.

1883'te Wolverhampton'da dünyaya gelen Pentland; sırasıyla Blackburn Rovers, Brentford, Middlesborough, Halifax ve Stoke formalarını giydi ve beş kez de İngiltere Milli Takımı'na seçildi. 1914 yılında futbola veda eden Pentland, Berlin'e göç etti ve Alman Olimpik Milli Takımı'nın başına geçti ancak Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte Ruhleben'deki savaş esirleri kampına yollandı. Kamptaki yıllarını, yüzlerce futbol sevdalısı mahkûmun -bazıları profesyonel futbolcu- mücadele ettiği bir lig organize ederek geçiren Pentland; savaşın sona ermesiyle birlikte önce Fransız Milli t-Takımı'nın, sonra da Racing Santander'in başına geçti.

1913 yılında kurulan Racing; atak futbolu oynayan kaliteli bir takım olarak dikkat çekiyordu ve birçok genç oyuncusu, Santander'de bir iki sezon geçirdikten sonra Real Madrid ve benzeri büyük takımların yolunu tutuyordu. Pentland'ın göreve gelmesiyle birlikte takım, taktiksel açıdan kayda değer bir gelişim gösterdi. Blackburn'de forma giydiği dönemde öğrendiği, kısa paslarla oynanan ve futbolcuların teknik becerilerini öne çıkaran bir futbol stilini benimsiyordu. Pentland, oyuncularının geleneksel olarak İngiliz takımlarına atfedilen uzun paslı, sert futbol yerine; İspanya'ya 1920 Olimpiyatları'nda gümüş madalya getiren cesur, kararlı bir oyun anlayışını içselleştirmelerini istiyordu.

Pentland, Bilbao'da geçirdiği yıllar boyunca tipik bir İngiliz centilmeni portresi çizdi. Ağzından purosunu düşürmeyen, saha kenarında da dışında da melon şapkasını asla çıkarmayan Pentland'a İspanyollar *El Bombin* (Melon Şapkalı Adam) lakabını takmışlardı. Pentland'ın teknik direktör olarak ilk icraatı, bir grup giyim kuşam kuralını devreye sokmak oldu. O yıllara ait fotoğraflarda Pentland'ı, bıyıklı, cebinde düzgünce katlanmış bir mendil olan koyu takım elbisesinin içinde; gayet ciddi bir yüz ifadesiyle kameralara poz verirken görüyoruz. En sevdiği söz "Basit şeyleri doğru yaparsanız gerisi gelir."

olan Pentland, oyuncularına ayakkabılarını nasıl bağlayacaklarını bile öğretmekten kaçınmayan bir antrenördü. Kendisini hiçbir zaman çok fazla ciddiye almamış olan Pentland'ın yüzünde, en sert gözükmeye çalıştığı anlarda bile ironik bir gülümseme beliriyordu. Takımın başına geçtiği ilk günlerde oyuncularına, kazandıkları zaferleri beraberce melon şapkasının üstünde zıplayarak kutlayabileceklerini zira evde bir sürü yedeği olduğunu söylemişti. Sürekli şapka değiştirmek zorunda kalmış olması da onun Bilbao'da ne kadar başarılı olduğunu göstermeye yetiyor.

Pentland'ın adı Athletic'in en başarılı teknik direktörü olarak kulüp tarihine altın harflerle yazıldı: Bilbao ekibinin başında 5 kupa zaferi, 2 de lig şampiyonluğu yaşayan Pentland; La Liga ve İspanya Kupasını aynı sezonda kazanıp duble yapan ilk teknik direktör olarak da İspanya futbol tarihine geçti. 1931 yılında Athletic'in başındayken 12-1 kazanılan FC Barcelona maçıyla da Katalan ekibine tarihinin en büyük hezimetini yaşattı İngiliz teknik direktör.

1929 yılında İspanya Milli Takımı'nı çalıştıran Pentland, ülkeye 1920 Olimpiyatları'ndan sonraki en büyük zaferini yaşattı – hem de İngiltere karşısında. Milli takımdaki görevine başlamadan önce; o âna dek başarısızlıklara mahkûm olmuş olan "diğer" Madrid takımını, *Campeonato del Centro'da* –yerel lig– şampiyonluğa taşıyan Pentland, Atlético de Madrid için tarihi anlam taşıyan bir başarıya imza atmıştı.

15 Mayıs 1929 günü İngiltere karşısına çıkan İspanya Milli Takımı'nın yarısından fazlası Real Madrid forması giyiyordu. Kadronun çoğu ya başkentte ya Real Sociedad ya da Ossasuna'da forma giyen Bask oyunculardan oluşuyordu. Takımın iskeletini 1930'lu yıllarda Real Madrid'in efsanevi başarılarında başrol oynayacak oyuncular oluşturuyordu. Bu isimlerin en önemlilerinden biri; futboldan önce *pelota* oynayan ve Ciriaco ile birlikte Real Madrid tarihinin en sert ve başarılı savunma hatlarından birini oluşturan, 1931-1933 yılları arasında kulübün iki şampiyonluk ve iki İspanya Kupası (2.

Cumhuriyet döneminde Kral Kupasına verilen isim) kazanmasında büyük rol oynayan Bask futbolcu Jacinto Quincoces'ti.

İspanya'nın, Atlético de Madrid'e ev sahipliği yapan Metropolitano stadında İngiltere karşısına çıktığı yıl Barselona'da düzenlenen FIFA genel kurulunda; tarihteki ilk Dünya Kupasının düzenlenmesi kararı da alınmıştı. Bu noktada dünya, İspanya'yı ciddi bir futbol ülkesi olarak görüyordu.

Karşılaşmadan iki gün önce tüm biletler tükenmiş ve kırk beş bin taraftar, bu "dostluk" maçını beklemeye koyulmuştu. İngiltere bu karşılaşmadan önce Fransa'yı 4-1, Belçika'yı da 5-1 mağlup etmiş ancak her iki maça da İngiltere'nin iyi oyunu değil; skora direkt etki eden hakem hataları damga vurmuştu. Bu maçlar hakkında *Daily Sketch and Graphic*'te şöyle bir yazı çıkmıştı: "İngiltere Milli Takımı çok kötüydü. Çok yavaş tempoda oynayan takımımız, geçtiğimiz ay Fransa'yı 8-1 yenen İspanya'yı mağlup etmek istiyorsa çok daha iyi bir performans sergilemek zorunda." Maçtan önceki en önemli gelişme ise Middlesboroughlu yıldız forvet George Camsell'in sakatlanmasıydı.*

Bu, İngiltere Milli Takımı'nın 1872'den beri çıktığı altmış yedinci maçtı. İspanya ise uluslararası arenaya 1920'de çıkmıştı ve bu otuz ikinci milli maçıydı. 1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda başarılı bir performans sergileyemeyen İspanya, İtalya karşısında 7-1'lik bir hezimete uğramıştı. İngiltere ise Britanyalı olmayan rakiplerine karşı oynadığı yirmi dört maçtan yirmi üçünü kazanıp birinde berabere kalmış;** rakip kalelere yüz yirmi bir gol atarken, kalesinde sadece yirmi yedi gol görmüştü. O noktada İngiltere'nin karşısında mağlubiyeti tatmamış Avrupalı bir futbol ülkesi yoktu: Avus-

---

* George Camsell İngiltere futbol tarihinin en becerikli forvetlerinden biriydi ve Middlesborough formasıyla çıktığı 418 maçta 325 gol kaydetmişti. 1929-1936 yılları arasında milli formayı dokuz kez giyen Camsell, bu maçlarda 18 gol atmıştı. Futbola veda ettikten sonra Middlesborough'da antrenörlük yapan ve Brian Clough'ı keşfederek belki de İngiltere futbol tarihinin seyrini değiştiren Camsell, 1966 yılında hayata gözlerini yumdu. -*çn*

** 1 Kasım 1923 günü İngiltere deplasmanda Belçika ile 2-2 berabere kalmıştı. -*çn*

turya ve Macaristan üçer kez, Bohemya ve Lüksemburg birer kez, Belçika yedi kez, Fransa altı kez ve İsveç iki kez yenilmişti İngiltere'ye.

Britanya medyası doğal olarak İngiltere'yi favori olarak görüyordu. İngiliz gazeteleri, İspanyol futbolcuların iyi pas yapabildiklerini ve teknik becerilerinin yüksek olduğunu ancak kale önünde Anglosaksonlar kadar bitirici olmadıklarını ve milli maçlarda çok hırs göstermediklerini yazıyorlardı. Kısacası Britanya medyası, İspanya'nın gelişmekte olan bir futbol ülkesi olduğunu ancak İngilizlere rakip olmasının söz konusu bile olamayacağını savunuyordu.

Maç tam da medyanın öngördüğü şekilde başladı ve İngiltere ilk yirmi dakikayı 2-0 önde geçti. İlk gol, Leicester City forması giyen sağ açık Hugh Adcock'un üst üste attığı çalımlardan sonra yaptığı ortaya düzgün bir kafa vuruşu yapan West Bromwich Albion forveti Jose Carter'dan geldi. Birkaç dakika sonra da aynı iki oyuncu bu golün bir kopyasına imza attılar. Bu noktada birçok takım dağılır ve farklı bir mağlubiyet almaktan kurtulamazdı ancak İspanya, ülkedeki gazetelerin *La Furia* ruhuna yakışır diye nitelendirdiği bir hırsla saldırmaya başladı. Real Madrid forması giyen Gaspar Rubio'nun kafa vuruşuyla skoru 2-1'e getiren İspanya; Jaime Lazcano'nun ki o da başkent ekibinde forma giyiyordu, *Times* muhabirinin tabiriyle "mükemmel şutuyla" beraberliği yakaladı. İlk yarı sona erdiğinde skor tabelası 2-2'yi gösteriyordu.

İspanyol radyosundan canlı yayınlanan ilk maçın ikinci yarısına, coşkulu taraftar desteğini arkasına alarak çıktı İspanya. Her iki takım da daha ilk dakikalarda galibiyeti almak için sonuna dek savaşacaklarının sinyallerini veriyorlardı. *Times*'a göre İngiliz kaleci Ted Hufton'ın başarılı kurtarışlarıyla maça tutunan İngiltere, Joe Bradford'ın attığı golle 3-2 öne geçti. *Sporting Life*, "Bu noktada kimse İngiltere'nin maçı kaybedeceğini tahayyül bile edemezdi," diye belirtiyordu maç raporunda. İspanya, 79. dakikada Lazcano'nun golüyle beraberliği yakaladı ve iki dakika sonra da takımdaki tek amatör

oyuncu olan Severino Goiburu'nun golüyle öne geçmeyi başardı. Diğer İngiliz gazeteleri gibi maçı çok da ciddiye almamış olan *Daily Express*'in futbol muhabiri, karşılaşmadan günler sonra yayınlanan yazısında şöyle diyordu: "On bir İngiliz futbolcunun on bir İspanyol futbolcu karşısında böyle küçük düşebileceklerini aklımın ucundan bile geçmezdi."

Futbol yazarı Jonathan Wilson, iki ülkenin arasındaki tarihsel bağlar ve düşmanlık göz önüne alındığında, İngiliz gazetelerinin bu maç hakkında çok az haber yapmış olmalarının karşılaşmayla ilgili en çarpıcı şey olduğunu düşünüyor: "İngiltere'nin Britanyalı olmayan bir rakip karşısında aldığı ilk mağlubiyet yerine gazeteler şu haberlere yer vermişler: Wally Hammond'a armağan olarak sunulan sarkaçlı duvar saati, Malta'da oynanan maçta Tottenham'ın ordu takımına karşı aldığı 2-0'lık galibiyet, William Hill'in Scunthorpe United'dan Portsmouth'a transferi ve Britanya Açık'ta Joyce Wethered ile Glenna Collett arasında oynanacak tenis maçı."

İspanya'daki genel kanı ise 1920'deki zafer günlerine geri dönüldüğüydü. 4-3'lük bu zafer, İngiltere'nin Britanyalı olmayan bir rakip karşısında aldığı ilk mağlubiyetti ve İspanyollar bu başarının altında melon şapkalı adamın imzası olduğunun bilincindeydiler.

Yine de İspanya'nın dünya futbolunun zirvesine çıkacağı hayâli kısa süre sonra yerle bir oldu. 1931'de Highbury'de İngiltere karşısında çıkan İspanya 7-1 mağlup oldu. Aslında bu maçtan önce oynadığı karşılaşmalarda sadece Çekoslovakya'ya mağlup olan İspanya, İtalya, Yugoslavya ve Portekiz maçlarını kazanmıştı. Dönemin önde gelen spor muhabirlerinden Avusturyalı Willy Meisl'ın da belirttiği üzere, "Kıta Avrupası takımları Britanya'da sahaya çıktıklarında yıllardan beri süre gelen aşağılık komplekslerinin kurbanı oluyorlardı. Onlar için Britanya'daki sahalar kutsal topraklara eşdeğerdi. Sahaya çıktıklarında ne yaptıklarını bilmez bir hâlde dolanıyorlar, hayranlıkla etraflarını seyrediyorlardı. Hele bir de erken bir iki gol yemişlerse, maç onlar için başlamadan bitmiş oluyordu."

İngiltere karşısında İspanya'nın başına gelen tam da buydu. Maçın 4. dakikasında İngiltere, Jack Smith (Portsmouth) ve Tommy Smith'in (Everton) golleriyle 2-0 öne geçmişti bile. İspanya açısından maçın tek olumlu yanı, 7-0'dan sonra, kızıl saçları ve sert şutları nedeniyle *la Bala Roja* [Kızıl Kurşun] diye anılan Athletic'in Bask sol açığı Gorostiza'nın ayağından teselli sayısını bulabilmiş olmasıydı.

İspanyollar bataklığı andıran zeminde teknik ve dripling becerilerini sergileyememişler ve İngilizlerin fiziksel üstünlüğü karşısında ezilmişlerdi. İngiliz savunma oyuncuları her fırsatta topu ileri doğru savurmuşlar, forvetleri her topun peşinden koşup İspanyolları yormuşlardı. Kolay galibiyet, İngilizlerin kendilerini (yeniden) herkesten üstün görmelerine ve 1929'daki mağlubiyeti hava koşullarına, İspanya'daki zeminin kötülüğüne ve en önemlisi kilit oyuncuların sakatlıklarına bağlamalarına yol açtı. Tam da bu noktada, gelecekte İspanyol futbolunu zirveye çıkaracak olan fikir ve pratikler İspanyol sömürgelerinde hayata geçirilmeye başlanmıştı.

10

GÜNEY AMERİKA BAĞLANTISI

Bir grup Bask oyuncunun 1921'de çıktıkları Güney Amerika turu hem İspanya'nın en güçlü ekiplerinden Athletic'in zaaflarını hem de İspanya'nın futbol dünyasının zirvesine çıkabilmek için alt etmesi gereken yeni bir gücün varlığını futbolseverlere gösterdi. Aralarında, Olimpiyatlarda attığı golle yaşayan bir efsane hâline gelen Belauste'nin de yer aldığı ve çoğu milli takım forması giyen oyuncular 27 Haziran günü Lizbon limanından hareket ettiler. İki hafta sonra Buenos Aires limanına vardıklarında, Arjantin'in Bask göçmenleri tarafından kahramanlar gibi karşılandılar.

İspanyollar ilk maçlarını başkent karmasına karşı oynadılar. Arjantinli oyuncuların çoğu, beş yıl sonra Alfredo Di Stéfano'nun da dünyaya geleceği, ağırlıklı olarak işçi sınıfının yaşadığı Barracas'tan geliyordu. İspanyollar, rakiplerinin becerileri ve oyun stilleri karşısında şaşkına uğramışlardı. Güney Amerikalılar top kontrolüne dayalı, yüksek tempolu, kısa paslı tiki-taka futbolunun mükemmel bir örneğini sergilemişlerdi.

Arjantin'de futbol, zengin mahallelerinde değil; gecekondu semtlerinde, bazen toprak zeminlerde bazen de evlerin duvarları arasında oynanıyordu. Bu yüzden de oyun, yerli alt sınıflarla Güney Avrupa, Kuzey İspanya, İtalya ve Orta Doğu kökenli göçmenleri bir araya getiriyordu. Güney Amerikalı edebiyatçı Eduardo Galeano'nun da belirttiği üzere, "Bu topraklarda şekillenmiş bir dans stilimiz ve futbol oynama

biçimimiz vardı. Dansçılar nasıl tek bir parke taşı üstünde filigran çiziyorlarsa futbolcular da daracık bir alanda, topa rastgele vurmak yerine ona sahip olmayı tercih ediyorlardı... *El toque*, o özel dokunuş, topun ilk *Creole*'nin* ayaklarına değdiğinde doğmuştu. Onlar, topa bir gitarın tellerine dokunur gibi yumuşakça dokunuyorlardı."

Bask takımı maçı 4-0 kaybetti. Rosario (Arjantin), Montevideo (Uruguay) ve São Paolo'da (Brezilya) oynadıkları maçlarda daha iyi bir performans sergileseler de bu, İspanyolların ümit ettikleri gibi zaferlerle taçlandırdıkları bir tur olmamıştı: İspanyollar, Güney Amerika turunu oynadıkları sekiz maçta iki galibiyet, bir beraberlik ve beş yenilgi alarak tamamladılar.

İspanyol kulüp takımları, yeni yükselen Güney Amerika futbolu karşısında arada sırada başarılı sonuçlar alsalar da İspanyol futbolunun genel anlamda rezil olduğu gerçeğini değiştirmiyordu. Milli takım, Uruguay'ın altın madalya kazandığı 1924 Olimpiyatları'ndan da eli boş döndü. Zaten Uruguay, oyunlarda gösterdiği performansla Güney Amerika'yı futbol dünyasının önemli aktörlerinden biri hâline de getirmişti.

Her ne kadar Uruguay dışındaki Güney Amerika ülkeleri, Almanya ve Birleşik Krallık Olimpiyatlara katılmasalar da futbol maçları binlerce seyirciyi tribünlere çekmiş ve futbolun artık dünyadaki en popüler spor olduğuna dair en ufak bir şüphe bile kalmamıştı. Sırasıyla Yugoslavya, ABD, Fransa ve Hollanda'yı ezip geçen Uruguay, finalde de İsviçre'yi 3-0 mağlup etmeyi başardı. Fransız yazar Gabriel Hanot, heyecan verici bu futbol ülkesi hakkında şunları yazıyordu: "Uruguay takımı topu çok iyi kontrol eden ve kullanan virtüözlerden oluşuyor. Müthiş bir teknikleri ve alan farkındalıkları var. Kimse olduğu yerde durmuyor. Pas almak için sürekli alan değiştiriyorlar, markajdan kurtuluyorlar ve bu sayede pasörlerin işini kolaylaştırıyorlar."

Hanot, Uruguaylı oyuncuları, erken dönem İspanyol futbo-

---

* Sömürgecilik yıllarında Avrupa'dan gelen göçmenlerle yerli halkın karışması sonucunda ortaya çıkan melez etnik gruplara verilen ad. *-çn*

luna büyük etkileri olan İngilizlerle karşılaştırıyor ve şu sonuca varıyordu: "İngilizler geometri ustaları... sert ve tavizsiz bir oyun stilini tercih ediyorlar. Uruguaylılar ise geometri yerine atletizmi öne çıkarıyorlar. Bir yandan rakiplerinin markajından kolaylıkla kurtuluyorlar, bir yandan da yüksek tempo ve direkt paslarla gole gidiyorlar. Topla boş yere oynamıyorlar. Amaçları belli. Çok güzel, göze hoş gelen ve aynı zamanda da etkili ve hızlı bir futbol oynuyorlar." Hanot uluslararası futbolda bir devrim yaşanmakta olduğundan da emindi: "Uruguay ve İngiltere Milli Takımları arasında, safkan Arap atları ile çiftliklerdeki binek hayvanları arasındaki kadar fark var."

Ağırlıklı olarak Fransız gazetecilerin katıldığı bir basın toplantısında, Uruguay Milli Takım kaptanı José Leandro Andrade antrenmanlarda tavuk peşinde koştuklarını itiraf ediyordu. Zaten Güney Amerika'nın İspanyol futbolu üzerindeki etkisinin daima absürde kaçan, fantastik bir yanı olmuştu. Yine de bu, İspanyol futboluna damga vuran Di Stéfano, Maradona, Ronaldo ve Messi gibi oyuncuların ne kadar becerikli oldukları gerçeğini değiştirmiyor.

Andrade, *La Celeste Olimpica* [Olimpik Gök Mavililer] olarak anılan Uruguay takımının sembolüydü ve saha dışında sürdürdüğü çalkantılı hayata rağmen uluslararası kamuoyunun saygısını kazanmayı başaran ilk siyah futbolcuydu. Olimpiyatlar sona erdikten sonra Paris'te kalan Andrade hem bohem hayat tarzının tadına varıyor hem de çizgili ceketi, cart sarı renkte eldivenleri ve gümüş başlıklı bastonuyla kabarelerde boy gösteriyordu.

Andrade, dört yıl sonra finalde Arjantin'i yenerek ikinci olimpiyat altınını ve 1930'da FIFA tarafından düzenlenen ilk Dünya Kupasını kazanan Uruguay Milli Takımlarının da önemli bir parçasıydı. Uruguay'ın ev sahipliği yaptığı kupaya, dördü Avrupa'dan (Belçika, Yugoslavya, Romanya ve Fransa) on üç ülke katıldı. Turnuvaya katılmayan birçok takım gibi İspanya da bahane olarak ekonomik bir durgunluğun tam ortasındayken Güney Amerika'ya yolculuk yapmanın imkânsız

olduğunu ileri sürmüştü ancak bu, geçerli bir sebep değildi zira Uruguay kupaya iştirak edecek ülkelerin yolculuk ve konaklama masraflarını üstlenmeyi kabul etmişti.

İspanya'nın kupaya katılmamasının asıl nedeni, eski sömürgelerinin; yani Güney Amerikalıların, sömürgeci efendilerinden, yani İspanyollardan çok daha iyi futbol oynamalarıydı. İspanya bir kez daha küçük düşmeyi göze alamıyordu. Şunu da belirtmek gerekiyor ki Manuel Andrade izleyicileri büyüleyen tek Güney Amerikalı değildi; Röveşatanın mucidi, Şilili Ramón Unzaga ve takımı Colo-Colo ile çıktığı 1927 yılındaki İspanya turunda, Avrupa topraklarındaki ilk röveşata golünü kaydeden David Arellano'yu da bu isimler arasında sayabiliriz.

Güney Amerikalı oyuncuların becerileri, İspanyol futbolcuların ayaklarını yere basmalarına ve takımların da acı gerçekle yüzleşmelerine neden oldu. Örneğin, Español ve Peñarol (Uruguay) arasında oynanan bir maçta, otuz altı yaşındaki Uruguaylı forvet José Piendibene, efsane kaleci Zamora'yı çok rahat avlayabilmişti. Galeano bu golü şöyle tasvir ediyor:

> "Oyunu geriden kurdular. Anselmo iki rakibini çalımladıktan sonra topu Suffiati'ye verdi. O da pas isteyen takım arkadaşı Piendibene'yi gördü. Urquizu'yu rahatça geçen Piendibene, kaleye doğru ilerlemeye başladı ve şut çekecekmiş gibi ayağını geriye çekti. Zamora topun sağ üst köşeye gideceğini düşünerek oraya doğru uçmuştu. Hâlbuki Piendibene şut çekmemiş, çeker gibi yapmıştı. Kalecinin sağ köşeye uçtuğunu görünce de topu bomboş kaleye yuvarladı. Zamora son anda bir kedi gibi sıçrayıp topa parmaklarının ucuyla değdiyse de gole engel olamadı."

Uruguay'da yapılan futbol sohbetlerinde hâlâ bahsi geçiyor bu meşhur golün. Piendibene, dünyanın en iyi kalecisini avladığı için birçoklarının iddia ettiğini aksine bir evle değil;

altın madalyayla ödüllendirildi. Bask karması ve Espanol'den sonra, Barça ve Real Madrid gibi takımlar da Güney Amerika turlarına çıktılar. Orada edindikleri tecrübe 1926'da kurulan İspanyol Ligi'nde oynanan futbolun seviyesini yükseltti şüphesiz. Buna rağmen, iç savaşa sürüklenen ülkedeki siyasi istikrarsızlık, İngiltere galibiyeti ile yeşeren futbol dünyasının zirvesine çıkma ümitlerini söndürdü.

11

YAKLAŞAN FIRTINA

> 1920'li yıllarda, savaşlar, devrimler, hiper-enflasyon ve kemer sıkma politikaları sona erdiğinde; toplumlarda hedonizm, gerçeklikten kaçış ve hayattan olabildiğince zevk alma ihtiyacı boy göstermeye başladı. Futbol işte bu ihtiyaca cevap veriyordu.
>
> David Goldblatt, *The Ball is Round* [Top Yuvarlak]

Avrupa'nın tamamı gibi İspanya da Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan sosyal ve siyasi değişimlerden etkilendi. Ülke futbolunun Avrupa'nın geri kalanı ve Güney Amerika'dan geri kalmasının en büyük nedeni, aslında İspanya'nın ülke olarak gelişiminin aksaması ve krizden çıkmayı bir türlü başaramamasıydı.

İspanyol futbolunun yeni devleri FC Barcelona ve Real Madrid, 1921-1922 yılları arasında yeni statlarını inşa ettiler. FC Barcelona'nın Camp Nou'dan sadece birkaç blok ötede yer alan evi Les Corts, yirmi bin kişilik kapasitesiyle ülkenin en büyük stadyumuydu. Real Madrid'in Chamartin stadı ise sadece on beş bin kişilikti ve bugün Santiago Bernabéu'nun olduğu yerde inşa edilmişti.

Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, İspanya'da oynanan maçlardaki seyirci sayısında artış gözlemlense de rakamlar İngiltere ve yeni kurulan Avrupa ülkelerinin çok gerisindeydi. Örneğin, 1922 yılında oynanan Avusturya-Macaris-

tan maçına altmış beş bin biletli izleyici gelmişti ki İspanya'da böyle rakamlar tahayyül bile edilemiyordu.

1923 yılında Real Madrid'in stadının açılışını yapan genç İspanyol prens Don Gonzalo'nun tiz sesiyle haykırdığı "*Hala, Madrid!*" - Haydi Madrid!" bugün de kulübün resmi sloganı olarak kullanılıyor. Resmi açılıştan dört ay sonra, 13 Eylül 1923 günü, General Miguel Primo de Rivera; çok partili sistemin siyasette yozlaşmaya yol açtığı iddiasıyla yönetime el koydu ve parlamentoyu kapattı. Kan dökülmeden yapılan bu darbenin lideri, aristokrasiyle arasını iyi tutabilmek için 13. Alfonso'nun tahtta kalmasına razı oldu ancak onun tüm yetkilerini de elinden almayı ihmâl etmedi.

Politikacıların İspanya-Fas savaşını bir türlü sonlandıramamalarını fırsat bilip harekete geçen Primo de Rivera, muhafazakâr bir milliyetçiydi; İspanya'nın birlik beraberlik içinde ve Katolik inancı ışığında var olması gerektiğine inanıyordu. Ateizmin her türlüsünü (örneğin Marksizm) şeytan icadı olarak gören Primo de Rivera, en büyük düşmanlığı ise kendilerini İspanyol olarak görmeyen, Madrid'e biat etmeyen, kendi dillerini konuşmak ve kendi kendilerini yönetmek isteyen İspanya halklarına karşı duyuyordu.

Diktatöre göre İspanya'nın karşısındaki en büyük tehlike, Katalanların her geçen gün radikalleşen ve sola kayan milliyetçiliğiydi. Bu koşullarda, askeri rejim ve Katalonya'nın spordaki temsilcisi FC Barcelona arasında çatışma çıkması kaçınılmazdı.

14 Haziran 1925, Katalan milliyetçilerinin ve birçok Barça tarihinin hafızasında, bölge tarihinin karanlık günlerinden biri olarak yer etti. O gün FC Barcelona, Katalan müziğinin devlerinden olan Josep Anselm Clavé'nin ekolünü devam ettirmek için kurulmuş, Orfeo Catala adlı musiki cemiyetine yardım toplamak için bir gösteri maçına çıkmıştı. Devre arasında şehri ziyaret etmekte olan İngiliz Kraliyet Donanması'nın bandosu, İspanyol milli marşını çalarken tribünlerden ıslıklar yükselmeye başladı. Bando, İspanyol milli marşından vazge-

çip de İngiliz milli marşını çalmaya başlayınca ıslıklar yerini alkışlara bıraktı. Taraftar, birkaç gün önce Katalan dilinin kullanımını yasaklayan ve yerel idareye ait binaları mühürleyen Primo de Rivera'yı böyle protesto etme kararı almıştı. Madrid hükümeti öfkeden deliye döndü ve askeri idarenin atadığı Barselona valisi Joaquín Milans del Bosch, kulüp yöneticilerini para cezasına çarptırıp Barcelona'ya altı ay spordan men cezası verdi.

Kifayetsiz bir devlet insanı olan Primo de Rivera, 1930 yılının Ocak ayında görevinden istifa edip ülkeden kaçtığında İspanyol nüfusunun büyük çoğunluğu rahat bir nefes aldı. Onun diktasına ve otoriterliğine ses çıkarmayan kral da artık halk tarafından sevilmiyordu. Bir grup liberal entelektüel cumhuriyeti ilan edince, 13. Alfonso da tahttan indirildi ve sürgüne yollandı.

Binlerce İspanyol, cumhuriyetin ilanını 14 Nisan 1931'de Madrid ve Barselona sokaklarında kutladılar. Yıllardır süregelen siyasi istikrarsızlığın ve askeri darbelerin ardından halk, ufukta demokratik İspanya'nın göründüğüne inanıyordu. Ne yazık ki bu rüyadan erken uyanmak zorunda kalacaklardı. Seçimle başa gelen radikal sağ ve sol hükümetler, İspanya'nın ekonomik ve siyasi azgelişmişliğinden kaynaklanan sorunlarına bir türlü çözüm bulamadılar: Taşradaki gelir farkı uçurumu büyüyor, merkeziyetçilerle Madrid'den özerklik talep eden Katalan ve Bask milliyetçileri arasındaki tansiyon yükseliyor, demokratların yeni kurulan Cumhuriyetin ne kadar solda ve laik olması gerektiğine dair kendi aralarında yaptıkları kavgaların sonu gelmiyor ve güçlerini kaybetmekten korkan ordu ve Katolik Kilisesi, hükümetler üzerindeki baskılarını arttırıyorlardı.

Barselona'da futbol ve siyaseti birbirlerinden ayırmak mümkün değildi artık. 1928 yılında, Primo de Rivera rejimi son demlerini yaşarken; genç, radikal bir avukat olan Josep Sunyol, FC Barcelona yönetim kuruluna girdi ve Katalan Futbol Kulüpleri Federasyonu başkanlığına seçildi.

Sunyol, spor da dahil güncel her konuda haberler yapan gazetesi *La Rambla*'yı, futbol ve siyaset ekseninde kurulacak olan yeni bir toplum idealine destek sağlamak için kullanıyordu. Futbola reformcu bir siyasi prizmadan bakan ilk idareci Sunyol değildi zira Real Madrid'in aydınlanmacı kurucuları da bu görüşü paylaşıyorlardı. Yine de Sunyol'un siyasi kökenleri Katalonya'daydı ve o kendisine FC Barcelona'dan başka bir örnek almak istemiyordu. Kariyerinin başında kaleme aldığı bir manifestoda, "Spor ve Vatandaşlık" sloganının ne anlama geldiğini açıklıyordu Sunyol: "Spor, rekabet, coşku ve gençliğin verdiği iyimserliktir. Vatandaşlık ise Katalan medeniyeti, liberalizm, demokrasi ve manevi gayrettir."

Aynı zamanda bir avukat ve gazeteci olan Sunyol, kendisini gerçek bir Katalan vatanseveri ve futbol sevdalısı olarak tanımlıyordu. 1935 Temmuz'unda FC Barcelona başkanlığına seçilen Sunyol, ilk demecinde siyasetin kulüp işlerinin önüne geçmeyeceği sözünü vermişti. Sporu ne kadar severse sevsin, Sunyol esasen bir siyasetçiydi (1931 yılında, bağımsızlık yanlısı *Esquerra Republicana de Catalunya* partisinin adayı olarak katıldığı seçimi kazanmış ve ikinci Cumhuriyet Parlamentosu'nda milletvekili olarak görev yapmıştı) ve Barcelona'yı bir amaç değil, araç olarak görüyordu.

1933 Ekim'inde iktidara gelen muhafazakârlara tepki olarak, Federal İspanya Cumhuriyeti'nin içinde bir Katalan devleti kurulmasını talep edenler arasında Sunyol'un partisi de vardı. Madrid hükümeti tarafından engellenen bu girişim; 1936 Şubat'ında sosyalist ve komünist partilerin koalisyonundan oluşan *Popular Front*, iktidara gelip de Sunyol'un de aralarında yer aldığı Katalan radikaller siyaset sahnesine geri döndüklerinde tekrar masaya yatırıldı.

FC Barcelona, Sunyol'un başkanlığı süresince saha içi başarılara aç kaldı ve 1930'lu yıllarda ne lig şampiyonluğunu ne de İspanya Kupasını kazanabildi.

Real Madrid ise on yedi yıl süren İspanya Kupası hasretine, 6 Mayıs 1934'te Barselona'da oynanan finalde Valencia'yı

2-1 yenerek son verdi. Madrid ekibi başkentteki Atocha istasyonunda, Primo de Rivera diktası yıkılıp 13. Alfonso sürgüne gönderildikten sonra kurulan Cumhuriyet'in yeni milli marşı olan "*Himno de Riego*" ile karşılandı. Zaten kulüp de siyasi konjonktürü göz önüne alıp adından "Real" kelimesini çıkartmıştı.

İki sezon sonra, 22 Haziran 1936 günü Valensiya'daki Mestalla stadı tarihteki ilk Madrid-Barcelona kupa finaline ev sahipliği yaptı. Madrid'in 2-1 önde götürdüğü maçın son anlarında, Katalan forvet Escola'nın şutunu 90'dan çıkartarak beraberlik golüne izin vermeyen *El Divino* Zamora'yı taraftarlar maç sonunda omuzlarında taşıdı. Takım ise Atocha istasyonunda iki sene öncekinden bile büyük bir coşkuyla karşılandı.

Bu noktada hiç kimse İspanya'nın parçalanmanın eşiğinde olduğunu, yaşanan sağ-sol çatışmasının ve her geçen gün artan şiddet olaylarının ülkeyi iç savaşa sürüklediğini inkâr edemezdi. Bahsi geçen Madrid-Barcelona maçından bir gün sonra Kanarya Adaları komutanı General Francisco Franco, Başbakan Casares Quiroga'ya yazdığı mektupta ordunun yaşanan olaylardan duyduğu hoşnutsuzluğu belirtiyordu. Franco henüz darbeciler ve sağcı sivillerle bir arada hareket etmiyordu ancak bu ortaklık çok kısa bir süre zarfında kurulacaktı. Ülke çapına yayılan kilise karşıtlığından ve işçi sınıfının artan militanlığından rahatsız olan darbeciler, ülkede düzeni sağlamak ve sosyalizmi ortadan kaldırmak amacıyla 18 Temmuz günü bir ayaklanma başlattılar. Ülkenin dizlerinin üstüne çökmesine neden olacak İspanyol İç Savaşı işte böylece patlak vermiş oldu.

12

DÜŞMANA KARŞI FUTBOL, I

Güneydeki askeri ayaklanmanın başlamasından bir gün sonra, 19 Temmuz 1936'da, kuzeyde yer alan Coruna şehrinden (Galicia) binlerce futbolsever, Deportivo-Celta derbisini izlemek için Riazor stadının tribünlerini doldurdu. Yerel *Voz de Galicia* gazetesinde maç hakkında çıkan yazıda şöyle deniyordu: "Bir duygu seline kapılıp sürüklenerek geldiğimiz bu günlerde futbol hepimize ilaç gibi geliyor, zira her ne kadar kulağa bir paradoks gibi gelse de oyun bu noktada sinirlerimizi yatıştırmaya yardımcı oluyor."

Başlarda askeri ayaklanmaya verilen destek bölgeden bölgeye değişiklik gösteriyordu: Madrid ve Katalonya'da yaşayan halkın büyük çoğunluğu darbeye karşı çıkarken, Endülüs asilere destek veriyordu. Galicia ise isyanın ilk günlerinden itibaren büyük destek gördüğü bir bölgeydi ve İç Savaş boyunca milliyetçilerin, yani Franco kuvvetlerinin kontrolünde kaldı. Franco yanlılarının bu başarısı bölgede, en azından ayaklanmanın ilk günlerinde, silahlı çatışmaların yaşanmamasını sağladı. Bir süre sonra, İspanya'nın dört bir yanında olduğu gibi Galicia'da da bazen kişisel bazen de ideolojik sebeplerden ötürü işlenen cinayet ve yaşanan katliamların –çoğu şüphesiz ki futbol taraftarı– sayısı arttı.

İç Savaş'ın ilerleyen yıllarında askerlerin kontrolündeki bölge genişledikçe, İspanya haritası bir yamalı bohçayı andırmaya başladı. Bu siyasi konjonktürde ortaya çıkan ittifak

ve düşmanlıkların bir yansıması da futbol dünyasında yaşanıyordu elbette.

Ayaklanmanın ilk günlerinde asilerce ele geçirilen ve Franco'nun da kökenlerinin dayandığı Galicia'da, yerel kulüpler çeşitli organizasyonlarda mücadele etmeye devam ettiler. Bu organizasyonların en önemlilerinden biri, İspanyol Lejyonunun* kurucusu, radikal sağcı bir general olan Millán Astray onuruna düzenlenen ve Vigo'da binlerce Franco yanlısı futbolseverin önünde oynanan Deportivo-Celta maçıydı. Fas'ta yaşanan bir çatışmada sol kolunu ve sağ gözünü kaybettikten sonra "*glorioso mutilado*" yani "Ulu Gazi" unvanını alan Millán Astray'ın savaş mottosu *Viva la Muerte* – "Çok yaşa ölüm"dü. Aslında Millán Astray, İspanyol tarihine damga vurmuş ve kahramanlık, şiddet, vahşet ve ölüm temaları üzerine kurgulanmış olan Quijote mitinin grotesk biçimde karikatürize edilmiş bir hâliydi.**

İç Savaş'ın ilk yıllarında futbol taraftarları birbirlerine saygı göstermeye devam ediyorlardı ve bu dönemde, oynanan oyunun halk üzerinde palyatif bir etkisi vardı. Savaş tüm şiddetiyle sürerken organize edilen Galicia Şampiyonasına katılan takımlar arasında Deportivo, Celta, Lugo, Racing del Ferrol (Franco'nun doğduğu kasabanın takımı olan) ve Pontevedra club Eirina vardı. Endülüs'te, asilerin kontrolündeki Sevilla ve civarındaki şehirlerde gayrı-resmî maçlar oynanırken; Levante'de, Valencia, FC Barcelona ve Espanyol'un (Cumhuriyetçi idare kulübün adını Katalanlaştırmıştı) katıldığı, hükümet güçlerince organize edilen Akdeniz Şampiyonası düzenlenmişti. Navarre ve Aragon'da ise takımları Ossasuna

---

* Fransız Yabancı Lejyonu örnek alınarak 1920'de kurulmuş olan ve günümüzde de İspanyol Kara Kuvvetleri'nin en seçkin birliklerinden biri olarak görülen lejyon. -*çn*

** Astray'ın tarih sahnesinden çekilişi de enteresan bir şekilde gerçekleşti. Rejimin önde gelen isimlerinden olan Astray, 1941 yılında briç oynarken tanışıp âşık olduğu, ünlü filozof José Ortega y Gasset'nin kuzeni Rita Gasset ile beraber olabilmek için eşi Elvira'dan ayrıldı. Bunun büyük bir skandala yol açacağına inanan Franco, Astray'ı göstermelik bir görevle Lizbon'a yolladı. O tarihten, hayatını kaybettiği 1954 yılına dek de İspanyol siyasi arenasında adı bile anılmadı sağcı generalin. -*çn*

ve Zaragoza'nın Franco yanlısı yetkililerin yardımıyla güçlenebileceklerine inanan halk, ayaklanmanın ilk günlerinde asilere destek vermişti.

İspanya'da, futbolun eskisi gibi devam edebileceğine dair inancın bir yanılgıdan ibaret olduğunu başkentte yaşanan olaylar gözler önüne serdi. 1936 yılının Kasım ayının sonlarına gelindiğinde uzun süredir kuşatma altında olan Madrid'de isyana karşı direniş sürüyordu. Cumhuriyetçi hükümet, güvenlik endişesiyle Valensiya'ya taşınmış ve böylece şehri, çoğu gönüllü İngilizlerden oluşan Uluslararası Tugayların da destek verdiği komünistler ile anarşist milislerin kontrolüne terk etmişti. Başkent sokak ve meydanları gün içinde hava saldırısı sirenleri ve devrimci sloganlarla yankılanıyor, gecenin ilerleyen ve sabahın ilk saatlerine ise Franco yanlısı olduklarından şüphe edilen Madridlileri kurşuna dizerken kullanılan makineli tüfeklerin sesleri damga vuruyordu.

Madrid kulübü, kurulduğu 1902 yılından beri her türlü rejim değişikliğine ve siyasi gelişmelere ayak uydurmayı başararak ülkenin en popüler spor kurumlarından birisi hâline gelmişti ancak İç Savaş'ta üyeleri, oyuncuları ve idarecileri başkent tarihinin en kanlı siyasi çatışmasının içine çekilen kulüp kendini bir kimlik ve organizasyon krizinin içinde buldu. Daha savaşın hemen başında, Sovyetlerden esinlenerek kurulmuş olan bir işçi komitesi, ılımlı siyasi görüşleriyle tanınan Başkan Rafael Sánchez-Guerra'yı görevden aldı. İlerleyen dönemdeyse komünist görüşlü bir asker olan ve Sovyet istihbaratı için çalışan Yarbay Antonio Ortega kulüp yönetiminde söz sahibi oldu.

Böylece, kurulduğu günden itibaren popülaritesi ülke çapına yayılmakta olan Madrid (Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte Madrid ve diğer kulüpler adlarından "Real" kelimesini çıkarmışlardı), bir avuç devrimcinin kontrolüne geçti. Söz konusu grubun ilk işi, kulübün üye listesini inceleyip siyasi düşmanlarını belirlemek oldu. Kuşatma altındaki başkentte spor bütünüyle bir propaganda aracına dönüştürülmüştü.

Madrid'in Chamartín stadı, milislerin devrimci vücut disiplini ve sağlık politikalarından sorumlu "İspanyol Spor Cephesi'nin" gençlik kollarının Sovyet tarzı gösteri ve törenlerine ev sahipliği yapıyordu. Ablukanın son günlerindeyse stadın parmaklık ve koltukları akaryakıt üretimi için yerlerinden sökülmüş, tuğlalar ve benzeri inşaat malzemeleri çalınmış; zemin, açlık içindeki halka yiyecek sağlayabilmek için bir sebze tarlasına dönüştürülmüştü.

Bu noktada savaş, ulusal bir İspanyol Ligi kurma hayallerini çoktan söndürmüştü. Örneğin, FC Barcelona, Madrid FC ve Atlético de Madrid'in cumhuriyetçilerin kontrolündeki Katalonya'da düzenlenen şampiyonaya katılma isteklerini geri çevirmişti. Barça idarecileri, İspanya'nın merkezinden gelen takımların şampiyonaya katılımlarının turnuvanın "Katalan" ruhunu erozyona uğratacağına inanıyorlardı. Böylece, İç Savaş'ta düzenlenen ilk turnuva altı Katalan takımın (FC Barcelona, Espanyol, Gerona, Jupiter, Badalona ve Sabadell) katılımıyla gerçekleşti. Zaten bu şampiyona da uzun ömürlü olmayacaktı.

İç Savaşın büyük bölümünde askeri ayaklanmaya karşı direniş gösteren Katalonya ve özellikle de başkent Barselona için bu dönemin ne kadar çalkantılı ve öngörülemez olduğunu da unutmamak gerekiyor. İngiliz gönüllü asker ve yazar George Orwell, Barselona'daki şiddet olaylarının damga vurduğu devrimci atmosferi konu edindiği *Katalonya'ya Selam* (BGST Yayınları) adlı kitabında şöyle yazıyordu:

> "Orada geçirdiğim haftalarda kötülük etrafımda kol geziyordu – havada şüphe, korku, belirsizlik ve bastırılmış nefret kokusu vardı... Polis, Katalonya Meydanı'nın köşesindeki Kızıl Haç yardım merkezinin camlarını, sırf eğlence olsun diye aşağı indirmişti... Ramblas'ta, iskelenin hemen yanında çok tuhaf bir görüntü ile karşılaştım: Cepheden yeni döndükleri her hâllerinden belli olan çamur ve pejmürde kıyafetler içindeki bir grup

militan, oraya ayakkabı boyacıları için konulmuş olan sandalyelere bitkin bir hâlde yayılmışlardı."

Bu koşullar altında FC Barcelona direnebileceği kadar direndi. Tribünler artık dolmasa da izinde olan askerlerin forma giydikleri birkaç maça da çıktı Katalan ekibi. Yine de bir başka "işçi komitesinin" idaresindeki kulübün şehre hâkim olan radikal siyasetten uzak durabilmesi olanaksızdı. 1937 baharına gelindiğinde ılımlı bir siyaset güden kulüp yöneticileri ve henüz silah altına alınmamış olan oyuncular, şehirden kaçmanın yollarını arıyorlardı. Onlara bu fırsatı sunan, dönemin önemli iş adamlarından, Meksikalı eski basketbolcu Manuel Soriano oldu. İş adamı, FC Barcelona'yı ülkenin önde gelen takımlarıyla maç yapması için Meksika'ya davet etti. Barça'ya bu tur için sekiz bini peşin (ki bu miktar İspanya'nın Mexico City'deki cumhuriyetçilerin kontrolündeki konsolosluğuna yatırılmıştı) 15 bin Amerikan doları ödeyen Soriano, takımın yolculuk ve konaklama masraflarının tamamını da üstlenmişti.

Bu noktada FC Barcelona'nın teknik direktörlüğünü Patrick O'Connell yapmaktaydı. Teknik direktör olmadan önce İrlanda Milli Takımı'nın kaptanlığını da yapmış olan O'Connell; önce Belfast, daha sonra da Sheffield Wednesday ve Manchester United formalarını giymiş başarılı bir futbolcuydu. Onun İspanya macerası ise Fred Pentland'ın 1922 yılında Racing Santander'den ayrılmasıyla başladı. İrlandalı teknik direktör, Pentland'dan miras kalan yöntem ve oyun stilini temel almış ve oyuncularının dripling becerilerini öne çıkaran, aynı zamanda da Britanya ve İrlanda'da genç bir futbolcuyken öğrendiği uzun pas ve kanat ortalarını kullanan bir sistemi hayata geçirmişti. O'Connell, aynı zamanda oyuncularının fiziksel kondisyonlarına, takım disiplinine ayak uydurmalarına ve yardımlaşmalarına müthiş önem veriyordu ki bunlar; o yıllarda birçok İspanyol'un kültürel anlamda aşina oldukları kavramlar değillerdi.

O'Connell, Racing'de geçirdiği yedi yıl zarfında çok önemli başarılara imza attı. Futbolculuk yıllarında savunmada oynamış olması, özellikle de 1926-27 yılında ofsayt kuralı devreye girdikten sonra, takımına büyük avantaj sağladı. Antrenmanlarda bir blok olarak ileri çıkış çalışmaları yapan Santanderli savunmacılar, rakip forvetleri ekseriyetle ofsayta düşürmeyi başarıyorlardı. Onun en büyük başarısı; ülke futbolunun devlerinin Santander'i ciddi bir futbol kulübü, bir rakip olarak görmelerini sağlamak oldu. Racing, O'Connell sayesinde FC Barcelona, Real Madrid ve Athletic Bilbao'nun başını çektikleri bir grubun; "küçük" takımların yeni kurulan İspanya Ligi'ne alınmamaları yönünde yürüttükleri kampanyanın sonuçsuz kalmasını sağladı. Minimalistler olarak tanınan bu grup, Primera Liga'da kendilerinin yanı sıra sadece üç Bask kulübünün (Real Sociedad, Arenas ve Real Club Unión de Irún) mücadele etmesine rıza gösteriyorlardı. Ülkenin diğer takımlarının bu girişime cevaben organize ettikleri ve Racing'in şampiyonluğuyla sonuçlanan "alternatif" lig, halkın o kadar ilgisini çekti ki minimalistlerin Primera Liga'daki takım sayısını arttırmaktan başka çareleri kalmadı. Racing bu yeni Primera Liga'ya alınan ilk "küçük" takımlardandı.

O'Connell, Racing'in İspanyol futbolunun en üst seviyesinde mücadele etmesini sağladıktan sonra Asturias takımı olan Real Oviedo'nun yolunu tuttu. İrlandalı teknik direktör, yeni kurulmuş kulübün iki sene zarfında, hedefleri olan ciddi bir spor kurumu hâline dönüşmesinde önemli bir rol oynadı. Bunu takip eden üç sezonu da Betis'in başında geçiren O'Connell, Endülüslü taraftarların sevgisini kazanırken bir yandan da Flamenko'yla ilgilenmeye başladı.

O'Connell ya da halk arasında yaygın olarak anıldığı ismiyle *Don Patricio*, artık ülkesinden ve kazandığı paranın bir kısmını yolladığı İngiltere'deki ailesinden uzakta yaşamaya alışmıştı. Zaten İrlandalı kökenleri, onun İspanya'nın çalkantılı siyasi hayatına ve halkın takımı olmakla gurur duyan bir kulübün kültürüne kolayca ayak uydurmasını sağlamıştı.

O'Connell, Betis'te de önemli başarılara imza attı: Primera Liga'da mücadele eden ilk Endülüs takımı olan Betis, 28 Nisan 1935 günü Racing'i 5-0 gibi ezici bir skorla mağlup edip şampiyonluğa ulaştı. Santander'de oynanan maçtan bir gece önce O'Connell, Racingli oyuncuları kamp yaptıkları otelde ziyaret etti. Ligde alt sıralarda yer alan Racing'in şampiyonluk şansı kalmamıştı. Betis ise şampiyonluğu Real Madrid'e kaptırmamak için maçtan mutlak suretle galibiyetle ayrılmalıydı.

Eski arkadaşlarıyla birkaç kadeh içen O'Connell, Racing'in kendi takımına bir "iyilik" yapmak isteyebileceğini düşünüyordu: "Yarınki maçın sizin için hiçbir önemi yok. Herhalde çok da asılmazsınız maça." Buna rağmen, takımın önde gelen isimlerinden birinden gelen cevap hiç de onun beklediği gibi değildi: "Üzgünüm *mister* ama Madrid kazanmamızı istiyor. Başkan José María Cossio da zaten Madrid'i tutuyor ve kazanırsak hepimize biner pezo prim verecek."

O'Connell konuyu uzatmadı. Racingli oyunculara daha fazla para teklif etse hem saygınlığını yitirecek hem de kariyerini tehlikeye atmış olacaktı. İrlandalı teknik direktör, verdiği doğru karar sayesinde de Barcelona'nın başına geçme şansını yakaladı. O'Connell'ın, Avrupa'nın en büyük kulüplerinden birinin başına geçişindeki zamanlaması İç Savaş'a kayıtsız kalamamasına yol açan bir siyasi felsefesi olduğunu gösteriyor zira o; Barcelona'ya, Katalan halkı, İspanyol Cumhuriyeti'ni sağcılardan ve onların ordudaki yandaşlarından korumaya ant içtikten hemen sonra gitmişti.

O'Connell, Barselona'ya 1935 yazında, kulüp başkanlığına radikal Katalan milliyetçisi Josep Sunyol seçildikten bir iki gün sonra vardı. Yine de İrlandalı teknik direktör, devrimci Barselona şehrinde kalmak yerine takımla birlikte Meksika turuna çıkmaya karar verdi. Tura çıkan takım, savaş öncesinde İspanya Şampiyonasında eski bir kaleci olan Macar antrenör Franz Platko yönetiminde başarılı sonuçlar almış ancak istikrarı bir türü yakalayamamıştı. Kadrodaki oyuncular arasında kulübün efsaneleri arasında yer alan Balmanya, Escola,

Ventorla ve 1934 Dünya Kupasında İspanya Milli Takımı'nın formasını giymiş, İngiltere doğumlu bir Anglo-Katalan olan Zabalo vardı. Takımın fizyoterapisti ve kafilenin hayatta kalan yegâne ismi olan Ángel Mur'un güçlü hafızası sayesinde bu yolculuk hakkında birçok şey öğrenebildim.

Mur, *El Mister* (O'Connell) ile tanıştığında Les Corts stadyumunun çimlerinin bakımından sorumluymuş. İrlandalı teknik direktör, kendisine takımın yeni bir masöre ihtiyacı olduğunu söylediğinde de doğal olarak insan değil çim sağlığı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmiş. O'Connell ise ona, insan vücudunu da çok kısa sürede öğreneceğinden emin olduğunu ve fazla endişe etmemesi gerektiğini söyleyip kapatmış konuyu: "İşte böylece Meksika kafilesine katılmamama karar verilmiş oldu. Sağ olsunlar oyuncular bana bir takım elbise ve bavul ayarladılar. Ben de birkaç anatomi kitabı aldım ve insan vücudu, özellikle de vücudun kırılgan bölgeleri hakkında kendi kendimi eğitmeye başladım."

Kafile, Mexico City'de yerel otorite ve medya tarafından çok sıcak biçimde karşılandı fakat şehirdeki ilk gecelerinde; İç Savaş'tan aslında arzuladıkları kadar uzaklaşamadıklarının farkına vardılar. Bir İspanyol restoranında verilen yemek davetine katılan kafileyi, binanın girişinde dalgalanan Franco milislerinin monarşist bayrağı karşıladı. Yemek sırasında ise kafile üyeleri, Franco'ya karşı duruşlarını eleştiren bir grup İspanyol iş adamının sözlü tacizine uğradı.

Barcelona, başkentte çıktığı altı maçın dördünden galibiyetle ayrıldı. Yerel *El Universo* gazetesinde çıkan bir haberde, Barcelona'nın İspanya'nın en iyi takımı olmadığı (bu unvan o noktada Basklardaydı) ancak futbolseverlerin kulübün ziyaretinden memnun kaldıkları zira "Barçalı oyuncuların gerçek birer centilmen" oldukları belirtiliyordu. Meksika'dan New York'a geçen kafile; burada da birisi ABD karması, diğer üçü de şehirde yaşayan Latin, Yahudi ve İrlandalı cemaatlerin kurdukları takımlara karşı çıktığı dört maçtan da galibiyetle ayrıldı.

1937 Eylül'ünde kaçabileceği bir yeri kalmayan Barça'nın genel sekreteri Rosendo Calvet'in başkanlığında bir kriz toplantısı yapıldı. "Turistlerin" önünde iki seçenek vardı: Ya İspanya'ya dönüp kaderleriyle yüzleşecekler ya da fiilen sürgün hayatı sürdürmeye devam edeceklerdi. On altı oyuncunun yedisi, Calvet, O'Connell ve Mur ile birlikte İspanya'ya dönmeye; kalan dokuzu ise (ki bunların arasında Meksika Cumhurbaşkanı Lázaro Cárdenas'ın yeğeniyle aşk yaşayan Ventorla da vardı) Meksika'da kalmaya karar verdiler. Turun en dramatik olayı ise Calvet'in kulübün turdan elde ettiği 12 bin dolarlık kârı, Paris'teki bir bankadaki kişisel hesabına aktarmış olmasıydı. 8 Ocak 1939'da Barça'nın altyapı takımı, cumhuriyet idaresinde olan bir bölgede oynanan son futbol maçında yerel bir takım olan Martinenc'i 3-1 mağlup etti. On sekiz gün sonra, Franco orduları şehre girdiler ve Barselona'nın en büyük caddesi olan Diagonal'i dolduran binlerce İspanyol'un büyük coşkusuyla karşılandılar. 27 mart günüyse, cumhuriyetçilerin kontrolündeki son büyük şehir olan Madrid de düştü.

13

DÜŞMANA KARŞI FUTBOL, II

Öğretmenleri ve rahipler eşliğindeki dört bin mülteci çocuğu Biskay Körfezi üzerinden Southampton'a getiren *SS Habana*, 22 Mayıs 1937 günü limana demir attığında İspanyol İç Savaşı'nın bitmesine iki yıl vardı. Gemi, General Francisco Franco yandaşlarının işgal tehdidi altında yaşayan Bilbao'dan 21 Mayıs günü demir almıştı. Britanya, çocukların savaştan kaçabilmeleri için tarafsızlık politikasını bir kenara bırakmış ve Bask mültecileri taşıyan gemilere limanlarını açma kararı almıştı.

Ailelerinden kopup yabancı bir ülkenin yolunu tutan çocukların durumu, *SS Habana*'nın kalabalık ve depresif koşullarında daha da kötüleşmişti. Geminin dalgalarla boğuştuğu geceyi anne-babalarını şimdiden özleyen çocukların hıçkırıkları dolduruyordu. Bu çocukların arasında; Bilbaolu bir liman işçisi olan babaları, cumhuriyetçilerin kontrolündeki Sagunto liman kentinde mahsur kalan ve İç Savaş'ın büyük bölümünü hapishanede geçirecek olan on dört yaşındaki Raimundo Lezama ve kardeşi Luis de vardı.

Anneleri küçük kız kardeşleriyle birlikte İspanya'da kalan iki çocuk, İngiltere'ye vardıklarında inanılmaz bir manzarayla karşılaştılar. Yüzlerce gönüllü ve resmi görevli, Britanya'nın İspanyol İç Savaşı'ndan ne kadar etkilendiğini ve savaşın kurbanlarına yardım etmek istedikleri göstermek adına limanda toplanmış ve gelenleri rahat ettirmek için hummalı bir çalışmaya girişmişlerdi. *Habana*, Southampton limanına demir

attığı anda gerçekten de coşkulu sahneler yaşanmıştı. Yerel *Echo* gazetesi ertesi gün "Bask çocuklar kamp yaşamını kucaklıyorlar" başlığıyla çıkmış ve halkın "binlerce çocuğa yardım edebilmekten duyduğu hazzın" paha biçilmez olduğunu bildirmişti.

Birleşik Krallığın dört bir yanından Southampton'a akın eden yüzlerce gönüllü, çocukları hediye ve yiyecek yağmuruna tutmuşlardı. Mülteciler, On beş gün önce Kral 6. George'un tahta çıkışını kutlamak için kurulmuş olan Selâmet Ordusu* bandosunun müziği eşliğinde BBC kameralarına gülümsüyordu. O çocuklardan biri, yıllar sonra İngiltere'ye vardıkları günü şöyle anımsıyordu: "Southampton körfezine girdiğimizde bir harikalar diyarına geldiğimizi düşünmüştüm. Bütün evlerin minicik fakat bakımlı bahçeleri vardı. Bayrakların altında müzik çalan bandonun etrafı bizi salladıkları mendillerle karşılayan insanlarla doluydu."

Ne yazık ki kamp hayatı ilk başta göründüğü kadar huzurlu değildi. Çocukların tifüs ya da benzeri ölümcül mikropları taşıyor olabileceklerinden endişelenen İç İşleri Bakanlığı yetkilileri, her mültecinin sıkı bir sağlık kontrolünden geçip halka açık banyolarda dezenfekte edilmelerini zorunlu kılmıştı. Fırtınalı hava ise çocukların kaldığı çadır kampını bir bataklığa çevirmişti. Üstüne üstlük, hiçbir tecrübeleri olmayan gönüllüler sadece İspanyolca ya da Bask dilini konuşan çocuklarla iletişim kurmakta zorlanıyorlardı. Kampta güzel şeyler de oluyordu tabii ki: Yetkililer çocuklar sıkılmasınlar diye çeşitli oyunlar organize ediyorlar ve filmler gösteriyorlardı. Hatta bir akşam, gönüllü ve yetkililerden oluşan bir kadro *Bir Yaz Gecesi Rüyası*** adlı oyunu sahnelemişlerdi. Southampton'daki Stoneham kampının geçici olarak ev sahipliği yaptığı çocuklar, 1937 Eylül'ünde İngiltere'nin dört bir yanındaki ailelerin yanlarına ya da devletin çocuk esirgeme kurumlarına yollandılar.

* Yüz yirmi altı ülkede bağış dükkanları ve hayır kuruluşları olan, Protestan bir uluslararası yardım örgütü. -*çn*

** William Shakespeare'in 1595-1596 yıllarında kaleme aldığı komedi. -*çn*

Kardeşinden ayrılan Raimundo Lezama, Southampton'da kaldı ve Dell stadının* bir kilometre kadar uzağında, bir grup rahibenin idaresindeki Nazareth House adlı yurtta kalıp İngilizce öğrenmeye başladı. Burada kaldığı sürede çok iyi beslenen Raimundo sporla, özellikle de futbolla ilgilenmeye başladı. Genç yaşında Southampton'ın B takımına alınan Raimundo, takımının kalesini ilk kez 1 Haziran 1940'ta, İkinci Dünya Savaşı patlak verdikten dokuz ay sonra koruma şansı buldu. Kısa süreliğine Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde şoförlük de yapan Raimundo ve kardeşi, İç Savaş'ın Franco'nun zaferiyle sonuçlanmasından yaklaşık bir yıl kadar sonra İspanya'nın yolunu tuttular.

Lezama kardeşlerin *Habana* ile İngiltere'ye doğru yola çıktıkları 1937 yılının Mart ayında yerel siyasetçiler, Athletic Bilbao'nun artık Bask Bölgesi'ni temsil eden bir milli takım hüviyetine bürüneceğini ve bu doğrultuda *El Euskadi* adı altında mücadele edeceğini ilan etmişlerdi. Bu yeni milli takım fikrine en büyük desteği veren isimlerden biri, İspanyol İç Savaşı sürerken *Euskadi*'nin (Navarre hariç, İspanya sınırları içinde kalan Bask toprakları) ilk Cumhurbaşkanı seçilen José Antonio Aguirre'ydi. Gençliğinde Athletic forması giymiş olan Aguirre, bir futbolcu olarak hafızalara kazınamamış ancak siyasi arenada başarılı olmuştu. Kulübün kültürel kökenlerinin halk tarafından nasıl benimsendiğinin bilincinde olan Aguirre, bir kitle sporu olan futbolun müthiş bir propaganda aracı olarak kullanılabileceğine inanıyordu.

Aguirre hükümeti kurulduğu sırada, Bilbao merkezli Vizcaya bölgesi dışında kalan Bask toprakları, isyancıların kontrolüne geçmiş durumdaydı. İlk iş olarak cumhuriyeti savunacak bir ordu kuran Aguirre, hükümetine finansal kaynak sağlamak için bölgeyi temsil eden bir futbol takımını yurtdışı turuna yollama kararı aldı. Bask siyasetçi, bu sayede davasına uluslararası arenada da destek bulabileceğine inanıyordu. Savaşın şiddetinin iyice arttığı ve ulusal ligin tüm işlevselliğini

* 2001 yılının Mayıs ayında dek Southampton'a ev sahipliği yapan stat. -*çn*

yitirdiği 1937 yılının Mart ayının sonlarında, bir grup oyuncu Aguirre'nin davetine icabet ettiler ve Bilbao'nun San Mames stadında antrenmanlara başladılar. Bu oyuncular arasında futbol dünyasının önde gelen isimleri vardı: İç Savaş'tan önce FC Madrid ve İspanya Milli Takımı'nın formalarını giyen Luis ve Pedro Regueiro kardeşler ile Real Oviedo'nun yıldızlarından Isidro Langara. Hızı ve topla oynama becerisiyle rakip savunmaların korkulu rüyası olan, *delanteros electricos* (elektrikli forvet) lakaplı Langara, Oviedo formasıyla İspanya Ligi gol kralına verilen Pichichi ödülünü üç kez kazanmayı başarmıştı.

San Mames'teki tarihi buluşmaya İspanya'nın diğer bölgelerinden katılan oyuncular arasında, Racing Santanderli Enrique Larrinaga ve 1930'larda İspanya'nın en iyi savunma oyuncularından ikisi olarak görülen Pedro Areso ve Serafin Aedo vardı. FC Barcelona'ya transfer olmadan önce Betis formasını giyen Areso, rakibin geliştirdiği en organize atakları bile rahatça kesebildiği için halk arasında *El Stop* lakabıyla anılıyordu. Aedo da Betis'in tarihindeki tek şampiyonluğunu kazandığı 1934-1935 sezonunda Areso'nun savunmadaki partneriydi. Takım arkadaşı gibi FC Barcelona'ya transfer olmak isteyen Aedo'nun planlarına İç Savaş mâni olmuş ve başarılı savunma oyuncusu Katalan ekibinin formasını sadece bir kez, o da bir dostluk maçında, giyebilmişti.

Bask diasporasına ait bu gönüllülerin çoğu Cumhuriyet İspanya'sında Athletic ve milli takım formalarını giymiş oyunculardı: Gorostiza, Blasco, Iraragorri, Cilaurren, Muguerza, Echevarria, Zubieta ve Aguirrezabala. Bu oyuncular savaş öncesi İspanya'nın en başarılı kulübü olan Athletic'te (hem bireysel hem de takım hâlinde) başarıdan başarıya koşmuşlardı: 1930-1935 yılları arasında Gorostiza iki kez Pichichi, Blasco da bir kez Zamora ödüllerini kazanmışlar; Athletic, İspanyol lig tarihinin en farklı galibiyetine imza atmış (1931'de FC Barcelona'yı 12-1 mağlup ettikleri maç) ve iki *Copa del Rey*, dört de lig şampiyonluğunu kazanmıştı. Gönüllüler, Bilbao

kuşatma altına girmeden önceki bir ayı San Mames'te antrenman yaparak geçirdiler. Bu esnada takımın antrenörlüğünü 1920'lerde Athletic forması giyen, oyun zekâsı, cin fikirliliği ve öngörülemez ayak hareketleri nedeniyle *Travieso* (Elegeçmez)* lakabıyla anılan Manuel Lopez Llamosas yapıyordu. Oyuncularıyla çok yakından ilgilenen ve takımla forma rengini kendisi seçecek kadar alâkadar olan Llamosas, hâlen bilinmeyen bir nedenden ötürü, son anda on sekiz kişilik kafileye katılmama kararı aldı.

Onun yerini, hakemliğe başlamadan önce Arenas Club de Guencho ve milli takım formalarını giyen Pedro Vallana aldı. Kafilede o ve futbolcular dışında, Athletic'in mesaj terapisti Periko Birichinaga, Cumhuriyet İspanya'sında Futbol Federasyonu Başkan Yardımcılığı yapmış olan Ricardo Irazabal ve Bilbao'nun en zengin ailelerinden birine mensup olan; sanayici ve eski Athletic başkanı Manuel de la Sota vardı.

Takımın kaptanlığını Luis Regueiro yapıyordu. (Real) Madrid ve milli takımın eski oyuncusunun popülaritesi onu müthiş bir propaganda aracı hâline getirmişti; Halkın desteğini almak isteyen Franco yanlısı asiler, bir noktada Cumhuriyetçilerin Reguerio'yu idam ettikleri dedikodusunu yayacak kadar ileri gitmişlerdi hatta. Oyuncunun ise Bask davasını desteklediğine dair en ufak bir şüphe bile yoktu. Yıllar sonra o günleri şöyle anımsıyordu Regueiro: "Franco'nun başlattığı isyan İspanya'da futbol oynamayı imkânsız hâle getirmişti. Bask oyuncular olarak amacımız dünyaya bazılarının bizi göstermeye çalıştıkları gibi bir halk olmadığımızı ispatlamaktı. Bu doğrultuda, yurtdışında hem saha içinde hem de daha dışında büyük çaba sarf ettik, maçlar kazandık ve en önemlisi sıkı dostlar edindik."

Her oyuncunun bu tur hakkında aynı coşkuyu paylaştığını söylemek zor. Bazıları, aynı İç Savaş gibi bu yolculuğun

* Yazar metnin orijinalinde, Charles Dickens'ın *Oliver Twist* adlı kitabındaki karaktere ithafen *Artful Dodger* tabirini kullanıyor. Türkiye'de Can Yayınları'ndan çıkan kitapta çevirmen Nihal Yeğinobalı söz konusu karakteri Elegeçmez olarak çevirmişti. -*çn*

da kısa sürmesini (ve süreceğini) ümit ediyorlardı. Ne yazık ki bu ümitleri boşa çıktı ve savaşta işler Franco lehine geliştikçe, toplumu ayrıştıran çizgiler daha da derinleşti. Gönüllü oyunculardan Zubieta'ya kulak verelim: "Tek silahı futbol olan göçebelerdik... Yeni bir hayata adım atmıştık ve açıkçası önümüzü göremiyorduk. Fransa sınırını geçtiğimiz andan itibaren tek umudumuz vardı, o da olabildiğince çabuk eve dönebilmekti."

İlkbaharda Paris'e varan ve Bask hükümet temsilcilerince karşılanan kafile, Meçhul Asker Anıtı'na Bask ulusal renklerini taşıyan bir çelenk bıraktı. İlk maçına 24 Nisan 1937'de Parc des Princes'te Racing Club karşısında çıkan takım, karşılaşmayı Langara'nın hat-trickiyle 3-0 kazandı. Oyuncular bu galibiyeti yeterince kutlayamadılar bile; Fransız radyosu, Franco'ya destek veren Luftwaffe'nin* 26 Nisan'da Bask kasabası Guernica'yı bombaladığı haberini geçti. Guernica katliamı, Cumhuriyetçilerin eline (propaganda savaşında kullandıkları) önemli bir koz vermişti ancak ülkelerinden uzaktaki oyuncular, geride bıraktıkları aile ve arkadaşları hakkında endişelenmeye; Franco'nun güttüğü bu şiddet politikası karşısında, kendi siyasi duruşları hakkında daha ciddi biçimde düşünmeye başladılar.

Paris'ten Çekoslovakya ve Polonya'ya geçen takım, daha sonra iki buçuk ay kalacakları Rusya'ya vardı. Tur hakkında en detaylı bilgiler, Bask milliyetçiliğinin özellikle de sürgündeki Basklarca efsaneleştirildiği ve Franco'nun sansür rejiminin en güçlü olduğu yıllarda basılmış olan gönüllü oyuncuların anılarında yer alıyor. Bu kitapların çoğu *El Euskadi*'nin sahada kazandığı zaferlere ve bazı maçların kaybedilme nedenlerine (örneğin, Baskların maçı kaybetmelerine yol açsa da İngilizlerden öğrendikleri fair-play kurallarına uygun davranmaktan vazgeçmemeleri) odaklanıyorlar. Örneğin Langara, Prag'da bir Çekoslovak takımına 4-2 kaybettikleri maç için şunları yazıyor: "Alenen hakkımızı yediler. Maçtan önce ufak bir kaza geçirmiş olan hakem sinirlerini yatıştırmak için zırt

* Nazi Almanya'sının Hava Kuvvetleri. *-çn*

pırt aleyhimize penaltı çalıyordu ve kalecimiz Blasco'nun kurtardığı her penaltı atışını da tekrarlatıyordu."

Takım, Moskova'da birçok fotoğraf çekimine katıldı ve savaştan kaçan Bask çocuklarının kaldıkları yurda yaptıkları ziyaret filme çekildi. Bunlar Basklardan ziyade Stalin'in işine yarayan propaganda araçlarıydı. Oyunculardan Zubieta'ya kulak verelim: "O uzak, tuhaf ülkede top oynayıp otelde votka içmekten başka hiçbir şey yapmadık. Zaten spor dünyası dışından kimseyle de tanışmadık." Bilbao'nun Franco güçlerince işgal edildiği günlerde, "Baskların yanındayız" mesajı vermek isteyen Komünist Parti'nin üyeleri, *El Euskadi* maçlarında tribünleri tıka basa dolduruyorlardı. Bu arada Sovyet yetkililer, Bask takımının ülke gerçeklerine ve özellikle de Stalin'in gaddar yöntemlerine şahit olmamalarını sağlayacak tedbirleri almışlardı. Bask milliyetçilerinin *El Euskadi*'nin tarihi bir tura çıktığı yıl olarak hatırladıkları 1937, Sovyetler tarihinin en trajik olaylarının yaşandığı seneydi aynı zamanda: O yıl, bürokratik, baskıcı rejimine karşı direnen sosyalistleri ortadan kaldırmaya karar veren Stalin, "terör" politikasının kapsamını genişletmiş ve eskisine nazaran daha da gaddar yöntemler kullanmaya başlamıştı.*

Franco'nun ölümünden sonra yayınlanan hatıratların hiçbiri, Sovyetler Birliği'ndeki bu koşullardan bahsetmiyorlar. Örneğin, kafilede yer alan gazeteci Melchor Alegria 1987'de şöyle yazıyordu: "Moskova çok başarılı bir organizasyondu. Tüm maçlarımız muhteşem bir atmosferde oynandı ve daha da önemlisi Ruslar, her fırsatta Bask halkının acısını paylaştıklarını gösterdiler. Bizi en fazla memnun eden şeylerden biri de Leningrad ziyaretimiz sırasında bizle görüşen sendikaların hayatımızın geri kalanını Rusya'da geçirmemizi istemeleriydi."

Futbol kamuoyunun tamamının bu tura böyle pembe bir çerçeveden baktığını iddia edemeyiz. Futbolun uluslararası

* Yazar *Büyük Temizlik* ya da *Büyük Terör* adlarıyla anılan ve 600 bin ila 1,2 milyon insanın hayatını kaybettiği, bazı kaynaklarda Sovyet gizli istihbarat teşkilatının şefi Nikolai Yezhov'a ithafen *Yezhov Devri* olarak geçen siyasi infaz ve tasfiyelerin damga vurduğu dönemden bahsediyor. *-çn*

arenadaki patronu FIFA bünyesinde yer alan ve sayıları gittikçe artan Franco sempatizanlarının lobi faaliyetleri sonucunda; aralarında Arjantin'in de yer aldığı bir grup federasyon, Bask takımıyla oynanması planlanan maçları iptal ettiler. *El Euskadi,* Paris'e döndükten sonra Franco'nun Fransa'ya yolladığı bir grup casus futbolcularla gizlice buluşup, onlara gittikleri yolun yol olmadığını ve bir an önce taraf değiştirmeleri gerektiğini salık verdiler.

Taraf değiştiren oyuncu sayısı çok azdı aslında ancak bunların İspanyol futbolunun önde gelen isimleri olmaları, Franco'ya İç Savaş'ın son iki yılında kullanabileceği çok değerli bir propaganda malzemesi verdi. Franco'yu desteklemeye karar veren ilk isim; hızı nedeniyle *Bala Roja,* yani Kızıl Kurşun lakabıyla anılan, Athletic'in efsanevi sol açığı Gorostiza'ydı. Onu, yine Athletic ve milli takımın yıldızlarından orta saha oyuncusu Echevarria ve mesaj terapisti Birichinaga takip ettiler. Birkaç gün sonra, 1937 Ekim'inin rüzgârlı bir güz günü; takımın geri kalanı *Ile de France* adlı transatlantikle Le Havre limanından, Küba üzerinden Meksika'ya doğru yola çıktı. 1938-1939 sezonunda Meksika İkinci Ligi'nde mücadele etmesine izin verilen *El Euskadi* sezonu 2. sırada bitirdi.

İç Savaş kısa süre sonra Franco'nun zaferiyle sonuçlanınca *El Euskadi* de dağıtıldı. Oyuncular hizmetleri karşılığında 10'ar bin pezo aldılar. Paradan söz açılmışken, antrenör Vallana'nın bundan yaklaşık bir yıl önce turu tartışmalı biçimde terk edişinden de bahsetmek gerekiyor. Oyuncuları henüz beş kuruş kazanamamış olan Vallana, kulüp kasasından kimseye haber vermeden iki aylık maaşını almış ve daha sonra görevinden istifa etmişti. 1924 Olimpiyatlarında kendi kalesine attığı golle İspanya'nın İtalya'ya mağlup olmasına yol açan Vallana'nın itibarı, bu hareketiyle biraz daha zedelenmiş oldu. Antrenör, Franco'nun İspanya'sına dönmektense, Uruguay'da sürgünde yaşamayı tercih etti ve hayatını spor muhabirliği yaparak idame ettirdi.

Takımdaki birçok oyuncu, kariyerlerini Güney Amerika'da

sürdürdüler ve İspanya'da günümüzde de sergilenen melez futbolun gelişiminde önemli rol oynadılar. Zubieta, Langara, Iraragorri ve Emilin Arjantin'in San Lorenzo de Almagro, Blasco, Cilaurrane, Areso ve Aedo da aynı ülkenin River Plate takımlarına imza attılar. Diğer oyuncular ise Meksika'nın Asturias ve -ironik bir şekilde- España takımlarına imza attılar. Futbola veda eden Luis Regueiro Meksika'ya, Aguirrezabala ise Buenos Aires'e yerleştiler. Her ne kadar bu isimlerden bazıları Franco diktasının ilerleyen yıllarında sessiz sedasız İspanya'ya dönseler de (örneğin Iraragorri) *El Euskadi*'nin Franco'ya direnişten vazgeçmeyen, kendine has bir kültürel ve siyasi kimliği olan bir takım olduğu miti söylemsel gücünden hiçbir şey kaybetmedi.

Takıma finansal destek veren isimlerden Manuel de la Sota, Franco'nun ölümünden sonra basılan bir kitabın önsözünde şöyle yazıyordu: "Bizi bir araya getiren bahtsızlığımızdı. Yine de bu, bana aynı zamanda dünyanın en şanslı insanlarından olduğumu hissettiriyordu zira bu sayede hem yabancılara nasıl futbol oynanacağını gösteren sanatçılarla dolu bir ırka ait olduğumu hem de biz *Euzkadi*'lerin şerefiyle yaşayan bir halk olduğunu gösterdi bana."

Luis Regueiro, Bask Milli Takım formasıyla İspanya dışındaki ilk maçına çıkmadan aylar önce, ileride adı dünyanın en muhteşem statlarından birine verilecek olan bir başka (Real) Madrid oyuncusu Santiago Bernabéu gönüllü olarak Franco'nun ordusuna yazılmıştı. İsyan başkentte, en azından başlarda başarılı olamadığı için Regueiro'nun cumhuriyetçi duruşu onu herhangi bir tehlikeye atmamıştı. Bernabéu'nun sağcı görüşleri ise neredeyse hayatına mâl olacaktı: Cumhuriyetçilerin kurşuna dizmek üzere olduğu oyuncunun hayatı son anda, İspanya'nın Paris'teki sosyalist büyükelçisi ve aynı zamanda oyuncunun da arkadaşı olan Àlvaro de Albornoz'un müdahalesi sonucunda bağışlandı. Diplomat arkadaşı sayesinde Madrid'deki Fransız elçiliğine sığınan Bernabéu, daha sonra Pireneler üzerinden ülkeden kaçmayı başardı. Bu olay-

dan birkaç ay sonra, 1937 yılında Irún üzerinden İspanya'ya geri dönen Bernabéu, vakit geçirmeden Bask şehrini ele geçirmiş olan Franco ordusuna yazıldı.

Bernabéu'nun İç Savaş'ın ortasında Irún'a gelmiş olması enteresan bir tesadüftü aslında. 1920'lerde Madrid formasını giyen genç bir oyuncu olarak Real Unión de Irún karşısına çıkan Bernabéu, takım arkadaşlarından attıkları her golü "*Viva España*" naralarıyla kutlamalarını istemişti. Franco milislerinin de mitinglerinde kullandıkları bu slogan, zamanla Real Madrid ve İspanya Milli Takımı'nın oynadığı maçlarda duymaya alıştığımız bir tezahürata dönüştü.

İç Savaş yıllarında çekilmiş bir fotoğrafında genç, iri yarı bir Bernabéu'yu üzerinde; askeri üniforma ve pelerin, ağzında bir pipoyla, Bask sahil kasabası San Sebastian sokaklarını arşınlarken görüyoruz. Fotoğraf çekilmeden birkaç gün kadar önce, 6 Haziran 1938'de Pirenelerin eteklerindeki Bielsa kasabasında cumhuriyetçilerle girilen çatışmada gösterdiği cesaret nedeniyle ilk askeri madalyasını kazanmış olan Bernabéu'nun yüz ifadesinden hayatından ne kadar memnun olduğu okunabiliyor. Aynı yılın Noel'inde, Franco rejiminin ilk spor gazetesi, aralarında San Sebastian'ın da yer aldığı milislerce "kurtarılmış" şehirlerde satışa sunuldu. Gazetenin adı, neo-faşizmin totemlere olan bağlılığını göstermek istercesine "*Marca*" (işaret) konmuştu. Önceleri haftada bir, daha sonra da günlük olarak çıkan gazete birbirleriyle ilintili iki amaca hizmet ediyordu: Sporda Franco'nun sözcülüğünü yapmak ve 1920'lerden beri solun hâkim olduğu futbol dünyasının sağa doğru kaymasını sağlamak. Gazete, her ne kadar tam anlamıyla bir propaganda aygıtı olsa da İç Savaş'tan diktatörlüğe uzanan yolda, İspanyol futbolunda (hem organizasyonel hem de siyasi açılardan) yaşanan değişimleri gözler önüne serdiği için bizim adımıza değer taşıyor.

Marca'nın ilk sayısı, gazetenin İç Savaş'ın başlangıcından beri milislere silah da dahil her türlü yardımı yapan Nazi Almanya'sının ırkçı saplantılarından ne kadar etkilendiğinin

bir kanıtıydı: Ön sayfaya faşist selamı veren sarışın bir genç kızın fotoğrafı basılmış ve bunun "gazetenin tüm İspanyol sporculara gösterdiği saygının bir nişanesi" olduğu belirtilmişti. Zaten İç Savaş boyunca bir futbolcunun ne kadar saygı göreceğini yetenekleri değil, siyasi spektrumda durduğu yer belirliyordu. Bu durum, İspanyol futbolunun bir bütün olarak gelişimine sekte vurdu tabii ki. Bernabéu içinse durum farklıydı; Franco'ya olan sadakatini yakaladığı her fırsatta ispatlamaktan kaçınmayan Bernabéu, kısa sürede futbol dünyasının önde gelen isimlerinden biri hâline geldi. *Marca*, Bernabéu'yu daha San Sebastian'daki askerlik günlerindeyken bir "ikon" olarak tanımlıyordu. Gazeteye göre Bernabéu, 1920'lerde Real Madrid'in zaferden zafere koşmasında büyük bir rol oynamış, daha sonra kulüpte önemli idari görevlerde bulunmuş ancak (anti-komünist) davaya olan bağlılığı onun çok sevdiği kulübünden ayrılmasını zorunlu kılmıştı. *Marca*, Bernabéu'nun "kızıl sürülerden" kaçarken bir "elçiliğe" sığındığını (bu elçiliğin Fransa'ya ait ve oyuncuyu kurşuna dizilmekten kurtaran elçinin sosyalist olduğundan bahsetmeye ihtiyaç duymamıştı) ve özgürlük uğruna kahramanca savaşıp sonunda İspanya'sına kavuştuğunu okuyucularına hayli dramatik bir dille anlatıyordu.

Gazetede basılan profilde, Bernabéu'nun unutulmaz demeçlerine de yer verilmişti. Bunlardan birinde, Franco'nun zaferiyle doğan Yeni İspanya'da sporun özünü neyin oluşturacağını şöyle açıklıyordu Bernabéu: "Kan ter içinde, oradan oraya koşturan gençler yerine hem ruhen hem de fiziksel olarak sağlıklı, uzman antrenörlerin yönetiminde çalışan sporcular yetiştireceğiz." Profilde, Yeni İspanya'da değişen tek şeyin oyuncuların karakterleri olmayacağı, İç Savaş öncesi çoğunluğu cumhuriyetçi olan Real Madrid taraftarının da bir değişime uğrayacağı belirtiliyordu: "Eğer taraftarlar arasında Bernabéu gibi isimler çoğunluktaysa, bu değişimin ve kulübün yeniden zirveye çıkışının çok yakın zamanda gerçekleşeceğini gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz."

Marca'daki profilin yazarı, İspanyol futbol tarihinin en olağanüstü kurtarışlarında birine imza atmadan önce Barcelona'dan Real Madrid'e transfer olmuş olan "*El Divino*" Zamora'dan başkası değildi. Bu noktada, İspanyol futbolunda kulüplerin ve oyuncuların kaderlerini ideolojileri belirliyor; rejime sadık olmayan aktörler ölümle tehdit ediliyor ve bazı durumlarda bu tehditler hayata geçiriliyordu. İç Savaş'ın ilk günlerinde anarşist bir militan, Katolik bir gazete olan *Ya* gazetesinde yazıları çıkan ve aşırı sağcı olmakla itham ettiği Zamora'ya bıçakla saldırmıştı. Zamora, ilerleyen günlerde, o anda hayatının sonuna geldiğine emin olduğunu söylemişti. Saldırgan, ona bir Madrid FC taraftarı olduğunu söyleyip bıçağı yere bırakmış ve kaleciyi kucaklamıştı. İkili bir süre İspanyol futbolu üzerine sohbet etmişler ve militan Zamora'yı defalarca yaptığı muhteşem kurtarışlardan dolayı tebrik etmişti.

İkili, ilerleyen yıllarda çok yakın arkadaş olmuşlardı ancak birçokları Zamora'nın gizli bir Franco sempatizanı olduğundan şüpheleniyorlardı. Kaleci, militanla yaşadığı bu olaydan bir iki gün sonra tutuklanmış ve mahkemeye çıkarılmasına gerek duyulmadan Madrid'deki Modelo hapishanesine yollanmıştı. O hapisteyken, Franco güçlerinin kontrolüne geçen Sevilla'dan yapılan bir radyo yayınında "milletin kalecisinin" kızıllar tarafından idam edilen yüzlerce İspanyol arasında yer aldığı belirtilmişti. Birçokları bu habere inanmış ve hatta Zamora için anma törenleri bile tertip edilmişti. İlerleyen günlerde, bu haberin aslı astarı olmadığı ve Franco'nun propaganda savaşında kullandığı sayısız asparagastan biri olduğu gerçeği ortaya çıktı elbette.

Modelo'yu ziyaret eden resmi görevliler, Zamora'yı görmeden ayrılmıyorlardı hapishaneden. O günlerde mahkûmlar, hücrelerinden her çıkarıldıklarında kurşuna dizilmeye götürüldüklerinden korkarlardı. İlerleyen yıllarda Zamora da hücresinden her çıktığında dizlerinin titremeye başladığını söylemişti. Buna rağmen, Modelo'nun avlusunda diğer mahkûm

ve gardiyanlarla yaptıkları futbol maçları sayesinde hapishane hayatını fiziksel ve zihinsel düşüş yaşamadan tamamlayabildi kaleci. Sonunda, Zamora'nın serbest bırakılması için Fransa'da başlatılan kampanya sonuç verdi ve hapisten çıkan kaleci soluğu Madrid'deki Arjantin konsolosluğunda aldı. Burada eşi ve küçük çocuğuyla birlikte İspanya'dan kaçmanın planlarını yapan Zamora, en azından Pireneler'i aşana dek görünüşünü değiştirmenin tek kurtuluş yolu olacağını düşünüyordu. Sakallarını uzatan ve kaçış günü kapkara güneş gözlükleri takan Zamora'yı, daha elçilik kapısı dışına ilk adımını attığı anda bir tanıyan çıkmıştı: "Hey Zamora, dostum. Sakal mı bıraktın?" Neyse ki kaleciyi tanıyan elçiliğin güvenlik görevlisi bir Madrid FC taraftarıydı da onun kaçmasına engel olmadı.

Zamora, Valensiya'dan Marsilya'ya, oradan da Paris'e geçti. Sürgünde yaşadığı Fransa'nın başkentinde *Paris Soir* dergisine verdiği bir röportajda, kendisini "sapına kadar bir İspanyol" olarak tanımlıyordu. Siyasi görüşleri hakkında detaya girmekten kaçınan Zamora, hayatından endişe ederek yaşamayı hak edecek bir şey yapmadığını, kendisine daha fazla saygı gösterilmesi gerektiğine inandığını söylemekle yetiniyordu. Bir süre sonra Nice'e geçen Zamora, kendisi gibi İç Savaş öncesinde Barcelona'dan Madrid'e transfer olmuş olan Pepe Samitier ile birlikte bir süre şehrin takımının formasını giydi. *Marca*, *El Sami*'nin "Kızıllar'ın elinden kaçışını" da dramatize etme fırsatını kaçırmadı tabii ki de: "Kızıllar'ın elinden son anda kurtulan Samitier, Paris'e bitap bir hâlde; açlıktan ölmek üzereyken vardığında, yanında sadece iki tanecik takım elbisesi vardı."

Bunlara benzer birçok kaçış hikâyesi var aslında. Örneğin, milli takımın yıldızlarından, Franco yanlısı Navarro tugayında görev yapmış olan Jacinto Quincoces; kulübü Real Madrid'e ancak İç Savaş sona erdikten sonra dönebilmişti. 1920'lerde Barcelona formasını giyen, daha sonra da doktorluk yapan Paulino Alcantara ise sağcı görüşleri nedeniyle kara liste-

ye alınmış; Cumhuriyetçilerin kontrolündeki Katalonya'dan Fransa'ya kaçmış, Franco ülke idaresini ele geçirince de İspanya'ya dönmüş ve 1951 yılında kısa süreliğine milli takımın başına getirilmişti.

Tabii ki herkes bu kadar şanslı değildi. İç Savaş'ta yaklaşık bir milyon İspanyol hayatını kaybetti. Ülkedeki futbol kulüplerinin hepsine zararı dokunan savaşta, cephede ölen veya kurşuna dizilenlerin arasında futbol dünyasından da isimler vardı elbette: Real Madrid'de başkan vekilliği yapmış olan Gonzalo Aguirre ve kulüp muhasebecisi Valero Rivera, Espanyol genel sekreteri Damien Cabellas, milli takım ve FC Barcelona formalarını giyen Angel Arocha, Real ve Atlético de Madrid'in eski oyuncuları Ramon "Mochin" Triana y del Arroyo. "Kaybolan" oyuncular arasında ise Gonzalo Diaz Cale (Oviedo), Barreras (Deportivo La Coruna) ve Manuel Suárez de Begoña'yı (Hercules FC) sayabiliriz. Bu kayıpların yanı sıra dört kulüp, savaşı büyük zararla kapattılar: Real Madrid'in Chamartín stadı, Betis'in Heliopolis stadı ve kulüp binası, Oviedo'nun stadı ve FC Barcelona kulüp binasıyla beraber arşivleri savaşta büyük hasar gördüler.

İç Savaş trajedisini en güzel Katalan parlamenter ve FC Barcelona başkanı Josep Sunyol'un hikâyesi özetliyor. 30 Temmuz 1936 günü, İç Savaş patlak verdikten birkaç gün sonra; kulüpteki yönetim kurulu toplantısına başkanlık eden Sunyol, daha sonra başkenti asilerden koruyan Katalan milislerle buluşmak için Madrid yakınlarındaki Guadarrama tepesinin yolunu tutmuştu. Yolda kaybolan ve yanlışlıkla düşman kontrolündeki bölgeye giren Sunyol tutuklanmış, 6 Ağustos günü kurşuna dizilip bilinmeyen bir yere gömülmüştü.

Mezarının nerede olduğunu hâlen kimsenin bilmediği Sunyol, Franco iktidara geldikten sonra gıyabında yargılandı ve 28 Eylül 1939'da "siyasi suçlardan" hüküm giydi. İki ay sonra devlet yetkililerince hazırlanan bir raporda siyasetçi ve FC Barcelona başkanı Sunyol'un "İspanya'nın azılı düşmanlarından biri" olduğu belirtiliyordu.

14
FRANCO İKTİDARDA

Başkent, Franco güçlerinin kontrolüne geçtikten sonra sorgusuz sualsiz infaz edilen Cumhuriyetçiler arasında Madrid FC'yi yöneten işçi federasyonun başındaki Yarbay Ortega da vardı. Yeni rejim, ülke genelindeki spor kurumlarının kontrolünü ele geçirmek için ivedilikle harekete geçti.

İlk olarak da İspanyol Futbol Federasyonu'nun üstünde yer alan, sınırsız yetkileri olan ve kadroları sağcı Falanjistlerle dolu bir "süper" spor bakanlığı kuruldu. Bakanlığın başına da Franco'nun en sadık askerlerinden biri, General José Moscardó getirildi. Artık önemli müsabakalarda statlar, "*Arriba, España*"* ve "*Viva Franco*"** çığlıklarıyla yankılanıyordu. Bu iki sloganın bir arada kullanılıyor olması, İspanyol emperyal ordusunun uğruna savaştığı tek millet ideolojisinin Franco diktasının söylemlerinin önemli bir parçası hâline geldiğini gösteriyor bizlere. Bu noktada, İspanyollardan İç Savaş'ı geride bırakmaları, askeri değerlerin bireyselliğin yerini aldığı bir savaşçı etiğini içselleştirmeleri ve kendilerini Franco'ya hizmet etmeye adamaları bekleniyordu.

Bakanlık, Athletic Bilbao'nun adından İngilizce "Athletic" kelimesinin çıkarılmasını ve takımın Atlético adıyla mücadele etmesini emretti. Rejimin ilk işlerinden biri, *Furia Española*'yı (İspanyol Hiddeti) ülkenin resmi spor mottosu hâline getirmek olmuştu. Franco bir yandan Bask oyuncuların örnek

---

* (İsp.) İspanya Zirveye. *-çn*
** (İsp.) Çok Yaşa Franco. *-çn*

futbolcular olduklarını dile getiriyor, bir yandan da Bask halkının (ve Katalanların) hak ve özgürlüklerini ayaklar altına almaktan çekinmiyordu. Geleneksel İspanya'yı yeniden hayata geçirmek isteyen Franco, Don Quijote'nin temsil ettiği taviz vermeme idealinin İspanyol futbolunun temel ilkesi hâline gelmesini arzuluyordu. Bu duruşun zamanla Don Quijote'ye zarar vermiş ve onun gerçeklikten kopmasına neden olmuş olması, diktatör için önemsiz bir ayrıntıdan ibaretti; Franco, Don Quijote'nin davasının asil karakterinin, onun başarısızlığını ve düştüğü çaresizliği önemsiz kıldığı görüşündeydi. Böylece; cesaret, gurur ve düşmanı yok etmek için verilen amansız mücadele, İspanyol futbolunu tanımlayan erdemler hâline getirildiler. Aklını yitirmiş Kastilyalı bir şövalyenin hayaleti, İspanyol tarihinin her döneminde etkili olmuştu ancak İç Savaş'ın fitillediği militarizm ateşi; onu belki de daha önce hiç olmadığı kadar ön plana çıkardı.

İç Savaş öncesi İspanya'nın skolastik merkezi olan ve Franco'nun devasa bir askeri üsse dönüştürdüğü Salamanca'da ise yeni, melez bir futbol anlayışı ortaya çıkmaktaydı. 1937 yılında burada görev yapan Francisco González, askerlerinin arasında en iyi futbol oynayanlardan bir takım kurmuştu. Askerlikten arda kalan zamanlarını antrenman yaparak geçiren takıma Aviacion Nacional (Ulusal Hava Kuvvetleri) adı verildi. González'in takımı, ilk olarak Franco güçlerinin kontrolündeki diğer şehirlerin takımlarının (Zaragoza ve San Sebastian'dan Real Sociedad gibi) katıldığı minyatür bir *Copa del Generalissimo*'da boy gösterdi.

Forma rengi olarak İspanyol Falanjistlerin bayrağının mavisini seçen Aviacion'un kadrosunda, Güney Amerikalılar gibi top becerileri yüksek olan Karayipler'den gelmiş German, Vazquez, Campos ve bir dönem Atlético de Madrid formasını giymiş; agresif oyun tarzlarıyla tanınan Mesa, Gomez ve Machin gibi tecrübeli oyuncular bulunuyordu. Takımın asıl amacı, sahaya tutarlı bir oyun tarzı yansıtmak değil; mücadeleci bir ruh sergilemekti.

Eski Atlético, askeri ayaklanma öncesinde ikinci Lig'e düş-

müş ve yaklaşık 1 milyon pesoluk borcunu ödeyemeyecek duruma gelmişti. Sekiz oyuncusu İç Savaş'ta hayatlarını kaybeden Atlético, savaşın sona ermesini takip eden günlerde yeni kurulmuş olan Aviacion ile birleştirildi. 1939 Ekim'inde Club Atletic de Aviacion adıyla kurulan bu yeni kulübe Atlético'nun kadim taraftarları destek vermediler. Üç Bask tarafından kurulan Atlético'nun taraftar kitlesinin büyük çoğunluğu, başkentin hemen dışındaki işçi banliyölerinde yaşıyordu ve Aviacion onlar için Franco'nun futbol dünyası üzerinde kurduğu hâkimiyetin bir sembolü olmaktan ibaretti. Söz konusu birleşmeyi İspanyol Futbol Federasyonu'nun yeni atanmış başkanının emretmiş olması da onların bu konudaki görüşlerinin doğruluğunu gözler önüne seriyordu.

Atletico'nun geleneksel renkleriyle -kırmızı-beyaz çubuklu forma ve mavi şort- mücadele eden yeni kulübün yönetimi, İç Savaş'ta Franco'nun yanında yer almış asker ve sivillerden oluşmaktaydı. Futbolun siyaset arenasında kullanışlı bir silah olduğunu düşünen bu yöneticilerin, İspanyolların nasıl bir futbol stili benimsemeleri gerektiği konusunda da katı fikirleri vardı. 1947 yılında tekrardan Atlético de Madrid adını alan kulüp; ilerleyen yıllarda başkentin, Real Madrid'e nazaran daha fakir ve sistemin dışında kalmış, "verimsiz" takımı olarak görülmeye başlandı.

Bir Atlético taraftarı olan İspanyol gazeteci Carlos Morino Benito, *Una historia de una fabula* (Fabllar Kitabı) adlı kitabında, otoriter, dogmatik Francocu ideolojinin; yaratıcılığı ve öngörülemez doğası ile gurur duyan bir kulübün karakterini nasıl etkilediğini inceliyor. Farklı jenerasyonlara ait birçok taraftarın anlattığı bir hikâyeye göre, 1939-1940 sezonunda (savaş sonrası ilk sezon) takımın başına getirilen efsanevi kaleci Ricardo Zamora, antrenman sahasında adını sanını kimsenin bilmediği bir Francocu askerden azar işitmiş: "Ben senin bahanelerinden bıktım artık – sen de biliyorsun ki takım rezalet bir futbol oynuyor. Bak Ricardo, bu takımın problemi taşaklı olmaması... Daha çok koşmaları, daha çok mücadele etmeleri gerekiyor... ve lütfen herkesi memnun etmeye çalışmaktan

vazgeç... Bir antrenör disiplinli olmalı, gerektiği anlarda kırbacı vurmalı."

Bu anlayışa göre futbol, İç Savaş'ın bir uzantısı ya da benzeriydi. Oyunun ihtiyacı olan düşünmek, tartışmak, futbolcuların teknik becerilerini geliştirmek ve becerikli fakat takım oyununu benimseyen, birbirleriyle uyumlu oyunculardan oluşan bir ekip yaratmak değil; kan dökmek, taşaklı olmak ve oyuncuların damarlarındaki öfkeyi sahaya yansıtmalarını sağlamaktı. Bahsi geçen askerin memnuniyetsizliğine rağmen, Atlético Aviacion'un savaş sonrası ilk iki sezonu şampiyon olarak tamamlaması bize; takımdaki oyuncuların ne kadar kaliteli olduklarını ve Zamora'nın nasıl güçlü bir kişilik olduğunu gösteriyor. Başarılarla dolu geçen bu iki sezonun ardından, kulüple bağlantılı birçok askerin Zamora'yı, Franco'ya yeteri kadar sadık olmamakla suçlaması (ki bu suçlamaların hiçbir doğruluk payı yoktu) sonucunda teknik direktörün görevine son verildi. Bu noktada *El Divino*, halk arasında o kadar popüler bir figür hâline gelmişti ki kısa süre sonra milli takımın başına getirilmesine kimse şaşırmadı. Bu, Zamora'nın kariyerindeki en zorlu görev olacaktı.

1938 Dünya Kupası'na İç Savaş nedeniyle iştirak edemeyen İspanya'da Franco rejimi, milli takımın tekrardan uluslararası arenaya çıkışının önemli bir diplomatik hamle teşkil edeceği kanısındaydı. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle milli maçlar ve FIFA'ya üye ülkeler arasındaki iş birliği askıya alındığından, İspanyol futbol otoriteleri milli takımın ne durumda olduğunu görebilmek için bir grup dostluk maçı organize ettiler. Bu karşılaşmaların, tarafsız İsviçre'ye karşı Valensiya'da oynanan maç hariç hepsi aşırı sağcı diktatörlüklere ve onların işbirlikçilerine karşı oynandı: Portekiz, Vichy Fransa'sı, Nazi Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sı.

12 Nisan 1942 günü Seville'da oynanan maçta Fransız Nazi işbirlikçilerinden oluşan bir takımı mağlup eden İspanya Milli Takımı, bir sonraki karşılaşmasına; seksen bin taraftarın tribünlerini doldurduğu Berlin Olimpiyat Stadı'nda, Nazi Almanya'sı karşısında çıktı. İspanyol medyasının büyük ilgi

gösterdiği karşılaşma radyodan da canlı yayınlandı. İspanyol haber ajansı *EFE*'nin maçtan önce yayınladığı bildiride şöyle deniyordu: "Bu spor müsabakasıyla, bugün Rusya'da Bolşevizm'e karşı mücadele eden Almanlar ve İspanyollar arasındaki dostluk bağlarının ve dayanışmanın ne kadar güçlü olduğunu bir kez daha görme şansı buluyoruz." Bu konuda İspanya'nın istisnai bir konumda olduğunu belirtmek gerekiyor: Örneğin, İkinci Dünya Savaşı patlak vermeden hemen önce düzenlenmiş olan 1938 Dünya Kupasının İsviçre ve Almanya arasındaki açılış maçında; Paris'teki Parc des Princes stadının çimlerine ayak basan Alman oyuncuları şişe, domates ve yumurta yağmuruna tutan Fransız taraftarlar, Nazi selamı veren futbolcuları da dakikalarca yuhalamışlardı.

Berlin'de tribünleri dolduran taraftarların yaklaşık altmış bini Almanlardan oluşuyordu. Bunların on dört bini ordu mensubu, altı bini öğrenci ve Nazi Gençliği üyesi, beş bini ise Nazi Partisi'nin resmi görevlileri ve onların İspanyol Falanjından misafirleriydi. Kalan biletler ise aralarında Franco'nun Almanlarla yan yana çarpışmaları için Rusya'ya gönderdiği *Azul* (Mavi) Taburunun yaralı ve izindeki askerlerinin de yer aldığı, işbirlikçi İspanyollara dağıtılmıştı.

İspanyol oyuncuların maç öncesi seremonide Alman meslektaşlarıyla birlikte Nazi selamı vermeleri, milli takımın siyasi bir piyon hâline getirildiğinin sağlam bir göstergesiydi. Futbolculara Nazi selamı vermelerini emreden isim ise bir dönem Real Madrid kalesini koruyan, futbola veda ettikten sonra spor muhabiri olan ve rejimin "*La Furia*"yı yeniden hayata geçirmesi için milli takımın genel menajerliğine getirdiği, aşırı sağcı görüşleriyle tanınan Eduardo Teus'tu.

Aralarında General Moscardó'nun da yer aldığı birçok yüksek rütbeli askerin görüşünü alan Teus'un, milli takıma davet ettiği oyuncuların tümü rejime sadık milliyetçilerden oluşuyordu. Teknik direktörlüğünü ülkenin sembol ismi hâline gelmiş olan Ricardo Zamora'nın yaptığı milli takım, sahaya "Franco, Franco, Franco" tezahüratları altında çıkmış ve tribünlerdeki binlerce taraftar onları faşist selamıyla karşılamışlardı.

Almanya karşısına çıkan milli takımda forma giyen oyuncular arasında yeni kurulan Atletic Aviacion'dan German, Gabilongo, Campos ve Arencibia; Real Madrid'den Jesus "Chus" Fernandez; (İspanyolca adına tekrardan kavuşan) Español'dan Martorell ve Teruel; Güney Amerika turunu yapan Bask karmasından Juan Ramon ve Gorostiza ile stadı, İç Savaş'ta Franco karşıtı güçler tarafından yıkılmış olan Oviedo'dan Epifanio Fernandez Burrido ya da halk arasındaki adıyla "Emilin" yer alıyordu.

Milli takımın en tecrübeli isimlerinden birisi, İspanyol Ligi'nin önemli golcülerinden biri olan Campanal'di. Onun bir parçası olduğu Sevilla'nın efsanevi hücum hattına, 1936 yılında İç Savaş'a müdahale eden Luftwaffe'nin Akbaba Lejyonunun kullandığı uçaklardan esinlenerek *Stuka* adı verilmişti. Canavar düdükleriyle *–Jericho-Trompete–* tanınan *Stuka* uçakları, Nazi hava kuvvetlerinin sembolü hâline gelecek ve 1939-1942 arasında kazanılan *Blitzkrieg** zaferlerinde önemli rol oynayacaklardı. 1940-41 sezonunu kendi *Stuka*'sı sayesinde beşinci sırada tamamlayan Sevilla ise Campanal'in beş gol attığı maçta Barcelona'yı 11-1 mağlup ederek, kulüp tarihinin en farklı galibiyetine imza atacaktı.

İspanyol *Stuka*'sının Berlin'de çok etkili olduğunu söyleyemeyiz. Almanya, 12. dakikada Decker ile önce geçti. 78. dakikada ise hakemin verdiği "enteresan" bir kararla kazanılan serbest vuruşu gole çeviren İspanya, beraberliği yakaladı. Verilen kararın tuhaflığı maçın sonucunun oynanmadan önce kararlaştırılmış olduğunu düşünmemize yol açıyor ki zaten 90 dakikanın 1-1 sonuçlanması hem siyasi hem de diplomatik açılardan her iki ülkeyi de memnun ediyordu.

Üçüncü Reich'ın resmi spor kurumu *Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen*'in** (NSRL), maçtan sonra yayınladığı bildiride şöyle deniyordu: "Falanjın maharetli ellerine teslim edilen İspanyol futbolu, ebedi lideri General Franco'nun

* Nazi Almanya'sının ani saldırılarla düşmanı hazırlıksız yakalayıp imha etmeye dayalı savaş doktrini. *-çn*

** Nasyonal Sosyalist İdman Cemiyeti. *-çn*

önderliğinde yeniden doğan İspanyol İmparatorluğu'na sayısız zafer yaşatacaktır." İspanyol medyası da bu coşkuyu paylaşıyordu. Barselona'da yayınlanan *El Mundo Deportivo*'da çıkan bir yazıda şöyle deniyordu: "İspanya Milli Takımı'nın yarattığı duygu seli futbolla sınırlı kalmıyor. Bu maçla birlikte iki ülke arsındaki karşılıklı sevgi ve saygı hislerinin doğuşuna da şahit olduk."

Almanya maçını, Milano'daki San Siro stadında oynanan İtalya müsabakası takip etti. Alman bir hakemin yönettiği karşılaşma, Mussolini yanlısı ve Kara Gömlekliler* mensubu binlerce taraftarın doldurduğu tribünler önünde oynandı. 1934 ve 1938 Dünya Kupaları'nı ve 1936 Olimpiyatları'nda da altın madalyayı kazanan İtalya, 1930'ların en başarılı milli takımlarındandı. Aynı Hitler Almanya'sı ve Franco İspanya'sında olduğu gibi Mussolini İtalya'sında da futbol, kamuoyunu manipüle etmek ve halka mitolojik milliyetçi değerler aşılayarak ülkenin uluslararası arenadaki statüsünü geliştirmek için kullanılan bir araçtı. İtalya'nın 4-0 mağlup etmekte zorlanmadığı İspanya Milli Takımı ülkeye dönüşünde medya tarafından milli onuru koruyamamış ve yeterince cesaret gösterememiş olmakla suçlanıyordu.

Atletico Aviacion'un 1942 Noel'inde ev sahipliği yaptığı maçta, İtalyan hava kuvvetleri karmasını 6-2 mağlup etmesiyle milli onur az da olsa restore edilmiş oldu. Karşılaşma, İç Savaş'ta gördüğü zarardan sonra yıkılıp tekrar inşa edilen Metropolitano Stadı'nda oynandı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde rejim; stadın inşasının aynı Real Madrid'in Santiago Bernabéu stadı gibi İspanya'nın Franco idaresinde, savaşın küllerinden yeniden doğduğunun bir göstergesi olduğunu iddia ediyordu.

Bu noktada Real Madrid'e kafa tutabilen tek takım yavaş yavaş eski günlerine döndüğünün işaretlerini veren Athletic Bilbao'ydu. Kulübün bu çıkışında, yönetimini baştan aşağıya Franco yanlısı isimlerden oluşturması ve Franco İspanya'sına gönüllü olarak dönüş yapan Bask diyasporası önemli rol

* Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında İtalya'da faaliyet gösteren paramiliter faşist örgüt. *-çn*

oynamışlardı. Takım arkadaşlarıyla sürgünde yaşamaktansa, İspanya'ya dönen isimlerden biri de İç Savaş sırasında bir mülteci olarak sığındığı İngiltere'nin Southampton takımında kalecilik yapmış olan Lezama'ydı.

1940 yılında İkinci Lig'de mücadele eden Arenas Club de Getxo formasını giymeye başlayan Lezama, bir yıl kadar sonra Athletic Bilbao'ya transfer oldu. Yeni takımıyla ilk maçına 27 Eylül 1942'de Real Betis karşısında çıkan kaleci, 5-0'lık zaferde gösterdiği performansla göz doldurdu. İç Savaş sona erdikten sonra bir süre bocalayan Athletic, Telmo Zarra, José Luis Panizo ve Agustín Gaínza gibi milli takım formasını da giyen genç oyuncuların performansları sayesinde eski günlerine dönüş sinyalleri veriyordu.

1942-43 sezonunu Sevilla'nın üç puan önünde şampiyon olarak tamamlayan Athletic, *Copa del Generalissimo* finalinde de Real Madrid'i mağlup ederek duble yapmayı başardı. Taraftarlar, her iki zaferi de Bilbao sokaklarında coşkuyla kutladılar ancak bu kutlamalar sırasında herhangi bir siyasi mesaj vermemeye de özen gösterdiler. Zaten dillerinin ve bayraklarının kullanımının rejim tarafından yasaklandığı bir ortamda, Bask olmaktan duydukları gururu bastırmaktan başka çareleri de yoktu.

Kutlamaların sona ermesiyle birlikte, kulüp idarecileri; oyuncuları bir Cizvit rahibinin gözetiminde gerçekleşecek ruhani bir rejenerasyon için Bilbao'daki Deusto Üniversitesi'ne götürdüler. Kulüple, kurucuları Bask Aziz Ignatius olan Cizvitler arasındaki ilişki, Franco yılları boyunca güçlenerek devam etti. Bu sayede kulüp hem Bask kimliğini koruyabiliyor hem de kendini (en azından resmen) Katolik olarak tanımlayan rejimin himayesinde kalarak varlığını sürdürebiliyordu. Her ne kadar ETA, bir noktada Ignatius'un onları gözeten azizleri olduğunu öne sürse de Cizvitler; birçok başka sektin temsilcisi rahiplerin aksine ETA ile içli dışlı olmaktan kaçındılar ve hatta birçok kez örgütün şiddet içeren eylemlerini kınayan demeçler verdiler.

Baskların güçlü dini kimliklerinin sembolleri, bölge coğ-

rafyasını karakterize eden dağların her karışında karşımıza çıkıyor. Pireneler'den Cordillera'ya uzanan Bask Bölgesi'nde, her adımda bir tapınak, şapel ya da kiliseyle karşılaşıyorsunuz. Bunların en ünlüsü de şüphesiz Aziz Ignatius'un beş yüz yıl kadar önce bekaret yemini ettiği, Gipuzkoa'daki Azize Aranzazu sığınağı.

Savaş sonrası yıllarda -resmen olmasa da- aziz ilan edilen bir başka Bask efsanesi de futbolcu Zarraonaindia'ydı. Fransız gazeteci Enrique Terrachet, Athletic tarihi hakkındaki kitabında şöyle yazıyor: "Zarra'nın hakkını vereceksek, sırf onu konu edinen bir tarih kitabı yazmamız gerekecektir. O, meslektaşları ve futbolu seven sevmeyen herkesin hayran olduğu biriydi. Zarra, *La Furia*'nın, cesaretin, onurun, sevginin sembolüydü."

Burada Terrachet'nin sevgi kelimesini kullanarak *La Furia*'yı yumuşattığını ve kavramı İspanyol faşizminin pençelerinden kurtarmaya çalıştığını görebiliyoruz. Zarra'ya dönecek olursak; efsanevi golcü, kulüpte geçirdiği on beş sezonun altısında Pichichi ödülünü kazanarak kırılması zor bir rekora imza attı. İspanyol futbol tarihinin en fazla gol atan (252) oyuncusu olan Zarra; kupa maçlarında da seksen bir gole imza attı ve 1950-1951 sezonunda kaydettiği otuz sekiz golle, bir sezonda en fazla gol atan oyuncu unvanını da kazandı.*

Kendi jenerasyonu için uzun sayılabilecek olan Zarra, 1.80 boyunda, birçok hemşehrisi gibi güçlü bir fiziğe sahip; hava toplarında etkili, müthiş bir sol ayağı olan, çok yönlü bir forvetti. Onu Athletic taraftarlarının sevgilisi hâline getiren sadece sahada sergilediği yetenekleri değil, karakteriydi aynı zamanda: Sakatlandığında bile sahadan çıkmak istemeyen Zarra, rakiplerine karşı olan centilmence tavırları (örneğin, maç sonrası rakip takım oyuncularının hepsinin ellerini teker teker sıkması ve rakip oyuncuya faul yaptığında eğer hakem

* Hiçbir İspanyol futbolcu, Zarra'nın bu rekorlarını kıramadı. Lionel Messi 2011-12 sezonunda attığı 50 lig golüyle bir sezonda en fazla La Liga golü kaydeden oyuncu unvanının sahibi oldu. Messi, çeviri yapıldığı sırada atmış olduğu 404 golle de La Liga tarihinin en golcü oyuncusu unvanını Zarra'nın elinden almış durumda. *-çn*

oyuna müdahale etmezse, kendi kendine oyunu durdurması) ile futbolseverlerin saygısını kazanmıştı.

Sert görüntüsünün altında çok duygusal bir insan yatan Zarra, kariyeri boyunca gördüğü tek kırmızı kart sonrasında gözyaşlarına hâkim olamamıştı. Athletic, Barselona'daki Montjuïc Stadı'nda oynanan *Copa del Generalissimo* finalinde Valencia ile karşılaşıyor ve maç çok sert geçiyordu. Pis oyunuyla tanınan Valencialı savunma oyuncusu Alvaro, Zarra'ya çok sert bir müdahalede bulunmuş; daha sonra da yerden kalkamamıştı. Hakem Zarra'yı Alvaro'nun kafasına tekme attığı gerekçesiyle oyundan ihraç etti. Zarra ise haksızlığa uğradığını söylüyordu: "Alvaro beni sakatlamaya çalışırken kendi kendini sakatlamış, yerde kıvranıyordu. Gainza gidip kafasına bir tekme atmamı söyledi. Ben de onun yanına gidip tekme atarmış gibi yaptım ama aslında ona dokunmadım bile."

Zarra soyunma odasında gözyaşları içinde otururken Athletic, Irionda'nın uzatmalarda attığı golle maçı 3-2 kazanmayı başardı. Taraftarlar, Bilbao şehir meydanında yapılan kutlamalarda kendilerini selamlamasını istedikleri Zarra'yı iki kez belediye sarayının balkonuna davet ettiler. Taraftarın Zarra sevgisi o kadar büyüktü ki bir sonraki sezon forvet oyuncusun isteği ile yeni bir gelenek başlattılar: Athletic'in attığı her gol sonrasında tribündeki taraftarlar bir beyaz güvercini havaya salıyorlar ve bu sayede, yakınlardaki Santa Marina sanatoryumunda yatan hastalara morallerini düzeltecek bir haber yollamış oluyorlardı.

Bu tip sevgi dolu hareketler, Franco rejiminin kindar ve baskıcı karakterine taban tabana zıttı. Franco, 1942 yılında, askeri zaferinin üçüncü yıldönümünü kutlamak için Barselona'ya gitti. Binlerce asker ve Falanjist şehrin caddelerinde yürürken, diktatörün onuruna da üç bin beyaz güvercin havaya salındı. Franco sadece savaşı kazanan bir asker değil, ülkeye barış ve birlik getiren bir lider olarak görülmek istiyordu. Buna rağmen ne kadar çabalarsa çabalasın, İspanya'nın siyasi anlamda bölünmüş olduğu gerçeğini değiştiremiyordu. Bu noktada futbol, İspanyolların bastırılmış duygularını dışa vurdukları bir kaçış mekanizmasına dönüşmüştü.

Rejimin vermek istediği "birlik, beraberlik içindeki İspanya" imajı, bir yıl sonra Real Madrid ile Barcelona arasında oynanan *Copa del Generalissimo* yarı final eşleşmesinde yaşananlarla birlikte yıkılma noktasına geldi. Barcelona'nın Les Corts Stadı'nda oynanan ve ev sahibi taraftarların; Madridli oyuncuları ve hakemi yuhalamaya sadece takımlarının attıkları gollerden sonra, o da kısa süreliğine, ara verdikleri ilk ayağı Barcelona 3-0 kazandı.

Eski bir Real Madridli oyuncu olan Eduardo Teus, ülkenin en büyük gazetelerinden *Ya*'da çıkan yazısında Katalanları devleti yıkmaya çalışmakla suçladı. Madrid basını da benzeri duyguları sayfalarına taşımış ve yarı finalin ikinci ayağı öncesinde, Madrid taraftarlarına bedava düdük dağıtılmıştı. Maçın başlamasına dakikalar kala, aynı zamanda Franco'nun devlet güvenlik teşkilatı direktörü olan Mayalde Kontu, Barcelona'nın soyunma odasına sürpriz bir ziyarette bulundu ve kısa ancak net bir konuşma yaptı: "Unutmayın ki birçoğunuzun burada olabilmesinin yegâne nedeni rejimin siz vatanseverlik düşmanlarını defalarca affedecek kadar bağışlayıcı bir karakterde olması." Oradakilerin hepsi, bunun İç Savaş sırasında ülkeyi terk etmiş ve Franco İspanya'sına gönüllü olarak dönmüş olmalarına rağmen; otoritelerin rejim karşıtı olduklarından şüphelendikleri üç oyuncuya yapılmış üstü kapalı bir tehdit olduğunun farkındaydılar. Bu oyunculardan biri, Franco yanlısı sağcıların *El Rojo* (Komünist) lakabını taktıkları ve ilk maçta Real Madridli bir oyuncunun karnına attığı tekme sonucunda oyun dışı kalan Escola'ydı.

İkinci ayakta taraftarların sözlü tacizlerine maruz kalan Barcelonalılardı. Uzun yıllar önce emekliye ayrılmış olan fakat kulübe gönüllü olarak hizmet etmeye devam eden fizyoterapist Angel Mur o günü şöyle anımsıyor: "Maçtan önceki gece farklı bir otele geçmek zorunda ve tüm gece dışarı çıkmadan içeride kaldık çünkü linç edileceğimizden korkuyorduk. Kalecimiz, maç başladıktan sonra tribünlerden atılan cisimlerin kafasını yaracağından o kadar korkmuştu ki kale çizgisine yaklaşamıyordu bile. Madridliler de fırsattan istifade

her yerden şut çekiyorlardı. Yedek kulübesinin hemen yanı başında, askeri üniforma içindeki bir adam; maç boyunca 'Öldürün şu kızıl Katalanları, öldürün şu Katalan köpeklerini' diye bağırıp durdu. Ben bir noktadan sonra daha fazla dayanamadım ve ona 'Ben Katalonya'da doğmamış olabilirim ama kendimi oraya ait hissediyorum ve hayatımın geri kalanında da orada çalışacağım çünkü orası İspanya'nın geri kalanından çok farklı' diyerek çıkıştım. O da bana 'Ayrılıkçı bir orospu çocuğu olduğumu ve halkı ayaklanmaya tahrikten gözaltına alınacağımı' söyledi. Neyse ki Franco'nun Barcelona başkanlığına getirdiği Marquis Mesa de Asta oradaydı da askere beni rahat bırakmasını emretti. Köklü bir aristokrat aileden gelen Marquis, spor bakanı General Moscardó'nun da çok yakın bir arkadaşıydı. Buna rağmen, asker onu tanımamış ve 'Sen de kim oluyorsun?' diyerek ona da çıkışmıştı. Marquis de gayet sakin bir şekilde kimliğini gösterdi ve askere, kendisini takip etmesini söyleyerek yanımdan uzaklaştırdı."

Barcelona maçı 11-1 kaybetti. Gazeteci Eduardo Teus sonucu, "Real Madrid tarihinin en büyük zaferi" olarak tanımlıyordu. Franco yanlısı siyasi duruşu sayesinde sansür korkusu olmadan yazılarını kaleme alabilen Katalonya doğumlu Juan Antonio Samaranch'ın maç yorumuysa, Teus'unkinden çok farklıydı. Çocukluğunda patenli hokey oynayan, ileride Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin başkanlığını yapacak olan Samaranch, on sekiz yaşındayken İspanya İç Savaşı sırasında Cumhuriyetçiler tarafından askere alındıktan sonra Fransa'ya kaçmış; daha sonra da ülkesine geri dönüp Falanj kuvvetlerine katılmıştı.

Samaranch, muhafazakâr bir gazete olan *La Prensa*'da yayınlanan yazısında; maçta yaşanan şiddet olaylarını kınıyor ve rakibi korkutmak için atılan hamlelerin maçın adil koşullarda oynanmasına mâni olduğunu belirtiyordu. Samaranch, hakemin de seyircinin baskısı altında ezildiğini ve Barcelonalı Benito'ya maçın hemen başında gösterdiği kırmızı kartın yanlış olduğunu yazıyordu. Benito'nun atılmasını takip eden dakikalarda Barçalı oyuncuların direniş gösteremediklerini

ya da direniş göstermekten kaçındıklarını da ekliyordu Samaranch:

> "Eğer maç 4-0 sonuçlanmış olsa şu ya da bu oyuncunun kötü performans gösterdiklerini, hatalı olduklarını iddia edebilirdik ama 11-1 gibi bir skor; bizi alternatif açıklamalar aramaya itiyor. Eğer Barcelona çok kötü bir futbol sergilemiş olsa durum yine farklı olurdu ancak burada yaşananlar, iyi ya da kötü futbolla açıklanamaz. Barça futbol oynamadı. Oyuncular rakiplerine en ufak bir müdahale bile yapmaktan çekiniyorlardı zira taraftarların vereceği tepkiden korkuyorlardı... Açıkçası, taraftar baskısının Barcelona gibi bir takımı bu hâle düşürmesi beni üzdü... Maçın bazı bölümlerinde Real Madrid'in oynadığı oyunun göze hoş geldiğini inkâr etmiyorum. Başkent ekibinin orta sahası çok iyiydi ve maçın geneline hâkimdi ancak karşınızda futbol oynayan bir takım yoksa, böyle bir performans sergilemek çok da zor olmuyor. Çocuklardan kurulmuş bir takım bile, bu maça dünkü Barcelona'dan fazla etki ederdi."

Real Madrid kulübü ve taraftarlarının büyük tepkisine yol açan bu yazı, Samaranch'ın gazetedeki işini kaybetmesine yol açtı. Daha sonra spor bakanlığı, parlamenterlik ve Franco'nun ölümünden sonra; Katalonya'nın en büyük yatırım bankası olan La Caixa'nın genel müdürlüğünü yapan Samaranch, kariyerinin zirvesine Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanlığı ile çıktı. Başkanlığı sırasında Olimpiyatların ilk kez canlı yayınlanmasını sağlayan ve sponsor gelirlerini arttıran Samaranch, Rusların da oyunlara tekrardan katılmalarında önemli rol oynadı. Samaranch, siyasi duruşuna rağmen, Katalan sporseverlerin gözünde gerçek bir centilmen olarak kalmaya devam ediyor.*

* Samaranch, 21 Nisan 2010 günü hayta gözlerini yumdu. -*çn*

15

1950 DÜNYA KUPASI

Franco rejiminin otoriter politikaları ve geçmişte Nazi Almanya'sıyla kurmuş olduğu yakın ilişkiler, 1946 yılında Birleşmiş Milletler'in İspanya'ya ambargo uygulanması kararı almasına ve ABD ile Birleşik Krallık'ın büyükelçilerini ülkeden geri çağırmalarına yol açtı. Savaş sonrası kurulan İşçi Partisi hükümetinin Dışişleri Bakan Müsteşarı Ernest Davies'in de belirttiği üzere Birleşik Krallık'ın, Birleşmiş Milletler'in aldığı ambargo kararını desteklemesinin en büyük nedeni Franco rejiminin sergilemeye devam ettiği "düşmanca" tavırdı.

Franco'nun tepkisi, halkın ülkelerine haksızlık yapıldığı inancını manipüle edip onların vatanperverlik hislerini çarpıtmak ve kendisine koşulsuz destek vermelerini istemek oldu. Halkın büyük çoğunluğu bu çağrıya olumlu yanıt verdi. Bu durumdan cesaret alan Franco da her fırsatta, Britanya'nın düşmanca tavrının temelinde Mason lobisinin ve İspanya İç Savaşı'nda kendi güçlerine karşı savaşan ve son zamanlarda İşçi Partisi'nin içine sızmış komünist fraksiyonların yattığını tekrarlayıp duruyordu.

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1938 yılında ara verilen uluslararası futbol, 1950 Dünya Kupasıyla birlikte geri döndü. İspanya'nın, İngiltere ve ev sahibi Brezilya'nın favori olarak görüldüğü turnuvaya katılmasının siyasi bir boyutu vardı; zira böyle yüksek profilli bir organizasyonda yer almak ülkeye diplomatik yalnızlığını sonlandırma şansı verecekti.

İspanya'nın İngiltere'yle oynadığı grup maçı her iki ülke-

de de büyük heyecan yarattı. Franco rejimi, kendisine karşı düşmanca bir diplomatik tavır içinde olmakla suçladığı İngiltere'ye propaganda savaşı ilan etti. Maçın bir ilginç yanı da İspanya'nın uzun süredir Cebelitarık üzerinde hak iddia ediyor olmasıydı. Kendisini İspanyol tarihinin fetihçi savaşçılarına benzeten ve Endülüs'ü Emeviler'den kurtaran Katolik krallarını kendine örnek alan Franco da İspanyol milliyetçiliğinin uzun zamandan beri "işgal altındaki İspanyol toprakları" olarak gördüğü Cebelitarık'ı Britanya'dan geri almak istiyordu. Yine de bu arzusunun gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğunun bilincinde olan Franco, İngiltere'yi futbol sahasında alt etmekle yetinmeye de razıydı.

İspanya'yı, Wright, Ramsay, Finney, Mortensen, Mannion ve Matthews gibi yıldızlarıyla turnuvanın favorileri arasında gösterilen İngiltere karşısında; Golyat ile yüzleşen Davud gibi cesur bir kahraman olarak resmeden İspanyol medyası, futbolseverler arasında Britanya karşıtlığının artmasında büyük rol oynadı.

İngiltere ilk maçında Şili'yi 2-0 mağlup ederken, İspanya da ABD karşısında 3-0 galip geldi. İkinci maçlarda İspanya, Şili'yi 2-0 ile geçmeyi başarırken; İngiltere ABD karşısında 1-0'lık sürpriz bir mağlubiyet aldı. Turnuvanın namağlup takımlarından İspanya'nın, gruptan çıkabilmesi için İngiltere'den bir puan alması yeterli olacaktı. ABD karşısında alınan mağlubiyete rağmen, İngiltere kampına iyimser bir hava hâkimdi. Teknik kadro, İspanyol savunmasının yavaş olduğunu ve kanatlardaki Matthews ve Finney'e atılan uzun paslarla rakip kalede sayısız pozisyon yaratabileceklerini düşünüyordu. İngilizleri umutlandıran bir başka şey de İspanya Milli Takım teknik direktörünün kaleyi Barcelona'da yıldızı parlayan ancak uluslararası tecrübesi olmayan genç Ramallets'e teslim edecek olmasıydı.

İspanya'nın kolay teslim olmaya niyeti yoktu. Kadroyu oluşturan yetenekli ve mücadeleci oyuncuların çoğu Barcelona ve Athletic Bilbao formalarını giyiyorlardı. Takım-

da öne çıkan isimler arasında, Zarra ve takım arkadaşları Gaínza, Panizo ve Nando, Barça'nın yıldızları Basora ve Cesar ve Real Madrid forması giyen; top kontrolü, hızı ve isabetli paslarıyla dikkat çeken, geleneksel olarak eski kıtayla Güney Amerika'nın buluştuğu bir coğrafya olarak tanımlanan Kanarya Adaları'nda dünyaya gelmiş olan Luis Molowny vardı. İspanyol medyası, maçı "Yenilmez Armada"nın Britanya donanması karşısında uğradığı bozgunun intikamını almak için bir fırsat olduğunu yazıyordu. Milli takımın başında da bu işi için yetenekleriyle olmasa da Franco'ya olan sadakatiyle biçilmiş bir kaftan olan Guillermo Eizaguirre vardı. Eizaguirre, İç Savaş öncesinde şampiyon olan Sevilla takımının kalesini korumuş ve gösterdiği performans sonucu taraftarlarca "Uçan Melek" olarak anılmaya başlamıştı. Savaşın patlak vermesiyle Franco'nun gönüllüler ordusuna yazılan Eizaguirre, fanatik İspanyol Lejyonunda yüzbaşılığa kadar yükselmiş ve savaş sona erdikten sonra da cesaret madalyasıyla ödüllendirilmişti.

İspanyol medyasının maça hayli taraflı bir biçimde yaklaştığını söyleyebiliriz. Bu yaklaşımı en net sergileyen isimlerden biri de maçı radyodan canlı anlatan ve Franco rejiminin en sadık destekçilerinden olan Matias Prats'tı. Kullandığı dil ve heyecanlı ses tonu, Prats'ı futbolseverlerin favori maç spikeri yapmakla kalmamış; onu rejimin propaganda makinesinin değerli bir parçası hâline getirmişti. Maçın 14. dakikasında Milburn, Finney'nin ortasında topu ağlarla buluşturdu ancak İtalyan hakem Galeati ofsayt gerekçesiyle golü geçerli saymadı. Ertesi gün çıkan gazetelerdeki fotoğraflarda Milburn'un ofsaytta olmadığı açıkça görülüyordu. Prats ise maç esnasında kendinden bekleneni yapmış ve İngiliz forvetin metrelerce ofsaytta olduğunu iddia etmişti. Atılan ikinci golün ise tartışılacak bir tarafı yoktu. İkinci yarının 3. dakikasında, kale çizgisinden çok ileride bekleyen Ramallets; kendisine gelen topu hızlı bir biçimde arkadaşı Gonzalvo'ya aktarıp takımını atağa kaldırdı. Birkaç pas alışverişinden sonra, araya girmeye

çalışan Wright'in kestiği top Gabriel Alonso'nun önüne düştü. Onun ortasında topla buluşan Gaínza'nın kafayla çevirdiği topu da Zarra, voleyle ağlara yolladı.

Prats yaklaşık bir dakika "Goooool!" diye bağırmış ve radyo başındaki binlerce İspanyol'u büyülemişti. Maçtan sonra "Zarra topu ağlarla, ben de golü İspanyollarla buluşturdum," diyen Prats'ın anlatımıydı, bu golü İspanyol futbolunun efsanevi anlarının arasına sokan. Bu golle, Armada hayata dönmüş, Franco'nun İspanya'sı İngiltere'yi mağlup etmekle kalmamış; İmparatorluğun onurunu da kurtarmıştı. Yazar Vazquez Montalban'ın ironik bir biçimde sayfalara döktüğü üzere, "Prats sayesinde Ekmek ve Boğalar diyarı, Ekmek ve Futbol diyarına dönüştü – işte o GOOL 'Size İnanıyoruz'u (Franco rejiminin ülke gençliğine spor aracılığıyla birlik ve beraberlik içinde tutma projesinin sloganı), turizmin patlamasını, Massiel'in Eurovision zaferini... ve Yedinci Kalkınma Planı'nı mümkün kıldı." Bir başka deyişle, Franco, milli takımın ülke içinde ve dışında müthiş bir pazarlama aracı olarak kullanılabileceğini düşünüyordu; İspanyollar ülkeleriyle gurur duymaya başlayacaklar, İspanya da uluslararası siyaset arenasında hak ettiği yere gere dönecekti.

Doğu Cephesinde Ruslara karşı Nazilerle birlikte çarpışan, Mavi Tabur'da görev yapmış İspanyol Futbol Federasyonu başkanı Armando Muñoz Calero; maçtan sonra Prats'a verdiği röportajda "Kalleş İngilizleri dize getirdik," diyerek Birleşik Krallık Dışişlerini kızdırmış ve FIFA'yı huzursuz etmiş ancak Franco ve yandaşlarının hayranlığını kazanmıştı. İngiltere Futbol Federasyonu'nun FIFA nezdindeki nüfuzunu kullanacağından endişe eden Calero, daha sonra verdiği bir demeçte; söz konusu röportajda "kalleş" değil "sarışın" dediğini söylese de onun maç sonrası kullandığı dil, İspanyol medyasınca çoktan içselleştirilmişti bile. "İngiltere'yi Yendik!" başlığıyla çıkan *Marca*'nın maç analizinde şöyle deniyordu: "İspanya'mıza muhteşem zaferi getiren golü Zarra kaydetti... Futbolun sözde ustalarına unutamayacakları bir ders verdik... Bütün dünya-

ya, kanlı İç Savaş'ın küllerinden doğan 'Yeni İspanya'nın geleneksel değerleri olan tutku, hiddet, mertlik ve coşkunluk üzerine inşa edildiğini gösterdik."

İspanyol gazetelerinde çıkan bir habere göre İngiltere Milli Takımı teknik direktörü Walter Winterbottom, İspanya'nın kupayı kazanacağına inanıyordu. Format gereği önce Uruguay, daha sonra da Brezilya ve İsveç'le karşılaşan İspanya; bu maçlarda sırasıyla aldığı bir beraberlik, 6-1 ve 3-1'lik mağlubiyetlerle turnuvaya veda etti. İspanya, bundan sonraki altı Dünya Kupasının dördüne katılamadı ve mücadele ettiği iki turnuvada da çok kötü performans sergiledi. Ülkenin arzuladığı Dünya Kupası zaferini yaşamak için 60 yıl beklemesi gerekecekti.

1950 senesi modern İspanya ve İspanyol futbolu için bir dönüm noktasıydı. O yıl, İç Savaş sonrası girilen resesyon sona ermiş ve Franco'nun zirvesinde yer aldığı otoriter, muhafazakâr, Katolik bir rejim inşa edilmişti. Daha önce de belirttiğim üzere, Nazi Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sı ile olan yakınlığı İspanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası arenada yalnız kalmasına yol açmıştı. Bu tecrit hâli, Franco'nun homojen bir kimlik üzerine inşa edilmiş milliyetçi bir politikayı hayata geçirmesini ve İspanyollardan birlik-beraberlik içinde Madrid'e itaat etmelerini talep edebilmesini mümkün kıldı.

Eğer uluslararası platformda İspanya karşıtı bir kampanya sürdürülebilseydi, Franco rejimi daha emekleme çağındayken yıkılabilirdi. Buna rağmen Franco'nun komünizm düşmanlığı, İspanya'yı Soğuk Savaş'ın önemli aktörlerinden biri hâline soktu. 1950 yılında BM, uyguladığı ambargoyu kaldırdı ve üç yıl sonra da İspanya toprakları ABD askeri üslerine açıldı – tabii ki ciddi bir ekonomik yardım paketi karşılığında. Aynı zamanda, geleneksel olarak küçük balıkçı kasabalarının yer aldığı ve ileride; ülkenin siyasi durumundan ziyade ucuz konaklama imkânlarıyla ilgilenen turistlerle dolup taşacak olan sahil şeridine de Avrupa'nın dört bir yanından ucuz uçak

seferleri düzenlenmeye başladı. 1950'lerle birlikte ekonominin düzelmesiyle kısmen de olsa liberal bir karaktere bürünen Franco rejiminin bu kadar uzun ömürlü olacağını kimse öngörememişti. Bu arada, 1950 Dünya Kupasında sergilediği performans ile uluslararası futbol ailesinin bir parçası hâline gelen İspanya, Güney Amerika ülkelerinin desteği sayesinde FIFA İcra Heyeti üyeliğine seçildi.

1950 milli takım kadrosunda, İspanyol futbolseverlerin gönüllerinde özel bir yer edinen iki isim vardı: Zarra ve Ramallets. Rio'da hava hâkimiyetini ve topu oyuna sokma becerisini tüm dünyaya sergileyen Ramallets, Dünya Kupası sonrasında "Maracana Kedisi" lakabıyla anılmaya başlandı. Güçlü, korkusuz ve aynı zamanda da maçları eldivensiz bir şekilde oynamıştı. İngiltere maçında kalede o olmasaydı İspanya sahadan galibiyetle ayrılamazdı. İşin ilginç yanı, Ramallets'in milli takım kadrosuna üçüncü kaleci olarak son anda dahil edilmiş olmasıydı.

Ramallets ile 2010 Dünya Kupası sona erdikten birkaç ay sonra, bir sonbahar günü bir araya geldik. Birçok eski futbolcunun aksine o, gazetecilerle güvenli bölge olan kulüp binasında (Barcelona) değil; kendi evinde görüşüyordu. Efsane kaleci, Barselona'nın yemyeşil mahallelerindeki saray yavrularından birinde değil; üzüm bağları ile ünlü Alt Penedès'in Mediona köyünde, ufak bir taş evde yaşıyordu.

Ramallets, futboldan zengin olamayan son İspanyol jenerasyonun bir parçasıydı ve oyuna veda ettikten sonra bir münzeviye yakışacak yalınlıkta bir hayat sürmüştü. Ramallets, oldukça boğuk olan sesiyle telefonda, "Emekliye ayrılmış yaşlıların takıldığı barı sor, sana nerede yaşadığımı gösterecekler," demişti.

Ufacık evin yer aldığı dar sokağın sonuna geldiğinizde, karşınıza uçsuz bucaksız bir arazi çıkıyor. Ufukta ise heybetli Pirenelerin eteklerini görebiliyorsunuz. Seksen altı yaşındaki Ramallets'in yüzündeki kırışıklıklardan zor bir hayat geçirdiğini anlayabiliyorsunuz. Karşımda dimdik duran ancak

yürürken az da olsa topallayan Ramallets'le ilgili dikkatimi ilk çeken şeyler kocaman, güçlü elleri ve güçlü hafızası oldu. Şöminenin yanı başında oturup eskilerden kalma fotoğraf ve gazete kupürlerine bakarken; karşımdaki güçlü adamın İspanya'nın en iyi kalecisi unvanını Zamora'dan devraldıktan sonra, Iribar, Zubizarreta, Reina, Valdés ve Casillas gibi isimlere ilham kaynağı olduğunu düşünüyordum.

Önce kalecilikten konuştuk; Futbolun yalnız insanının İspanya'da farklı bir statüsü olduğundan ve ülkenin, *El Divino* Zamora'dan Kızıllar'ın Casillas'ına, Iribar'dan Zubizarreta'ya birçok efsanevi kaleci yetiştirmiş olmasının yıllar boyunca şiddet ve ihanet sarmalında yaşayan halkın bir kurtarıcıya ihtiyaç duymasından kaynaklanıyor olabileceğinden bahsettik.

"Zamora, herkesin örnek aldığı bir efsane. Kalecinin yalnızlığını ve efsaneleşme potansiyelini, hiç kimse onun kadar güçlü yansıtamadı. Başarısızlığa katlanamayan, çok güçlü bir kişilikti. Kaleci tabii ki de takım arkadaşlarının yardımına muhtaçtır ancak bir maçı tek başına kazanabilecek ya da kaybedebilecek tek oyuncu varsa o da kalecidir. Kaleciyi bu kadar önemli kılan da bu özelliğidir zaten."

*The Goalkeeper's History of Britain** adlı kitabında kalecinin tüm dünyaya karşı bir savaş verdiğini savunan Peter Chapman, bir ada ülkesi olan İngiltere'nin kültürel açıdan direkler arasında yalnız başına dikilen bu figüre yakınlık hissettiğini ve bu yakınlığın da ülkenin çok sayıda iyi kaleci yetiştirmesinin ardındaki en önemli sebeplerden biri olduğunu iddia ediyor.

Ben de benzer bir argümanı İspanyol kaleciliği için öne sürmek istiyorum: İspanyol kaleciler, özellikle de milli takıma kadar yükselenler, Don Quijote figürünün gölgesinden asla ama asla kurtulamıyorlar ve bir yandan İspanya'yı büyük yapan onurlu idealleri taşıyıp düşmana karşı savaşırken, bir yandan da alınan her yenilginin yegâne sorumlusu olarak görülüyorlar.

* Britanya'da Kaleciliğin Tarihi. -*çn*

Bu söylediklerim sadece belli bir zaman dilimi için geçerli değil zira kaleci figürü, İspanya Milli Takımı'nın kaderini belirlemeye Franco'nun öldüğü 1975 yılından sonra da devam etti. Ölümünden dokuz sene sonra, 1984 Avrupa Şampiyonası Finali'nde Fransa'yla karşılaşan İspanya'nın kalesini koruyan Real Sociedadlı kaptan Luis Arconada; Michel Platini'nin kullandığı serbest vuruşta topu yumurtlamış ve kalecinin kupanın kaybedilmesinin tek sorumlusu olduğu fikri, İspanyol toplumunun büyük çoğunluğunca kabul görmüştü.

Ramallets, kalecinin yaşadığı zorluklar yerine güzel hatıralardan, özellikle de 1950 yılında oynanan İngiltere maçından bahsetmeyi yeğliyor: "Bizim için çok zor bir turnuvaydı. Hava çok sıcaktı ve fiziksel olarak tam anlamıyla hazır değildik. Sonunda dördüncü olduk ama turnuvanın favorilerinden, yüksek tempolu bir atak futbolu oynayan İngiltere'yi yenmeyi başardık. İngilizler yenik duruma düştükten sonra atak üstüne atak geliştirdiler. Yaptığım kurtarışların sayısını ben bile unuttum. Aslında çok iyi bir takımdı. Matthews en ünlü oyuncularıydı ama beni en çok etkileyen sol kanatta oynayan, çok hızlı bir futbolcu olan Finney'di." Ya İngiltere'nin sayılmayan golü? "Bariz ofsayttı. Zaten ben daha hakem düdüğünü çalmadan kolumu havaya kaldırmıştım."

Fakir bir ailenin çocuğu olan Ramallets, İç Savaş patlak verdiğinde sadece on iki yaşındaymış ve o yılları; Barselona'da bomba sığınağı inşaatlarında çalışarak geçirmiş. Franco yüzünden bu kadar zorluk çekmiş birisi için milli takımda oynamak nasıl bir histi acaba? "Takımda iyi bir arkadaşlık ortamı vardı ve siyasetten uzak durmaya özen gösteriyorduk. Özellikle de Basklarla aram iyiydi ama Real Madridli ya da diğer kulüplerde forma giyen arkadaşlarla da aramda en ufak bir sorun bile yoktu. Zaten milli takıma çağrıldığın zaman bir ailenin parçası olduğunu hissediyorsun. Hepimizin eşit olduğunu hissediyorduk," diye cevaplıyordu.

Ülke dışına çıktıklarında takımın havasında bir değişiklik olup olmadığını sorduğumda ise şöyle yanıt veriyordu Ra-

mallets: “Nereye gidersek gidelim İspanyol göçmenlerince harika biçimde karşılanıyorduk. Onlar da en az bizim kadar İspanyollardı ve bize sürekli rejimin ne zaman değişeceğini soruyorlardı. Asıl dertleri futbol değil; siyasetti zira ne zaman eve dönebileceklerini merak ediyorlardı.”

Dikta yıllarında İspanyol futbolunda neler yaşandığını sorduğumda bir süre sessizce durdu Ramallets. Sonra gözlerini kapadı ve şunları söyledi: “İç Savaş, futbolumuzu gelişimini sekteye uğrattı... Birçok futbolcu hayatını kaybetti ve ülke çapında bir futbol organizasyonunu hayata geçirebilmek için uzun bir süre beklememiz gerekti. İspanyol futbolunun ancak 1950’lerden sonra bir yerlere gelebildiğini düşünüyorum. Bunda da ülkeye gelen yabancıların büyük katkıları oldu. Hatta İspanyol futbolunun, yabancıların gelişinden önce ve sonra olmak üzere iki farklı dönemden oluştuğunu söyleyebilirim.”

16

ALMAGROLU ÇOCUKLAR

Buenos Aires'in Almagro mahallesi tarih boyunca birçok Bask ve İtalyan göçmene ev sahipliği yapmıştır. 1930'lu yılların en ünlü tangocularından Gardel, bir şarkısında şöyle betimler Almagro'yu: "Ruhumun hayat bulduğu yer burası. Gençliğimi ve aşkla dolu günlerimi geçirdiğim yer."

Almagro, yıllarca yaşadığım ve Arjantinli futbol efsanesi Maradona'nın peşinde koşarak çalıştığım Buenos Aires'in batısında yer alıyor. "Tanrının Eli" Maradona 1980'lerin başında Barcelona'ya transfer olmadan çok önce, 1946-1947 sezonunda İspanya turuna çıkan bir takım; Buenos Aires'i ve özellikle de Almagro'yu İspanyol futbol tarihinin önemli bir parçası hâline getirmişti.

Hikâyemiz 1900'lerin başında, Almagro'ya hâkim bir çetenin, diğer mahallelerden çeteleri sokak futbolu yapmaya davet etmesiyle başlıyor. Almagrolu çete, bu davet için de hayli sanatsal ve yaratıcı bir yöntem kullanıyor: Mahalleyi çevreleyen duvarlara rengarenk boyalarla *Los Forzosos de Almagro Desafían* (Almagro'nun Kuvvetli Adamları Size Meydan Okuyor) yazıyor çete üyeleri. Almagro, o yıllarda tramvay ve otobüslerin sıklıkla kullandıkları bir güzergâhta yer aldığı için sokaklarda futbol oynamak bayağı riskliymiş. Bir gün, küçük bir çocuk topun peşinden koşarken tramvay altında kalıp feci şekilde can verince devreye mahalledeki Katolik kilisesinin rahibi Lorenzo Massa girmiş ve futbol oynamak isteyen gençlere Meksika caddesindeki kilisenin arka bahçesini kullanma

izni vermiş. Boca Juniors, Independiente, River Plate ve Racing ile birlikte Buenos Aires'in en büyük kulüplerinden olan San Lorenzo de Almagro'nun temelleri işte bu bahçede yapılan maçlarda atılmış. San Lorenzo'nun kuruluş yıllarındaki kadrosunu fiziksel oyunun ustası olan Bask göçmenler, İtalyanlar, İspanyollar ve kanunsuz kovboylardan esinlenerek *los gauchos* diye adlandırılan melez yerli halk oluşturuyormuş.

Fiziksel kapasiteleri ve basit fakat agresif oyunları -sert müdahaleler, havadan oyun, ortalar ve uzun toplar- ile tanınan Baskların kısmen İngilizlerden esinlendiklerini söyleyebiliriz. Yine de Buenos Aires'in arka sokaklarının ve Arjantin'e has kuru zeminlerin de bireysel yetenek ve çabukluğa dayanan, farklı stillerin bir araya geldiği ve Bask oyun tarzını karakterize eden melez bir futbol kültürünün ortaya çıkışında önemli bir rol oynadığını yadsıyamayız.

Bu tarz futbolun ilk işaretlerini 1920'lerde üst üste iki Olimpiyat altını kazanan, Arjantin'in komşusu Uruguay vermişti aslında. Bu olimpiyat başarılarını, Amerika'nın İkinci Keşfi olarak adlandıran Uruguaylı yazar Eduardo Galeano'ya kulak verelim: "İngilizler, uzun paslara ve hava toplarına dayalı oyunu mükemmel biçimde oynuyorlardı ancak uzak diyarlardan gelen bu çocuklar; futbolun atalarının izinden gitmektense, kısa paslı, yüksek tempolu ve driplinglere dayalı kendi stillerini yaratma yoluna gittiler."

Güney Amerikalı oyuncular, İspanyol futbolunun gelişiminde çok önemli bir rol oynadılar. Burada anılması gereken ilk isim, futbol literatüründen hak ettiği ilgiyi görememiş olan, 1930'da Celta Vigo'ya imza attığında Arjantin futbolunun yükselen yıldızlarından olan Francisco Seijas. Onun hikâyesi, tamamen şans eseri; şimdilerde Londra'da en sevdiğim restoranlardan biri olan, Arjantin mutfağıyla ün yapmış El Gaucho'ya ilk gittiğimde çıktı karşıma. Restoranın sahibi olan Luis, gençliğinde Hollywood ve Las Vegas'ta tango gösterilerinde sahne almış ve kendisi gibi bir dansçı olan güzeller güzeli Şilili eşiyle evlendikten sonra emekli olmuş. El Gaucho'da

yemek yediğim akşamlardan birinde, Luis bana iki tane solmuş fotoğraf gösterdi. Bunların ilkinde, bir sirkte çalışmakta olan Luis, *gaucho* kıyafetleri içinde kameralara gülümsüyordu. İkincisiyse, ona çok benzeyen ancak takım elbisesi ve fötr şapkasıyla etrafına toplanmış kadınların hayranlık dolu bakışlarını üzerine çekmiş bir adama aitti.

"Babam Francisco. Bir Avrupa kulübüne transfer olan ilk Arjantinli profesyonel futbolcu. Fotoğraf, onu İspanya'ya götürecek olan gemiye binmeden hemen önce çekilmiş." Böylece Luis ile arkadaşlığımız başlamış oldu ve El Gaucho, tıpkı benim gibi Maradona fanatikleri için resmi olmayan bir bar haline geldi.

"O yıllarda, Francisco Seijas'ın Maradona veya Messi gibi dünyaca ünlü bir yıldız olmak gibi bir hayali yoktu tabii ki. İspanya'ya para veya şöhret için değil bir macera yaşamak için gitmişti," diye anlatıyordu oğlu Luis.

Francisco'nun imza attığı Galicialı kulüp, futbol sahnesine nispeten geç bir tarihte; 1923 yılında, çıktı. Futbolun profesyonelleşeceğini ve büyümeye devam edeceğini öngören idarecileri, 1928 yılında etkileyici bir stat olan Balaidos'u açsalar da İkinci Lig'de mücadele eden Celta sahada arzulanan başarıları bir türlü elde edemiyordu. Seijas, kulübe transfer olduktan bir hafta sonra çıktığı Athletic Bilbao maçında dört gol birden atarak takımın en önemli gol silahı olacağını göstermişti. Kısa boyunun sağladığı denge avantajını iyi kullanan Seijas, mükemmel top kontrolü ve rakiplerini kolaylıkla çalımlayabilmesiyle dikkatleri çekiyordu. Birçok hemşehrisi gibi inanılmaz yeteneklere sahip olan Seijas, Celta'nın sonunda bir üst lige çıkabilmesinde çok büyük rol oynadı.

1930'lar, Seijas gibi göçmen oyuncuların İspanyol Liglerinde nadiren boy gösterdikleri yıllardı. Bu noktada Arjantin futbolu geç de olsa profesyonelliğe geçmiş, İspanya ise kendisini ekonomik ve siyasi bir buhranın içinde bulmuştu. David Goldblatt'ın da belirttiği üzere, "Arjantin'de, katliamlardan, savaşlardan ve hayatta kalma mücadelelerinden uzakta; araç-

sallığı, eğlenceyi ve sanatı bir araya getiren ve medyanın 'bize özel, ulusal oyun stilimiz' diye adlandırdığı bir futbol tarzı dünyaya geldi."

Avrupalılar, bu etkileyici futbolu 1946-1947 sezonunda Portekiz ve İspanya'yı turlayan San Lorenzo de Almagro'nun maçlarında izleme şansı buldular. San Lorenzo, Arjantin Ligi'nde River Plate'i geçip şampiyonluğa ulaşmış ve *La Maquina* (Makina) hegemonyasına son vermişti. Makina, River Plate'in Muñoz, Moreno, Pedenera, Labruna ve Lousteau beşlisinden oluşan forvet hattı önderliğinde oynadığı; akıcı, amansız hücum futboluna verilen isimdi. River Plate'i tahtından indiren San Lorenzo'nun İberya turunun kulüp tarihinde önemli bir yeri var. Takımı taşıyan Iberia Havayolları'na ait DC4 uçağı, Kanarya Adaları'nda yakıt ikmali yapıp Madrid'in Barajas Havalimanı'na indiğinde takvim yaprakları 1946 yılının Aralık ayının 21'ini gösteriyordu. Uçaktan inen ilk isim, İspanya İç Savaşı sırasında Bask ekibiyle çıktığı turdan sonra Arjantin'e yerleşen Bilbao doğumlu Ángel Zubieta'ydı. Onu karşılayanlar arasında annesi ve kız kardeşi de vardı. Bir kez İspanya Milli Takımı'nın formasını giymiş; şimdi ise Arjantin şampiyonu için top koşturan yıldızla, mutlulukları yüzlerinden okunan Bask kökenli iki vatandaşın duygu yüklü bu kavuşması Franco için eşi benzeri bulunmaz bir propaganda fırsatı doğurmuştu.

İlerleyen haftalarda misafir takımın oynadığı futbol, İspanyol sporseverlerin ve Arjantinli kulübün maçlarına geniş yer ayıran medyanın beğenisini kazandı. San Lorenzo, akıcı hücum futbolu *La Maquina*'nın en güzel örneklerini sahaya yansıtmakla kalmamış, oyuncuların kısa paslarla çıktıkları ataklarda sergiledikleri bireysel becerileri ve kaydettikleri büyülü goller futbolseverleri kendilerine hayran bırakmıştı. Rakipleriyle kedinin fareyle oynadığı gibi oynayan San Lorenzo'nun yüksek tempolu, şiirsel oyununa İspanyollar *El Ciclon* (hortum) adını taktılar. Turun ellinci yıldönümü anısına yayınlanan *El Pais* özel sayısında şöyle deniyordu: "21 Aralık 1946'dan 1947'nin Ocak ayının sonuna dek yaşadık-

larımızı kelimelere dökmek çok zor. Soğuğa, kara ve sürekli yağan yağmura rağmen müthiş bir futbol şöleni sergileyen San Lorenzo, öyle bir sansasyon yarattı ki İspanyol gazete ve dergileri futbola ayırdıkları sayfa sayısını ikiye katlamak zorunda kaldılar."

İlk maçına Madrid'deki Metropolitano Stadı'nda Atlético Aviacion karşısında çıkan San Lorenzo, yol yorgunu olmasına rağmen rakibini 4-1 mağlup etmeyi başardı. İki gün sonra ise Arjantin şampiyonu, aynı statta oynanan maçta Real Madrid'e aynı skorla mağlup olmaktan kurtulamadı. Kaptan Zubieta, maçtan önceki gece takım arkadaşlarına; o sezon *Copa del Generalissimo* zaferi yaşamış olan başkent ekibine Aviacion'a attıklarının iki katı gol atmak istediğini söylemişti: "Tüm Arjantin, Real Madrid'in nasıl bir takım olduğunu biliyor ve onlar bugün İspanya'nın Şampiyonları. Onları yenmek şu ana kadarki en büyük başarımız olacaktır." Onun bu sözleri, Zubieta gibi Bask kökenli olan Madrid kaptanı Ipiña'nın takım arkadaşlarını hırslandıran şu konuşmayı yapmasına neden olmuştu: "Yarın o sahada canımı vermeye hazırım. Sizden de aynı cesaret ve hırsı göstermenizi bekliyorum. Onları alt etmenin yolu, onlarla aynı silahlarla çarpışmaktan kaçınmaktan geçiyor." Ipiña'nın söylemeye çalıştığı şey takımının oyun planının San Lorenzo'yu oynatmamak, öncelikle savunma yapmak ve golü kontratakIarla aramak üzerine kurulması gerektiğiydi. Real Madrid, adam adama markaj uygulayıp orta sahayı kalabalık tutmayı ve savunmada görev almalarına rağmen ileri çıktıklarında da hızlarıyla büyük tehlike yaratan Molowny ve Belmar ile gol pozisyonları yaratmayı hedefliyordu. Başkent ekibin planları tuttu: Misafir takımın sabırlı oyunu ve top cambazlıklarına karşı müthiş bir savunma yapan İspanya şampiyonu, San Lorenzo'ya neredeyse hiç gol şansı tanımadı.

Arjantinli ekibin forvetleri Real savunmasının arasında kaybolup gittiler. Maçın ilk yarısı, Pruden'in (2) ve Belmar'ın kontrataklardan bulduğu gollerle ev sahibi ekibin 3-0'lık üstünlüğüyle sonuçlandı. Bir dostluk maçı için hayli sert geçen

müsabakada Alsua, Madrid ekibinin dördüncü golünü kaydetmeden kısa süre önce; rakibinin sert müdahalesi sonucu sakatlanan Ipiña, sahayı terk etmek zorunda kaldı. Real Madrid bu galibiyeti kulübün unutulmaz zaferleri arasında saysa da mağlubiyetin San Lorenzo'nun itibarını zedelediğini söyleyemeyiz.

Turun geri kalanında bileği bükülmeyen San Lorenzo'da özellikle de Farro, Potoni ve Martino'dan oluşan *trio de oro*'nun (altın üçlü) oynadığı hücum futbolu, izleyicilerin beğenisini kazandı. Tur sonrasında Potoni, Barcelona'dan gelen transfer teklifini reddedip ülkesine dönerken; Martino kariyerine Juventus'ta devam etme kararı aldı.

Madrid'e yenildikten sonra Barcelona'yı mağlup eden San Lorenzo, Athletic Bilbao, Valencia ve Sevilla maçlarından beraberlikle ayrıldı. Bu üç karşılaşma arasında yerel nüfus üzerinde en fazla etki bırakan maç, Bilbao'da San Mames stadında oynandı. Aradan geçen yıllara rağmen, yerel halkın San Lorenzo'nun kaptanı Zubieta'ya olan sevgisi hiç azalmamıştı. Taraftarlar, onun Bask çalışkanlığını ve takım oyunu oynamasını överken; kaptanları Panizo'nun bencil oyun tarzını eleştiriyorlardı. İşin ilginç yanı, San Lorenzo'yu izleyen ve Arjantinli oyuncuların top becerilerini birinci elden görme şansı bulan seyirciler, kendilerini "İyi de bunların hepsi Panizo gibi oynuyorlar!" demekten alamamışlardı.

San Lorenzo, en etkileyici zaferini iki maç sonucunda toplamda 13-5 mağlup ettiği İspanya Milli Takımı karşısında aldı. Barcelona'nın altyapı antrenörü olan Jaume Olive yıllar sonra şunları söylüyordu bu zafer hakkında: "İspanyol futbolunu San Lorenzo öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırabiliriz. Arjantin şampiyonunun üzerimizde bıraktığı etki o kadar büyüktü ki... Yaptıkları kısa paslar ve kurdukları üçgenler, taktiksel tartışmaların lüzumsuz görüldüğü İspanyol futboluna bir ders oldu. Onların oyun stratejisi, topu nasıl en iyi biçimde kullanabilecekleri üzerine kuruluydu. Bizim elimizde ise *La Furia*'dan başka bir şey yoktu."

17

DI STÉFANO

Arjantin ekibinin turuyla birlikte, İspanyol futbolu tarihinin en heyecan verici dönemlerinden birine girdi. San Lorenzo'yu mağlup edebilen tek İspanyol takımı olan Real Madrid bile, bu başarısıyla böbürlenmektense; yabancı yeteneklere saygı ve ilgi gösterme yolunu seçti.

Real Madrid'in 1946 kışında San Lorenzo'yu mağlup ettiği maçı izleyenler arasında; uluslararası futbol arenasının önde gelen isimlerinden, kulübün savaş sonrası ilk başkanı olan Santiago Bernabéu da vardı. Eski bir futbolcu olan ve oyuna müthiş bir tutkuyla bağlı olan Bernabéu, aynı zamanda vizyon sahibi, hırslı ve Franco rejimine gösterdiği sadakat karşılığında; kulübüne rakipleri karşısında avantaj sağlayabileceğinin bilincinde olan fırsatçı bir figürdü. İspanya'nın 1943 yılında savaşta tarafsız kalacağını ilan etmesini fırsat bilen Bernabéu, ülkenin İç Savaş sonrası yeniden inşa sürecinin bir parçası olacak yeni bir stadyum planını otoritelerin onayına sundu. Yıldız oyuncuların sahneye çıkacağı, farklı köken ve sınıflardan gelen İspanyolların bir araya geleceği bu dev stadın –dünyanın en büyük statlarından birisi olması planlanan–, dış dünyayla da bir köprü vazifesi göreceğini öne süren Bernabéu'nun Franco ve bakanlarını ikna etmesi hiç de zor olmadı.

Bernabéu'ya Güney Amerika pazarına girme şansını, kulübün ellinci kuruluş yıldönümü dolayısıyla Kolombiyalı Millonarios'a karşı 1952 yılının Mart ayında yeni statta

oynanan dostluk maçı verdi. O gün forma giyen oyunculardan bir tanesi, çok yönlü oyunu, yetenekleri ve toplu-topsuz oyundaki becerisiyle Bernabéu'nun dikkati çekmeyi başardı. Bu, kulübün gerçek anlamda efsanelerinden birisi olacak Alfredo Di Stéfano'dan başkası değildi. Aslında bir forvet oyuncusu olan Di Stéfano'nun takdire şayan bir çalışma ahlakı vardı; bir bakıyorsunuz savunmasına yardıma koşuyor, hemen sonra takımını kontratağa çıkarıyor ve sahada kaldığı sürece neredeyse sıfır hatayla mücadele ediyordu. Bernabéu maçtan sonra onun için "Bu adam güzel futbol kokuyor," demişti.

Di Stéfano, futbolu aynı İspanya gibi Britanyalılardan öğrenmiş olan ancak kısa zaman içinde kendine has büyülü, hızlı, muzip bir oyun tarzı geliştiren Arjantin'de İtalyan göçmeni işçi bir ailenin çocuğu olarak geldi dünyaya. Doğduğu ev, Arjantinlilere futbolu öğreten Britanyalı denizcilerin yeteneklerini ilk sergiledikleri Buenos Aires limanı yakınlarındaki Boca Juniors stadının birkaç metre ötesindeydi. Babası bir arsa satın alabilmek için çalışa dursun o, sokaklarda arkadaşlarıyla birlikte top peşinde koşturuyordu. Di Stéfano, dripling ve pas becerileriyle beraber her iki ayağıyla da isabetli şut çekebilmesini kaldırım ve toprak gibi sert zeminler üzerinde saatlerce top oynamasına borçluydu.

Di Stéfano, gittikçe büyüyen Buenos Aires'te *potreros* adı verilen ve ufacık çocukların kocaman adamlarla maç yaptıkları arsalarda büyüdü. Burada oynadığı maçlarda, kişisel içgüdü ve becerilerini takım oyunu dahilinde nasıl kullanabileceğini öğrendi. Takım oyununun bir parçası olması gerektiğini formasını giydiği ilk takımlardan biri olan Unidos y Venceremos'ta (Birlikte, Zafere) öğrenmişti. Daha erken yaşlarda hem savunma yapmayı hem de hücum futbolunun inceliklerini öğrenen Di Stéfano, otoritelerin dikkatini 1940'larda *La Nuestra* (Bize, yani Arjantin'e has oyun stili) ile altın çağını yaşayan River Plate formasını giyerken çekti.

Kaleme aldığı anılarında, futbolun tüm dünyaya yayıl-

masına olanak sağlayan öncülere müteşekkir olunması gerektiğini belirtiyor Di Stéfano: "Tüm dünyaya, demiryollarını ve futbolu tanıttıkları için İngilizlere teşekkür borçluyuz... Amerika'ya, Asya'ya, Afrika'ya, İspanya'ya, Huelva'ya, Rio Tinto'ya futbolu onlar getirdiler... Onlar sayesinde bugün kocaman bir aileyiz." Yine de şunu da belirtmek gerekiyor ki *La Nuestra*, Britanya İmparatorluğu sayesinde doğmuş olsa da o özel futbol stilinin gelişmesinde en büyük rolü sömürgecilik sonrası Güney Amerika'nın sosyal koşulları oynadı. Yaratıcı, sıradanlıktan uzak, izleyenleri şaşkına çeviren bir oyun stili olan *La Nuestra* futbolcuları birer sihirbaza dönüştürüyordu. Röveşatalar, uçan voleler, topuk pasları, driplingler; çalımlar ve kısa, ritmik paslaşmalar bu sihirbazların repertuarında yer alan numaralardan birkaçıydı sadece.

Bu hem zarif hem de muzip bir futboldu aslında ve oyuncular çalım attıkça, dripling yaptıkça, aralarında paslaşıp hiç beklenmedik bir anda müthiş bir gole imza attıkça izleyiciler de mest oluyorlardı. River Plate formasını giydiği dönemde Di Stéfano'nun akıl hocalığını, oyunculuk yıllarında sabit bir pozisyonda görev almaktansa sahanın her yerinde mücadele verdiği için *Barullo* (Kargaşa) lakabı takılan antrenör Carlose Peucelle yapıyordu. Di Stéfano hakkındaki en çarpıcı portre ise Galleano'nun kaleminden çıktı. Uruguaylı yazar, *Güneşte ve Gölgede Futbol** adlı kitabında Arjantinli oyuncunun Real Madrid yılları hakkında şunları yazıyor:

> "Bütün bir futbol sahası onun ayakkabıları içine sığardı. Saha onun ayaklarında doğar ve yetişirdi... Kaleden kaleye koşardı. Pozisyon ve tempo değiştirerek koşar, yorgun ve yavaş bir ritimle giderken birden önünde durulamaz bir tayfuna dönüşürdü. Topsuz oyunda kolayca markajdan kurtulur, boş alanlara kaçardı... Yerinde durmazdı. Kafasını yukarı kaldırıp bütün sahayı görür, dörtnala atağa kaldırırdı takımını. Golün başın-

* Can Yayınları, 2006. -*çn*

da, hazırlanışında, atılışında hep o vardı ve o; bin bir çeşit gol atardı."

Di Stéfano, Real Madrid'e imzayı 15 Eylül 1953 günü attı. Onu transfer etmek isteyen Barcelona kulübü, oyuncunun Real Madrid'i tercih etmesinin ardında Franco hükümetinin kirli oyunlarının yattığını iddia etmişti. Bu transfer konusunda kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da Bernabéu'nun, Real Madrid'in bir dünya kulübüne dönüşmesinde başrolü Di Stéfano'nun oynayacağını düşünüyor olduğuydu. Arjantinli oyuncu kulübe imza atmadan üç ay kadar önce, Di Stéfano sayesinde futbolunda büyük ilerleme kaydeden onlarca oyuncudan bir olan genç Paco Gento da Santander'den Real Madrid'e transfer olmuştu.

Gento, Franco yanlısı radyo spikeri Matias Prats'ın bembeyaz formaları kendisine en sevdiği tatlıyı anımsattığı için *Merengues** lakabını taktığı Real Madrid'deki ilk sezonunda çok kötü bir performans sergiledi ve neredeyse takımdan gönderilecekti. Devreye Di Stéfano girdi ve Gento'nun çok hızlı, becerikli bir kanat oyuncusu olduğunu; ihtiyaç duyduğu tek şey olan taktiksel gelişimi de tecrübeli oyuncularla bir arada oynayarak sağlayabileceğini öne sürerek, onun takımda kalmasını sağladı. İlerleyen yıllarda Arjantinli yıldızın ne kadar haklı olduğunu herkes görecekti.

Gento'nun gelişimine katkıda bulunan tek isim Di Stéfano değildi; Bernabéu'nun kadroya kattığı çoğu yabancı olan müthiş yetenekler, kanat oyuncusunun futbolunu geliştirmesinde önemli rol oynadılar. Bu isimlerden biri, Di Stéfano'nun tavsiyesi sonucunda transfer edilen; bir dönem Kolombiya'da da oynamış olan Arjantinli sol iç José Hector Rial'dı. Di Stéfano'nun Rial ısrarının nedeni takımın, kendisiyle orta sahada verkaçlara girip hızlı atağa çıkılmasını sağlayabilecek bir oyuncuya ihtiyacı olduğunu düşünmesiydi. Rial sadece Di Stéfano'ya yardım etmekle kalmadı; Uzun paslarıyla topu sık

* (İsp.) Beze. -çn

sık Gento'yla buluşturan sol iç, takımın ataklarına bu sayede genişlik katıyordu. Gento da hızıyla rakip savunmaları hallaç pamuğu gibi dağıtıyordu. Bu performansı sayesinde, kısa sürede *Süpersonik* lakabıyla anılmaya başlandı kanat oyuncusu. Real Madrid'e gelen diğer yabancı yıldızlar arasında Uruguaylı José Santamaría, Fransız Raymond Kopa ve belki de en önemlisi Macar Ferenc Puskás vardı.

2010 Dünya Kupası öncesinde İspanyol gazeteci Orfeo Suarez'e verdiği bir röportajda, o yılların Real Madrid'i hakkında şunları söylüyordu Di Stéfano: "Bazıları o takımda beş-altı kişinin atak, geri kalan oyuncuların savunma yaptığını iddia ediyorlar. Bu, hayatımda duyduğum en saçma sapan argümanlardan birisi. O takımda bekler kanatlardan hücuma çıkar, forvetler de sürekli savunmaya yardıma gelirlerdi. Biz, top kontrolü ve hareketliliğe dayalı, kolektif bir oyun oynuyorduk."

Birçok oyuncu Di Stéfano'nun dehasına sahip değildi elbette. O zamanının ilerisinde bir futbolcuydu ve altın çağını yaşayan Real Madrid'deki takım arkadaşlarının hepsinden daha büyük bir yıldızdı. Başkent ekibi, o olmasaydı da bir yıldızlar topluluğu olurdu ancak tam anlamıyla bir takım olamazdı. Onu, diğer yıldızlardan ayırt eden şey bireysel yeteneklerini organizasyon becerisiyle birlikte harmanlayabilmesiydi. Madrid ekibindeki ilk kaptanı Miguel Muñoz, bir keresinde Di Stéfano sahadayken her pozisyonda iki oyuncuları varmış gibi mücadele ettiklerini söylemişti. Di Stéfano Real Madrid gibi dev bir kulübün simgesi olmakla da kalmadı; Arjantinli yıldız, İspanyol futbolunun gelişiminde de büyük bir rol oynadı. Diğer takımlar Di Stéfano'nun merkezinde yer aldığı Real Madrid'i bir türlü yakalayamıyorlardı. Şunu da belirtmek gerekiyor ki Real Madrid'in onca zafer yaşadığı bu dönemde, milli takımın bir başarısızlıktan ötekine sürüklenmesi ve Di Stéfano'nun milli takımı zafere taşıyamaması da gözlerden kaçmıyordu.

18

KUBALA VE DİĞER MACARLAR

Real Madrid'in 1950'lerde başarıdan başarıya koşmasının altında yatan faktörlerden biri de başkan Bernabéu'nun yaptığı yıldız transferlerle takımı sürekli yenilemesiydi. Buna rağmen kim transfer edilirse edilsin, Di Stéfano takımın lideri konumunda kalmayı sürdürüyordu.

Real Madrid'in diğer yabancı yıldızları arasında, yaratıcı pas oyunu ve taktiksel sofistikeliği sayesinde 25 Kasım 1953 günü Wembley'de oynanan maçta İngiltere'yi 6-3 gibi bir skorla ezip geçen; Büyülü Macarlar olarak anılan komünist Macaristan'ın Milli Takımı'nın kilit bir parçası olarak hâlihazırda futbol tarihine geçmiş olan Puskás öne çıkıyordu. Onun kaptanlığını yaptığı Macaristan Milli Takımı, beş ileri oyunculu konvansiyonel futbol dizilimini uygulamayan ilk takım oldu. 9 numarayı, yani sahadaki beşinci forveti orta sahaya; orta sahadaki bir oyuncuyu da savunmaya çekerek taktiksel bir devrime imza atmıştı. 4-2-4 dizilişine dayalı bu taktiksel anlayışta; orta sahada görev yapan iki oyuncunun aslî görevleri, atakları organize etmek ve forvet oyuncuları arasındaki pas trafiğine destek vermekti.

Puskás, milli takım formasını giydiği dönemde, Macaristan ordusundaki rütbesine ithafen "Dörtnala Koşan Binbaşı" olarak anılıyordu. Gazeteci Brian Glanville'in de belirttiği üzere "Ortadan ayırdığı saçları ve bodur fiziğiyle Budapeşteli yaramaz bir çocuğu andıran Puskás; kusursuz top kontrolü, bitmek bilmeyen enerjisi ve sol ayağıyla mesafe tanımadan

çektiği isabetli şutlarıyla, dönemin en büyük futbol yıldızıydı." Kariyeri boyunca iri göbeğini bir türlü eritememesine rağmen, yetenekleri sayesinde futbol otoritelerinin beğeni ve saygısını kazanan Puskás, 1958 yılında Real Madrid'e transfer olduğunda 31 yaşındaydı.

Futbol kamuoyunun diplomatik biçimde *la barriguita* (küçük göbek) adını taktıkları iri göbeği, benim favori Puskás hikâyemde de ön planda yer alıyor. Santiago Bernabéu başkanlığındaki yönetim kurulunda görev yapan Antonio Calderon, teknik direktör Camiglia'ya kulübün Puskás'ı transfer ettiğini bildirir. Bu transferden memnun olmadığı her hâlinden belli olan Camiglia'nın "Peki o göbeği ne yapacağız?" sorusuna Calderon, "O göbek senin sorunun," diye yanıt verir. Aynı gün Puskás, takımıyla ilk antrenmanına çıkar ve çalışma sona erdiğinde Calderon, Di Stéfano'yu bir kenara çekip yeni takım arkadaşı hakkında ne düşündüğünü sorar. Aldığı cevap sonrasında göbek konusu bir daha açılmamak üzere kapanır: "Topu, sol ayağıyla benim elimle kontrol ettiğimden daha iyi kontrol ediyor."

Real Madrid'deki ilk altı sezonunun her birinde yirmi gol barajını aşmayı başardı ve dört kez de Pichichi ödülünün sahibi oldu. Real Madrid ve Macaristan formalarıyla çıktığı 529 maçta 514 gol atan oyuncu, kırk bir yaşında futbola veda ettiğinde gelmiş geçmiş en iyi forvetlerden biri olarak futbol tarihindeki yerini çoktan garantiye almıştı.

Real Madrid'in Avrupa'da fırtına gibi estiği altın çağında, ülkenin diğer büyük kulübü olan Barcelona da başkent ekibiyle amansız bir yarışa girmişti. Katalan ekibinin bu doğrultuda attığı ilk adımlardan biri, mimari bir şaheser olan Camp Nou'ya taşınmaktı.

Aslında Barcelona'nın daha büyük ve etkileyici bir stada geçmek istemesinin ardında, yeni transfer László Kubala'nın yarattığı olumlu havadan olabildiğince istifade etme arzusu yatıyordu. Macaristan'da Ferencvaros, Slova Bratislava ve Vasas formalarını giyen Kubala'nın ülkeden kaçış hikâyesi epik

casus romanlarını andırıyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, Macaristan (her ne kadar Sovyet ordusunun gölgesinde de olsa) futbol ve siyasete yeniden kavuşmuştu. 1948 yılında Avrupa'nın ikiye bölünmesinde son aşamaya gelindiğinde Macaristan Komünist Partisi, muhafazakarları ve sosyal demokratları alt etmiş ve futbolun da bir parçası olduğu sosyal hayatı kontrolüne almıştı. 25 Ocak 1949'da ülkeden kaçan ve Avusturya'daki bir Amerikan üssüne sığınan Kubala, oradan da İtalya'ya geçmiş ve Busto Arsizio kasabasının Pro-Patria takımının formasını giymeye başlamıştı.

Komünist idare, ülkeden kaçmadan kısa süre önce Vasas'a imza atan ve Budapeşte kulübünden transfer ücreti alan Kubala'yı sahtekârlıkla suçladı. Macaristan Futbol Federasyonu ise henüz askerlik hizmetini tamamlamamış ve ülkeyi izinsiz terk etmiş olan Kubala'nın iadesini talep etti. Batı dünyası bu talebi görmezden geldi ancak Macaristan'ın dünya futbolundaki yükselişini göz önüne alan FIFA, oyuncuyu bir yıl süresince uluslararası müsabakalardan menetti.

Bu gelişmeler üzerine Kubala, genç eşiyle birlikte Amerikan ordusunun idaresindeki İtalya'da bulunan bir mülteci kampına yerleşti. Kampta tanıştığı, kendisi gibi ülkelerini terk etmiş olan Macarlarla birlikte *Hungria* adını verdikleri bir takım kuran Kubala o yaz İspanya'ya gitti. Bu onun futbolculuk kariyerinde yaptığı en önemli yolculuk olacaktı.

Kubala'yla 1998 Mayıs'ında, Nou Camp'ın hemen yanı başındaki küçük bir sahada oynanan veteranlar maçı dolayısıyla bir araya gelme şansı buldum. Üzerinde sadece bir şortla sahaya çıkmış ve tişörtünü elinde tutan bu yaşlı adam, herkesten fazla koşuyor ve bacakları vücudunun ağırlığını taşımakta zorlandıkları için takım arkadaşlarından daha fazla acı çekiyordu. Buna rağmen bir noktada eski enerjisine kavuşmuş görünen Kubala, kendi savunmasından aldığı topla rakip ceza sahasına kadar ilerledi ve müthiş bir şutla golü buldu.

Ona, ilerleyen yaşında kendisini neyin motive ettiğini sor-

duğumda; pantolonunun paçalarını sıvadı, dizindeki derin bir yara izine işaret etti ve "Şuna bak...Yedi ameliyat geçirdim ve hâlâ da tam olarak düzelemedim... Yaşlandıkça vücut problem çıkarmaya başlıyor tabii ki ancak ben diğer 'dedelere' çaktırmadan oynamaya devam ediyorum zira hep beraber top oynamak bizi mutlu ediyor," dedi Doğu Avrupa aksanıyla konuştuğu İspanyolcasıyla.

"Takımın adını *Hungria* koyduk zira dördümüz ya da beşimiz Macaristan'dan geliyorduk. Birkaç tane de Çek, Hırvat ve Rus vardı... Hepsi komünizmden kaçmışlardı... 1950 Dünya Kupasına hazırlanan İspanya'yla bir maç yapmak için Madrid'e gitmiştik. Maçı, o dönem Barcelona'nın teknik direktörlüğünü yapan Pepe Samitier de izlemiş. Maçtan sonra bana 'Barcelona'da oynamak ister misin?' diye sordu. Çok isteyeceğimi ancak FIFA'nın ülkemi izinsiz terk ettiğim için profesyonel olarak futbol oynamama izin vermediğini söylediğimde, 'Merak etme. İşin o kısmını biz hallederiz.' dedi."

Aslında Kubala'yla Real Madrid de ilgileniyordu ancak oyuncunun içkiye olan düşkünlüğü, Samitier'in onu başkent kulübüne kaptırmamasını sağladı. O dönem Barcelona kulübünde çalışan Enrique Llaudet'in anlattığı hikâye, *El Sami*'nin İspanyol futbol tarihinin en sıra dışı transferinde oynadığı tuhaf rolü gözler önüne seriyor: "Kubala o gün Real Madrid'e imza atacağını zannediyormuş ancak nerede olduklarını ve nereye doğru yol aldıklarını fark edemeyecek kadar sarhoşmuş. Zaten içkiye biraz fazla düşkündü – viski, şarap, ne bulursa içerdi. Her neyse, Madrid'den Barselona trenine bindiklerinde Kubala, Samitier'e 'Bu tren Madrid'e gidiyor, değil mi?' diye sormuş. Samitier de 'Tabi. Tabi' diye cevap vermiş. Kubala, 'İyi de niye her yerde Barselona tabelaları var o zaman?' diye ısrar edip duruyormuş. *El Sami* en sonunda 'Takma kafanı sen. Kulübe gidiyoruz.' deyip kapatmış konuyu. İşte Kubala'nın bize geliş hikâyesi..."

Bu hâlde Barselona'ya getirilen Kubala, kulüp yöneticileriyle sıkı bir pazarlığa girişmiş. Real Madrid'in kendisi için

hazırladığı kontratın bir kopyasını Barcelonalı yöneticilere gösteren Kubala, başkent ekibinin önerdiği paranın bir kuruş altına imza atmayacağını söylüyormuş. Bu ücret, Kubala'yı Barcelona tarihinin en pahalı futbolcusu yapmış. Kubala, FIFA'dan aldığı ceza yüzünden dokuz ay oynamamasına rağmen 1950-1951 sezonu sonunda çıktığı on üç maç için neredeyse 750 bin pezo kazanmış. Ondan sonraki en yüksek ücreti de kayınbiraderi Çek antrenör Daucik alıyormuş ki onun göreve getirilmesi de Kubala'nın anlaşma imzalamak için öne sürdüğü şartlardan bir tanesiymiş.

Kubala'nın cezası 1951 yılının Nisan ayında sona erdi. Samitier'in başkentteki dostları ve İspanyol Futbol Federasyonu'nun Franco yanlısı başkanı Muñoz Calero'nun kişisel çabaları sayesinde, bu tarihten çok kısa bir süre sonra İspanyol vatandaşlığına geçti Macar oyuncu. Rejimin bu konuda oyuncuya kolaylık sağlamış olması hiç de şaşırtıcı değildi. Komünizmin baskısından kaçıp kendini İspanya'nın şefkat dolu kollarına atan Kubala'nın hikâyesi, Soğuk Savaş konjonktüründen olabildiğince faydalanmak isteyen Franco rejimi için bulunmaz bir nimetti. Kubala'nın hayatının dramatik ve abartılı bir biçimde ele alındığı ve İspanya'da gişe rekorları kıran *The Stars Search for Peace* (Yıldızlar Huzur Arıyor) adlı filmle rejimin oyuncuyu bir propaganda aracına dönüştürme süreci de tamamlanmış oldu.

Her ne kadar siyasi bir piyon olarak kullanılsa da Kubala, İspanyol futbolunun 1950'lerde kaydettiği gelişimde önemli bir rol oynadı. İspanyol futbolseverler o âna dek Kubala gibi hızlı, dripling ve top kontrol becerileri çok üst düzeyde, oyunu çok iyi okuyabilen, doğru pas tercihleri yapan ve güçlü fiziğini üstün yetenekleriyle birleştiren oyuncuları izleme şansına nadiren sahip olmuşlardı. Aynı zamanda golcü bir oyuncu olan Kubala, her iki ayağını da çok iyi kullanabiliyor ve duran toplardaki becerisiyle en usta kalecileri bile avlayabiliyordu. Kubala 2002 yılının Mayıs ayında hayata gözlerini yumduğunda, onun hakkında yazılmış en etkileyici methiyelerden

birine sahadaki en büyük rakibi Di Stèfano imza attı: "Kubala futbol tarihinin gelmiş geçmiş en iyi oyuncularından biriydi. İzleyenlere zevk veren, onları mest eden bir oyun stili vardı. Teknik, hız, beceri, bitiricilik, güç..."

Kalite ve yaratıcılık bakımından bu iki isim arasındaki fark yok denecek kadar azdı ve onların futbol dehası; Maradona, Ronaldo, Zidane ve Messi gibi modern çağın efsanelerine örnek olacak ve bu iki ismin sahada yaptıkları dünya döndükçe anımsanacaktı. Örneğin, birçok futbolsever Di Stéfano'nun 1957'de İspanya Milli tTkım formasıyla Belçika'ya attığı golü dün gibi hatırlıyor hâlâ: Miguel'in ortasında havadan gelen topu sıçrayıp topuğuyla ağlara yollamıştı efsanevi oyuncu. Bu hareket, onu izleyenleri şaşırtmamıştı bile zira bu tip cüretkârlıklar onun alametifarikasıydı.

İspanyol futbolseverler, iki oyuncunun birlikte formasını giydikleri bir kulüp takımının sahada neler yapabileceğine 26 Ocak 1955'te Barcelona'nın İtalyan ekibi Bologna'yla oynadığı ve geliri hayır kurumlarına bağışlanan bir maçta tanık oldular. Di Stéfano ve Kubala'nın futbol resitali verdikleri ve hayal gücünü zorlayan bir yaratıcılık örneği sergiledikleri maçı Barça 6-1 kazandı.

Di Stéfano hakkındaki görüşlerini sorduğum Kubala şunları söylüyordu: "Alfredo, en iyi futbolunu arkasında ona destek verecek bir oyuncuyla ve sahada tamamen özgür bırakıldığında oynuyordu. Hangimiz ileri çıksak, diğerimiz ona destek oluyordu. Sürekli yer değiştiriyorduk ki bu da bizi marke etmeye çalışan savunma oyuncularının işini çok zorlaştırıyordu." Peki ya Di Stéfano'yu tanımlayan özellikler? "Hız, teknik, vizyon ve tabii ki takımı için kendini feda etmekten kaçınmaması."

Sanırım futbol dünyasının yıldızları, aynı sanatçılar gibi yaşlandıkça meslektaşlarına karşı daha nazik davranmaya başlıyorlar. En azından Kubala ve Di Stéfano için durum böyle. Genç birer oyuncuyken birbirlerinden hiç hazzetmeyen ve aynı takımda oynama şansını nadiren bulabilen ikili, ilerle-

yen yıllarla birlikte birbirlerine daha fazla saygı göstermeye başladılar. Tabii ki onların futbol oynarken edindikleri tavrın, İspanya'nın en büyük iki kulübünün arasında oyunculardan bağımsız gelişen düşmanlığın bir etkisi olarak ortaya çıktığını da rahatlıkla söyleyebiliriz.

Di Stéfano'yu, bu futbol rekabetinde az da olsa öne çıkaran saha içinde ve dışında sergilediği ciddiyetti. Kubala ise Rabelais'e yakışır, mutluluk odaklı bir hayat sürüyor; saha dışındaki zamanının çoğunu yeme ve içmeye ayırıyordu. Kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da karakterlerinin, siyasetin ve kaderin elbirliği içinde bu iki yıldızın kulüp veya milli takım seviyesinde kayda değer bir ortaklığı hayata geçirmelerine mâni olduğu.

Di Stéfano ve Kubala'nın çabaları, İspanya'nın İsveç'te düzenlenen 1958 Dünya Kupasına katılmasını sağlamaya yeterli olmadı. Bu kupa hakkındaki ilginç nokta, turnuvanın yıldızlarından birinin Real Madrid'deki performansı sürekli eleştirilen ancak milli takım formasıyla sahada harikalar yaratan Fransız Raymond Kopa olmasıydı. Di Stéfano'nun Real Madrid'inde kanatta görev verilen Kopa, Fransa Milli Takımı'nda (aynı Di Stéfano'nun Real Madrid'de yaptığı gibi) hücuma dönük bir orta saha oyuncusu olarak takımının atak organizasyonlarını bir maestro gibi yönlendiriyordu. Bu koşullar altında, Kopa'nın milli takımda attığı maç başına gol sayısının Real Madrid'dekinden fazla olmasına şaşırmamak gerekiyor.*

Di Stéfano'nun egosu, Kubala'nın ise disiplinsiz tavırları; ikilinin İspanya Milli Takımı'nda uzun vadeli bir ortaklık kurabilmelerine engel oldu. Bazı İspanyol yorumcular, Kubala'nın çok sert oynadığını, sürekli dirseklerini kullandığını ve şahsi oyunuyla takıma zarar verdiğini iddia ediyorlardı. Buna rağmen meslektaşları ve taraftarlar onu, her maçta terinin son damlasına dek savaşan, üstün yetenekli, çalışkan ve cömertliğiyle herkese örnek olan bir oyuncu olarak görüyorlardı.

* Real Madrid'de çıktığı 79 maçta 24 gol atan (maç başına 0.3 gol) Kopa, 45 kez giydiği milli takım formasıyla 18 gol (maç başına 0.4 gol) kaydetti. *-çn*

Kubala'nın cömertliği o kadar ün yapmıştı ki Bernabéu, bir keresinde Kubala'nın ihtiyacı olanlara para dağıtan elinin hiç kapanmadığını söylemişti.

İspanya'nın en çok kazanan oyuncularından olan Kubala, gerçekten de muhtaç durumdaki herkese yardım elini uzatıyor ve özellikle de Doğu Avrupa'dan gelen mültecilere her fırsatta destek oluyordu. Bir keresinde aracından çalınan 200 bin pezo ile ilgili soruşturma başlatan polis memuruna "Umarım ihtiyacı olan birisi almıştır," diyecek kadar eli açıktı oyuncunun.

Barça ve İspanya Milli Takımının kalelerini koruyan Ramallets'e kulak verelim: "Kubala hakkında bir sürü hikâye anlatılıyor... Bunların bazıları gerçek, bazılarıysa uydurma... O müthiş bir futbolcuydu ama aynı zamanda birlikte vakit geçirmekten çok zevk aldığımız, normal bir insandı. Özellikle de kazandığımız büyük maçlardan sonra çok eğlenirdik... Hele Real Madrid maçlarından sonra..."

Kubala liderliğindeki Barça, 27 Mayıs 1951'de Real Sociedad'ı 3-0 mağlup etti ve *Copa del Generalissimo*'yu müzesine götürmeyi başardı. 1951-1952 sezonunda duble yapan Barcelona, aynı zamanda İspanya, İtalya, Fransa ve Portekiz Ligleri şampiyonlarının katıldığı *Copa Latina* ve yaz aylarında düzenlenen *Martino Rosso* ve *Eva Duarte* kupalarında zafere ulaştı. Kubala, La Liga'daki unutulmaz performanslarından birini, yedi gol attığı ve 9-1 biten Sporting Gijon maçında sergiledi o sezon. "Beş Kupalı Sezon" Barcelona'yı dünya futbolunun devleri arasına soktu. Oynadığı futbolla otoriteleri büyüleyen Barça, aynı zamanda tüm dünyaya rejimin baskısına direnip İspanya'nın en ciddi spor kurumlarından bir hâline geldiğini de göstermişti.

Yıllar sonra, Franco'nun ölümünün ardından siyasi ve kültürel kimliğini yeniden keşif sürecine giren demokratik Katalonya'nın önde gelen müzisyenlerinden Joan Manuel Serrat, Barcelona'nın efsanevi ileri hattını oluşturan Kubala, Basora Cesar, Moreno ve Machon onuruna bir şarkı yazdı.

Tutkulu bir Barça taraftarı olan Serrat, Kubala'ya Arjantinli tangocu Carlos Gardel'in Pepe Samitier'e duyduğu yakınlığın bir benzerini duyuyordu: "Kimse benzemez Kubala'ya... Onu izlemek, onun resmini cüzdanımda taşımak bile mutlu olmama yeter." İç savaş sona erdikten dört yıl sonra, Barselona'nın fakir mahallelerinden Poble Sec'te; güneyden göçmüş bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Serrat'ın çocukluk yıllarına sefalet, yokluk ve ülkenin uluslararası arenadaki yalnızlığı damga vurmuştu. Onu ve birçok Barcelona taraftarını, bu mutsuzluk girdabından kurtaran tek şey tuttukları takımın Kubala liderliğinde kazandığı zaferler olmuştu.

Bu yıllarda radyo yayınları yaygınlaşmış; barlar futbol maçlarının skorlarını müşterine duyurmaya başlamış ve çok pahalı olmasına rağmen bazı İspanyollar, büyük maçları rahatça izleyebilmek için televizyon satın almaya başlamışlardı. 1959 yılına gelindiğinde Barselona'da kayıtlı beş bin televizyon vardı. O yıl oynanan Barcelona-Real Madrid maçının canlı yayınlanacağı duyurulduktan sonra altı bin televizyon daha satılmıştı.

Bu dönemde, İspanyol futbolunun yaşadığı dönüşümün başaktörleri Di Stéfano ve Kubala'ydı ama milli takımda durum farklıydı: Oyuncuların ve yöneticilerin çelişkili tavırları, milli takımın; istisnai oyunculardan kurulu kadrosuna rağmen, başarılı olmasına mâni oluyordu.

19

SİHİRBAZ HERRERA

1950 ve 1962 Dünya Kupaları arasında İspanya Milli Takımı'nın başına getirilen teknik direktörlerin hiçbiri, kulüplerinde çok iyi performans sergileyen oyunculardan başarılı bir milli takım yaratacak vizyon ve beceriye sahip değildi. Bu teknik direktörler arasında başarılı olma potansiyeli olan tek isim 1959-1962 yılları arasında görev yapan Helenio Herrera'ydı. Buna rağmen kendini beğenmişliği ve takım içinde ihtilaf çıkmasına sebebiyet veren taktiksel anlayışı, onun bu potansiyeli hayata geçirmesine engel oldu. Kulüp takımları getirdikleri yabancı oyuncu ve teknik direktörlerle başarıdan başarıya koşarken İspanya Milli Takımı, San Lorenzo de Almagro'nun İspanya turunda verdiği futbol dersinden hiçbir şey öğrenmemişe benziyordu. Bu noktada, milli takımın üç yıllığına emanet edildiği Herrera ise İspanyol futbol tarihinin gelmiş geçmiş en iyi iki oyuncusu olan Alfredo di Stéfano ve László Kubala'yı karşısına alarak belki de ülke futboluna en büyük zararı veren isim olmuştu.

Göçebe bir teknik direktör olan Herrera, güçlü kişiliği ve bir sihirbaza benzetilmesine yol açan oyun içi hamleleri ile tanınıyordu. İspanyol babası anarşist olduğu için sürgüne yollandığı Arjantin'de dünyaya gelen Herrera, dört yaşındayken ailesiyle birlikte yolunu tuttuğu Kazablanka'da Fransız vatandaşlığına geçti. Herrera, ilerleyen yıllarda futbol hakkında bildiği her şeyi Afrika'da Yahudi, Fransız ve İspanyol akranlarıyla yaptığı maçlarda öğrendiğini söylüyordu.

Barcelona'nın başında geçirdiği iki yılda (1958-1960) beklentilerin ve Real Madrid karşısında hissettiği aşağılık kompleksinin altında ezilmekte olan kulübü, tekrardan zirveye çıkaran Herrera'nın en güçlü tarafı oyuncu ve takım psikolojisinden anlamasıydı. Barcelona'nın yükselişi o kadar hızlı oldu ki başkentteki rakipleri, Katalanların maç büyüsü ve hatta doping yaptıklarını öne sürdüler. Herrera, bu süre zarfında oyuncularının saygısını kazanmayı da başardı - tek bir isim dışında: İlerleyen yaşı nedeniyle artık ihtiyacı olmadığını düşündüğü Kubala.

O dönem Barça ve milli takım formalarını giyen Fusté'ye kulak verelim: "Herrera futbol dünyasının psikoloğuydu... Oyuncularını motive etme konusunda bir numaraydı... Onların rakiplerinden kat be kat daha iyi olduklarına inanmalarını sağlardı... Bana formayı ilk teslim ettiğinde on yedi yaşındaydım... Kubala, Evaristo ve Ramallets gibi oyuncuları ilah olarak görüyordum. Herrera elindeki kaynakları en iyi kullanma konusunda bir uzmandı."

Oyuncularına kendi oyun stilini ve dünya görüşünü empoze ederek takımın başarısındaki payı, futbolcularından büyük olduğu düşünülen ilk teknik direktör olan Herrera'nın bu bağlamda İspanyol ve İtalyan kulüp futbolunu modern çağa taşıdığını söyleyebiliriz. O âna dek, savaş öncesinde Athletic'in teknik direktörü olan eksantrik İngiliz Pentland ve Barcelona'nın başındaki korkusuz İrlandalı Patrick O'Connell dışında kalan antrenörlerin hiçbiri marjinal birer figür olmaktan öteye geçememişlerdi. Zaten 1950'li yıllarda takımların teknik direktörleri ile değil de oyuncuların adlarıyla anılıyor olmasının -Di Stéfano'nun Real Madrid'i gibi- sebebi de buydu. 1950'lerin sonunda, başına geçtiği Barcelona ve 1960'larda teknik direktörlüğünü yaptığı Inter FC ise "Herrera'nın takımları" olarak anılıyordu.

Onu "sihirbaz" yapan, oyuncularını çok iyi motive etmesini sağlayan ve Pep Guardiola ile José Mourinho'nun da öykündükleri psikolojik yaklaşımıydı. Herrera, maç öncesi toplantılarda oyuncularını ateşlemek için "Her şeyini vermeyen,

hiçbir şey vermiyordur." gibi cümlelerle oyuncuların hislerine hitap eden can alıcı sözler kullanıyordu. Fransız çalıştırıcı, oyuncularıyla yeteri kadar ilgilenmediklerini ve onların davranış biçimlerini değiştirmek için hiçbir şey yapmadıklarını öne sürdüğü diğer teknik direktörleri küçük görüyordu. Antrenmanlarda bile stresli bir ortam yaratan Herrera'nın maç öncesi oyuncularla ve maç sonunda basın mensuplarıyla yaptığı toplantılar ise hayli enteresan olaylara sahne oluyordu. Maç öncesi toplantılarda; içindeki malzemeleri sadece Herrera'nın bildiği bir çaydan birer fincan alan oyuncular, teknik direktörün etrafında bir daire oluşturuyorlardı. Herrera, elindeki topu sırasıyla her oyuncusuna fırlatırken bir yandan da gözlerinin içlerine bakarak "Maç ne olur? Nasıl oynayacağız? Nasıl kazanacağız?" gibisinden sorular soruyordu. Bu ritüel boyunca hayli yoğun duygular yaşayan oyuncular, toplantı sona erdiğinde âdeta kolektif biçimde transa giriyorlar ve soyunma odasını sahaya bağlayan tünelin duvarları onların "Kazanacağız!" çığlıkları ile yankılanıyordu.

Herrera, birçok İspanyol futbolcu ve taraftarın bağlı olduğu Katolik inancına uygun bulduğu batıl inançlara dayalı hareketleri de teşvik ediyordu. Bu noktada; vizyonu ve golcülüğüyle öne çıkan, Galicia doğumlu Luis "*El Arquitecto* (Mimar)" Suárez'e özel bir paragraf açmak gerekiyor. İspanya'nın en az sayıda futbol yıldızı yetiştiren bölgesinin Galicia olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz; Bölgeden Suárez'den sonra çıkan tek yıldız Real Madridli Amancio'ydu ki bu iki ismin üne kavuşmalarında Galicia dışındaki kulüplerde forma giymelerinin büyük etkisi oldu. İspanyollar; "Gallegoların" Baskların gücünden, Katalanların yaratıcılığından, Kastilyalıların cesaretinden ve Endülüslerin muzipliğinden yoksun olduğunu söylerler. Hatta halk arasında hayli popüler olan bir futbol deyişine göre "Bir Endülüs topu dışarı attığında sadece gülümser zira karşısındaki Gallegonun onu oyuna sokması 20 dakikasını alır."

Suárez ise istisnai bir futbolcuydu. Yetenekleri ve yaratıcılığıyla öne çıkan iç forvet, 1960 yılında Avrupa'da Yılın Oyun-

cusu seçilmiş ve bu ödüle layık görülen ilk İspanya doğumlu futbolcu olmuştu. Suárez'in aynı zamanda birçok batıl inancı vardı. Onu, Di Stéfano'nun tahtının meşru varisi olarak gören Herrera; oyuncusunun yanlışlıkla dökülen bir bardak şarabın kendisine şans getirdiğine dair inancından yararlanmak için her türlü yola başvuruyordu. Örneğin, Suárez başka bir şeyle ilgilenirken şarap bardağını deviren Herrera, oyuncusunun duyabileceği bir sesle "Yazık oldu güzelim masa örtüsüne," dediği anda Suárez soluğu onun yanında alır; dökülen şaraptan bir damla alnına sürer, sonra da aynı parmakla ayakkabısının ucuna dokunurdu.

Böyle numaralar yapmaktan hoşlanan Herrera'nın oyun bilgisi ve sonuca giden ancak aynı zamanda da seyir zevki veren bir futbol oynatmadaki hüneri sorgulanamaz. Özellikle de hücum futboluna getirdiği yeniliklerle hatırlanan Herrera, uyguladığı liberolu sistem sayesinde beklerinin sürekli ileri çıkmalarını sağlıyor ve bu da takımının zayıf rakiplerini gol yağmuruna tutmasına olanak veriyordu. Buna rağmen, gerek gördüğü anlarda çok katı bir savunma anlayışı uygulamaktan da kaçınmıyordu çalıştırıcı. Böyle maçlarda liberosunu savunmanın arkasına yerleştiriyor, tüm takıma adam adama markaj yaptırıyor ve kontrataklarla gol arıyordu. Herrera, kendi sisteminin İtalya'yla özdeşleşen ve negatif futbolun en büyük örneği olan *catenaccio*'dan (savunma kültü) farklı olduğunu savunuyordu; Onun oyun anlayışında, her ne kadar tüm takım adam adama markaj yapsa da bekler daima ileri çıkarak çoklu hücum prensibinin hayata geçirilmesini sağlıyorlardı.

Herrera'nın Barçası'nda öne çıkan iki yabancı oyuncu da Macar kökenliydi: Her iki ayağını da çok iyi kullanabilmesine rağmen kafayla attığı goller nedeniyle "Altın Kafa" olarak anılan Kocsis ve hem toplu hem de topsuz oyundaki becerisi, hızı ve bitiriciliğiyle ün yapan Czibor.* Czibor her ne kadar ken-

---

* 1958-1965 yılları arasında 184 kez giydiği Barcelona formasıyla 111 gol atan Sándor Kocsis, milli takımda da 68 maçta 75 gol atarak Macar futbolunun efsaneleri arasına girmişti. Kocsis 1979 yılında yakalandığı mide kanserinden kurtulamdı ve 49 yaşında hayata gözlerini yumdu. 1958-1961 yılları arasında 76 kez giydiği Barcelona formasıyla 25 gol atan santrfor

disini "askerlerin arasında bir general" olarak görse de Herrera kolektif oyun prensibinden ödün vermiyordu. Ona göre zaferin anahtarları mücadele, güç, hırs ve tabii ki beceriydi. Ligde birçok yabancının forma giydiği bu dönemde Herrera, İspanyol futboluna en büyük katkıyı Athletic Bilbao modelini örnek alan ve Gensana, Olivella, Gracia, Vergés ve Tejada gibi becerikli oyuncular yetiştiren Barça altyapısını kurarak yaptı: "Zaferlerimizin çoğunu onlara borçluyduk. Onlar sadece yetenekli değil, kulübe duydukları aşkla sahada her şeylerini vermekten sakınmayan oyunculardı."

1997'de hayata gözlerini yummadan üç yıl önce; Venedik'teki konağında yazar Simon Kuper ile bir araya gelen Herrera, İspanya macerası hakkında şunları söylüyordu: "Kocsis, Villaverde ve Czibor gibi yetenekli oyuncuları ileride oynatıyor, savunmada ise Ramallets, Olivella, Rodro, Gracia, Segarra ve Gensana gibi iri yarı Katalanlara yer veriyordum... Katalanlara 'Katalonya için', yabancılara ise 'para için oynayın' diyordum."

1960 yılında Internazionale'ye imza atan Herrera, İspanya Milli Takımı'ndaki görevine de devam ediyordu. Aynı yıl hocasının peşinden İtalya yolunu tutan Luis Suárez ise 250 milyon liretlik transfer ücretiyle dünyanın en pahalı oyuncusu unvanını aldı.*

Aralarında Barça'nın da yer aldığı altı İspanyol kulübünü çalıştıran Herrera, 1959-1962 yılları arasında da İspanya Milli Takımı'nın teknik direktörlüğünü yaptı. Mayıs 1960'ta ilk kez düzenlenen Avrupa Uluslar Kupasında İspanya, SSCB ile oynayacağı çeyrek final mücadelesinden Franco'nun emriyle çekildiğinde de takımın başında o vardı. Söz konusu eşleşme öncesinde Herrera yönetimindeki milli takım başarılı sonuçlara imza atmış (eleme maçlarında Polonya ve Yugoslavya'yı mağlup eden İspanya, hazırlık müsabakalarında da İtalya'yı

Zoltán Czibor ise 1997 yılında hayatını kaybetti. -*çn*

* Dokuz yıl boyunca Inter forması giyen Suárez, 1970 yılında Sampdoria'ya transfer oldu ve 1973'te yeşil sahalara veda etti. 1975 yılında teknik direktörlüğe atılan Suárez; aralarında Inter, Sampdoria, SPAL ve Albacete'nin de yer aldığı birçok takım çalıştırdıktan sonra, 1995 yılında emekliye ayrıldı. -*çn*

Nou Camp'ta 3-1, İngiltere'yi de Bernabéu'da 3-0 ile geçmişti), futbol kamuoyunun da beklentileri artmıştı. Herrera da Real Madrid'den Di Stéfano, Gento ve Del Sol; Barça'dan Luis Suárez, Ramallets ve Segarra; Atlético de Madrid'den Joaquin Peiro ve Sevilla'dan "Chus" Pereda gibi yıldız isimlerle başarıya ulaşacağını düşünüyordu.

Herrera ve oyuncuları, Rusları mağlup etmekle kalmayıp kupayı da kazanacaklarına inanıyorlardı. Bu gerçekten de İspanyol futbol tarihinin en iyi kadrolarındandı ve zafere ulaşmaları kimseyi şaşırtmazdı. Bu rüyayı sonlandıran ise Franco oldu. Takımın Sovyet topraklarına ayak basmasına razı olmayan diktatörün eşleşmenin iki ayağının da tarafsız sahalarda oynanması isteğini Moskova reddetti. Başlarda Franco'nun, takımı turnuvadan İkinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Almanlarla yan yana çarpışan ve çoğu Sovyet toplama kamplarında olan Mavi Tabur askerlerinin hayatından endişe ettiği için çektiği iddia edilse de diktatörün, ilerleyen yıllarda itiraf ettiği üzere bu kararın ardındaki asıl neden; Rus takımının sadece Moskova'da değil, bir grup İspanyol tarafından Bernabéu'da da müthiş bir destek göreceği doğrultusunda verilen polis raporlarıydı.

Franco bir komünist komplosuyla karşı karşıya olduğunu düşünüyordu; ona göre bu maçlar Sovyetlere, sürgündeki İspanyolların ve İspanya'daki cumhuriyetçilerin onun rejiminden duydukları hoşnutsuzluğu bir propaganda aracı olarak kullanma fırsatı verecekti. Üstüne üstlük Ruslar, Real Madrid stadında Sovyet bayrağının göndere çekilmesini ve milli marşlarının çalınmasını talep ediyorlardı. Bu kadarı Franco için fazlaydı ve üyelerinin hepsi diktatörün silah arkadaşları olan İspanya Futbol Federasyonu, milli takımı turnuvadan çekti.

Yürürlükteki sansür politikası, İspanyol medyasının bu kararın perde arkasında olan biteni sorgulamamasını sağladı ancak bazı milli takım oyuncularının siyasetin futbola böyle alenen müdahale etmesinden hoşnutsuzluk duydukları kamuoyunca biliniyordu. 2010 yılında mülakat yaptığım (ve bir sene sonra kansere yenik düşen) Chus Pereda şöyle anım-

sıyordu o günleri: "Hepimiz çok üzülmüştük. Birçoğumuz daha önce Rusya'yı görmemiştik ve böyle gizemli bir ülkeyi ziyaret edebilme şansını yakalamak hepimizi heyecanlandırmıştı. Bir daha böyle büyük bir turnuvada boy gösterme fırsatımız olup olmayacağını da bilmiyorduk. İspanyol Futbol Federasyonu'nun Madrid'deki binasında bir araya geldik ve bize maçın iptal olduğu, evlerimize dönmemiz söylendi. Siyasi bir karardı bu. Aslında maçın oynanmasını isteyen bakanlar da yok değildi ancak patron Franco'ydu ve o 'hayır' dediği anda konu kapandı."

Herrera da bu kararın kendisini hayal kırıklığına uğrattığını dile getirdi ancak bunu yaparken, siyasetten bahsetmemeye ve özellikle de herhangi bir şekilde Franco'yu suçluyormuş gibi bir hava vermemeye özen gösterdi. Bu arada, birçokları Herrera'nın alınan karardığı duyduğu üzüntünün sebebinin futbol aşkı ya da vatanperverlik değil; rejimin SSCB'nin mağlup edilmesi hâlinde kendisine vereceği primden olması olduğunu iddia ediyorlardı. Aldığı karar, Franco'nun uluslararası imajının daha da zedelenmesine yol açtı. *The Times*, Franco'nun bu baskıcı politikalarının Uluslararası Olimpiyat Komitesi ve FIFA'nın kuruluş ilkelerine aykırı olduğunu belirtiyor ve diktatörün kararının futbolla ilgisi olmadığını; onun tek amacının ekonomik ve siyasi ortağı ABD'ye ne kadar anti-komünist olduğunu ispatlamak olduğunu ileri sürüyordu.

Herrera, milli takımın başında iki sene daha kaldı ancak kariyeri boyunca edindiği düşmanlar, sonunda teknik direktörün ipini çektirdiler. Arjantinli çalıştırıcı eleştiri oklarını, ilk olarak içkiye olan düşkünlüğüyle beraber formsuz ve disiplinsiz olmakla suçladığı Kubala'yı; önce Barça'da kadro dışı bırakarak, sonra da milli takıma çağırmayarak üstüne çekti.

Bununla yetinmeyen Herrera, İspanyol futbolunun efsanelerinden; o dönem Barcelona yönetiminde yer alan Pepe Samitier'i de kulüpten uzaklaştırdı. Katalan başkentinde olduğu gibi Madrid'de de birçok arkadaşı olan Samitier – Franco'nun kendisiyle değil–, soluğu Real Madrid'de aldı ve Herrera'ya olan düşmanlığını her fırsatta dile getirmekten

çekinmedi. İspanya, 1962 Dünya Kupasına kazanma hakkını elde ettiği sırada, gazeteci Alfredo Relaño'nun da belirttiği üzere "Herrera filmdeki kötü adam hâline gelmişti... Bazıları onun yaratıcılığını övüyorlar, bazılarıysa onu futbolun deccalı olmakla suçluyorlardı."

Şili'de düzenlenen Dünya Kupasına Herrera önderliğinde katılma hakkını kazanan İspanya Milli Takımı'nın kadrosu, en azından kâğıt üzerinde, yetenekli isimlerden oluşuyordu. Güney Amerika'ya, dördü İspanya kökenli olmayan –Di Stéfano, Real Madrid forması giyen Uruguay doğumlu savunma oyuncusu José Santamaría, Puskás, Barça'nın Paraguay doğumlu forveti Eulogio Martínez– ve aralarında Gento, Collar, Peiro, Garay, Adelardo, Del Sol'un da yer aldığı İspanyol doğumlu yıldızlar götürüldüler. Takımın turnuvada başarılı olamaması için hiçbir sebep yoktu. Yine de evdeki hesap çarşıya uymadı ve İspanya; Meksika, finalist Çekoslovakya ve kupayı kazanacak olan Brezilya'yla birlikte yer aldığı gruptan dahi çıkamadı.

1958 Dünya Kupasını kazanan Brezilya Milli Takımı'ndan iki oyuncu, İspanyol Ligi'nde mücadele ediyordu: İlki, finalde iki gol kaydeden ve Atlético de Madrid'de çok başarılı iki sezon geçiren Vava'ydı. Bir diğeri ise Santiago Bernabéu'nun kişisel çabaları sonucunda Real Madrid'e gelen ancak bir türlü başkent ekibinin temposuna ayak uyduramayan, özel hayatında yaşadığı sorunlar nedeniyle kendini tam anlamıyla futbola veremeyip İspanya macerası hayal kırıklığı ile sonuçlanacak olan Didi'ydi. Didi'nin gazetecilik yapan eşi, Di Stéfano'yu Brezilyalı oyuncuyu kıskanmak ve onu takımdan dışlamakla suçluyordu. Di Stéfano ise Didi'nin yeteri kadar mücadeleci olmadığını ve çok sık top kaybettiğini öne sürüyordu: "Bernabéu tribünleri yetenekli oyuncuları sever ancak onlardan aynı zamanda mücadele etmelerini, çok çalışmalarını ve savaşmalarını da bekler. Bu taraftar zaferlere alışıktır ve zafer kazanmak için savaşmak gerekir."*

* Real Madrid'de bir sezonda 19 maçta forma giyen Didi daha sonra ülkesine döndü ve 1962 yılında teknik direktörlüğe başladı. 1972-1975 yılları arasında Fenerbahçe'yi çalıştıran ve sarı lacivertli kulübe üst üste iki şampiyonluk kazandıran Brezilyalı, 2001 yılında hayata gözlerini yumdu. *-çn*

Doğrusunu söylemek gerekirse İspanya kötü futbolunun değil, şanssızlığının kurbanı oldu Dünya Kupasında. Turnuvaya, Çekler'e 1-0 kaybederek başladı Herrera'nın takımı. Aslında İspanya maça çok iyi başlamış, rakip kalede müthiş bir baskı kurmuş ancak çok sert oynayan Çek savunmasını bir türlü aşamamıştı. Kendisine yapılan sert fauller sonucunda deliye dönen Martínez'in, rakip oyunculardan birinin karnına tekme atıp oyun dışı kalmasıyla da İspanya'nın puan ümitleri suya düşmüştü. İkinci maçta, Meksika karşısında ritmini bulmuş bir İspanya vardı sahada. Aynı Çekler gibi çok iyi kapanan rakibi karşısında şans, Herrera'nın oyuncularının yüzüne güldü ve İspanya maçtan Peiro'nun son dakikada attığı golle 1-0 galip ayrıldı.

Gruptaki son maçında rakip Brezilya'ydı ve alınacak bir beraberlik İspanya'nın bir üst tura çıkmasına yetecekti. Di Stéfano geçirdiği sakatlık nedeniyle forma giyemiyordu ki zaten yıldız oyuncuyla Herrera arasında süregelen ego savaşları, ikilinin ilişkilerini çoktan bitme noktasına getirmişti. Milli oyuncu Fusté'nin de yıllar sonra belirttiği üzere, "Di Stéfano lider olmayı seven, sözünün dinlenmesini isteyen bir kişilikti. Sorun şuydu ki Herrera da aynı karakterdeydi ve bir takımda iki lidere yer yoktu."

Taktiksel becerilerine biraz fazla güvenen Herrera, Brezilya karşısında büyük bir kumar oynayıp Meksika'yı mağlup eden ilk on birinden dokuz oyuncusunu yedek soyundurdu. Bu isimler arasında yıldız forvetler Del Sol ve Suárez, kaleci Carmelo ve savunma oyuncusu Santamaría da vardı. Teknik direktör takımını; Puskás, Gento ve Peiro önderliğindeki üç Atlético de Madrid forvetinden oluşan beşli bir hücum hattıyla sürdü sahaya. Birçoklarınca turnuvanın en heyecanlı maçı olarak görülen karşılaşma boyunca mükemmele yakın bir futbol sergiledi İspanya. Maçın 35. dakikasında Puskás'ın organize ettiği atağın sonucunda Adelardo ile golü bulan İspanya, müthiş bir savunma yapmasına rağmen 72. dakikada gelen beraberlik golüne engel olamadı. Bu skor İspanya'nın tur atlamasına yetecekti ancak bitime dört dakika kala Amanildo'nun

ayağından gelen gol, Herrera'nın oyuncularının kupaya veda etmelerine yol açtı. İngiliz gazeteci Brian Glanville maçtan sonra sonucun hiç adil olmadığını ve İspanya'nın o gün rakibine nazaran çok daha iyi ve organize bir futbol ortaya koyduğunu yazıyordu. 1962 Dünya Kupasına erken veda eden İspanya'da ülke futbolunun geleceği tartışılmaya başlandı. Bu tartışmalar, İspanya'nın yakın tarihine damga vurmuş önyargılarından kurtulamadığını gösteriyordu.

Milliyetçiler, milli takımın başarısızlığının nedenini ülke futbolunda artan yabancı etkisi olarak görüyorlardı. Devlet kontrolündeki *Marca*, milli takımın cismen ve ruhen yeteri kadar İspanyol olmadığından dem vuruyordu. Gazete, İspanyol vatandaşlığına geçen Di Stéfano, Puskás, Kubala gibi oyuncularla; Kubala'nın kayınpederi Daucik, Paraguaylı Manuel Fleitas ve Herrera gibi teknik direktörlerin ülke futboluna "renk ve heyecan kattığını", Barcelona ve Real Madrid'in bu isimler sayesinde zaferler kazandığı gerçeğini yadsımıyor ancak yabancıların İspanyol yeteneklerin gelişimine mâni olduklarını öne sürüyordu: "Daha da kötüsü, milli takım; tamamen yabancı oyuncu ve taktiklere mahkûm bırakıldığı için gerçek İspanyollar gibi tutkulu, cesur, kudretli ve en önemlisi de hiddetli bir mücadele veremiyor."

Milli takımın yıldızlarından İspanya doğumlu Luis Suárez bile bu eleştirilerden nasibini alıyordu. Milliyetçiler, yabancı bir takıma transfer olan oyuncunun yeteri kadar vatanperver olmadığını ve onun tipinde oyuncuların ülke futboluna zarar verdiklerini savunuyorlardı. Herrera'nın ise bu noktada o kadar çok düşmanı vardı ki en sert eleştiriler ona yönelmişti: Bahsi geçen çevreler; Arjantinli çalıştırıcının kendisinden başka kimseyi düşünmeyen, paragöz bir fırsatçı olarak resmediyorlardı.

20

GÖREV BAŞINDA BİR ASKER

Herrera'dan boşalan milli takım teknik direktörlüğüne doğma büyüme İspanyol olan José Villalonga getirildi. 1919'da Cordoba'da dünyaya gelen Villalonga, iç savaşta Franco'nun ordusuna gönüllü olarak yazıldığında on altı yaşındaydı. Savaşın sonunda Harp Okulu'na kaydolan Villalonga, futbol antrenörlüğü eğitimi aldı ve 1947 yılında teğmenliğe yükselip beden eğitimi profesörü olarak görev yapmaya başladı.

Siyasi görüşleri ve asker kökeni, rejimin Villalonga'ya güven duymasını sağlıyordu. Yine de onun milli takım teknik direktörlüğüne getirilmesinin tek nedeni bu değildi: Savaş sonrası çeşitli kulüplerde başarılar kazanan Villalonga, futbol otoritelerinin de güven duydukları bir isimdi. 1950'lerin ortalarında kadrosunda hem yabancı hem İspanyol oyuncuların yer aldığı Real Madrid'i çalıştıran Villalonga, kulüpteki ilk sezonunda şampiyonluk ve *Copa Latina* zaferleri yaşamıştı. Başkent ekibine ilk Avrupa Şampiyonluğu'nu da kazandıran teknik direktör, 1959 yılında Atlético de Madrid'e imza attı. O dönemde Atlético formasını giyen önemli oyuncular arasında milli takım formasını da giyen Enrique Collar, Adelardo ve SD Indauxtu'da Lezama'yla yan yana oynamış; Athletic Bilbao'nun, İspanyol Ginesi'nde doğduğu (yani Bask olmadığı) gerekçesiyle kadrosuna katmaktan vazgeçtiği Miguel Jones'ı sayabiliriz. Aynı kaderi, Indauxtu forması giyen José Garate ve Jesus Pereda da bölge dışında doğdukları için Jones ile paylaşmışlardı

Villalonga'nın Atlético de Madrid'i, 1961 ve 1962 *Copa del Generalissimo* finallerinde Real Madrid ve 1962 Avrupa Kupa Galipleri Kupası finalinde Fiorentina karşısında zafere ulaştı. Atlético, bu zaferle Avrupa'da namağlup kupa kaldıran ilk İspanyol takımı olmayı da başardı. Bunlar, kırmızı-beyaz çubuklu formaları eski moda İspanyol yataklarını andırdığı için *los colchoneros* (yatakçılar) olarak anılan Atlético'nun altın çağını yaşadığı günlerdi. Kulüp benzer başarıları en son 1950 ve 1951 yıllarında Helenio Herrera yönetiminde üst üste iki kere şampiyon olarak yakalamıştı. Villalonga'nın döneminde, iş etikleri, sol kanattaki hızları ve sorgulanamayacak yetenekleri yüzünden *Ala Infernal* (Cehennem Kanat) lakablarını alan Joaquín Peiró ve Enrique Collar gibi oyuncular da vardı.

Villalonga'nın milli takımın başına getirilmesinden memnuniyetsizlik duyanlar da vardı elbette. Örneğin, fanatik Real Madrid taraftarları onu Atlético'ya imza attığı için affetmemişlerdi. Bazı yorumcular ise onu, askerlikten beden eğitimi öğretmenliğine geçmiş; oyun bilgisi kısıtlı, liderlik vasfı olmayan ve başarıyı kendisinin değil de elindeki oyuncuların yetenekleri sayesinde yakalamış bir çalıştırıcı olarak görüyorlardı. Buna rağmen sonunda rejimin siyasi kaygıları ağır bastı ve Villalonga, aslında birçoklarının iddia ettiği kadar kötü bir teknik direktör olmadığını ispatlama şansı yakaladı.

Askerlik yıllarından kalan alışkanlıkla milli takımda ilk iş olarak disiplini sağlayan ve oyuncuların fiziksel güçlerini arttıracak antrenmanlara ağırlık veren Villalonga, kadroya doğru isimleri çağırarak etkileyici bir başlangıç yaptı. Yıldız Luis Suárez'i kadroda tutan teknik direktör; aralarında Athletic Bilbao'nun kalecisi Iribar ve ülkenin iki büyük takımında forma giyen Amancio, Marcelino, Fusté, Pereda gibi isimlerin yer aldığı genç ve yetenekli İspanyollara forma şansı verdi. Villalonga'nın İspanya'sı hücumda becerikli, aynı zamanda da sağlam savunma yapabilen bir takımdı. Onun takımında İspanyol vatandaşlığına sonradan geçen isimlere yer yoktu ki zaten 1963 yılında çıkan ve on yıl yürürlükte kalan bir ka-

nunla, yabancı oyuncuların İspanya'da forması giymeleri yasaklanmıştı.

21 Haziran 1964 günü Bernabéu'da oynanan Avrupa Uluslar Kupası finalinde, İspanya ve Sovyetler Birliği karşı karşıya geldiler. Bu, İspanyol futbolu için büyük bir başarıydı ve finalin Madrid'de oynanıyor olması maça siyasi bir anlam da katıyordu.

Dört sene önceki maç öncesinde siyasi ideolojiler ön plana çıkmıştı. Bu kez ise siyasi pragmatizm vardı sahnede. Zaten aradan geçen dönemde İspanyol otoriteler, spor dünyasıyla ilişkilerini kuvvetlendirmek adına önemli adımlar atmışlardı. Diplomatik izolasyonundan ancak futbol kulüpleri sayesinde kurtulabilen İspanya, on beş ülkede canlı yayınlanan önemli bir organizasyona ev sahipliği yapma hakkını da bu adımlar sayesinde kazanmıştı. Ruslar için de benzer bir durum söz konusuydu: Maç, iki yıl önce birlikte yarattıkları Küba Füze Krizi'yle dünyayı nükleer yıkımın eşiğine getirdiği ABD'nin müttefiklerinden birine yakınlaşma şansı veriyordu SSCB'ye.

Siyaset, finalin her aşamasında ön plandaydı. İsmi saklı tutulan, fanatik derecedeki komünizm düşmanlığıyla tanınan Falanjist bir devlet görevlisinin Rus takımının oyuncularını zehirleme planını Franco veto etmişti. Diktatör, maçın oynanıp oynanmayacağına ve eğer oynanırsa kendisinin statta yer alıp almayacağına en güvendiği dostlarından; rejimin de genel sekreterliğini yapan José Solís Ruiz'e danışarak karar vermişti. Ruiz, futbolun gençleri siyasi aktivizmden uzak tutmak için kullanılabilecek en etkin ve ucuz araç olduğunu düşünüyordu: "Daha az Latince, daha çok futbol," diyerek özetlemişti görüşlerini tecrübeli siyasetçi. Franco'nun en büyük endişesi ise bir komüniste kupa vermek zorunda kalarak bu ânın kamera ve fotoğraf makineleriyle ölümsüzleştirilecek olmasıydı. Onun bu konudaki kaygılarını yatıştıran, kendisini bir futbol uzmanı olarak gören doktor arkadaşı Vicente Gil oldu: "Hiç endişelenme Paco. Bu maç bizim!" Franco, çok güvendiği bu iki ismin telkinleri sonucunda final hazırlıklarına başlama emrini verdi.

Villalonga'nın finale yaklaşımı ise sadık bir askerden bekleneceği şekildeydi: Teknik direktör, oyuncularına bunun milletin kaderini tayin edecek bir savaş olduğunu tekrarlayıp duruyordu. Takımın yıldızlarından Pereda o günleri şöyle anımsıyor:

> "Maçtan iki hafta kadar önce, Franco'nun atış talimi yaptığı Madrid-Corunna yolu üstündeki La Ventosa'da kampa girdik. Villalonga bir sabah hepimizi etrafına topladı ve kuma minyatür bir futbol sahası çizdi. Sahaya taşlardan ve kozalaklardan oluşan iki takım dizdikten sonra bize dönüp taşların İspanya'yı, kozalakların ise Rusları temsil ettiğini söyledi ve kozalakları taşlarla vura vura paramparça etti: 'Görüyorsunuz ya, kozalaklar taşlara zarar veremez ancak taşlar kozalakları paramparça edebilirler. Hepiniz birer taşsınız çünkü hem zihinsel hem de fiziksel açıdan onlardan güçlüsünüz.' Bizi böyle motive etmeye çalışıyordu. Madrid'deki maç, onun için Franco'nun komünizme açtığı savaşın cephelerinden biriydi."

Franco'nun, finalin yarattığı coşkudan istifade etmek için elinden gelen her şeyi yapacağını düşünenler haklı çıktılar. Bernabéu'ya, yanında eşi Doña Carmen ve bir grup bakanıyla giren diktatörü "Franco, Franco" tezahüratlarıyla selamladı tribünler. Bu müthiş koreografiyi hazırlayanlar da yüz yirmi beş bin taraftarın arasına rejimin yerleştirmiş olduğu ve diktatörü gördükleri anda tezahüratı başlatmış olan *Falanjistlerdi*. Bu esnada Villalonga'nın yüzünde de askerleriyle gurur duyan mağrur bir kumandanın ifadesi vardı. Maçtan önce düzenlenen basın toplantısında, "genç, tutkulu, agresif, kudretli ve İspanyol değerleri üzerine inşa edilmiş bir takım" olduklarını belirtmişti teknik direktör. Siyaset ve futbol daha önce hiç bu kadar senkronize olmamışlardı.

Biri totaliter faşizmi, diğeri de totaliter sosyalizmi temsil

eden iki takım denk güçtelerdi. Yağan yağmur zemini ağırlaştırmış; sahadaki oyuncuları sert, mücadeleci bir futbol sergilemeye mecbur bırakmıştı. Oyuncular, yeteneklerini göstermekten ziyade ağır koşullara altında düşerek ve kayarak mücadele etmeye çalışıyordu. Maçın 5. dakikasında Suárez'in müthiş ortasında topla buluşan Pereda, İspanya'yı 1-0 öne geçirdi. İspanyol seyirciler daha golün sevincini kutlarken Ruslar beraberliği yakaladı. Bu noktada Franco'nun yüzünde birliklerini geri çekmek zorunda kalmış bir kumandan ifadesi vardı. Şiddetini arttıran yağmur hem seyircilerin coşkusunu azaltmış hem de sahadaki koşulları iyicene ağırlaştırmıştı. Buna rağmen iki takım da müthiş mücadele ediyordu. Maçın bitimine 7 dakika kala Ivanov'un Juasainov'a attığı pasta araya giren Rivilla, sağ kanattan rakip sahaya indi ve Pereda'yı gördü. Pereda'nın vakit geçirmeden yaptığı ortaya çok iyi yükselen Marcelino'nun yaptığı kafa vuruşunda top, dünyanın en iyi kalecilerinden Lev Yaşin'in koruduğu kaleye girdi. Aynı anda kollarını havaya kaldıran Franco'nun yüzünde bu kez kocaman bir gülümseme vardı. Maçın böyle biteceğini düşünen ve sonunda haklı çıkan taraftarların yaptığı tezahürat, kulakları sağır edecek cinstendi. Kaptan Olivella, kupayı UEFA Başkanı Stanley Rous'nun ellerinden aldığında Bernabéu'yu dolduran taraftarlar heyecandan yerlerinde duramıyorlardı. *Copa del Generalissimo* galiplerine ve lig şampiyonlarına kupalarını bizzat vermeyi âdet hâline getirmiş olan Franco, bu kez uluslararası protokole uyup arka planda kalmaya razı olmuştu zira kupayı kim verirse versin; bu zaferin siyasi anlamda en büyük getirisinin kendisine olacağının farkındaydı. Zaten maçtan sonra Villalonga ve İspanyol Futbol Federasyonu'nun girişimleriyle düzenlenen törende yaptığı konuşmada kaptan Olivella, Uluslar Kupasını takım olarak Franco'ya ithaf ettiklerini söyledi.

Medyanın kupa zaferine yaklaşımını en iyi yansıtan gazetelerden biri militarist *Arriba*'ydı: "İspanyol Hiddeti'nin Dönüşü. Bu zafer, *La Furia*'nın cesaret, tutku ve kudretle saha-

ya yansıtılırsa; İspanya'nın yenilmez olduğunu tüm dünyaya gösterdi." Villalonga'nın demeçleri ise kazandığı muharebeyi başkumandanına ithaf eden bir generali andırıyordu: "Kazanmayı hak ettik. Bu haklı zaferimizi, çocukların sahada nasıl bir savaş verdiklerini kendi gözleriyle gören Ekselanslarına armağan etmek istiyorum. Bu on bir aslan, İspanyol futbol tarihinde yeni bir sayfa açtılar."

Bir başka demecinde ise şöyle diyordu Villalonga: "Düne kadar İspanya'nın 1920 Olimpiyatları'ndaki başarısıyla övünüyorduk. Belki bugünkü zaferimiz de önümüzdeki kırk dört yıla damga vuracak." Villalonga'nın kehaneti doğru çıkacak ve İspanya, 1964'ten sonraki ilk uluslararası zaferini; tam kırk dört yıl sonra, 2008'de kazanacaktı.

Uluslar Kupası zaferinden iki yıl sonra İngiltere'de düzenlenen Dünya Kupasına aşağı yukarı aynı kadroyla katıldı İspanya. Villalonga oyuncularının bir büyük başarıya daha imza atacaklarından emindi ancak teknik direktör, futbolcularının çoğunun yaşlarının ilerlemiş olduğunu hesaba katmamıştı. Üstüne üstlük futbol şansı da İspanya'yı terk etmişti.

İkinci grupta mücadele eden İspanya, turnuvadaki ilk maçında Arjantin'e 2-1 mağlup oldu. Bu sürpriz sonuçta Arjantin'in, özellikle de kaptanları Rattin'in sert oyunu büyük rol oynadı. Çeyrek finalde İngiltere karşısında da aynı sert oyunu sergileyen Rattin, oyundan ihraç edilip sahayı terk ederken taraftarlarla ağız dalaşına girecek ve o günden sonra İngiliz tabloidleri tarafından "Hayvan" diye anılacaktı. İspanya o noktada çoktan kupaya veda etmişti bile: İsviçre'yi zorla da olsa 2-1 mağlup eden milli takım, Batı Almanya'ya aynı skorla yenilip erkenden eve döndü.

Bu noktada Villalonga'nın, oyuncuları gözündeki saygınlığı aynı temsil ettiği rejimin halkın nezdindeki itibarı gibi büyük bir erozyona uğramıştı. Bazı oyuncular, disiplinli yaklaşımı ile tanınan teknik direktörün yaratıcılıktan hiç nasibini almamış olduğunu düşünüyorlardı. Bu da takım ruhuna zarar veriyor ve özellikle de genç oyuncuların çalıştırıcıya karşı cephe al-

malarına yol açıyordu. Bu oyunculardan biri de Barcelona forması giyen Fusté'ydi: "İngiltere'deki başarısızlığımızın ardında ordunun milli takımı kontrol etme arzusu yatıyordu. Villalonga, böyle bir turnuva için çok yaşlı olan Suárez ve Del Sol'u kadroya ordu istedi diye aldı. Bizim için çok kötü bir turnuvaydı... Zaten gollerimizden birini de Pirri elle attı. Aynı yirmi yıl sonra Maradona'nın İngiltere'ye attığı gibi. Tabii onlar 1986 Meksika Şampiyonası'nda şampiyon oldular, 1966'da ise İngiltere kazandı kupayı."

Luis Suárez'in de yıllar sonra itiraf ettiği üzere, İspanyol oyuncular Dünya Kupasında üzerlerine düşen görevleri yerine getirmek için gerekli çabayı göstermemişlerdi. İspanya Futbol Federasyonu'nun yüzüncü kuruluş yıldönümün için çekilen belgeselde şöyle diyordu Suárez: "Çok ama çok kötü oynadık. Özellikle de ben."

Dünya Kupası kadrosunda yer alan genç isimlerden biri Bask kaleci Iribar'dı. 1966'da sadece yirmi üç yaşında olan Iribar, formasını giydiği Athletic Bilbao'da gösterdiği performansla İspanyol kaleciliğinin efsaneleri arasına gireceğini gösteriyordu. Buna rağmen milli takım onu hep hayal kırıklığına uğrattı: "Ligimizde kalburüstü oyuncular forma giyiyordu ancak uluslararası arenada bizim için işler hiç yolunda gitmedi. İşin doğrusu, 1966 Dünya Kupasını takip eden yıllarda çok iyi milli takımlar çıktı futbol sahnesine: Brezilya, İtalya, Arjantin, Almanya. Bazı maçlarda şanssız olduğumuz gerçeğini inkâr edemeyiz ancak işin doğrusu, bu takımların hepsi bizden daha iyilerdi. Daha çok çalışıyorlar, daha iyi antrenmanlar yapıyorlardı ve bizden çok daha güçlü bir vizyonları vardı. Bizde, rejim sürekli La Furia vurgusu yapıyordu ancak bu da futbolla uğraşan insanların değil gazetelerin icat ettiği bir olguydu. Bizde eksik olan şey hiddet değil sistemdi."

21

RAKİPLER

Hikâyemizde, İspanyol futbolunun gelişimine ve popülaritesine büyük katkı sağlamış olan Barcelona-Real Madrid rekabetini detaylı inceleyeceğimiz noktaya geldik. İç savaşın bitiminden sonra Real Madrid'in Chamartín stadında nefret dolu bir ortamda oynanan ve ev sahibi ekibin 11-1 galibiyetiyle sonuçlanan karşılaşma, savaş sonrası oynanan sayısız skandal maçtan biriydi sadece. Kökenlerinde siyaset ve kültürün yattığı bu büyük rekabet, futbolun artan popülaritesiyle birlikte, özellikle de siyasi belirsizliğin yaşandığı dönemlerde akla hayale gelmeyecek derecede şiddetlenecekti.

İki takım arasında yarım yüzyıl boyunca oynanan her maça düşmanlık damga vurdu. Bu zaman zarfında maç ister Madrid'de isterse Barselona'da oynansın, stat atmosferine partizan duygular hâkim oluyordu. Taraftarların, kavmi aidiyet hislerini bir kenara bırakıp üzerindeki forma rengi ne olursa olsun, güzel bir hareket sergilemiş veya müthiş bir solo performans göstermiş bir oyuncuyu alkışladıkları anlar yok denecek kadar azdı. Ben böyle anlara şahsen iki kez tanık oldum: Birinde Ronaldinho'yu, diğerinde ise Messi'yi ayakta alkışladı Bernabéu tribünlerini dolduran Real Madrid taraftarları. *Gran clasico*'da tanık olduğum en şiddetli taraftar tacizi ise 2002 Kasım'ında Real Madrid'e transfer olan Figo'nun eski takımına karşı Nou Camp'ta çıktığı ilk maçta gerçekleşti. 172 kez formasını giydiği Katalan ekibiyle iki şampiyonluk yaşayan Figo, dönemin transfer rekoru olan 37 milyon ster-

lin karşılığında Real Madrid'e transfer olduğu anda Barcelona taraftarının en nefret ettiği kişi hâline gelmişti. O gün Barça karşısında sahaya adım attığı andan itibaren, içecek kutuları, bozuk para ve çakmak yağmuruna tutulan Figo'ya edilmedik küfür kalmadı. Barcelona taraftarı, bir noktada korner atışı kullanmaya gelen Portekizli oyuncuya attıkları domuz kafasıyla da taraftar tacizinde yeni bir sayfa açtı.

Bu rekabette maçı kaybeden taraf, geleneksel olarak hakemi rakibin tarafını tutmakla suçluyor. Geçmişte, Barcelona'nın aldığı yenilgilere başkent ekibine nazaran daha sert tepkiler verdiğini, kazandığı zaferler sonunda ise büyüklük göstermeye yanaşmadığını söyleyebiliriz. Bunun nedeni, Katalan ekibinin 1950'lerde Avrupa futboluna damga vuran Real Madrid karşısında duyduğu aşağılık kompleksiydi. Günümüzde ise durum değişti: Madrid ekibinin başına geçen José Mourinho'nun Barcelona'nın hakemleri etkisi altına aldığı; Katalan oyuncuların sürekli kendileri yere attıkları ve takımının, her *clasico*'da hakem kurbanı olduğu iddiaları dengenin nasıl değiştiğini gösteriyor bizlere.

Ezeli rekabette hakemin ön plana çıkarıldığı ilk maç 1912 yılında başkentte oynandı. İki takım arasındaki ilk resmi karşılaşma olan maçın bitimine 12 dakika kala, hakemin yanlı bir yönetim gösterdiğini iddia eden Barcelona takımı sahadan çekildi. 1960'lı yıllarda Real Madrid, aralarında bir maçta Di Stéfano ve Gento'nun gollerini saymayan ve Barcelona lehine tartışmalı bir penaltı kararı veren Reg Leafe'in de yer aldığı Britanyalı hakemleri protesto ediyordu. 6 Haziran 1970 günü fırtınanın gözünde San Sebastiánlı genç, tecrübesiz bir hakem olan Emilio Guruceta vardı. Guruceta, İspanyol Kupası Çeyrek Final ikinci maçında Barcelonalı oyuncuların Real Madridli Manolo Velázquez'i bariz bir şekilde ceza sahası dışında düşürdükleri pozisyonda penaltı noktasını gösterince Barça taraftarı sahaya indi ve polisle saatlerce süren bir çatışmaya girdi.

Franco'nun ölümünden beş yıl önce gerçekleşen "Guruceta vakası", İspanyol futbolu için bir dönüm noktası teşkil

ediyordu zira verilen tepki ve çıkan çatışmalar futbolun artık diktatörün kontrolünden çıktığını gösteriyordu. Franco, o âna dek Barcelona'nın varlığına müsamaha göstererek Katalanların siyaset sahnesinde aktif hâle gelmelerine mâni olabilmişti. Zaten diktatörün amacı, Barcelona'nın başarısız olmasını sağlamak değil; bu iki dev kulüp arasındaki rekabeti kullanarak, siyasi bir araç olarak gördüğü futbolu daha popüler hâle getirmekti.

Bu rekabeti, futbolla ilgilenmeye başladığımdan beri çok yakından takip ediyorum. Çocukluğuma, gençliğime ve profesyonel hayatıma damga vuran bu rekabette, her iki tarafın da duruşunu ilk elden tecrübe edebildiğim için de kendimi çok şanslı addediyorum. Madrid'de doğup büyümeme rağmen tatillerimin tümünü Katalonya'da ve çalışma hayatımın çoğunu Barselona-Madrid arasında gidip gelerek geçirmiş olmam, bana bu iki kulübün birbirlerine karşı nasıl bir duruş sergilediklerini net bir şekilde görme fırsatı tanıyor.

İspanyol futbolundaki yolculuğumda yaşadığım en ilginç tecrübelerden biri, 2006 yılında İrlandalı aktör Ardal O'Hanlon ile tanışmamdı. Dougall adında genç, saf bir İrlandalı rahibi canlandırdığı *Father Ted* (Rahip Ted) dizisi en sevdiğim televizyon programlarından olan O'Hanlon; o dönemde futbol dünyasındaki en büyük rekabetler hakkında bir belgesel hazırlıyordu ve İspanya'da kendisine yardımcı olmamı istiyordu. Böyle bir isteği geri çevirmek aklımın ucundan bile geçmedi tabii ki. Kendisi ve ekibiyle Barselona'nın tarihi mahallesinde yer alan katedralin hemen yanı başında bir restoranda buluştuk ve tapas ile şarap eşliğinde koyu bir sohbete daldık.

Birçok başarılı komedyen gibi Ardal da çok zeki ve sahnenin dışında ciddi tavırları olan birisi. Kendisini politik biri olarak tanımlamasa da babasının ve dedesinin İrlanda'da politikayla uğraşmış olmaları, onun İspanyol siyasetini ve futboldaki etkilerini rahatça kavrayabilmesini sağlıyor. Günlük hayat hakkındaki zeki gözlemleri sayesinde İrlanda'nın en popüler stand-up sanatçısı olan Ardal, aynı zamanda İspan-

yol futboluna ve özellikle de bir İspanyol kulübüne büyük bir tutkuyla bağlı bir futbolsever: "4 yaşımdan, yani 1969'dan ber futbola sevdalıyım. İlk göz ağrım Leeds. 1974'te Hollanda Milli Takımı'nı desteklemeye başladım. Cruyff Barcelona'ya transfer olunca da tuttuğum takım sayısı üçe çıktı: Leeds, Hollanda ve Barça! Bir ara kızlarla ve 'başka şeylerle' ilgilenmeye başladım ve futbol arka plana itildi ama Camp Nou'yu görmek hep en büyük hayallerimden biriydi. On yıl önce balayımda gerçekleştirdim bu hayalimi. Eşim daha önce hiç futbol maçına gitmemişti fakat en az benim kadar memnun kaldı Camp Nou'dan."

Onun tutkulu sözleri bana, 1976 yılında genç bir televizyon muhabiri olarak bu stada ilk gelişimi ve Athletic Bilbao ile karşılaşacak Cruyff önderliğindeki takımın Katalan ve Bask bayraklarıyla dolu tribünlerin önüne çıktığında hissettiklerimi anımsattı. Bu, iç savaştan sonra İspanyol harici milliyetçilik sembollerinin böyle rahatça ve alenen sergilendiği ilk maçtı zira Franco; Katalan ve Bask bayraklarının kullanımını yasaklamıştı. Yıllar sonra Camp Nou'da beraber maç izlediğim kızım da stattaki atmosfere hayran kaldı. Stamford Bridge'de oynanan bir Şampiyonlar Ligi maçına götürdüğüm Barça taraftarı olan diğer kızım ise Chelsea taraftarlarının ırkçı sataşmaları yüzünden hiç ama hiç zevk alamamıştı gittiği ilk futbol maçından.

Biz Ardal'a dönelim. Onun İspanyol tarihi hakkındaki bilgisi ve bir komedyene yakışır biçimde dile getirdiği hikâyelerden çok etkilenmiştim: "Şuradaki Kolomb'un heykeli. Barselona'da olduğumuz için Amerika'yı değil, Akdeniz'i işaret ediyor. Katalanların onu neden bu kadar sahiplendiklerini anlamak zor. Katalonya'nın bir türlü gelişememesinin ve hatta batma noktasına gelmesinin nedeni o. Kolomb batıya yeni ticaret yolları açtı ama kraliyet, Katalanların bu yolları kullanmalarını yasakladı. Bu, alçak İspanyolların Barselona'ya ne ilk ne de son köstek oluşlarıydı. Yine de bu halk, yenilgiyi kabullenmeyeceğini defalarca gösterdi."

Çekim yaptığımız bir iki gün içerisinde aramızdaki yaş farkına rağmen -on iki yaş büyüğüm- futbola olan ortak ilgimiz sayesinde sıkı dost olduk ve birbirimizden çok şey öğrendik. Bu sırada da bazı gerçekleri aydınlığa çıkartıp bazı mitlerin de masallardan ibaret olduğunu görme şansı bulduk. İkimizin de ailelerinin futbolla ilgilenmemiş olmamaları, bizim tuttuğumuz takımlarla kavmi aidiyet bağları geliştirmekten sakınabilmemizi ve çetrefilli bir konuya objektif olarak bakabilmemizi sağlıyordu.

Önce kimsenin reddedemeyeceği gerçeklerle başlayalım. İspanya'da, kimliklerini Katalanlar kadar güçlü benimseyen ve savunan bir halk yok. Bu kimliğin inşasında kullanılan siyasi bir silah olan tarih de dünyanın hiçbir yerinde Katalonya'da olduğu kadar tartışma konusu edilmiyor. Richard Ford'un iki asır önce kaleme aldığı İspanya hakkındaki kitabında da belirttiği üzere, "İspanyol Krallığını oluşturan milletler topluluğu içinde saraya, en büyük özellikleri her daim ayaklanmaya hazır olmaları olan Katalanlar kadar az bağlı bir grup yoktur." Katalanların, Madrid'den yönetilen ve birlik beraberlik içinde yaşayan homojen bir ulus-devlet anlatısına karşı kendi tarihsel gerçeklerini anlatma arzu ve çabalarında da garipsenecek bir durum olmadığını belirtelim.

İspanyol futboluna damga vuran kulüp rekabetini Katalonya'nın İspanya'nın geri kalanıyla olan ilişkilerini incelemeden anlayamayız. Bir başka deyişle, Barcelona'nın Real Madrid'i neden düşman olarak gördüğünü; Katalan tarihini, siyasetini ve kültürünü ve bu üçünün futbolla ilişkisini incelemeden anlayamayız. Barcelona taraftarlarının büyük çoğunluğu Katalonya tarihine, bölgenin umut ve arzularının kendilerini küçük gören merkeziyetçi Madrid hükümetleri tarafından bastırılmasının, Akdeniz havzasının en büyük başkenti olmaya aday Barselona'nın bu potansiyelinin Madrid tarafından sürekli engellenmesinin ve bölge futbolunun, Real Madrid ile ülkedeki güç odaklarının arasındaki sıkı ilişkiler nedeniyle zarar görmesinin damga vurduğuna inanıyor.

Ardal'la Barça-Real Madrid maçını izlemek için Nou Camp'a vardığımızda stat etrafındaki taraftarlar ellerinde Katalan ve Barcelona bayrakları, "*Visca Barça, Visca Catalunya*" (Yaşasın Barça, Yaşasın Katalonya) diye tezahürat yapıyorlardı. İçeri girdiğimizde gözüme çarpan ilk şey, tribünlerdeki dev pankart oldu: KATALONYA İSPANYA DEĞİLDİR!

Sekizinci yüzyılda Emevi işgalinden kurtulan ilk İspanyol bölgesi olan Katalonya'daki birçok tımar, Sakallı Wifred adındaki (Katalonya'da heykellerini görebildiğiniz ve okul kitaplarında da sıklıkla karşınıza çıkan Wifred'in gerçekten de kocaman bir sakalı vardı) bir kontun idaresi altında toplandılar. Bazıları onu, Katalonya'nın kurucusu olarak görse de Wilfred aslında Kel Charles adındaki (Charles'ın saçları çocukken bilinmeyen bir sebepten ötürü dökülmüştü) derebeyinin emrinde bir askerdi sadece. Katalan milliyetçi anlatısına göre; bölgeyi 988'de Fransa Kralı Hugh Capet'den kurtaran bağımsız Katalonya'nın gerçek kurucusu Kont 2. Borell'di. 1137 yılında gerçekleşen bir evlilik sonucunda Barselona Kontu, Aragon Kralı unvanını aldı ve Katalonya sınırları bu noktada güneyde Alicante ve doğuda Balearics'e kadar genişledi.

İleri saralım ve İspanyol İç Savaşı'nın sonuna gelelim. Zafer kazanan Franco'nun ilk işi binlerce Katalan'ı sürgüne yollamak, hapsetmek ve hatta infaz etmek oldu. Bu noktada, bütün bu tarihin futbolun en büyük rekabetlerinden biriyle ne ilgisi olduğunu soruyor olabilirsiniz ancak unutmayın ki Barça taraftarı; mitolojik olsun olmasın, Katalonya tarihini çok ama çok ciddiye alıyor. 1990'ların sonunda, Barcelona'nın en radikal taraftar grubuyla birlikte İspanya'yı turladım. Kendilerine *Almogaverler* adını veren bu grubun üyeleri, üzerinde orta çağ şövalyelerinin resimleri basılı tişörtleriyle tanınıyorlar. Grubun en genç üyelerinden Marc'a, şövalyelerle ne alâkaları olduğunu sorduğumda şu cevabı aldım: "Almagoverler, on üçüncü yüzyılda Akdeniz'i fetheden Katalan askerleriydi (Gerçekte Yunanistan Kralının hizmetindeki paralı askerlerdi). Çok cesur savaşçılardı ve kendilerinden büyük orduları bile rahatlıkla alt ediyorlardı."

Marc cümlesini bitirir bitirmez arkadaşlarıyla birlikte Barça marşını söylemeye başladı: "*Tot el camp es un clam, som le gente blaugrana...*" (Bütün stat haykırıyoruz, biz kırmızı-maviliz). Barça taraftarı, kulübün renklerinin özgürlüğü temsil ettiğine inanıyor. Marşın sona ermesiyle birlikte "Barça'nın Avrupa'yı aynı Almagoverler gibi fethetmesini istiyoruz," diyen ve üzerinde "*Barça i Catalunya sempre al nostre cor*" (Barça ve Katalonya daima kalbimizde) yazılı pankartı elinden hiç düşürmeyen Marc, şöyle devam ediyordu konuşmasına: "Beni hayata bağlayan şey Barcelona. Onun için nelerden feragat etmedim ki: Sınavlarımı kaçırdım, üniversite bir yılımı kaybettim... Fanatik miyim? Barça'yı tüm kalbimle seviyorum. Eğer bu fanatiklikse, evet fanatiğim."

Barça sevgisinin çoğu zaman Real Madrid düşmanlığını da beraberinde getirmesinin bir nedeni, Sakallı Wilfred ve Kolomb öldükten çok uzun zaman sonra Katalonya için işlerin kötüye gitmeye başlamasıydı: Aragon ve Kastilya krallıklarının birleşmesiyle güç merkeze kaymış ve 1714 yılında Bourbon kral 5. Philip, Katalanların kendi kendilerini idare ve vergi toplama hakları da dahil her şeyi gasp etmişti. Yine de Endüstriyel Devrim'i İspanya'nın geri kalanından önce yaşayan Katalonya, yün ve kâğıt ticareti sayesinde sonraki iki asır süresince büyük ekonomik gelişme kaydetti ve binlerce göçmene iş olanağı sağladı. Bütün bu gelişmeler sonucunda da Katalanlar, İspanya'nın geri kalanını; özellikle de Madrid'i kibrin, hoşgörüsüzlüğün ve nankörlüğün sembolü olarak görmeye başladılar.

FC Barcelona, gücünü sıkıntılı zamanlarda kazanarak bölgeye de kollektif bir özgüven kazandırdı. 1898'de Küba'nın bağımsızlığını kazanması sonucunda İspanyol İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla fitili ateşlenen Katalan milliyetçiliği; yirminci yüzyılın başında siyasi parti kuruluşuna, parlamentonun açılmasına, bölgeyi temsil edecek gazetelerin çıkmasına ve tabii ki yeni kurulan Barcelona'ya odaklanmıştı. Tekrar Ardal O'Hanlon'a kulak verelim: "Gaudi, Picasso,

Miró ve Dalí gibi sanatçılara ev sahipliği yapan Barselona, Avrupa'nın en zengin ve canlı şehri hâline geldi. Hatta Dalí, Barcelona'nın sponsor olduğu bir yarışmaya katıldı ve Miró da kulüp için bir poster hazırladı. Katalonya'nın yeniden doğuşunda ve bölgeye iyimser bir havanın hâkim olmasında Barcelona'nın büyük bir rolü vardı."

İç savaş her şeyi alt üst etti. 1942 yılına gelindiğinde İspanya kendi içinde bölünmüş bir ülkeydi. Bu noktada Katalan parlamentosu tekrardan kapatıldı, Kastilya İspanyolcası tek resmi dil ilan edildi ve Katalan bayrağının kullanımı yasaklandı. Her ne kadar Barcelona'nın yönetimi, rejimin atadığı isimlere bırakılsa da futbol Katalanların bastırılmış duygularını dışa vurmalarını sağlayan bir araç olmaya devam etti.

Rejim, iç savaş sonrasında birçok İspanyol kulübüne, üyelerinin arasındaki "politik direnişçilerden" kurtulma emri verdi. Bu kulüpler yeni üye arayışına düşe dursunlar Barcelona kulübü, Katalan kimliğini korumayı başardı. O yıllara ait Les Corts stadında yapılmış kamera çekimlerinde karşımıza rejim karşıtı bayrak ya da sloganlar çıkmıyor belki ancak görünüşte rejime boyun eğen bu halkın gerçekte intikam ve direniş ateşiyle yanıp tutuştuğunu biliyoruz.

Katalan Halk Partisi'nin Fransa'da sürgünde olan başkanı Gregorio López Raimundo, 1947 yılında sahte pasaportla İspanya'ya giriş yaptı ve ona hem taraftar hem de politik militan olarak kucak açan Les Corts stadının müdavimlerinden biri oldu. Futbolu çok seven Raimundo, tribündeyken güvende hissediyordu kendini. Sokaklarda ise durum farklıydı. Kendisiyle yaptığım röportajda, o yıllar hakkında şunları söylüyordu Raimundo: "Faşizm sokaklarda görünür, âdeta elle tutulur hâle gelmişti - sokak adları, Falanjist posterler, Franco portreleri, bayraklar... Stadyumda ise benim gibi antifaşistlerin arasında olduğumu hissediyordum. Bilemiyorum, bu belki de hayal gücümün eseriydi ama böyle hissediyordum işte. Franco'nun atadığı yönetim elbette rejim yanlısıydı ama taraftar farklıydı. Onlar da benim gibi demokratik bir Katalonya'nın hayalini kuruyorlardı."

Tüm dünyanın devrim ateşiyle yanıp tutuştuğu 1968 yılında Barcelona'nın yeni başkanı Narcis de Carreras, kulübün yeni sloganını belirledi: "*Barca es mes que un club*" (Barça, bir kulüpten fazlası). Bir başka deyişle Barcelona, başta Real Madrid olmak üzere diğer hiçbir kulüple mukayese bile edilemezdi. Barcelona'nın siyasi, kültürel ve sosyal duruşu, bu kurumun sadece bir futbol kulübüne indirgenemeyeceği anlamına geliyordu. Halkının Katalonya'nın bir bölge mi ulus mu olduğu konusunda fikir birliğine varmasına da gerek yoktu artık zira kimsenin kafasında Barça'nın neyi temsil ettiğine dair en ufak bir şüphe bile kalmamıştı. Bir dönem takımı çalıştıran Bobby Robson'ın da dediği gibi, "Barselona, devleti olmayan bir millet; Barça da onun ordusu."

Real Madrid'in siyasi duruşu, kulübün benzer sloganlar bulmasını zorlaştırıyor. İspanyol futbolunun en kültürlü isimlerinden, Real Madrid'de hem oyuncu hem teknik direktör olarak görev yapmış ve Franco'ya en ufak bir sempati bile duymayan Arjantinli Jorge Valdano bu durumu şöyle açıklıyor: "Real Madrid kulübü sadece ama sadece futbolla ilgilenir. Siyaset veya milliyetçili akımlar bizi ilgilendirmez... Bence bu bize, kendini daima siyasi bir kurum olarak tanımlayan Barcelona karşısında da önemli bir avantaj sağlıyor."

Real Madrid altın çağını 1950'lerde yaşadı.* Bu yıllarda yakalanan başarılar, kazanılan zaferler taraftarlara büyük mutluluk yaşatmıştı; Rakip takım taraftarları ise doğal olarak hayli hoşnutsuzlardı bu durumdan. Hatta Barça taraftarları bugün bile Real Madrid'in, gelmiş geçmiş en büyük yıldızlarından olan Alfredo Di Stéfano'yu, devletin yardımıyla kendi ellerinden "çaldığını" iddia ederek avutuyorlar kendilerini. Yine de bu, Real Madrid'in ilk ve üst üste Avrupa Şampiyonluğu yaşayan ilk İspanyol kulübü olduğu gerçeğini değiştirmi-

* Kulübün İkinci altın çağını da Zinedine Zidane yönetiminde, 2010'lu yılların ikinci yarısında yaşadığını söyleyebiliriz. Başkent ekibi, 2015-2019 yılları arasında bir Lig Şampiyonluğu (2016-2017), bir İspanya Süper Kupası (2017), üst üste üç UEFA Şampiyonlar Ligi Kupası (2015-2016, 2016-2017, 2017-2018), ikişer UEFA Süper Kupası ve FIFA Kulüp Dünya Kupası (2016, 2017) kazandı. *-çn*

yor. Real Madrid taraftarı, İspanya'nın dünyanın geri kalanından izole biçimde var olduğu o yıllarda; kendi kimliklerini Di Stéfano üzerinden inşa ediyorlardı. O, 50'li yıllarda ne Franco ne de herhangi başka bir İspanyol birey ya da kurumun yapamadığını yapmış, küresel çapta başarıyı yakalamıştı. Real Madrid'de yöneticilik yapmış, aynı zamanda da yıldız oyuncunun yakın arkadaşı olan Inocencio Arias, bir keresinde Di Stéfano'ya başkent ekibinin taraftarı hakkında ne düşündüğünü sormuş: "Takımın savaşmasını istiyorlar... Kazanmasını istiyorlar... Önce kazanmasını, sonra güzel oynamasını istiyorlar."

Barselona'da geçirdiğimiz zaman zarfında, Ardal ve benim karşıma Real Madrid'in Franco'nun takımı olduğunu iddia eden birçok futbolsever çıktı. İç savaş sonrası doğan ve ebeveynlerinin aksine Franco'ya hiçbir şekilde sempati duymayan Real Madrid taraftarları, bunu kendilerine ve uzun yıllardır hayatta olan İspanyol demokrasisine yapılmış bir hakaret olarak görüyorlar.

1994 yılında *El Pais* gazetesinde yayımlanan anılarında yazar Javier Marias, 1957'de altı yaşında bir çocukken; etrafı Franco düşmanlarıyla dolu olmasına rağmen nasıl Real Madrid'i tutmaya başladığını şöyle anlatıyor: "Real Madrid'e duyduğum sevginin temelinde Di Stéfano'nun yattığına şüphe yok. Bunun yanı sıra Madrid'in hiçbir şeyden korkmayan, sahada kimseyi aldatmaya çalışmayan, drama ile dolup taşan bir takım olmasının da etkisi oldu. Bunlar size eften püften sebepler gibi gelebilir ama benim çocukluğumun geçtiği yıllarda şehir o kadar korkutucuydu ki korkusuz Real Madrid çölde karşınıza çıkan bir vahayı andırıyordu."

Real Madrid'in, kendilerini Franco rejiminin bir parçası olarak görmeyenleri de bağrına bastığı bir gerçek. Yine de bu, kulübün Franco öldükten uzun süre sonra dahi taraftarları arasındaki aşırı uçlarda seyreden gruplara müsamaha gösterdiği gerçeğini değiştirmiyor. Ben de bu grupların varlığına defalarca bizzat şahit oldum. Örneğin, bir keresinde Münih

Havaalanına inen bir grup Real Madrid taraftarı, Alman polisince Nazi karşıtı kanunlara uymadıkları için gözlerimin önünde tutuklandılar. Bir başka seferinde, bir grup Barça taraftarı ile Bernabéu'ya vardığımda *Ultra Surs*'un Barcelona'nın siyah oyuncularını ve Katalanları hedef alan ırkçı tezahüratlarını işitme şansı da bulmuştum!

Bu tartışmada Real Madrid'in, Di Stéfano takıma katılmadan önceki Franco yıllarında ne Avrupa'da ne de ligde herhangi bir başarı kazanamadığını ve bunun aslında kulübün rejimin takımı olmadığını ispatladığını öne sürmek bir işe yaramıyor. Katalan milliyetçileri; rejimin Real Madrid'e ne kadar güvendiğini, kulübün 1952'de Venezuela'da düzenlenen uluslararası bir turnuvaya katılmak için Franco'dan çok rahat izin alabilmesinin ispatladığını ileri sürüyorlar. Turnuva sonrasında İspanyol resmi birimlerince yayınlanan şu bildiri de onların bu savını güçlendiriyor: "Real Madrid yönetici ve futbolcularının gösterdikleri sportmenlik ve vatanperverlik takdire şayandı." Katalan milliyetçiliği var olduğu sürece rejimin sadakatinden şüphe duyduğu Barcelona'ya, Real Madrid'e tanıdığı şansları tanımamış olması da Barça taraftarının sürekli haksızlığı uğradıklarını iddia etmelerine yol açıyor.

1950'li yıllarda İspanya Milli Takımı bir başarısızlıktan diğerine koşarken İspanya ise diplomatik yalnızlığı ile boğuşuyordu. Bu dönemde ise tüm bunların aksine Real Madrid uluslararası arenada başarılı oluyordu (Barça taraftarlarını sinir edici derecede). Öyle ki Santiago Bernabéu'nun kulübü Franco rejiminin portakal ve işgücünden sonraki en büyük ihraç ürünü hâline gelmişti. Bu noktada televizyon yayınları da başlamış; yerli ve yabancı yıldızlarıyla yaratıcı, heyecan verici, dünya üzerinde eşi benzeri olmayan bir hücum futbolu sergileyen Real Madrid, İspanyol futbolunun dünyadaki yegâne temsilcisi olarak kalmıştı.

Real Madrid'in uluslararası itibarı, Soğuk Savaş'ın çizdiği sınırların aşılmasını ve büyük kulüplerin gelirlerinin artmasını sağlayan Avrupa Şampiyonlar Kupasının ilk kez düzenlendiği

1955-1956 sezonuna gelindiğinde zirve yapmıştı. Turnuvanın finalinin oynanacağı Paris'teki İspanyol Büyükelçiliği'nin maçtan önce verdiği resepsiyona hem Fransız hem de uluslararası spor kamuoyundan (örneğin, FIFA ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi temsilcileri) birçok önemli isim katılmıştı. Bu, Franco İspanya'sı büyükelçiliğinin verdiği en kalabalık resepsiyon olarak da tarihe geçti.

Bir sezon önce Kubalalı Barcelona, Paris'e yolculuk etmiş ve Nice'i mağlup edip *Copa Latina*'yı kazanmıştı. Bu turnuva sadece güney Avrupa ülkelerinden takımlara açık olduğundan gerçek anlamda uluslararası bir karaktere sahip değildi. Bir dönem Fransız Milli Takımı'nın da formasını giyen *L'Equipe* editörü Gabriel Hanot'nun imzasını taşıyan Avrupa Şampiyonlar Kupası ise dünya futbolunun en çok arzulanan ödülü olacak ve oyunun yıldızlar arenası hâline dönüşmesini sağlayacaktı. Real Madrid'in dünyanın en iyi kulübü olma iddiasının altında da bu kupayı 1954-1960 yılları arasında beşi üst üste olmak üzere, en çok kazanan kulüp olması yatıyor.*

Bu rakamlar, Barça taraftarlarının kulüplerine olan bağlılıklarını azaltmanın aksine daha da güçlendiriyor ve bu sayede iki kulüp arasındaki rekabet gittikçe daha da çetin bir hâl alıyor. Bu arada, unutmadan belirteyim; dostum Ardal O'Hanlon, 2006 yılında oynanan *El Gran Clasico*'dan dört gün önce Barcelona'ya resmen üye oldu. Bu, onun hayatının en güzel günüydü; ilk İrlanda pasaportunu aldığında bile bu kadar mutlu hissetmemişti kendini.

* Real Madrid'in hâlihazırda on üç Avrupa şampiyonluğu bulunuyor. *-çn*

22

FRANCO'NUN ÖLÜMÜ

20 Kasım 1975 Perşembe günü İspanya Başbakanı Carlos Arias-Navarro, kırk yıldır ülkeyi yöneten ve futbol dahil sosyal hayatın her alanını sıkı kontrolü altında tutan General Francisco Franco'nun öldüğünü halkına gözyaşları içinde duyurdu.

Carrusel Deportivo (Spor Atlıkarıncası) adlı popüler radyo programının sunucusu Vicente Marco, dinleyicilerine o hafta La Liga'da oynanacak maçlarda tüm oyuncuların kollarında siyah bantlarla çıkacağını söyledi ve şöyle devam etti: "Bu ülkenin kaderini değiştiren devlet başkanımız Francisco Franco'ya saygılarını sunacaklar. Maçlar başlamadan önce oyuncu ve taraftarlar onun anısına Tanrıya dua edecekler."

Franco, hayatının son yıllarında Bourbon hanedanını -1931'den beri hiçbir gücü bulunmayan- yeniden canlandırmaya karar vermiş ve bu doğrultuda Kral 13. Alfonso'nun torunu Prens Juan Carlos'un kendisinden sonraki devlet başkanı olmasına karar vermişti. Ne var ki Francocuların, genç prensin diktatörün çizdiği yolda ilerleyeceğine dair umutları kısa süre sonra suya düştü. İspanya'nın yeni kralı Juan Carlos, hukuk idaresine inanan bir devlet insanıydı ve demokrasinin yeniden inşasına ön ayak oldu. İspanyol futbolunun bundan sonraki gelişimi de siyasi ve sosyal bir liberalleşme ortamında gerçekleşti.

Franco öldüğünde La Liga'da onuncu haftaya gelinmişti. Birkaç hafta önce Karadağlı Milijan Miljaniæ idaresindeki

Real Madrid, Derby County'yi toplamda 6-5'lik skorla eleyip Avrupa Şampiyonlar Kupasında ikinci tura yükselmişti. Başkent ekibinin taraftarlarının büyük çoğunluğu, takıma savunma ağırlıklı bir oyun oynatan Miljanić'den memnun olmasa da Real Madrid kazanmaya devam ettikçe Karadağlı teknik direktörün işi de güvendeydi. Ligin dokuzuncu haftasında Sánchez Pizjuán stadında Sevilla ile karşılaşan Real Madrid, rakibini maçın hakeminin verdiği skandal bir karar sonucunda mağlup edip liderliğe yükselmişti: Madrid ekibinin Alman orta saha oyuncusu Paul Breitner'in çektiği şutta top yan ağlardaki bir delikten içeri girmiş ancak hakem golün nizami olduğuna karar vermişti. Ertesi gün çıkan gazetelerde söz konusu deliğin çarşaf çarşaf fotoğrafları basılmış ve Sevilla kulübünün yayınladığı bildiride, bunun futbol tarihinin en büyük hakem skandallarından biri olduğu belirtilmişti. Dokuzuncu haftanın sonunda lider Real Madrid'in arkasında sırasıyla Hercules, Athletic Bilbao, Atlético de Madrid ve Barcelona yer alıyordu.

Franco'nun ölümünü takip eden pazar günü Bernabéu'da oynanan Real Madrid-Zaragoza maçına, tüm oyuncular kollarında siyah bantla çıktılar. Bask Bölgesi ve Katalonya'da ise birçok oyuncu bu yas gösterisinin bir parçası olmayı reddettiler. Aslında en katı Francocular o hafta maçların oynanmaması gerektiğini ileri sürmüşler ancak bu önerileri Kral Juan Carlos tarafından geri çevrilmişti. Carlos hem normalleşme sürecini hızlandırmak hem de halka Franco'nun izinden gitmeyen, kendi ayakları üzerinde durabilen bir kral olduğunu göstermek istiyordu.

İspanyol futbolu değişen siyasi koşullara çok çabuk ayak uydurdu. Franco rejimiyle iş birliği içinde olmakla suçlanan Real Madrid de yeni konjonktüre adapte olmakta hiç de zorlanmayan kulüpler arasındaydı. O dönemde Real'in en saygıdeğer oyuncularından biri, takıma beş yıl önce katılan Vicente del Bosque'ydi. Orta sahada oyun kurucu olarak görev yapan del Bosque, her ne kadar siyasi görüşlerini kendine

saklamayı tercih etse de ciddi bir Franco karşıtıydı. 1950 yılında dünyaya gelen del Bosque'nin çocukluğu, ailesi iç savaşın mağlupları arasında yer aldığı için büyük zorluklar içinde geçmişti. Cumhuriyetçi bir demiryolu çalışanı olan babası siyasi görüşleri nedeniyle hapis yatan del Bosque, kendisiyle ilk görüşmemde Franco'nun ölümü ve sonrasında yaşananlar hakkında şunları söylüyordu: "Kulüpteki herkes Franco'nun ölümünü sükûnetle karşıladı. Ne de olsa siyasi olarak her birimiz bağımsız bireylerdik. O dönemde ülkede yaşanan en büyük tartışma, İspanya'nın bir devrime mi yoksa reformlara mı ihtiyaç duyduğu üzerineydi. Neyse ki reform yolunu seçtik ve hayatımıza normal biçimde devam edebildik."

del Bosque, futbolun siyasetin inşa ettiği duvarları yıkma potansiyeli olduğuna inanıyor ve Real Madrid'in "Franco'nun takımı" olarak karikatürize edilmesinden rahatsızlık duyuyor. Ona göre Real Madrid taraftarlarını bir araya getiren şey siyasi değil, tuttukları takımın (ve İspanya Milli Takımı'nın) dünyanın en iyi futbol takımı olması gerektiğine dair inançları. Kulübün Francocu başkanı Santiago Bernabéu'nun 1978 Haziran'ındaki cenazesinde del Bosque, siyaseten karşı durduğu efsanevi futbol insanına olan saygısını tabutunu omuzlarında aşıyarak gösterdi. Bu arada şunu da belirtelim ki ölümünden sonra heykelleri yıkılan, sokaklardan adı silinen Franco'nun aksine; İspanyol futbolunun efsanevi figürü Bernabéu'nun adı, dünyanın en görkemli statlarından birinde yaşamaya devam ediyor.

Franco'nun ölümüne, onun idaresinde siyasi ve kültürel kimliği bastırılan ancak ekonomik açıdan büyük gelişim gösteren Katalonya'da farklı farklı tepkiler verildi. Ölüm haberini alan Barcelona başkanı Agustin Montal'in ilk işi Madrid'e üç telgraf çekmek oldu: İlki, Franco'nun ofisine, "Yeri asla doldurulamayacak olan Devlet Başkanımızın ölümünden duyduğumuz üzüntü..."; İkincisi, Franco'nun eşi Doña Carmen Polo de Franco ve ailesine, "Lütfen başsağlığı dileklerimi kabul buyurun"; Üçüncüsü ise Kral Juan Carlos'a, "Ekse-

lanslarının temsil ettiği demokratik bir ülkede barış içinde yaşamak ümidiyle."

Franco'nun ölüm haberini alan Barcelona kulübünde ise trajikomik sahneler yaşanıyordu. Diktatörün vefatını öğrenen kulübün bekçisi, apar topar yönetim kurulu toplantısı yapılan Montal'ın ofisine gitmiş ve "Beyler, *Caudillo* (Lider) öldü," diye vermişti haberi. Daha sonra yaşananları, o gün o toplantıda bulunan ve oğlu ilerleyen yıllarda Barcelona başkanlığı yapacak kulüp sekreteri Jaume Rosell'den dinleyelim: "İki farklı grup vardı. İlk gruptakiler 'Bu habere içilir. Haydi bir şişe şampanya patlatalım' derken, Franco yandaşı ikinci gruptakiler korkudan çıt bile çıkarmadan oturuyorlardı. Bu gruptakilerden bir yönetici, bir süre sonra kendini iyi hissetmediğini söyleyerek affını istedi. Onun kardeşi ise bir komünistti ve mutluluktan havalara uçuyordu."

Bir süre sonra Rosell ve bir başka yönetici olan Joan Granados, Montal'ın ofisinde baş başa kalmışlar. İkisi de gözlerini yüksekçe bir rafta duran Franco büstünden alamıyorlarmış. Bir noktada Granados ayağa kalkmış, büstü raftan almış ve Rosell'e doğru fırlatmış. Büst yere çarptığı anda paramparça olmuş. Rosell büstün bronzdan değil de alçıdan yapıldığını fark ettiklerinde şok olduklarını söylüyor.

Birkaç dakika sonraysa bir grup Barça taraftarının kulüp binasının önünde toplandığını görmüşler. Rosell ondan sonra yaşananları hayatı boyunca unutamayacağını söylüyor: "Heyecandan yerlerinden duramıyorlardı. Duvarlara asılı duran Franco portrelerini yırtıp atmaları için onlara verdik. Sonra da iç savaşta hayatını kaybeden Franco yanlısı Barcelona üyelerinin anısına duvara asılmış olan ve üstünde 'İspanya ve Tanrı adına' yazan tabelayı söküp zemin katındaki depoya kaldırdık. İspanya ve tanrı adına, Franco için savaşmadığımızdan o tabelanın da orada daha fazla durmasının bir anlamı yoktu. Yine de kırmaktansa, depoda dursun dedik."

Franco'nün öldüğü dönemde Barcelona yönetiminde, Jordi Pujol'un liderliğindeki Katalan milliyetçiliğinin etkisi his-

sediliyordu. Diktatörün büstünü paramparça eden Rosell ve Garandos da Pujol'un *Convergencia Democratica de Catalunya* partisinin hayli aktif üyeleriydiler. Pujol'un kulüp için taşıdığı önemin bambaşka bir nedeni vardı: İspanyol Futbol Federasyonu 26 Mayıs 1973'te yabancı yasağını kaldırdığında –her takıma iki yabancı oyuncu transfer etme izni verilmişti– ülke futbol tarihinin en önemli oyuncularından olan Hollandalı Johan Cruyff'u Barcelona'ya transfer edebilmek için gerekli olan kaynağı Pujol'un *Banca Catalana*'sı sağlamıştı.

Cruyff, Ajax ve Hollanda Milli Takımı'nda oynadığı futbolla çoktan bir efsane hâline gelmişti bile. Hollandalı oyuncunun yıldızının parlamasında en büyük rolü de Ajax'ta teknik direktörlüğünü yapan ve mucidi olduğu "total futbol" ile çığır açan Rinus Michels oynamıştı. Takımdaki her oyuncunun, sahanın her yerinde her türlü rolü üstlenebilecek teknik ve fiziksel kapasitesi olmasına dayalı bu sistemin benzerleri daha önceleri Güney Amerika'da sergilenmişti aslında. Uzun topların, topu rastgele savuşturmanın yerini dripling, tek pas oyunları ve yaratıcılık şaheseri gollerin aldığı total futbol; sahadaki oyuncu kolektifine büyüleyici bir akışkanlık kazandırıyordu.

14 numaralı Cruyff total futbolun simgesiydi. Normalde bir merkez forvet oyuncusu olan Cruyff, çoğu zaman orta sahaya geriliyor ya da kanatlara kaçıyor ve karşısına çıkan geleneksel savunma oyuncularını çaresiz bırakıyordu. 1970'li yıllarda Hollandalı bir gazetecinin kaleme aldığı profilinde şunlar deniyordu Cruyff için: "Nerede görev alırsa alsın hareket kabiliyeti, hızı, her top için mücadele etme hırsı, dayanıklılığı ve pozisyon alma becerisiyle savunmaları biçare duruma düşürüyor... Onun en büyük zevki güzel futbol oynamak." Bir başka Hollandalı futbol tarihçisi olan David Winner da Cruyff ve arkadaşlarının Ajax'ta sergiledikleri oyunun geleneksel anlamıyla futbolun çok ötesinde olduğuna inanıyor: "Çamur deryası bir sahada topu, bir oraya bir buraya atanların oynadığı oyunla hiçbir alâkası yoktu Ajax'ın oynadığı futbolun. Ajax futbolu saftı, merak uyandırıcıydı... Sanattı."

Barcelona, Cruyff'u 19 Ağustos 1973 tarihinde 1 milyon dolar bonservis bedeli karşılığında transfer etti. Bu, Katalan kulübünün o güne dek bir futbolcu için ödediği en yüksek meblağdı. O noktada takımın başında da Cruyff'un "ilk ve tek futbol ustası" diye nitelendirdiği Rinus Michels bulunuyordu. Bu transferin gerçekleşmesindeki en kilit rollerden birini de aynı zamanda ekonomist ve avukat olup o dönemde kulübün genel sekreterliğini yapan Armando Caraben oynadı. Costa Brava'da geçirdiği öğrencilik yıllarında tanıştığı Hollandalı Marjolijn van der Meer ile evli olan Caraben, Hollanda futbolunu yakından takip ediyordu ve Cruyff ailesiyle de dostluk kurmuştu. Tutkulu bir Katalan milliyetçisi ve rejim aleyhtarı olan Caraben, kulübün büyük bir fırsatla karşı karşıya olduğu kanısındaydı: Ona göre Hollandalı oyuncunun takıma vereceği ilham, diktatörlükten demokrasiye geçişin yaşandığı dönemde Barça'nın popülaritesini arttıracaktı. Caraben birçok maçını çıplak gözle izlediği Cruyff'un sadece bitiriciliğine değil, takımı kendi etrafında organize edebilmesine de hayranlık duyuyordu.

Cruyff'un Barcelona'ya transferi İspanyol futbolundan beklentilerin artmasına yol açtı. *Dicen* dergisinde çıkan bir yazıda, Cruyff'un Barça'ya gelişinin; aynı 1950'lerdeki Kubala transferi gibi kulüp tarihinin dönüm noktalarından olduğu ve takımın yakında başarıdan başarıya koşacağına şüphe olmadığı belirtiliyordu. Bu iki transfer arasındaki fark; Kubala'nın Demir Perde'den kaçarak (bu yüzden Franco'nun anti-komünist propaganda kampanyasında bir silah olarak kullanılarak), Cruyff'un ise 1960'lı yıllarda sosyal özgürlük ve kültürel yenilikçilik alanlarında öncülük eden bir ülkeden geliyor olmasıydı.

Cruyff, taraftarları hayal kırıklığına uğratmadı ve daha ilk sezonunda İspanyol futbolunun çehresini değiştirdi. *El Salvador* –Kurtarıcı– olarak anılan oyuncu, Barça'yı dipten zirveye çıkardı ve kulübe 1960'tan sonraki ilk La Liga Şampiyonluğunu kazandırdı. Sezonun hemen başında Barcelona'nın

Granada'yı ezip geçtiği maçtan sonra kulüp dergisinde çıkan bir yazıda şöyle deniyordu:

> "Cruyff sadece takımı için oynamıyor; o, takımı oynatıyor. Onun kalitesi, daha önceleri yeteneklerini bir türlü sergileyemeyen oyuncuların da performanslarının artmasını sağlıyor. Takım sahada bir bütün olarak mücadele ediyor ve daha önce tanık olmadığımız yaratıcı oyun örnekleri sergiliyor. Bu da futbolun tekrardan kitlelere zevk veren, eğlenceli bir spor hâline gelmesini sağlıyor."

Michels'in tek endişesi, Cruyff'un diva statüsünün takım arkadaşlarını demoralize edeceğiydi. Bir noktada, aralarında Marcial'ın da yer aldığı bir grup oyuncunun figüran olarak görülmekten rahatsızlık duydukları dedikodusu ortalarda dolanmaya başlamıştı. Yine de Cruyff'a takıma kattıklarından dolayı hayranlık duyan takım arkadaşlarının sayısı onu kıskananlarınkinden fazlaydı. İspanya Milli Takım formasını da giyen Charly Rexach'a kulak verelim: "Çok iyi olduğumuzu düşünüyor ve kendimizle gurur duyuyorduk. Nasıl bir futbol oynayabildiğimizi herkese göstermek için yanıp tutuşuyorduk."

O sezon harikulâde bir futbol oynayan Barça unutulmaz maçlara imza attı. Bu maçların arasında Bernabéu'da oynanan ve Asensi'nin iki; Cruyff, Juan Carlos ve Sotil'in birer golüyle 5-0 sonuçlanan Real Madrid maçı şüphesiz ki özel bir yere sahip. Cruyff'un golü için söylenebilecek tek şey ise tam bir Cruyff golü olduğu: Topla Real yarı sahasının ortalarında buluşan Cruyff bir ceylan edasıyla, âdeta seke seke rakip ceza sahasına ilerledi; onu karşılayan Realli oyuncuların arasından çıktı, son anda kayarak topa müdahale etmek isteyen savunma oyuncusundan da sıyrılıp topu sol ayağına aldı ve kaleciyi rahatlıkla mağlup etti.

Bir *New York Times* muhabiri, Cruyff'ın Katalan milleti için

90 dakika boyunca siyasetçilerin yıllardır yapabildiklerinden fazlasını yaptığını yazıyordu. Maçtan bir-iki gün önce yeni doğan bebeğini nüfusa kaydettirmek isteyen Cruyff, görevliye oğlunun adının George'un Katalan versiyonu olan Jordi olduğunu söylemişti. Bu, Franco'nun yürürlüğe soktuğu resmî belgelerde sadece İspanyol veya Kastilyalı isimler kullanılmasına izin veren kanuna açıkça karşı çıkmaktı. Cruyff ilerleyen yıllarda "İspanya'daki siyasi vaziyeti tam anlamıyla kavrayabilmem biraz zaman aldı ancak kulübün Katalanlar için taşıdığı önemin en başından beri farkındaydım," diyordu.

Franco'nun ölümüyle birlikte farklı siyasi sembollerin İspanyol futbolundaki görünürlükleri de arttı. Kırk yıllık bir aradan sonra 1977'de ilk defa düzenlenecek olan serbest seçimlerden önce oynanan Barcelona-Athletic Bilbao maçı, bu duruma güzel bir örnek teşkil ediyor: Cruyff ve Iribar önderliğinde sahaya çıkan iki takımı dakikalarca ayakta alkışlayan taraftarların tıka basa doldurduğu Nou Camp tribünlerinin neredeyse tamamında Bask ve Katalan bayrakları sallanıyordu o gün. Athletic'in kaptanı Iribar'ın zaten kendini Bask davasına adamış bir aktivist olduğunu ve özellikle de siyasi suçluların serbest bırakılmaları için düzenlenen kampanyalarda başrol oynadığını da belirtelim.

5 Aralık 1976 günü, daha Franco'nun ölümünün üzerinden bir yıl bile geçmemişken, San Sebastián'daki Atocha stadında oynanan Real Sociedad-Athletic Bilabo kaptanları Iribar ve Kortabarria maça, ellerinde Real Sociedadlı oyuncu Josean del la Hoz Uranga'nın malzeme çantasının gizli bir bölmesinde içeri soktuğu yasaklı Bask bayrağı *Ikurrina* ile çıktılar sahaya. Uranga'ya kulak verelim:

> "Real Sociedad altyapısından yetişmiş oyuncular olarak duygularımızı daha fazla gizlemek istemiyorduk. Çoğumuz Bask milliyetçisiydik ve hatta birkaç takım arkadaşım İspanya'dan ayrılıp bağımsız bir Bask devleti kurma fikrini destekliyorlardı. Demokrasi tam otur-

mamıştı henüz. Bir geçiş sürecindeydik ve Bask halkı değişim talep ediyordu... Çimlere elimizde bayrakla çıktığımızda çok duygulanmıştık. Birçoğumuz gözyaşlarımıza da hâkim olamadık. Tribünlerdeki on altı bin kişiyse delice alkışlıyordu bizleri."

Bayrağın Bask halkı için taşıdığı önemin bilincindeki yerel polis şefi bir olay çıkmasın diye adamlarına müdahale etmeme emri vermişti. Zaten Franco'nun ölümüyle birlikte otoriter yönetim yanlılarının ülkede değişim isteyen gruplara karşı direnebilme şansları da ortadan kalkmıştı.

2001 yılının Ocak ayında Iribar ile Athletic'in Bilbao'nun hemen dışındaki (İç savaş sırasında mülteci olarak Birleşik Krallık'ın yolunu tutan küçük çocuğun adını taşıyan) Lezama tesislerinde bir araya geldik. Geçen yirmi beş yıl zarfında İspanyol siyasetinde büyük değişimler yaşanmıştı. Aynı zamanda ETA'nın sürdürdüğü terörizm politikası da Bask Bölgesi'nde yepyeni siyasi farklılıklarının doğmasına neden olmuştu. Iribar, futbolu bıraktıktan sonra patates ürünleri satan bir şirket kurmuş ancak iflas edince Athletic'in kurumsal ilişkiler departmanının başına geçmişti. Şirketin batmasının nedeninin İspanyol ordusunun siyasi sebepler öne sürerek Iribar'ın firmasıyla iş yapmayı kesmesi olduğu söyleniyordu zira Iribar, Bilbao sınırları içinde çok sevilse de Bask milliyetçiliğine verdiği destek neticesinde Madrid'de birçok düşman kazanmıştı.

Söze "Bir kitap yazıyorum ve İspanyol futbolunun sosyolojik, politik..." diye başlamıştım ki Iribar, "Şunu hemen belirteyim, burada sadece ama sadece futbol konuşulur," diyerek araya girdi. Bunun doğru olmadığını ikimiz de biliyorduk elbette. Görüşmemizden üç ay sonra *El Pais*, Iribar ile bir diğer Bask spor efsanesi olan ve *Ikurrina*'nın Atocha zeminine çıktığı gün Real Sociedad forması giyen Roberto López Ufarte'yle yapılan ortak röportajı yayınladı. Zarautz sahilinde yürüyüş yapan ikili, o günün taşıdığı tarihi anlamdan bahsediyorlar-

dı: "*Ikurrina*'nın kullanım yasağının kalkması doğrultusunda önemli bir adım attığımızı düşünüyorum... Maçı 5-0 kaybettik belki [Athletic] ama o, futbol hayatımdaki en güzel gündü."

Görüşmemizin başlarında konuşmaya pek niyetli gözükmeyen Iribar, genç bir muhabirken o ve Cruyff'un Bask ve Katalan bayraklarıyla bezeli Nou Camp'a çıktıkları ânı filme çektiğimi söylediğimde az da olsa açıldı. Ona, o gün neler hissettiklerini sordum: "Diktatörlük sona ermişti ve demokrasiye geçiş sürecine girmiştik. O gün statta çok mutlu ve iyimser bir hava esiyordu. İspanya'da herkes özgür olmak istiyordu ve o gün Nou Camp'ta yaşananlar, toplumun genel durumunu yansıtıyordu. Demokratikleşme sürecinin bir parçası olmak; özgürlük adını verdiğimiz savaşı kazanmak hepimizi mutlu etmişti ve bu mutluluğu tribünlerde, sokaklarda, her yerde görebiliyordunuz."

Franco'nun ölümüyle yaşanan değişimin yarattığı iyimserlik havasının milli takım üzerinde pozitif bir etkisi olmadı. Bu noktada İspanyol kulüplerinin Avrupa futbolundaki hegemonyası da sona ermek üzereydi. 1973 Nisan'ında Avrupa Şampiyonlar Kupası çeyrek finalinde Bayern Münih'i ezip geçen Ajax, yarı final maçlarında da Real Madrid'i sahadan sildi. Amsterdam'da oynanan ilk maçı 2-1 kazanan Hollanda ekibi, Bernabéu'da yüz on bin ateşli taraftarın önünde çıktığı rövanşın ilk yarısını Gerrie Mühren'in golüyle 1-0 önde kapadı. Mühren'in ikinci yarıda sergilediği harikulâde oyun ise Madrid taraftarlarınca dakikalarca ayakta alkışlandı.

Mühren, maçtan sonra küçük bir çocukken dünyanın dört bir yanındaki birçok futbolsever gibi Real Madrid'e hayranlık beslediğini ve İspanyol şampiyonuna karşı sergilediği güzel futbolla en büyük hayallerinden birini gerçekleştirmiş olduğunu söylüyordu. Bernabéu'da oynanan o maçla birlikte roller değişmişti: "O maçtan önce Real Madrid büyük, Ajax ise küçük bir takım olarak görülüyordu ancak o gün sahada yaptıklarım güç dengesini değiştirdi. Real Madridli oyuncular beni izlemekten başka bir şey yapamadılar. Hatta bir ara beni

alkışlayacaklarını sandım. Tribünler ise zaten ayakta alkışlıyordu bizi. O gün Ajax zirveyi devraldı."

Bu duruma düşen tek İspanyol takımı Real Madrid değildi. 1974 Dünya Kupasına katılma şansını kaçıran Kubala idaresindeki milli takım, 1976 Avrupa Şampiyonasında çeyrek finale yükseldi ancak güçlü Batı Almanya karşısında 3-1 mağlup olmaktan kurtulamadı. 1978'de Arjantin'de düzenlenen Dünya Kupasına ise İspanya grup aşamasında veda etti. Milli takımın 1978'deki başarısızlığında şanssızlığın da önemli bir rol oynadığını inkâr edemeyiz. İspanya, ilk maçında beklenilenden çok daha güçlü çıkan Avusturya'ya 2-1 yenildi. İkinci maçında rakip Brezilya'ydı. Real Betis forması giyen orta saha oyuncusu Julio Cardeñosa, bir pozisyonda topu bomboş kaleye yollamayı başaramayınca karşılaşma 0-0 sona erdi. İspanya'nın gruptan çıkabilmesi için son maçında İsveç'i mağlup etmesi yetmiyor, Avusturya'nın da Brezilya'dan puan alması gerekiyordu. İspanya, Cardeñosa'nın ikinci maçta kaçırdığı mutlak golü affettiren bir performans sergilediği karşılaşmayı Barcelonalı Asensi'nin golüyle kazansa da bir üst tura çıkamadı.

1978 Dünya Kupası sonrası ülke futboluna Barcelona ve Real Madrid arasındaki kıyasıya rekabet damga vurdu. Yönetimi aşırı sağcıların elinde olan Real Madrid'de değişimin hızı rakibine nazaran hayli yavaştı. Başkan Santiago Bernabéu'nun, Franco'nun ölümünden sonra yapılan ilk seçimlerden bir yıl sonra; 1978 Haziran'ında hayata gözlerini yummasıyla koltuğa bir başka Franco yanlısı, eski asker Luis de Carlos oturdu. Kulübe yıllarca mali işler sorumlusu olarak hizmet etmiş olan de Carlos'un, Real Madrid'i siyasi değişim sürecinin dışında tutma stratejisi takım sahada başarılı oluğu sürece herhangi bir risk barındırmıyordu. Onun yedi yıl süren başkanlığı boyunca inişli çıkışlı bir grafik çizen başkent ekibi açıkçası "Altın Çağını" arıyordu. De Carlos'un başkanlığındaki ilk iki sezonu zirvede tamamlayan Real Madrid'in La Liga hâkimiyetine, o dönem yükselişte olan Bask futbolu nok-

ta koydu ve Carlos'un son beş yılında Athletic Bilbao ve Real Sociedad ikişer, Barcelona ise bir şampiyonluk kazandılar.

De Carlos'a başkanlığı, Real Madrid'i tekrardan Avrupa şampiyonu yapacağı vaadi getirmişti. Bu yüzden, başkent ekibi 27 Mayıs 1981'de Parc des Princes'te oynanan Avrupa Şampiyonlar Kupası finalinde Liverpool karşısına çıktığında otuz bin Madridli taraftarın beklentisi çok büyüktü. Madrid, on beş yıldır Avrupa şampiyonluğunu kazanamıyordu. Birçokları, Di Stéfano liderliğinde 13 Mayıs 1956'ta kazanılan finalin bir tekrarını bekliyor ve olası zaferin Avrupa'nın bir kez daha Real Madrid egemenliğine girmesi anlamına geleceğini düşünüyordu.

1981 finalinde saha yıldız oyuncularla dolup taşıyordu: Liverpool'dan Graeme Souness, Alan Hansen ve Kenny Dalglish; Real Madrid'den İngiliz Laurie Cunningham, Alman Uli Stielike ve İspanyol Carlos Santillana, Vicente del Bosque ve José Antonio Camacho bu isimler arasında öne çıkanlardı. Tüm bu isimlerin yanında o gün Real Madrid forması giyen Malaga doğumlu yetenekli, süratli kanat oyuncusu Juan Gómez González'e; kısaca Juanito'ya özel olarak değinmemiz gerekiyor. Mücadeleci oyun tarzıyla tanınan Juanito'nun forma giydiği on yıl zarfında (1977-1987) Real Madrid, beş lig şampiyonluğu, iki Kral Kupası, iki de UEFA Kupası kazandı. Bir Avrupa mücadelesinde Bayern Münihli Lotthar Matthäus'un kafasına attığı tekme yüzünden UEFA tarafından Avrupa kupalarından beş yıl men cezası aldığı 1987 Nisan'ından sonra psikolojik olarak bir türlü toparlanamayan Juanito, 1988 yılında futbola veda etti ve 1992'de; otuz yedi yaşındayken geçirdiği bir trafik kazasında hayatını kaybetti. O günden beri de Ultra Surs, Juanito'nun giydiği 7 numaralı formanın anısına, Bernabéu'da oynanan her maçın 7. dakikasında "*Illa, illa, illa, Juanito maravilla*" (Hey, hey, hey, harikasın Juanito) diye tezahürat yapıyorlar.

1981 Real Madrid-Liverpool finali, seyir zevki vermeyen bir maç oldu ve her iki takım da gol atmaktan ziyade yeme-

meye odaklı bir oyun sergiledikleri için başkent taraftarlının hafızalarında “korku finali” olarak yer etti. Liverpool'un Alan Kennedy'nin ayağından kazandığı golle 1-0 kazandığı final hakkında Vicente del Bosque, “Kaybettiğimize üzüldük tabii ki ancak oraya kadar gelebilmiş olmamız bile büyük bir başarıydı,” diyordu. Bu finali takip eden dönemde neo-faşist holigan grubu Ultra Surs'un adı daha sık duyulmaya başlandı. Bernabéu'nun güney tarafındaki tribünleri dolduran grup, özellikle de Bask takımları; Barcelona ve başkenti paylaştıkları Atlético de Madrid aleyhine yaptıkları tahrik edici, tacize varan tezahüratlarıyla öne çıkıyordu ve hâlen de öyle.

Kendi üyeleri bile Ultra Surs'un nasıl ortaya çıktığı konusunda bir fikir birliğine varamıyorlar. Bir taraftar bana, grubun 1981'de oynanan finalde Liverpoollu holiganların Real Madrid taraftarlarına ve eşlerine saldırdıktan sonra kurulduğunu söyledi: “O gün yaşananlara tanık olan ve İspanyolların ne kadar çaresiz kaldığını gören bir grup genç Real taraftarı, bir daha asla bu duruma düşmeyeceklerine, her maça hazır geleceklerine ve gerekirse İngilizler gibi şiddete başvurmaktan kaçınmayacaklarına ant içmişler.” Yaşı geçkin Ultra Surs üyeleri ise grubun daha önce kurulduğunu, Liverpool maçından önce West Ham ve bazı İtalyan kulüplerinin taraftarlarıyla çatışmalara girdiklerini söylüyorlar.

Yabancı futbol kültürlerini taklit eden ve daha geleneksel hiyerarşik taraftar kulüplerine –*peñas* diye bilinen taraftar grupları– isyan bayrağı açan Ultra Surs benzeri oluşumların ortaya çıkışını, diktatörlükten demokrasiye geçişin doğal bir sonucu olarak görmeliyiz. Madrid merkezli *Ultra Surs*, bu radikal grupların en büyüğü ve farklı siyasi, sosyal geçmişleri olan taraftarlardan oluşuyor. Bunların arasında dazlaklar, neo-Naziler, kendilerinden önceki jenerasyonlara öfke duyan gençler ve işsizler gibi birçok farklı kesimden gelen Madridli var. Real Madrid taraftarlarının karanlık yüzünü incelemeye yıllarını veren İspanyol gazeteci Fernando Carreño'ya kulak verelim: “Ultra Surs neo-faşist bir grup çünkü her ne kadar te-

orik olarak Madrid'i destekleyen herkese açık olsalar da eğer siyasi ve sosyal bağlamda Cengiz Han'ın yanında yer almayan insanların, onların arasında barınmalarına imkân yok."

Kısa zaman zarfında diğer kulüpleri destekleyen radikal taraftar grupları çıktı ortaya: Rayo Vallecano'nun anarşistleri, Athletic Bilbao'yu destekleyen muhafazakâr Bask milliyetçiliğine karşı duran Bask ayrılıkçılığı taraftarı Ossasuna *ultraları*, Barcelona'nın şiddet yanlısı Katalan milliyetçileri *boixos nois* ve Espanyol'un sağcı *Brigadas Blanquiazules*'i gibi.

Hem radikal hem de geleneksel taraftar kulüpleri, kökenleri çok eskilere dayanan futbol kimlikleri ve rekabetleri üzerine kurulmuşlardı. Milli takımın böyle bir taraftar kitlesinin olmayışı da Madrid ve diğer bölgeler arasında yıllardır süregelen çatışmalar sonucunda üzerinde mutabakata varılan bir ulusal kimliğin oluşamamasından kaynaklanıyordu. Tabii ki bir başka neden de milli takımın arzulanan başarıları bir türlü yakalayamamasıydı.

Franco döneminde İspanya'nın sosyo-ekonomik geri kalmışlığı yüzünden –özellikle de iletişim ve ulaştırmada yaşanan aksaklıklar– deplasmana yolculuk edebilecek bir taraftar kitlesi oluşamadı. Bu, her ne kadar hem kulüp hem de milli takımlar için geçerliyse de milli takımı deplasmanlarda destekleyen taraftar sayısının azlığı Avrupa'nın diğer ülkeleriyle karşılaştırıldığında büyük bir sorunun varlığına işaret ediyordu.

İspanyol demokrasisi emekleye dursun, ülkedeki futbol kulüpleri arasındaki rekabet her geçen gün daha da kızışıyordu. 1981 Şubat'ında aşırı sağcılar, ülkede başarısız bir darbe girişiminde bulundu. 1982'de ev sahipliği yapacağı Dünya Kupasına hazırlanırken merkez sağcı geçici hükümetin başbakanı Leopoldo Calvo-Sotelo göreve geldi. Dünya Kupası organizasyonu İspanya'ya, genç demokrasisinin ülke genelinde nasıl olumlu bir hava yarattığını tüm dünyaya gösterme şansı tanıyordu. Ne yazık ki turnuva İspanya adına hem saha içi hem de dışında bir utanç kaynağı oldu. İşlerin yolunda gitme-

yeceği daha Madrid'de yapılan kura çekiminde belli olmuştu aslında. FIFA Başkanı João Havelange, dünyanın en büyük spor organizasyonunu düzenleyen İspanya'nın gösterdiği cesaretin kendisine Don Quijote'yi anımsattığını belirttikten birkaç saniye sonra; üzerlerinde takım isimlerinin yazılı olduğu topları karıştıran cihaz bozuldu. Ülkeye yolculuk edenler ise bilet bulamamaktan ve otellerin perişanlığından şikâyet ediyorlardı. Belki de en kötüsü, grup aşamasındaki fahiş hakem hatalarının birçoklarının FIFA'nın İspanya'nın finale kalabilmesi için elinden geleni yaptığını iddia etmelerine yol açmasıydı.

Hakemler dünyanın her yerinde tartışılır ancak İspanya'daki gibi değil. Demokrasinin gelişi ve sansürün kalkmasıyla birlikte futbol kamuoyu, Real Madrid'in Franco dönemindeki başarıların ne kadarının hakemlerin adil olmayan yönetimleri sayesinde kazanıldığını tartışmaya koyuldu. Bu fitili ateşleyenlerden biri de 1979 yılında Real Madrid karşısında oyuncularının haksız yere oyundan atılmasına "*Asi, Asi gana el Madrid*" (Real Madrid hep böyle kazanıyor) tezahüratıyla tepki veren Sporting Gijon taraftarıydı. İlerleyen yıllarda bu tezahürat ülkenin dört bir yanındaki statlarda duyulmaya başlandı. Aslında Real Madrid'in başarısının altında yozlaşmış hakemler değil; iyi futbol yatıyordu ve eğer hakemler gerçekten Real yanlısı bir yönetim gösterseler, başkent ekibinin kazandığı şampiyonluk sayısı çok daha fazla olurdu. Bu dönemde Real Madrid de birçok kritik hakem hatasının kurbanı olmuştu.

Şüphesiz ki Franco diktasında siyasi tepkilerini sokakta göstermelerine izin verilmeyen taraftarlar, bastırılmış hislerini hakeme gösterdikleri tepkilerle dile getiriyorlardı. Hakem figürü, Franco öldükten sonra da hedef tahtasında yer almaya devam etti ve başarısız olan, hayal kırıklığına uğrayan her takım; yeni kazandıkları özgürlükler sayesinde hakem figürüne saldırmayı sürdürdü.

İspanya'nın 1982 Dünya Kupası kadrosu o kadar zayıftı ki

hakemlere muhtaçtı. Milli takımın beklentileri karşılamaktan ne kadar uzakta olduğu turnuvanın Valensiya'da oynanan açılış maçında belli oldu zaten. Şehrin takımı, Real Madrid ve Barcelona kadar başarılı olmasa da 1950'ler ve 70'lerde Arjantinli Mario Kempes, Hollandalı Faas Wilkes ve Johnny Rep ile Avusturyalı Kurt Jara gibi yabancı yıldızların önderliğinde heyecan verici bir futbol oynuyordu. 1971 yılına dek dört La Liga şampiyonluğu bulunan Valencia; 1978-1979 sezonunda *Cope del Rey*'i, bir sonraki sezonda da finalde Arsenal'i mağlup ederek Avrupa Kupa Galipleri Kupasını kazanmayı başardı.*

Açılış maçında Honduras karşısına çıkan milli takımın performansı soyunma odasına huzursuzluğun hâkim olduğu iddialarını doğrulayan cinstendi. Valensiyalı seyirciler güzel futbol izleyeme alışıktı fakat sergilenen oyun, sahada bir milli takımdan ziyade amatör bir köy takımı varmış izlenimi yaratmıştı onlarda. Maçın 7. dakikasında geriye düşen İspanya Milli Takımı'nın oyuncuları, maçın geri kalanını ceza sahasında kendilerini yere atıp hakemin penaltı düdüğünü çalmasını beklemekle geçirdiler. Sonunda arzusuna ulaşıp tartışmalı bir penaltı kararıyla beraberliği kurtaran İspanya'nın onuru yerle bir olmuştu. Bir sonraki maçta hakem yine ön plandaydı: Juanito'ya ceza sahası dışında yapılan faulde verilen penaltıyı gole çeviren İspanya, Yugoslavya'yı 2-1 mağlup etmeyi başardı.

Üçüncü maçı için Valensiya'ya dönen İspanya, Gerry Armstrong'un golüne engel olamadı ve Kuzey İrlanda'ya 1-0 yenildi. Akdeniz sıcağına, ateşli taraftara, İspanyolların sert oyununa ve rezalet bir yönetim gösteren hakeme karşı müthiş bir mücadele veren Kuzey İrlanda; uluslararası futbol kamuoyunun takdirini kazanmayı başardı. Maçla ilgili röportaj yapmak isteyen basın mensuplarına hemen olumlu yanıt verdiği için "Don Quick Quote" (Don Çabuk Yorum – Don

* 2004 yılında UEFA Kupası'nı da kazanan Valencia'nın bugün itibarıyla sonuncusunu 2003-2004 sezonunda kazandığı yedi La Liga şampiyonluğu bulunuyor. -*çn*

Quijote'ye Gönderme) olarak anılmaya başlanan Arsmtrong ise ilerleyen yıllarda Real Mallorca formasını giydi ve futbola veda ettikten sonra SKY'da İspanyol ligini yorumladı.

Grubu Kuzey İrlanda'nın arkasında ve averajla Yugoslavya'nın üstünde ikinci sırada tamamlayan İspanya bir üst tura çıkmayı başardı. Bu aşamada Almanya'ya 2-1 yenilen ve Bernabéu'da İngiltere ile 0-0 berabere kalan milli takım, grupta son sırada yer alarak turnuvaya veda etti. Kötü performansın en büyük sorumlusu olarak görülen Eski Real Madridli teknik direktör José Santamaria'nın görevine derhal son verildi. Bu fiyasko, İspanya futbolunun gelecekte nasıl bir yön tutması gerektiği konusunda ulusal çapta bir tartışmanın doğuşuna vesile oldu. Bu tartışmada başrol ise yeni kurulan demokrasiye yavaş yavaş ayak uydurmakta olan Real Madrid kulübüydü.

23

AKBABA SÜRÜSÜ VE RAÚL

2010 yılının Ekim ayının sonlarına doğru Real Madrid veteranları ile CD Toledo arasında oynanan ve geliri hayır kurumlarına bağışlanan karşılaşmayı izlemek için yaklaşık iki bin taraftar, Salto de Caballo stadının tribünlerini doldurdular.

O gün Real Madrid formasını giyen isimler arasında, futbola uzun süre önce veda etmiş ve Toledo stadının çimlerine ayak bastıkları andan itibaren kendini beğenmiş tavırları seyircilerin dikkatinden kaçmayan eski yıldızlar vardı. İç savaştan sonra kurulan ve tarihinde Üçüncü Lig'den öteye geçemeyen CD Toledo ise bir sporcudan beklenen atletik yapıdan uzak, hak ettikleri parayı kazanamadıklarını düşündükleri her hâllerinden belli oyunculardan oluşuyordu.

Sahadaki oyuncular arasında öne çıkan tek isim Robert Redford'ın orta yaşlardaki hâlini andıran, yakışıklılığı ve fiziği ile bir dönem Real Madrid forması giymiş Emilio Butragueño'ydu: Orta sahada takımını yöneten, çabuk ve isabetli paslarıyla arkadaşlarını pozisyona sokan ve aradan geçen yıllarda bitiriciliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olan Butragueño hem taraftarları hem de sahadaki oyuncuları etkilemeyi başardı o günkü performansıyla.

Toledo'da da futbolseverler, ülkenin geri kalanı gibi İspanya'nın Dünya Kupası zaferinin tadını çıkarmaya devam ediyorlardı. Katolik hayır kurumu Caritas için düzenlenen maçı izlemeye değer kılan Butragueño'nun yetenekleri ve çalışkanlığıydı. Onun zarif hareketleri ve pozisyon alışı, tribün-

deki genç futbolseverlerden alkış alıyordu. Sahadaki zarafeti, stat yakınlarında bulunan ve iç savaştaki en kanlı çatışmalardan birine sahne olan eski kışla yeni askeri müze Alcazar'ın kaba mimarisine taban tabana zıt bir görüntü veriyordu. İspanya ve futbolu modern çağa girmişti sonunda. Bu arada veteranlar Toledo'yu 9-0 mağlup etmeyi başardılar.

Bir Real Madrid fanatiği olan diplomat arkadaşım Inocencio "Chencho" Arias, Butragueño'nun kariyerinin zirvesine çıktığı 1980'lerde oyuncunun forma giydiği hiçbir maçı kaçırmazdı: "Meşhur bir matadoru takip eder gibiydim – nasıl bir boğa, matadoru boynuzlayıp sakat bırakabilir ve hayranlarının onu izleme şansını ellerinden alabilirse; bir sakatlığın beni her an Butragueño'yu izleme zevkinden mahrum bırakabileceğini düşünüyor ve elimde fırsat varken, onun sahada olduğu her dakikanın tadını çıkarmak istiyordum. Burada forma giydiği süreçte dört buçuk yılı çok iyiydi ama onun, taraftarı heyecanlandıran ve çok az futbolcunun sahip olduğu bir yeteneği vardı: Dar ve kalabalık alanda topla istediği her şeyi yapabilme... Onu izlerken göz yaşlarımı tutamadığım olurdu."

1980'lerin efsane Real Madrid'ini çalıştıran Hollandalı teknik direktör Leo Beenhakker, David Winner'a verdiği bir röportajda; dinmek bilmeyen bir kazanma arzusunun karakterize ettiği İspanyol futboluyla, Cruyff ve arkadaşlarının önderliğinde gelişen yaratıcı ve fakat aldığı sonuçlar bakımından mütemadiyen hayal kırıklığı yaratan Hollanda futbolunu şöyle karşılaştırıyor:

> "Her Hollandalının her konuda mutlaka bir fikri vardır. Diyelim ki bir grup Hollandalı futbolcuyla bir otele gittiniz. Birisi çok büyük öteki çok küçük olduğundan şikâyet eder. Birisi üşüdüğünü, öteki sıcaktan bayıldığını söyler. Sürekli, her konuda konuşup fikir üretiriz. Bir gün Real Madrid'le kamp yapacağımız otele gittik. Takımda bir sürü yıldız var: Hugo Sanchez, Butragueño,

Gordillo, Michel, Camacho, Santillana, Juanito... Her neyse, onlardan duyduğum tek şey şuydu: 'Benim odam hangisi? Teşekkürler, görüşürüz.' Otel, bizi otele götüren otobüs, otobüsün şoförü, şoförün eşi onları ilgilendirmiyordu. Kafalarında tek şey vardı: 'Buraya futbol oynamaya geldik. Sahaya çıkacağız ve kazanacağız. Sonra da evimize döneceğiz.' İşte fark burada."

Beenhakker'in bu sözlerinden on yıl sonra sahneye çıkan Kızıllar, çok farklı bir takım portresi çizecekti. Hollandalı çalıştırıcının o dönem için söylediklerinde kısmen de olsa doğruluk payı vardı. Real Madrid'in o jenerasyonu, gerçekten de sonuç odaklı, acımasız bir *La Furia* ruhuyla oynuyordu. Kariyerinin zirvesindeki *El Buitre'yi* (Akbaba) izlemek; yetenekli, heyecan verici bir futbol oynayabilen yeni bir jenerasyonun gelişini müjdeliyordu. Bu jenerasyon, Franco rejiminin bedensel ve zihinsel baskılarının ortadan kalkmasıyla birlikte; sinema, tiyatro, sanat ve medyada ortaya çıkan yeni kültürel *hareketin* futbol sahalarındaki temsilcisiydi âdeta. Bu kültürel devrim, seyir zevki veren fakat aynı zamanda da başarılı sonuçlar alan bir futbol stilinin dünyaya gelişinde etkili oldu. Leo Beenhakker, agresif futbola inanıyordu ancak onunla, elinde askeri rehberle dolaşan Villalonga arasında dağlar kadar fark vardı. Kısacası *La Furia* da modern çağa girmişti artık.

Yırtıcılığı ve güçlü içgüdülerinden dolayı *El Buitre* lakabı takılan Butragueño'nun öne çıkan özellikleri, rakiplerini vücut çalımlarıyla rahatça geçebilmesi, ceza sahası içinde akıllara durgunluk verecek derecede çabuk hızlanabilmesi, çok iyi pozisyon alması ve ortada pozisyon dahi yokken gol atabilmesiydi. O, futbol tarihinin el ilham verici beşlisinden olan ve kendisiyle birlikte Manuel Sanchis, Rafael Martin Vázquez, Miguel González Michel ve Pardeza'dan oluşan *Quinta del Buitre*'nin (Akbaba Sürüsü) merkezindeydi daima.

Sanchis'e kulak verelim: "Nasıl bir futbol sergilemek istediğimiz konusunda net düşünen ve fikir birliği içinde olan bir

grup genç Madridliydik –cesur ve hücuma dönük bir futbol arzuluyorduk– ve kendimizi, ülkede değişim isteyen ve bunu gerçekleştirmek için bazı riskleri almaktan kaçınmayan bir jenerasyonun parçası olarak görüyorduk."

1980'lerin ortalarıydı. Yarım yüzyıl aradan sonra ilk defa göreve gelen sosyalist hükümet, AB'ye uyum programı çerçevesinde gerçekleştirdiği sosyal, siyasi ve demokratik reformlar sayesinde yaklaşan seçimlerden de zaferle ayrılacaktı. 1970'lerin sonunda Cruyff'un takıma katılmasıyla yaratıcı ve cesur bir futbol anlayışını benimseyen Barcelona ülkenin *cool* takımıydı artık. Barselona şehriyse kültürel bir uyanışın meyvelerini topluyordu. 1979 yılının Mayıs ayında oynanan finalde Fortuna Düsseldorf'u 4-3 mağlup eden Barcelona, Avrupa Kupa Galipleri Kupasını müzesine götürdü. Real Madrid bu noktada ezeli rakibinin hayli gerisinde kalmıştı ve Bernabéu'ya depresif, kötümser bir hava hâkimdi. Daha da kötüsü, 1982 ve 1984 yılları arasında Bernabéu, İspanya'nın Dünya Kupasını kaybettiği stat olarak kötü bir ün yapmıştı. Kulübün efsane isimlerinden Di Stéfano da bu gidişe dur diyemedi: 1982-1984 yılları arasında takımı çalıştıran eski yıldız, iki sezonda da takımını ikinci yaptı ancak hiçbir kupa kazanamadığı gerekçesiyle işine son verildi.

Çocuk yaşlarında Di Stéfano'yu izlemiş olan savaş sonrası jenerasyonun Real Madrid taraftarları, kulübün son dönemlerdeki başarısızlığından hoşnutsuzlardı. Daha da önemlisi, ülkede esen değişim rüzgarına çok çabuk ayak uydurmuş olan Barça karşısında küçük duruma düşmüş olmalarıydı. Real Madrid 1985 Mayıs'ında değişim trenine atlamaya karar verdi ve adaylığı üç yıl önce kulüp hiyerarşisince veto edilen Ramón Mendoza, İspanyol "Beyaz Sarayı"nın başkanlığına seçildi.

Tartışmalı bir iş adamı olan Mendoza, başkan adaylığının daha önce veto edilmesinin tek nedeninin kulüpte ağırlığı olan muhafazakârların ve onların sağcı siyasetçi dostlarının perde arkasında çevirdikleri oyunlar olduğunu iddia ediyordu.

Bu iddialara göre söz konusu gruplar, medyaya Mendoza'nın KGB için çalışan bir Rus ajanı olduğuna, Franco rejiminin son yıllarında Sovyetler Birliği ile ticari ilişkiler kurduğuna, İspanya Komünist Partisi'ne maddi yardımda bulunduğuna işaret eden ve sözde İspanyol Gizli Servisi'nin imzasını taşıyan belgeler sızdırmışlardı. Aslında, NATO'ya yeni katılan İspanya'yı yakından izleyen CIA ve MI6 da Mendoza'yı şüpheli bir figür olarak görüyorlardı. Kesin olarak bildiğimiz tek şey, Mendoza'nın iç savaşın efsane kadın komünist savaşçılarından *La Pasionaria* ile Moskova'da bir akşam bir iki kadeh bir şeyler içtiği ve Sovyet başkanı Leonid Brezhnev'in anılarının İspanya'da basılmasına ön ayak olduğu.

Mendoza'nın nasıl bir soytarı olduğunu anlamak için kendini nasıl tanımladığına bakmak bile yeterli olacaktır: "Ben siyasi duruşu bağımsız, karnı tok bir bireyim." Siyasi fırsatçılığı, onun nasıl Real Madrid başkanlığına yükseldiğini de açıklıyor aslında. Mendoza, başkanlık koltuğuna oturduktan sonra da şüphe uyandıran hareketlerine devam etti. Örneğin, iki kulüp arasındaki düşmanlığın artmasından ekmek yiyen Barcelona başkanı Nuñez'i memnun eden bir adım atıp holigan grup *Ultra Surs*'a olan hayranlığını defalarca dile getirdi Mendoza. Hatta bir keresinde; Barcelona deplasmanından dönen takımı karşılamak için *Ultra Surs* üyeleriyle birlikte Barajas Havaalanı'na giden başkan, grubun Katalonya karşıtı ırkçı tezahüratlarına iştirak etmeyi de ihmâl etmedi.

Mendoza, yakın arkadaşları İtalyan Silvio Berlusconi ve Gianni Agnelli'nin aksine, uluslararası üne kavuşma hayalini gerçekleştiremedi. Aslında uzun gümüş rengi saçları, rengarenk ceketleri; sürat otomobillerine, zeki kadınlara ve eğlence hayatına olan düşkünlüğü onu, uluslararası jet sosyetenin güzide bir figürü yapabilirdi ama olmadı. Ülke sınırları içerisindeyse önemli olan tek şey onun Real Madrid'i başarıdan başarıya koşturacağına dair verdiği sözü tutup tutmayacağıydı.

Mendoza'nın kulübe en büyük katkısı, Butragueño liderliğindeki genç İspanyol oyunculardan oluşan Akbaba

Sürüsü'nün gelişimini sağlayacak ortamı hazırlamak oldu. Real Madrid'in o dönemde elinde yabancı yıldızlara saçacak parası olmadığını düşünürsek, bunun başkanın önündeki tek seçenek olduğunu görülüyor. *La Quinta*'nın en büyük özelliği, beş oyuncunun sadece birbirleriyle değil; takımın geri kalanını oluşturan ve farklı sosyo-kültürel geçmişleri olan arkadaşlarıyla da çok iyi anlaşmalarıydı. Bu isimler arasında en çok göze batan ise İspanyol futbolunun *La Furia*'yı bir kenara atmadığını göstermek için kendisinin ve takım arkadaşlarının *Quinta de los Machos* –Maçolar Sürüsü– olarak adlandırılmaları gerektiğini defalarca dile getiren Meksikalı forvet Hugo Sanchez'di. Rakip oyuncuları ve taraftarları provoke etmekten kaçınmayan Sanchez, bu özelliği sayesinde *Ultra Surs*'un da en sevdiği oyunculardan biriydi.

Ezeli rakibi Barcelona'nın DNA'sını oluşturan kimlik ve sosyal statü bilinci, tarihsel farkındalık ve kendine has bir futbol anlayışı Real Madrid'in en büyük eksikleriydi. Zaten düşmanlarının, başkent ekibinin tüm başarılarını Franco'ya olan yakınlığına borçlu olduğunu iddia etmelerinin başlıca nedeni de buydu. Kulüp ancak Franco öldükten sonra daha geniş bir taraftar kitlesine ulaşan bir kimlik inşa edebildi ve bu sayede de hem sahada kazandığı başarıları depolitize etmeyi başardı hem de İspanyol futbolunun en saygın kurumlarından biri olduğu gerçeğini herkese kabul ettirebildi.

Emilio Butragueño'nun yerini bir başka İspanyol yıldız, Raúl González ya da kısaca Raúl doldurdu. Raúl, David Beckham'dan iki yıl sonra, Fernando Torres'ten ise yedi sene önce 1977 Mayıs'ında Madrid'de dünyaya geldi. Futbola Atlético de Madrid küçükler akademisinde başlayan Raúl; 1992 yılında, on beş yaşındayken Real Madrid'e geçtiğinde İspanyol futbolunun zirvesinde Cruyff'un Barcelonası yer alıyordu.

Aynı *El Buitre* gibi Raúl da hem Real Madrid'in kazandığı başarılarda büyük rol oynadı hem de milli takımın en önemli figürlerinden biri oldu. İki yıldızı birbirinden ayıransa mi-

zaçları ve dış etkenlerdi. Butragueño'nun karakterini en güzel özetleyen isimlerin başında takım arkadaşı Michel geliyor: "İçgüdüleri ve oyun zekâsı onu hepimizden ayrı tutuyordu... Yine de futbol onun için her şey demek değildi. Başka ilgi alanları da vardı. Medyatik olmak ise umurunda bile değildi... Bazı futbolseverlerin onun futbola daha fazla odaklanmış olmasını istediklerine eminim ama Emilio, çok farklı, özgün bir kişilikti ve futbolun anlamına dair kendine has fikirleri vardı."

El Buitre'nin oyun tarzına bir Zen havası hâkimken, Raúl'u tanımlayan özelliği terden sırılsıklam olmuş formasıydı. *El Buitre* kendini takımın dişlilerinden biri olarak görüyor, Raúl ise kendisine verilen kaptanlık görevini aşırı derecede ciddiye alıyordu – ki bazı takım arkadaşları da onun kaptanlığın önemini biraz fazla abarttığını düşünüyorlardı. Kimi zaman katlanılmaz olabilen Raúl, soyunma odasında da agresif bir tavır sergiliyordu. Bu, başka kulüplerde sorun yaratmayabilirdi ancak Florentino Pérez'in Real Madrid'inde durum farklıydı: *Galacticos* modelinin hayata geçirildiği, her yıl yeni bir yabancı yıldızın transfer edildiği, teknik direktörlerin bir kapıdan girip ötekinden çıktığı Real Madrid; bu noktada bitmek bilmeyen ego savaşlarına sahne oluyor ve genç İspanyol yetenekler, bu modelin kendi önlerini kestiğine inandıklarından takıma gelen yabancı oyunculara öfke duyuyorlardı.

Raúl'un en büyük sorunu ise geleneksel bir İspanyol olarak kendisini medya ve sponsorluk anlaşmaları sayesinde global bir darphaneye dönüşmüş olan, futbolun zaman zaman ikinci plana atıldığı bir Real Madrid takımında bulmuş olmasıydı.

Bir futbolcunun, İspanya'nın iki büyük kulübüyle ilgili her gün onar sayfa haber yapan iki gazetenin domine ettiği bir futbol ortamında hayatta kalabilmesi için hakkında söylenenlere çok aldırış etmemesi ve kendine güvenen, kararlı bir kişilik olması şarttır. Bunlara bir de radyo ve televizyon programlarıyla beraber diğer günlük gazetelerin spor sayfalarını eklerseniz, futbolcuların her günlerinin mahşer günü gibi geçtiğini anlayabilirsiniz. İşte Raúl'un bu koşullarda ha-

yatta kalabilmek için yapmayı göze aldığı şeyler, onun tüm yeteneklerine rağmen *El Buitre* kadar popüler bir figür hâline gelememesine neden oldu.

2002 yılında Japonya ve Güney Kore'nin ortaklaşa düzenledikleri Dünya Kupası'nda forma giyen Raúl'un Real Madrid istatistikleri, onu turnuvadaki diğer forvetler arasında özel bir yere koyuyordu. Kulübüyle üç Avrupa Kupası ve iki lig şampiyonluğu kazanmış yirmi altı yaşındaki Raúl, hâlihazırda Şampiyonlar Ligi ve milli takım tarihinin en fazla gol atan oyuncusu konumundaydı. Gazeteci yazar Simon Kuper, o yaz kaleme aldığı bir yazıda maç kazandıran forvet figürünün en mükemmel örneği olan *El Buitre*'nın tahtının tartışmasız varisinin Raúl olduğunu belirtiyordu: "Gördüğüm kadarıyla, en az beş-altı yıl daha bu şekilde devam edecektir. Raúl'un neleri sevdiğini, neye sadakat duyduğunu, hissiyatını sadece ailesi ve birkaç yakın dostu biliyor. O, bu küçük dairenin dışında kalan herkesin gözünde hayattan zevk almayan, soğuk, acımasız, bencil birisi. *Baba* filminde, çocuğu vaftiz edilirken tüm düşmanlarını sistematik biçimde ortadan kaldıran Al Pacino'yu düşünün. İşte size Raúl." Fanatik Real Madrid taraftarı arkadaşım Chencho Arias ise şunları söylüyordu Raúl hakkında: "Çok cesur bir futbolcu. Sahada, terinin son damlasına kadar mücadele ediyor ve şeytanın bile aklına gelmeyecek numaralar yapıyor."

Raúl, Real Madrid formasıyla ilk golünü 5 Kasım 1994 günü çıktığı ikinci maçında, 4-2 kazandıkları Atlético derbisinde attı. Bunu takip eden on beş yıl zarfında ümit vaat eden genç bir yetenekten, Di Stéfano ile birlikte kulüp tarihinin en fazla gol atan oyuncusuna dönüştü. Zidane, Ronaldo, Figo ve Roberto Carlos gibi yıldızlarla beraber forma giyen ve birçok başka yıldız, takımdan apar topar yollanırken sırtında 7 numaralı formayı taşımaya devam eden Raúl'un bir Real Madrid efsanesi olacağına kesin gözüyle bakılıyordu bu noktada.

Real Madrid taraftarlarının hafızalarına kazınmış birçok Raúl ânı var şüphesiz: Başkent ekibinin 1998 Mayıs'ında Şam-

piyonlar Ligi finalinde Juventus'u 1-0 mağlup ederek otuz iki yıllık Avrupa şampiyonluğu hasretine son verdiği maçta gösterdiği performans; Barcelona'ya attığı beraberlik golünden sonra sus işareti yaptığı Nou Camp tribünlerinin âdeta ilahi bir emir almış gibi sessizliğe bürünmesi; Pichichi ödülünü kazandığı 2000-2001 sezonunda oynadığı futbol ve tabii ki 2000 Mayıs'ında oynanan Şampiyonlar Ligi finalinde Valencia'ya attığı gol – Savio'nun pasında topla kendi yarı alanında buluşan Raúl, rakip kaleye kadar bir başına ilerlemiş, İspanya Milli Takımı'nın da kalesini koruyan ve o dönem Avrupa'nın en iyi kalecilerinden biri olarak gösterilen Canizares'i çalımlayıp topu boş ağlara yollamıştı. O maçtan beş hafta önce çeyrek final ikinci ayağında Old Trafford'da Manchester United'a iki gol kaydeden Raúl için Alex Ferguson, "Bu akşam dünyanın en iyi futbolcusunu izleme şansı bulduk," demişti. Real Madrid'in Bayer Leverkusen'i 2-1 yenerek yeni bir rekora imza atıp Dokuzuncu Avrupa şampiyonluğunu kazandığı 2002 finalinde de gol atmayı başardı Raúl. Bu noktada o, "maç kazandıran forvet figürünün" en mükemmel örneğiydi artık. İnadı ve Jorge Valdano'nun deyimiyle "cüretkârlığa varan özgüveni", onun gitmekte olan bir maçı her an döndürebilmesini sağlıyordu.

Raúl'u, geleneksel İspanyol değerlerinin vücuda gelmiş hâli olarak gören sevdalıları için o dokunulamayacak bir totemdi. Raúl da ona gönül verenleri nasıl memnun edeceğini çok iyi biliyor, Paris'teki Şampiyonlar Ligi finalinde Valencia'ya attığına benzer önemli gollerini elindeki hayali boğa güreşi pelerinini ustaca sallayarak kutluyordu. O artık savaşçı bir matadordu.

Ne var ki 2007 yılının Ekim ayında Madrid'in üç yıllık kupa hasretini söndüren kaptan, İspanya'nın Avrupa Şampiyonasına katılabilmesi için büyük önem taşıyan eleme maçının kadrosuna alınmadığını öğrendi Raúl.

On üç yıllık kariyerinde beş lig şampiyonluğu, üç Avrupa kupası, iki Pichichi ödülü kazanan Raúl, milli takım formasıyla hiçbir zafer kazanamamıştı. Bu, Raúlcular ile Raúl karşıtları

arasında; ülkeyi iç savaşa sürüklemiş olanlar kadar şiddetli tartışmalar yaşanmasına yol açıyordu. Real Madrid'in kaderinin yabancı yıldızlara teslim edilmesi sonucunda kimliğini kaybetmiş bir görüntü çizen Raúl'un form durumundaki düşüş, onu mitolojik bir figürmüş gibi idolleştiren fanatiklerinin dikkate aldıkları bir nokta değildi tabii ki de.

Chencho Aries hayatında sadece üç kez ağladığını iddia ediyor: El Salvador'da kurşuna dizilen İspanyol Cizvit rahiplerinin cenazesinde, New York'ta bir sinemada izlediği filmin sonunda ve Raúl'un Japonya'da düzenlenen Kıtalararası Kulüpler Kupasında Vasco de Gama'ya attığı golde. Seedorf'un diyagonal pasında topu kontrol eden Raúl, iki savunma oyuncusunu geçip topu sağ ayağına almış ve çektiği müthiş şutla kupayı takımına kazandırmıştı: "Proust'un lezzetli madlenlerinin o anda aldığım hazzın yanında bok kadar değeri yoktu. Real Madrid, tüm ihtişamıyla karşınızda."

Geçmişte yaşamak yerine İspanyol futbolunun geleceğine kafa yoran isimler için bu hatıraların hiçbir değeri yoktu. Luis Aragonés, Kızıllar'ın başarıya ulaşabilmesi için formu düşüşte olan, takım arkadaşlarını kendine yabancılaştıran ve kimi zaman kişisel zaferlerini takımınkilerin önüne koyan bir futbolcunun milli takıma alınmaması gerektiğini düşünen ilk İspanyol teknik direktördü. Formunun zirvesinde bir Raúl'un aşamayacağı savunma, atamayacağı gol yoktu ancak o; hiçbir zaman *El Buitre* gibi zarif bir sanatçı olamadı. Aslında Raúl'un yükselişi ve düşüşünün İspanyol futbolunda yaşanan bir dönüşüm sürecine işaret ettiğini söyleyebiliriz: Artık yeni bir jenerasyon ortaya çıkıyor, kulüp ve altyapılarda kazanılan beceriler milli takıma aktarılıyordu.

24

TANRI, İHTİRAS VE FELSEFE ÜZERİNE

Ramón Mendoza 4 Nisan 2001 günü hayata gözlerini yumdu. Rivayete göre Real Madrid'in eski başkanı, Karayipler'de bir masaj masasında vermişti son nefesini. Kendisinden kırk iki yaş genç olan avukat sevgilisiyle tatilde olan yetmiş üç yaşındaki Mendoza, ölümünden üç gün sonra başkenti koruduğuna inanılan Azize Almudena'nın adını taşıyan mezarlığa defnedildi. Tabutu Real Madrid ve İspanya bayraklarına sarılı Mendoza'nın cenazesine katılan ünlü isimler arasında Kral Juan Carlos da vardı.

Bu noktada, yolsuzluk ve kifayetsizlik suçlamaları ile sarsılan Felipe González'in sosyalist hükümetinin popülaritesi iyice azalmıştı ve José Maria Aznar önderliğindeki merkez sağ, yaklaşan seçimlerin en büyük favorisiydi. O yıllarda bir kez daha görüldü ki yeni İspanya kamu ahlakını ilgilendiren sorunlarıyla yüzleşmekten kaçınmıyordu.

2000'lerin Real Madrid'i ile (Franco rejimin son dönemine ve diktatörün ölümünden sonraki yıllara tekabül eden) Mendoza döneminin Real Madrid'i arasında dağlar kadar fark vardı. Batı demokrasilerinde yaşayan halkların kendilerini seks, uyuşturucu, rock'n roll ve siyasi aktivizme adadıkları 1969 yılında; Real Madrid'in efsanevi başkanı Santiago Bernabéu, Franco rejimine duyduğu sadakati dolaylı yollardan da olsa birçok kez dile getiriyordu: "Bizim amacımız insanları mutlu etmek. Halk futbolu çok seviyor ve futbol sayesinde günlük hayatındaki sorunlarını bir nebze de olsa unutabiliyor. İnsan-

ların kafalarının çok karışık olduğu günümüzde ihtiyacımız olan tek şey biraz huzur."

Ahlaki normlara olan bağlılığıyla tanınan Bernabéu, başarıyı birçok yeni zenginin türediği 1960'lardan çok önce yakalamıştı. Futbolun küresel bir spor hâline geleceğini ilk öngörenlerden olan Bernabéu, birçok kulüp başkanının aksine gözünü para hırsı bürümüş biri değildi. Halkın ona duyduğu saygının temelinde, oturduğu koltuğun kendisini yozlaştırmasına izin vermemesi ve Real Madrid başkanlığını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaması yatıyordu. Futbolculara hak ettiklerinden ne bir kuruş fazlasını ne de azını veren Bernabéu, oyuncularının harcamalarını da yakından takip ediyordu. Hatta 1960'ların tüketim çılgınlığına kapılmış bazı oyuncular, bu durumdan duydukları rahatsızlığı defalarca dile getirmişlerdi.

Bernabéu tam anlamıyla bir gelenekçiydi. Kulübü kocaman bir aileymiş gibi yöneten efsanevi başkanın en büyük yardımcısı da eşi Maria'ydı. Her sabah eşi ve kulüp için dua eden Maria, futbolcuların ailesine katılan her bebeğe de Azize Theresa'nın dua kitabını ve bir Real Madrid forması hediye etmeyi asla ihmâl etmezdi.

1960'larda Real Madrid forması giymiş olan Ignacio Zoco'ya göre Bernabéu, ülkede yaşanan değişime ayak uydurmakta zorlanıyordu: "Uzun saçlı, sakallı, formasını şortunun dışına çıkaran, çorapları yarıya kadar inik oyunculardan hiç hoşlanmazdı... Oyuncuların takımın formasını tam anlamıyla bir üniforma gibi taşımalarını isterdi."

1960'larda takımın yıldızlarından Pirri'nin bir aktrisle evlenmesi de (ki bu kulüp tarihinde bir ilkti) memnun etmedi Bernabéu'yu. O âna dek şov dünyasından kadınların oyuncuların performanslarını olumsuz yönde etkilediğine ve eğer bir futbolcu böyle bir kadınla ilişki yaşıyorsa bile bunun gizli tutulması gerektiğine inanılıyordu. İspanyol futbolu, yaklaşık on yıl önce Franco döneminin en ünlü şarkıcılarından, ihtiraslı kişiliği ve açık sözlülüğü ile tanınan Lola Flores'in Barce-

lonalı Gustavo Bosca ve Atlético de Madridli Gerardo Coque ile yaşadığı aşk skandalıyla çalkalanmıştı. Bu skandalın ortaya çıkmasıyla birlikte İspanyol futbolunun muhafazakâr isimleri; Flores'in ilkeleri ve aile değerlerine saygısı olmayan, futbolcuları kötü etkileyen bir fahişe olduğunu haykırmışlardı yakaladıkları her fırsatta.

Lola Flores skandalından ders çıkarılması gerektiğine inanan ve bu yüzden oyuncularının seks hayatlarını sıkı kontrol altında tutabilmek için elinden gelen her şeyi yapan Bernabéu, Zoco'nun yaptığı evlilikten çok memnundu. Sessiz sakin, alçakgönüllü bir folk şarkıcısı olan Maria Ostiz, Bernabéu'nun gözünde ahlaki disiplini her şeyden üstün gören geleneksel İspanya'nın vücuda gelmiş hâliydi. Takımda en sevdiği oyunculardan biri Zoco olan ve kendi çocuğu olmayan başkan, Maria'yı gelini gibi görüyordu. Zoco, Bernabéu ile eşinin ilk tanışmalarını dün gibi hatırlıyor: Evlendikten birkaç gün sonra takımın antrenman tesislerini gezerken başkanla karşılaşır Zoco-Maria çifti. Zoco eşini Bernabéu'yla tanıştırır ve o âna dek Maria'yla tek bir kelime dahi konuşmamış olan başkan şöyle der genç şarkıcıya: "Maria, Ignacio futbola veda ettikten sonra onu burada damızlık olarak kullanmama izin vereceğine söz ver bana." Yeni evli şarkıcının nutku tutulmuştur bu sözler karşısında.

Butragueño, İspanyol futbolcuların 1980'lerde çok para kazanmaya başladıklarını, biraz da ülkenin dışa açılımının etkisiyle daha "çılgın" hayatlar sürdüklerini ve sürekli paparazzilerin takibinde olduklarını söylüyor: "Başlarda benim peşimde de dolanıyorlardı ama hep aynı kadınla beraber olduğumu fark edince sıkıldılar benden." *El Buitre* ve Sonia, genç yaşta evlenip tamamen çıkmışlardı paparazzilerin radarından.

Barcelona kulübü bir süredir Franco'nun ölümünü beklemekteydi. 17 Kasım 1974 günü, yani diktatörün ölümünden neredeyse tam bir yıl kadar önce; Barça taraftarları Katalan başkentinin hemen dışında, Montserrat'taki Benediktin manastırında bir protesto gösterisi düzenlediler. Bazı keşişleri iç

savaşta anarşistler tarafından infaz edilen manastır, yine de Franco rejimine karşı yürütülen her türlü kampanyada başrol oynuyordu.

O sonbahar günü altı bin kişi, Barcelona'nın 75. kuruluş yıldönümü dolayısıyla manastırın önünde toplandılar. Göstericiler arasında, o sıralarda kırk iki yaşında bir bankacı olan, siyasi suçlu olarak hapis yatmış ve ileride; Franco sonrası dönemin demokratik seçimlerle başa gelmiş ilk Katalan hükümetinin başkanlığını yapacak Jordi Pujol de vardı. Pujol, ilk Barcelona maçına iç savaş patlak vermeden hemen önce, 1936 baharında altı yaşında bir çocukken gitmişti. İlerleyen yıllarda kaleme aldığı bir yazısında şöyle diyordu Pujol: "Barça ve Montserrat bu halkın kültürünü yaşatan değerler. Bütün kaynaklarımız tükendiğinde, bütün kapılar yüzümüze kapandığında dahi ayakta kalmamızı sağlayan değerler bunlar."

Franco da savaş sonrasında birçok defalar ibadet etmişti Monteserrat manastırında. Diktatör, bu hareketiyle Katalanlara Montserrat Azizesinin her şeyden önce bir İspanyol olduğunu göstermek istiyordu. Barcelona'nın Azizesine olan bağlılığı ise Franco'nun ölümünden sonra da devam etti ve kulüp; kazanılan her kupayı takımın ve şehrin anası, Azize Le Merce'ye adama geleneğinden hâlâ da vazgeçmiş değil.

Zaten hiçbir İspanyol kulübü kutsal ikonlarını bir kenara atma taraftarı değil. Örneğin, Real Madrid taraftarları takımlarının zaferlerini Kibele tanrıçasının heykelinin önünde kutluyorlar. Bunun nedeni ise Hrisityanlık öncesi inanışlara duydukları saygı değil; kolaylık zira doğa tanrıçasının on sekizinci yüzyılda dikilen heykeli, başkentin en aktif ilçelerinden birinde yer alan meydanın tam ortasında yer alıyor. Kulüp ise kazandığı her zaferi koruyucusu Azize Almudena'ya adıyor.

İspanyol toplumu ne kadar laikleşse ve Katolik Kilisesi eski gücünü kaybetse de toplumsal hafıza, İspanyol futbolu ile din arasındaki bu güçlü ilişkinin devamını sağlıyor. Yine de unutmamak gerekiyor ki modern İspanyol futbolunu şekillendiren şey dini inançlar değil, para.

1978 Mayıs'ında Barcelona başkanlığına, inşaat dünyasının kodamanlarından Katalan José Lluis Núñez seçildi. Servetini Franco döneminde yapan Núñez, kirli bir seçim kampanyası yürütmüş ve rakipleri hakkında aslı astarı olmayan dedikodular yaymıştı. En büyük vaadi ise kulübü geleneksellikten kurtarıp modernleştireceğiydi. Bundan önce aynı çiftçilerin elden ele uzattıkları şarap küpü gibi bir tekstilciden ötekine geçen Barcelona başkanlığı için yürüttüğü kampanyanın sloganı da "*Romper con el porron*"du (Şarap küpünü kıralım artık).

Núñez, Katalonya'nın en büyük inşaat şirketinin sahibiydi ve Barselona'da yirmi yıldır süregelen kentsel dönüşüm kapsamında yürütülen her büyük projede onun imzası vardı. Artan göç, plansız programsız bir büyümeye yol açmış; Núñez de fırsatçılığını konuşturup İspanya'nın sayılı zenginlerinden biri olmuştu bu sayede.

Babası bir gümrük memuru olan Núñez, seçim kampanyasında politik yelpazenin ne sağında ne de solunda olduğunun üstünde duruyordu. Bir grup etkili yerel gazetecinin de desteğini arkasına alan Núñez, kulübün geçmişin ve geleneklerin prangalarından ancak kendi önderliğinde kurtulabileceğini iddia ediyordu.

Kampanya süresince servetini Franco döneminde yaptığını gizleyen Núñez, başkan seçildiği takdirde hem dünyanın en iyi futbolcularını transfer edeceğini hem de Nou Camp'ı renove ederek Barcelona'nın Real Madrid'den daha büyük bir kulüp olduğunu tüm dünyaya göstereceğini vaat ediyordu. Bir diğer sloganı da "Muzaffer bir Barcelona için" olan kampanyanın mimarlarından gazeteci Domingo Garcia'ya kulak verelim: "Núñez, yıllardır kulübü kontrolleri altında tutan bir grup aileye karşı çıkan bir isyanın ürünüydü. Kulüp, Katalan milliyetçiliğinin bir aracı hâline dönüşmüştü. Takım ise beklentileri karşılamaktan çok uzaktaydı. Kulübe, milliyetçi duruşundan dolayı duygusal bir yakınlık hissedenlerin olduğu bir gerçek ancak birçokları da Real Madrid'in zafer üstüne

zafer kazanıp İspanya'nın en büyük kulübü olduğunu iddia etmesinden bıkmıştı."

Núñez'in yönetim ilkesi "futbolda başarı yıldız oyuncularla sağlanır, yıldız oyuncuları takıma kazandırmak için de para gerekir" üzerine kuruluydu ki aynı ilkeyi ilerleyen yıllarda Avrupa'nın bütün büyük kulüpleri de benimseyeceklerdi. Bu hedef doğrultusunda da Nou Camp'ın kapasitesi yüz yirmi bine çıkarılmış tribünlerini dolduracak ve Cruyff'un yapamadığını başarıp takıma üst üste şampiyonluklar kazandıracak bir futbolcu arayışına girildi.

Bu arayış, 1982 yılında Diego Maradona'nın transferiyle sonlandı. Arjantin ve Maradona kötü bir Dünya Kupası macerasını geride bırakmışlardı: Ülkesinin Britanya ile Falkland Adaları için savaşa sürükleniyor olması nedeniyle kendini bir türlü tam anlamıyla futbola veremeyen Arjantinli oyuncu, son grup maçında Brezilya karşısında kırmızı kartla oyun dışında kalarak utanç verici biçimde sonlandırmıştı ilk Dünya Kupası macerasını. Yine de Barcelona'nın yetenek avcıları, Maradona'nın müthiş bir potansiyelinin olduğunun farkındaydılar. Madridliler ve muhafazakâr siyasetçiler, kariyeri boyunca Arjantin dışında forma giymemiş yirmi bir yaşında bir futbolcuya 7,3 milyon Amerikan doları ödeyen Barcelona'yı şuursuzlukla suçlaya dursunlar, Núñez transferin arkasında duruyordu: "Maradona futbol takımımızı hayata döndürecek. Onun sayesinde içinde bulunduğumuz finansal krizi de atlatacağız. Onu Barça'ya getirdiğimiz için heykelimizi dikecekler."

Maradona, Arjantin Dünya Kupasından elendikten üç hafta sonra, 28 Temmuz 1982 günü düzenlenen sezon açılışında ayak bastı Nou Camp çimlerine. Onu ve Batı Almanya'yı 1980 Avrupa Uluslar Kupasında zafere taşıyan Bernd Schuster'i görmeye elli bin biletli izleyici gelmişti. Maradona'nın katkısının hissedilmeye başlanması uzun sürmedi: Orta saha oyuncusu, daha ilk haftalarda takım arkadaşlarının da performanslarının artmasını sağlamış ve onun kadar yetenekli bir oyuncu-

yu ilk defa izleme şansı bulan taraftarlara unutulmaz futbol resitalleri vermeye başlamıştı. Onunla aynı dönemde Barça forması giyen "Lobo" Carrasco'ya kulak verelim: "Bir bukalemun gibiydi. Hayatımda kendine bu kadar güvenen birisini daha görmedim. İnanılmaz bir top kontrolü vardı. Top sanki ayaklarına bir iple bağlıymış gibi rahat çalım atar, dripling yapardı. Zaman zaman antrenmanlarda oturup onu izlerdik. Tarih boyunca bu kadar ilgi odağı olan bir başka futbolcu olduğunu sanmıyorum. Şahsen, onun sahada neler yapabildiğini yakından görebildiğim için kendimi çok şanslı sayıyorum."

Maradona, sahada oynanan futbola heyecan katmakla kalmadı; İspanyol futbolunun gelişmesini ve oyuna akan paranın da artmasını sağladı. 1980'li yılların başlarında gişe ve sponsorluk gelirlerinin yanı sıra; yeni kurulan Katalan medya grupları, özellikle de TV3 sayesinde, yayın gelirleri büyük artış gösterdi. İspanya genelindeyse, sansür politikasının rafa kaldırılmasıyla her türlü siyasi görüşten okuyucuya hitap eden bir sürü gazete çıkmaya başladı ki bu da analitik futbol yazılarının her gün futbolseverlerle buluşması anlamına geliyordu. Söz konusu gazetelerde oyun stilleri, taktikler ve teknik direktörler masaya yatırılıyor; futbol, üzerine ciddi düşünülmesi gereken bir aktivite olarak ele alınıyordu. İşte tam da bu sırada İspanyol futbolunu yakından takip eden gazeteciler, yaklaşan bir skandalın kokusunu almaya başladılar.

İspanyol futbolunun en tartışmalı isimlerinden biri olan ve 1987'de Atlético de Madrid başkanlığına seçilen emlak kralı Jesús Gil, seçim kampanyasında kulübün makus talihini değiştireceğini ve takıma hem ligde hem de Avrupa'da büyük başarılar kazandıracağını vaat etmişti. Seçildikten sonra transfer ettiği Portekizli milli oyuncu Paulo Futre, Real Sociedadlı López Ufarte ve Athletic Bilbaolu Goicochea'nın takımım kalitesini yukarı çektiklerine şüphe yok ancak Gil'in bir gününün ötekini tutmaması ve özel işindeki kuşku uyandıran girişimleri uzun vadede kulübe zarar verdi. Gil'in başkanlığı süresince takımın başına getirilen Ron Atkinson, César Me-

notti ve Javier Clemente gibi isimlerin hepsi kontratları sona ermeden kovuldular. Hatta Gil, bir sezonda tam beş farklı teknik direktör ile çalışarak kırılması güç bir rekora da imza attı.

Atletico de Madrid, Gil'in başkanlığı süresince inişli çıkışlı bir grafik sergiledi. İlk iki sezonunda ligde başarılı sonuçlar alan takım, Atlético Aviacion'un şampiyonluğunun ellinci yıldönümünde küme düşmekten kurtulamadı. Bu, bir zamanlar siyasi konjonktürden istifade eden kulübün, demokratik rejimde ve Gil idaresinde her istediğini elde edemeyeceğinin bir göstergesiydi. Bu arada Gil'in başı kanunla dertten bir türlü kurtulmuyordu. Emlak kralının Marbella'da inşa ettiği lüks tatil köyü başını vergi dairesi ile derde sokmuştu. 1990'ların sonunda polis, kulüp binasını basmış ve Gil'in şirketinin adının geçtiği ne kadar belge varsa hepsine el koymuştu. Birçok futbolcu, aktör, matador ve eşleriyle mahkemelik olan; rüşvet vermekten ve vergi kaçakçılığından hakkında dava açılan Gil, Fransız bir hakeme homoseksüel diye bağırdığı için de Avrupa Kupaları'ndan iki yıl süreyle menedilmişti.

1991'de bazı yayın organlarının faşist olduğu iddiasını ortaya attıkları Gil, mütemadiyen yolsuzlukla savaştığına dair demeçler veriyor ancak sabıka kaydı onun dürüstlüğüne şüphe düşürüyordu. Hakkında bir sürü hakaret davası da açılmış olan Gil, aslında dibe 1969 yılında vurmuştu. Gil'in sahibi olduğu, Madrid yakınlarındaki bir inşaatın çatısının çökmesiyle elli sekiz çalışan hayatlarını kaybettiler. Mahkeme Gil'i malzemeden çalma suçundan beş yıla mahkûm etti ancak on sekiz ay hapis yatan emlak kralı, 400 milyon pezo karşılığında Franco tarafından affedildi.

Gil, hakkında açılmış birçok dava sonuçlanmadan hayata gözlerini yumdu. Cenazesine katılan kırk binden fazla Atlético taraftarı ona, her şeye rağmen kulüplerine kazandırdığı başarılar için teşekkürlerini sunmaya gelmişlerdi. Cenazeye katılan diğer isimler arasında ise İspanyol siyaset ve futbol dünyasında hatırı sayılan, Franco sonrası hayatın önde gelen figürleri vardı: Atlético, Real Madrid ve Athletic Bilbao forma-

sı giyen futbolcular, milli oyuncular, teknik direktörler, Real Madrid, Real Betis ve Barcelona başkanları, İspanyol Futbol Federasyonu başkanı, merkez sağ *Partido Popular* ve sosyalist PSOE partilerinden milletvekilleri.

Atlético de Madrid'in aksine, İspanya'nın en büyük iki kulübüne sadece taraftarları hesap sorabiliyordu. Barcelona ve Real Madrid'in ülke futbolundaki konumlarını düopol olarak görebiliriz: İspanya'nın en büyük bankalarının desteğini alan; yayın, reklam ve sponsorluk gelirlerinden de en büyük payı alan Real ve Barça, diğer kulüplerin transferlerini tahayyül bile edemeyecekleri oyuncuları kadrolarına katarak İspanyol futbolu üzerindeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırdılar.

İspanyol futbolunun nasıl gelişme gösterebileceği konusunda Madrid'de yapılan tartışmalara 1978'de, Franco'nun ölümünden üç sene sonra kurulan *El Pais* gazetesi öncülük ediyordu. *El Pais*'in kuruluş amacı, emekleme çağında olan İspanyol demokrasisine destek vermek ve baskıcı toplum anlayışının bir daha asla geri dönmemesi için çalışmaktı. Real Madrid ve genel olarak İspanyol futbolu, oyunun bir kudret sınavından ziyade sanat formu olarak görülmesi gerektiği vizyonuna sahip futbolcu-filozofuna ise Jorge Valdano'nun gelişiyle kavuştu.

Valdano İspanya'ya 1975 yılında, Arjantin'deki kanlı askeri darbe gerçekleşmeden birkaç ay kadar önce göç etmişti. İlk olarak Alaves, sonra da Zaragoza formalarını giyen oyuncu; 1984'te Real Madrid'e transfer oldu. 1987'de hepatit virüsü kapan Valdano futbola veda etmek zorunda kaldı. Kariyeri boyunca dünya futbol tarihinin en yetenekli oyuncularıyla birlikte forma giyme şansı bulmuştu Valdano: Butragueño ile birlikte Akbaba Sürüsüyle beraber oynamış olan Arjantinli, 1986 yılında da milli takımda da Maradona ile oynamıştı. Valdano'nun futbol felsefesini şekillendiren isim ise Arjantin'e 1978'de Dünya Kupası zaferi yaşattıktan sonra Barcelona'yı çalıştırmaya başlayan hemşehrisi Césae Menotti'ydi.

Menotti, radikal siyasetin ve güzel futbolun büyük birer

tutku olduğu Rosario'da (Arjantin) yetişti. 1960'larda (siyasi anlamda) sistem karşıtı bir futbolcu olarak ün yaptı. Uzun boylu, yakışıklı, *El Flaco* (Kikirik), düşük tempolu, estetik bir futbol stiline sahipti. Formasını giydiği Racing ve Boca Juniors'un sert, uzun toplara dayalı, savunma odaklı futbollarına uyum sağlayamamıştı. Bu yüzden de 1967'de New York Generals'a, iki yıl sonra da Pelé sayesinde ünlenen Santos'a transfer oldu. Futbolu bıraktıktan sonra bir süre gazetecilik yapan Menotti, 1973 yılında Huracán'ın başına geçti.

Menotti'nin felsefi makalelerinin yer aldığı *Football without Tricks* (Dürüst Futbol) adlı kitabı, 1980'lerde İspanya ve Güney Amerika'da çok satanlar listesindeydi. Kitabında yaratıcı, özgür futbolla, otoriter teknik direktörleri karakterize eden "zorba", sert savunma futbolunu mukayese ediyordu Menotti. Arjantinli çalıştırıcı, 1982 yılında Barcelona'ya imza attıktan sonra; o dönem Athletic Bilbao'nun teknik direktörü olan Javier Clemente ile aylar süren bir ağız dalaşına girdi. Muhafazakâr bir Bask olan Clemente'yi solcular hiç sevmiyordu ancak üç yıl formasını giydiği Athletic Bilbao taraftarı onu, mücadeleci kişiliği ve gerekirse takımı için kendine feda etmekten kaçınmaması nedeniyle bir kahraman olarak görüyordu.

İspanya'nın ev sahipliği yaptığı Dünya Kupasında yaşadığı hayal kırıklığının ardından geçen bir sene zarfında Clemente, Athletic Bilbao tarihinin en başarılı takımlarından birini inşa etti. Bu efsane takımda; Dani ve Andoni Goikoetxea gibi tecrübeli isimler, altyapıdan gelen Santigo Urkiaga, Miguel de Andrés, Ismael Urtubi, Estanislao Argate ve Andoni Zubizaretta gibi gençlerle beraber forma giyiyorlardı. Bask çalıştırıcı, sigara bağımlısı, çapkın bir hippi olarak gördüğü ve Dünya Kupasının kazandıktan sonra kariyerinde düşüşe geçtiğine inandığı Arjantinli meslektaşından öğreneceği hiçbir şey olmadığı kanısındaydı. Menotti ise İspanyol futbolunda yaşanan her türlü olumsuzluğun ardında Clemente'nin temsil ettiği anlayışın yattığı fikrindeydi: "Clemente gibilerin İspanya'sı matador olmaktan vazgeçip boğa olmayı kabul-

lendiğinde, İspanyol futbolunu geliştirme yolundaki ilk adım atılmış olacak."

İki teknik direktör arasındaki tartışma, 24 Eylül 1983'te Nou Camp'ta oynanan Barcelona-Athletic Bilbao maçı sonrasında daha da şiddetli bir hâl aldı. Maçın ikinci yarısı oynanırken Athletic savunmasından Goikoetxea, Maradona'ya arkadan çok sert bir müdahalede bulundu. İspanyol futbol tarihinin en dehşet verici anlarından birini teşkil eden bu faul sonrasında, İngiliz gazeteci Edward Owen, Goikoetxea'ya oyuncunun ününün adada da yayılmasını sağlayan "Bilbao Kasabı" lakabını taktı. Barça, o maçı 4-0; San Mames'te oynanan rövanşı da 2-1 kazandı ama bu galibiyetler Goikoetxea'nın darbesi sonucu üç ay sahalardan uzak kalan Maradona'yı avutmaya yetmedi. Üstüne üstlük Athletic sezonu Barcelona'nın önünde şampiyon olarak tamamlamıştı. Bu, 1976-1977 sezonunda Kral Kupası finalinde Betis'e mağlup olduktan birkaç hafta sonra çıktığı UEFA Kupası finalinde de Juventus'e yenilen ve Clemente'nin gelişine dek bir türlü arzuladığı başarıları yakalayamayan Athletic Bilbao için muazzam bir zaferdi.

Franco'ya düşmanlıklarının ve birbirlerinin kültürel kimliklerine duydukları saygının bir dönem yakınlaştırdığı iki kulüp arasındaki ilişkiler bir sonraki sezon dibe vurdu. Athletic tarihçisi Bilbaolu gazeteci Jon Agiriano'ya kulak verelim: "Atış serbest anonsuyla birlikte iki kulüp, yıllardır birbirlerine karşı duydukları saygı ve sevgiyi bir kenara itip ellerine geçen silahlarla saldırıya geçtiler."

O sezon Barcelona bir "rüya takım" olmaktan uzaktı. Kadroda bireysel yetenekleri üst düzeyde oyuncular vardı ama takımın o sezonki tek amacı güzel futbol oynamak falan değil; her ne şekilde olursa olsun Athletic'i yıkmaktı. Her fırsatta güzel futbola olan tutkusundan bahseden Menotti de Bilbao karşısında, Racing ve Boca Juniors'ta forma giydiği dönemde aşina olduğu sert futbolu oynatmaktan çekinmeyeceğini gösterdi. Athletic karşısında çıkacakları Kral Kupası finalinden önce şunları söylüyordu Arjantinli çalıştırıcı: "Barcelona

şiddete şiddetle yanıt vermeye hazır." Bu noktada iki teknik direktör arasındaki tartışmaya Maradona da dahil olmaya karar vermişti: "Clemente'nin gözlerimin içine bakıp bana hissettiklerini söyleyecek cesareti yok." Clemente'nin de altta kalacağını düşünmek naiflik olurdu: "Maradona aptal, hem de çok aptal. Onun kadar parası olan bir futbolcunun insanlıktan nasibini almamış olması çok üzücü gerçekten de."

Barça ve Athletic 5 Mayıs 1984 günü Bernabéu'da karşı karşıya geldiler. Yüz bin kişilik stadın tribünleri tıklım tıklımdı. Maç öncesinde iki takımın soyunma odalarına farklı havalar hâkimdi. Menotti sigara üstüne sigara içiyor, Maradona ise takım arkadaşlarını gaza getirecek konuşmalar yapıyordu. Athletic'in soyunma odasından ise, popüler bir kadın TV yıldızı olan Eva Nasarre kılığına giren Natxo Biritxinga'yı gören takım arkadaşlarının kahkahaları yükseliyordu.

Çok sert ve çirkin bir futbol oynandı finalde. İlk dakikalarda attığı golle öne geçen Athletic'in katı savunmasını bir türlü aşamayan Maradona önderliğindeki Barçalı oyuncular, dakikalar ilerledikçe asabileştiler. Kaleyi tutturdukları birkaç şutta da milli takım formasını da giyen Zubizarreta'ya takılan Menotti'nin öğrencileri, maçın bitiş düdüğüyle birlikte; merkezinde kendisine el hareketi yaptığını iddia ederek Sola'ya saldırmış olan Maradona'nın olduğu, tekme ve yumrukların havalarda uçuştuğu müthiş bir kavgaya tutuştular. Milyonlarca futbolseverin televizyon ekranından canlı izlediği kavga, iki kulübün yöneticilerinin müdahaleleriyle sona erdi. O finalden hafızalara kazınan bir şey varsa o da maçı statta izleyen Kral Juan Carlos'un yüzündeki dehşet ifadesiydi. Carlos, İspanyol futbol tarihinin en şiddetli kavgalarından birini sanki ülkesi gözlerinin önünde bölünüyormuşçasına izliyordu. Olaylar sonucunda Maradona ve Menotti Barcelona'dan (ve İspanya'dan) ayrıldılar. Duble yapan Athletic'in çalıştırıcısı Clemente, taraftarlarının gözünde bir efsaneydi artık. Bu arada, her iki kupa da Bilbao'nun koruyucusu Azize Begoña'ya adandı tabii ki de.

25

CRUYFF FAKTÖRÜ VE VENABLES

Futbol tarihi hayal kırıklıkları ile dolup taşan ve en son 1982 Dünya Kupasında küçük düşen İspanya, yaklaşmakta olan Avrupa Uluslar Kupasında kendini ispatlamak istiyordu. Kulüpler arasındaki şiddetli rekabeti göz önüne alırsak, 1984'te milli takımın yakaladığı başarıyı mucizevi olarak değerlendirebiliriz. Bu başarıda en büyük pay ise Real Madrid'de oyuncu ve teknik direktör olarak çeşitli başarılara imza attıktan sonra milli takımın başına getirilen Miguel Muñoz'a aitti. 1950'lerde Di Stéfano'nun da yer aldığı efsanevi kadronun önemli bir parçası olan Muñoz, Servette FC karşısında kulübün Avrupa Kupaları'ndaki ilk golünü kaydetmiş ve üst üste kazanılan iki şampiyonlukta da takımın kaptanlığını yapmıştı.

Muñoz, teknik direktör olarak da kulübe tarihinin en başarılı dönemlerinden birini yaşattı: Takımı çalıştırdığı 1960-1974 yılları arasında dokuz lig şampiyonluğu ve iki Avrupa Şampiyonlar Kupası zaferine ulaştı başkent ekibi. 1974'te Real Madrid'den ayrılan Muñoz sırasıyla Hercules, Las Palmas ve Sevilla'da görev aldıktan sonra milli takımın başına geçti.

Muñoz'un attığı ilk adım Barça (Julio Alberto, Victor Muñoz, Carrasco), Athletic (Urkiaga, Goikoetxea) ve Real Madrid (Gallego, Camacho, Santillana) formaları giyen oyuncular arasında uzlaşma sağlamak oldu. Bu oyuncuların yanı sıra, Zaragoza'dan Juan Senor, Sporting de Gijon'dan Maceda ve Betis'ten Rafael Gordillo gibi yetenekli isimler de milli takım kadrosuna dahil edildiler. Muñoz yönetimindeki milli takım,

estetik olmaktansa mücadeleci ve bireysel yeteneklerden ziyade kolektif çalışma ahlakına dayalı bir futbol sergiliyordu.

1984 Avrupa Uluslar Kupasına iyi bir başlangıç yapan İspanya, grubunu Portekiz ve Batı Almanya'nın önünde lider olarak tamamladıktan sonra; yarı finalde karşılaştığı Danimarka'yı da kupa dışına itti. Finalde ise Muñoz'un öğrencileri, Fransa'ya 2-0 mağlup olmaktan kurtulamadı.

1986'da Meksika'da düzenlenen Dünya Kupasında ise İspanya Milli Takımı, Real Madrid'in Akbaba Sürüsü'nden Emilio Butragueño ve Michel gibi yetenekli isimlerin önderliğinde başarılı bir performans sergiledi. Bahis şirketlerinin favorisi Brezilya'nın da yer aldığı gruptan çıkmayı başaran İspanya, ikinci turda Danimarka'yı 5-1 gibi bir skorla ezip geçti. İlk dört maçında baskılı bir hücum futbolu sergileyen Muñoz'un ekibi, çeyrek finalde penaltı atışları sonucunda Belçika'ya elendi. Birçokları bu sonucu şanssızlığa bağlıyorlardı. Michel verdiği demeçte, "Maçın penaltılara kalması ve sonunda sahadan mağlup ayrılmamız bizim suçumuz mu? Hayır, değil. Başarı ve hayal kırıklığı arasında çok ince bir çizgi var ve bizim daima o çizginin yanlış tarafında duruyor olmamızın nedeni şansızlığımız," diye açıklıyordu düşüncelerini.

Ne yazık ki 1986 Dünya Kupasını takip eden yıllarda Muñoz'un milli takıma aşıladığı güven duygusundan eser kalmadı. 1988 Avrupa Şampiyonasında ev sahibi Batı Almanya ve İtalya karşısında hem sergilediği futbol hem de aldığı sonuçlar bakımından hayal kırıklığı yaratan İspanya; 1990 Dünya Kupasına yeni teknik direktörü Luis Suárez'in yönetiminde büyük ümitlerle katıldı. İspanyol futbolunun gelmiş geçmiş en iyi oyuncularından biri olan "Altın Galicialı" Suárez, tekniği, oyunu okuyabilme becerisi ve muhteşem şutlarıyla futbolseverlerin hayranlığını kazanmıştı. Çok zarif bir oyun stili olan Suárez'in eğer izin verilse sahaya smokinle çıkacağı söylenirdi şaka yoluyla.

Yine de onun, 1990 Dünya Kupasında milli takım çalıştırıcısı olarak etkileyici bir performans sergilediğini söyleyeme-

yiz. Takımın önemli silahlarından Michel'in, hakkında "En büyük düşmanımın bile böyle bir tecrübe yaşamasını dilemem," dediği turnuvaya İspanya adına medya ve milli takım arasındaki gerginlik damga vurdu. Üzerlerindeki baskının artmasıyla birlikte teknik direktör ve oyuncuları arasındaki ilişki de bozuldu. Suárez, geçmişleri başarılarla dolu ancak yaşları ilerlemiş ve medyanın "şımarık zenginler" diye nitelendirdiği yıldızları kadroya dahil ederek büyük bir kumar oynamıştı. Bu noktada, daha sonra ispatlanan yolsuzluk ve İspanyol güvenlik güçlerine Bask Bölgesi'ndeki ETA sempatizanlarını gördükleri yerde öldürme emri verildiği iddiaları; sosyalist hükümetin popülaritesinin düşmesine yol açmış, İspanyollardan vatanperverce milli takımı desteklemelerini talep etmek neredeyse imkânsızlaşmıştı.

Milli takımın içine düştüğü durumu, Akbaba Sürüsü'nün efsanevi 8 numarası Michel'in yaşadıkları çok güzel özetliyor aslında. Yugoslavya maçında rakibin kullandığı bir serbest vuruşta barajdaki Michel'in durduğu yerden geçen top ağlara gitmiş ve Real Madridli oyuncu için cehennemin kapıları o anda aralanmıştı: "Herkes bana saldırıyordu. O Dünya Kupası beni çok yaraladı. Takım arkadaşlarımın da moralleri bozulmasın diye belli etmemeye çalışıyordum ancak psikolojik olarak çökmüştüm."

Tüm bu olanlara rağmen güneşli günler yakındaydı. 1992'de düzenlenen Olimpiyatlara Barselona'nın ev sahipliği yapacak olması, İspanyol hükümetini büyük yatırımlara imza atmaya itti. AB'den gelen fonlar sayesinde ülkenin dört bir yanına yeni statlar inşa ediliyor ve altyapı tesisleri açılıyordu. İki dev, Real Madrid ve Barcelona da Athletic Bilbao ve Sporting Gijon'un yıllardan beri izledikleri stratejiyi benimseyip ileride A takıma girebilecek yıldız adaylarını yetiştirecek altyapılara yatırım yapmaya başladılar.

1992 Olimpiyatları'nı unutulmaz kılan o kadar çok şey var ki: Barselona'nın fiziksel dönüşümü, Montserrat Caballé ve Freddy Mercury'nin yaptıkları düet, Michael Jordan ön-

derliğindeki ABD basket takımının inanılmaz performansı, yıllardır yasaklı olan Küba'nın oyunlara katılması, Etiyopyalı ve Güney Afrikalı sporcuların haysiyetli mücadeleleri ve belki de en önemlisi, demokratik İspanya'nın potansiyelini tüm dünyaya göstermiş olması. Aslında oyunlar bağımsız Katalan hükümetinin organizasyon becerisinin bir ürünüydü ancak kraliyet ailesinin katılımı, Olimpiyatların bir "İspanya" organizasyonu olarak görülmesine neden oldu. Oyunlarda, Franco rejiminin aksine faşizm değil; tüm İspanyolların haklarını korumakla övünen, anayasal bir kralın bir arada tuttuğu çoğulcu toplum kutlanıyordu. Açılış töreninde İspanyol kortejinin önünde genç veliaht Prens Felipe yer almış, Kral Juan Carlos ve Kraliçe Sofia ise VIP locasında milletvekilleri ve yerel siyasetçilerle birlikte poz vermişlerdi kameralara. İspanya'nın oyunlardaki en büyük başarısı Fermin Cacho'nun 1500 metrede aldığı altın madalyaydı ancak ülkede yeni bir futbol çağı açan genç milli takımın kazandığı altın sembolik açıdan daha büyük önem taşıyordu. Polonya karşısında oynanan finalde rakip kaleciden dönen topu ağlara yollayan Francisco Miguel Nerváez Machón ya da daha çok bilinen ismiyle Kiko'nun gölü, İspanya'nın bütününü sevince boğmuştu.

Altına uzanan takımda yer alan oyuncular arasında yirmi bir yaşındaki Pep Guardiola da vardı. Barcelona teknik direktörü Johan Cruyff, Guardiola'yı iki yıl önce genç takımdan A takıma çıkarmıştı. Hollandalı hoca, 1970'lerin total futbolunun yeni sürümünü oynattığı takımda 4 numara pozisyonunda -orta sahada pas trafiğini düzenleyen bir *quarterback*- görev veriyordu genç oyuncuya. Guardiola'nın, bir gün futbol tarihinin en iyi takımlarından biri olan Barcelona'nın teknik direktörlük koltuğuna uzanacak yolculuğu böyle başlıyordu.

Guardiola'dan önce, teknik direktörlüğü en az futbolculuğu kadar efsanevi olan Johan Cruyff vardı Barcelona'nın başında. Hollandalı çalıştırıcı, topla yaptıklarını neden yaptığını ancak otuz yaşından sonra idrak edebildiğini söylüyor. Futbol felsefesi birçoklarına ilham kaynağı olmaya bugün de devam

eden Cruyff'un Barcelona'ya altın çağını yaşatmanın ötesinde, İspanyol futbolunun başarıya ulaşmasında çok önemli bir rol oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Johan Cruyff'la ilk görüşmemi Barselona'nın hemen dışındaki tepelerden birindeki evinde yaptım. 1976'da Nou Camp'ta gördüğüm günden beri hayran olduğum *Uçan Hollandalı*'yla görüşebilmemi onun Ajax'tan Katalonya'ya gelişinde kilit bir rol oynayan ekonomist-avukat dostum Armand Caraben sağlamıştı. İspanyol futbolunun yeni milenyumda kazandığı zaferlerin tohumunu attığını kimsenin inkâr edemeyeceği Cruyff, onunla görüştüğüm 1990'ların sonunda çoktan emekli olmuştu.

Buz gibi bira, Hollanda peyniri ve İspanyol jambonu eşliğinde başladığımız sohbetimize; hızlı konuştuğu aksanlı İngilizcesiyle dile getirdiği oyun felsefesine dair fikirleri damga vurdu: "Topa sahip olan, atak yapan, oyuna hâkim olan takımları izlemeyi seviyorum... 'Öteki' oyun tarzı, uzun top ve rakibe alan bırakmama üzerine kurulu. O farklı bir yaklaşım. Benim oyun anlayışım, futbolcuların bireysel yeteneklerini sergileyebilmelerini sağlıyor."

Cruyff göreve gelmeden önceki beş yıl zarfında Barcelona'yı üç farklı yabancı teknik direktör çalıştırdı. Bu isimlerin hepsi, takımın oyun stratejisini ve performansını tek başlarına değiştirebilecek yıldız oyuncular getirdiler beraberlerinde: Lattek Schuster'i, Menotti Maradona'yı ve Venables de Archibald-Lineker'i. Cruyff bu yaklaşımın, kulübün kolektif kimliğine zarar verdiği ve Katalonya'nın sosyo-kültürel yapısına uymadığı kanısındaydı. Hollanda gibi genç oyunculara yatırım yapan bir ülkeden gelen Cruyff, futbolculuk yıllarında öğrendiklerini Barcelona'da hayata geçirmek istiyordu. Bu doğrultuda attığı ilk adım da yetenekli Bask oyuncular ve birkaç yabancı yıldızın yer aldığı takıma Barça altyapısından çıkan genç oyuncuları monte etmek oldu. Attığı bu adımın da İspanyol futbolunun zirveye çıkışında oynadığı rol tüm futbolseverlerce aşikâr.

Cruyff, takıma bir kimlik kazandıracak olan genç yetenekleri nasıl keşfettiğini şöyle anlatıyordu: "Göreve başladığımda, *cantera*'da (genç takım) yetişmiş, A takıma yükselmeye hazır bir grup genç oyuncu vardı kulüpte. Beş-altı yılda bir tekrarlanan ve sonucunda altyapıdan birçok alternatif oyuncunun çıktığı bir döngü bu. Benim bilincinde olduğum bir başka gerçek daha vardı: Dünyadaki futbolseverlerin tamamı, kendi düşünce yapılarını, kültürlerini paylaşan iyi oyuncuları izlemekten zevk alırlar. Bu yüzden de elinizde aynı özelliklere sahip bir yabancı, bir de takımın bulunduğu bölgede yetişmiş oyuncu varsa, yerel olan futbolcuyu oynatmalısınız. Taraftar takımın performansından memnun değilse bile, böyle oyuncuları protesto etmez. Barça taraftarı da A takımda, *cantera*'da yetişmiş oyuncuları görmekten mutluluk duyar. Bu onlara teknik direktörün Barça'ya yabancı olmadığı, kulübün organik bir parçası olduğu hissini verir. Ben de böyle yaptım ve Katalanlara göğüslerini gere gere 'bizim' diyebilecekleri bir futbol izlettim. Zaten onların takımlarından ne istediklerini futbolculuk yıllarımdan biliyordum."

Cruyff üzerinde en derin etkiyi bırakan isim, Ajax'ta oyuncu ve antrenör olarak beraber çalıştığı ve kendi sistemine koşulsuz bağlılığı ve inancıyla tanınan Rinus Michels'ti. Cruyff'un da benimsediği bu katı yaklaşım, Barcelona'ya başarı getirdi ancak takım içinde huzursuzluk doğmasına da yol açtı. Cruyff'un inançlarından ödün vermeyişinin yarattığı sorunlara en güzel örnek de Hollandalı çalıştırıcının, hiç de alışık olmadığı bir pozisyonda görevlendirmekte ısrarcı olduğu Gary Lineker'di. "Lineker'in her takımın işine yarayabilecek çok iyi bir golcü olduğunu biliyordum fakat biz, hücuma yönelik bir futbol oynuyorduk ve çok sayıda oyuncumuz ileri çıktığı için rakip yarı sahada boş alan bulamıyorduk. Bu yüzden de topla oynayabileceği boş alan verebilmek için Lineker'i merkezden sağa çektim."

Lineker ise bu konuda çok farklı düşünüyor: "Cruyff takıma kendi adamlarını getirmek istiyordu. Bu da benim kulüp-

ten ayrılmam gerektiği anlamına geliyordu. Bana dürüstçe, 'Sen benim istediğim tipte bir oyuncu değilsin,' diyeceğine, kanatta görev verip bıktırmaya ve performansımı aşağı çekmeye çalışıyordu... İki kanat oyuncusundan biri olarak çıkıyordum sahaya. Onun için bir birey değil, sadece sistemin bir parçası olan 4 numaradan -libero- ibarettim. Gary Lineker'i kanatta oynatmak abesle iştigaldi ama onun bu konuda niye ısrar ettiğini de biliyordum: Ben dayanamayıp şikâyet etmeye başlayacaktım, kendisiyle anlaşamadığımız ortaya çıkacaktı, taraftar da onun tarafını tutacak ve benim takımdan yollanmamamın önünde hiçbir engel kalmayacaktı.'"*

Lineker'in tarafını tutanlar da yok değildi. Oyuncunun menajeri John Holmes'a göre milli takımda göreve gelmeden önce birçok kulüp takımını çalıştıran Javier Clemente, İngiliz matadoru transfer etmek için çok uğraş vermiş ancak bir türlü başarılı olamamıştı: "Clemente, Gary'ye Cruyff'un futboldan anlamadığını ve onun değerini bilmediğini söyleyip duruyordu." Yine de Lineker hem Clemente'nin hem de onu bir dönem Barcelona forması giymiş bir başka forvet olan Mark Hughes ile yan yana oynatmak isteyen Manchester United teknik direktörü Alex Ferguson'ın transfer tekliflerini reddetti.

Galli Hughes, Barselona hayatına ayak uyduramamış ve Bayern Münih'te kiralık olarak forma giydikten sonra Manchester United'a transfer olmuştu. Bitiriciliği nedeniyle "*El Matador*" lakabı takılan Lineker ise Barselona'yı (özellikle de yemekleri ve iklimi) seviyordu ve hem Katalanca hem de İspanyolca öğrenmişti. Lineker, kelimenin tam anlamıyla klasik bir santrafordu ve Cruyff'un futbolcularından talep ettiği çok yönlü oyunu oynamasına imkân yoktu. Sonunda Curyff ile arasındaki anlaşmazlığı çözemeyeceği gerçeğini kabullenen Lineker, Terry Venables'ın çalıştırdığı Tottenham Hotspurs'e transfer oldu.

---

* Gary Lineker ile Cruyff'la olan ilişkisi hakkında Tom Williams'ın yaptığı ve İngiliz oyuncunun bu konudaki düşüncülerinin tamamını dile getirdiği "Yurtdışında Bir İngiliz" başlıklı röportaj *Blizzard Türkiye*'nin 1. sayısında yer alıyor. -*çn*

Lineker'i, Steve Archibald ile birlikte Barça'ya getiren 1985'te Menotti'nin yerine göreve getirilen Venables'dı. Katalonya'ya gelmeden önce birçok İngiliz kulübünde çalışan Venables, Barcelona'da kariyerinin en büyük başarılarına imza attı: 1984-1985 sezonunda Barça'nın on yıllık şampiyonluk hasretine son veren çalıştırıcı, bir sonraki sezon takımını Avrupa Şampiyonlar Kupası finaline çıkardı ve İspanyol Kupasını kazandırdı. 1995 yılında, sekiz yıllık Barça macerasından sonra İngiltere Milli Takımı'nı çalıştırırken görüşme şansı bulduğum Venables, İngiliz ve İspanyol futbolları arasındaki temel farklara işaret ediyordu: "Barcelona'dayken San Sebastián'a otobüsle giderdik. Gidiş-dönüş toplam on beş-on altı saat süren bir yolculuktu bu ve oyuncularım sudan başka hiçbir şey içmezlerdi. İngiltere'de ise oyuncular, gidiş yolunda su ve Coca-Cola; dönüşteyse bira içiyorlar. İspanya'da, şampiyonluğumuzu ilan etmeden önce, tek bir oyuncumun bile içki ya da sigara içtiğine şahit olmadım. Kutlamalarda hepsi zil zurna sarhoşlardı tabii ki. Zaten profesyonellik bunu gerektiriyor. İngiltere'de oyuncular maçtan sonraki her cumartesi sarhoşlar."

Şöyle devam ediyordu Venables: "İspanyol oyuncular kondisyonlarına, sağlıklarına, davranış biçimlerine dikkat ediyorlar. Sahada da yeteneklerini sergilemekten zevk alıyorlar. Britanyalı futbolcular oyuna daha fonksiyonel açıdan yaklaşıyorlar. Kendilerine verilen görevi profesyonelce ifa ediyorlar. İspanyollar kadar yetenekli değiller ama bu açığı da dirençleriyle kapatıyorlar... Her iki ülkenin da güçlü ve güçsüz oldukları tarafları var elbette ancak doğrusunu söylemek gerekirse; Barcelona başında çıktığım ilk antrenmanda karşımda bu kadar yetenekli, motive olmuş, disiplinli oyuncuyu bir arada görmek beni bayağı mutlu etmişti."

Tek istisna, aldığı ücretten memnun olmadığı için başkan Núñez'le arası bozulan ve Napoli'ye transfer olmak üzere olan Maradona'ydı. Başkan Nùñez'in, Maradona'nın Barcelona'daki ilk yıllarında kulübe müthiş bir kaynak akışı sağlamış ol-

masından duyduğu memnuniyet, oyuncunun düşen formu ve çılgın hayat tarzı nedeniyle kulüpten ayrılacağı günü iple çekmesine evrilmişti.

Kameralar karşısındaki rahatlığı nedeniyle İngiliz futbolseverlerin *El Tel* lakabını taktıkları Venables; Barselona'da çok popüler bir figürdü ve adı, uzun yıllar boyunca İspanyol futboluna olumlu katkısı olan İngilizler arasında anılmaya devam etti.

Ne var ki kulübe, tarihinin en başarılı ve heyecan verici dönemini yaşatan isim Venables'ın takımdan ayrılmasından bir yıl kadar sonra göreve getirilen Cruyff'tu. Onun çalıştırdığı Barcelona, 1992'de Wembley'de Sampdoria'yı mağlup edip tarihindeki ilk Avrupa Şampiyonluğu'nu kazanmakla kalmadı; 1988-1996 yılları arasında on lig şampiyonluğu ve Avrupa Kupası zaferleri de yaşadı. Dönemin UEFA kuralları gereği sınırlı sayıda yabancı oyuncu transfer edebilen Cruyff, takımını Koeman, Laudrup, Stoichkov ve altyapıdan yetişen İspanyollar Luis Milla ile Pep Guardiola gibi yıldızların etrafına inşa ediyordu.

Guardiola sadece yetenekli değil, Barcelona'nın siyasi ve kültürel kimliğini gururla taşıyan bir futbolcuydu. O hem oyuncu hem de teknik direktör olarak kulübün kazandığı en büyük zaferlerde büyük pay sahibi oldu. Yine de İspanya'nın geri kalanının siyasi endişelerini bir kenara itip ona hak ettiği saygıyı göstermelerine uzun yıllar vardı daha.

26
BARAKALDOLU KABADAYI

Cruyff'un rüya takımının zirveye çıktığı yıl, Hollandalıdan çok farklı bir karakter olan Javier Clemente İspanya Milli Takımı'nın teknik direktörlüğüne getirildi.

Clemente, Barcelona başkanı Luis Núñez'in de bir dönem yaşadığı Bilbao'nun çelik atölyeleriyle dolu endüstriyel bir kasabası olan Barakolda'da dünyaya geldi. Nerede yaşarsa yaşasın Bask bölgesinin sosyal, dini ve siyasi kumaşını üzerinde taşıyan Javier'in babası; Bask terörist grubu ETA'nın şiddet eylemleri sonucunda bölgede yer alan birçok fabrikanın kapandığı ve resesyonun damga vurduğu 1970'lerde, Altos Hornos de Vizcaya adlı bir metalürji şirketinde bekçilik yapıyordu.

On altı yaşında Athletic Bilbao forması giymeye başlayan Clemente, boyunun kısalığından doğan fiziksel dezavantajı savaşçı ruhuyla kapatan; çok iyi pas yapan ve topsuz oyunu çok iyi okuyabilen bir futbolcu olarak dikkatleri üzerine çekti. Bir başka deyişle, tipik bir Bask futbolcusuydu Clemente: Cesur, yetenekli ve sert. 1969'da *Copa del Generalissimo*'yu kazanan Athletic Bilbao'nun kadrosunda yer alan Clemente'nin futbol kariyeri, daha 19 yaşındaykent Sabadell forması giyen Marañón'un arkadan yaptığı çok sert bir müdahale sonucunda yaşadığı sakatlık nedeniyle sona erdi.

El Pais muhabiri Alfredo Relaño'ya 1977'de verdiği bir röportajda, hayatını bir anda alt üst eden bu olaya Stoacı denebilecek bir bakış açısıyla yaklaşıyordu Clemente: "Marañón'u suçlamıyorum. Çok sert bir fauldü ancak o yıllarda bu tip

müdahaleler normal karşılanıyordu. Çok sert bir maç olmuştu, gözü dönmüş *picados* -boğalar- gibi saldırıyorduk birbirimize. Maçın son dakikalarıydı. Top benim ayağımdaydı. Marañón arkamdan gelip bacağımı kırdı." Clemente yeşil sahalara dönebilmek için büyük uğraş verdi ancak geçirdiği hatalı ameliyatlar ve araya giren mecburi askerlik hizmeti nedeniyle, geçirdiği sakatlıktan üç yıl sonra aktif futbol hayatına nokta koymak zorunda kaldı.

İzlerini taşıdığı fiziksel ve (kimilerine göre) zihinsel yaralara rağmen antrenör olabilmek için hemen çalışmaya koyuldu Clemente. Yıllar sonra bile meraklı muhabirlere bacağının arkasındaki on santimetre uzunluğundaki yara izini, bir boğanın boynuz darbeleriyle yaralanmış ve hayata son anda tutunabilmiş bir matador edasıyla sergilemekten büyük zevk duyuyordu Clemente. Zaten onun, İspanyol hiddetinin en yeni sembolü olduğu mitini besleyip güçlendiren de bu yara izinin ta kendisiydi.

1985 yılında Bilbao'dan bir gazeteye verdiği röportajda, Franco yıllarında küçük bir çocukken okul duvarlarına yasaklı Bask bayrağını çizdiğini ve bu yüzden sık sık cezalandırıldığını gururla anlatıyordu Clemente. Kendisini cezalandıran okul idarecisi rahip ve rahibelere karşı kin beslemediğinin de ısrarla üstünde duruyordu futboldan başka tek tutkusu Katolik inancı olan çalıştırıcı.

Çıraklık yıllarını Arenas Club de Getxo, CD Baskonia ve Athletic altyapısında geçiren Clemente, 1981'de A takımın başına getirildi. Kendisine duyulan güveni boşa çıkarmayan Bask teknik direktör, kısa zamanda kulüp tarihinin en başarılı takımlarından birini inşa etmeyi başardı. Onun göreve gelişini takip eden beş yıl zarfında son altın çağını yaşayan Bilbao ekibi, iki lig şampiyonluğu (1982-1983, 1983-1984), birer Kral Kupası (1984) ve İspanya Süper Kupası (1984) kazandı. Üst üste şampiyonlukların kazanıldığı 1982-1984 yılları arasında ayrılıkçı Bask örgütü ETA ile İspanyol güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar iyicene şiddetlenmiş ve İspanyol futbol tari-

hinde sıkça karşılaştığımız üzere futbol hem oyunu gerçekten sevenlerin hem de siyasi kimliklerini tuttukları takım üzerinden kurgulayan kitlelerin en büyük eğlencesi hâline gelmişti. Buna bir de nesiller boyu güçlenerek katılaşan kavmi sadakat hislerini ekleyince, futbolun siyasi bir gösteriye dönüşmesinin önünde hiçbir engel kalmıyordu.

Athletic'in 80'lerde Nervión nehri kıyısında gerçekleşen zafer kutlamalarına dakikalarca çalınan kilise çanlarının sesleri, manastırların camlarından sarkıp oyunculara el sallayan rahibeler ve takımdan desteklerini asla esirgemeyen fabrika işçileriyle radikal öğrenciler damga vuruyorlardı. Bu kutlamalar sırasında da -en azından Bilbao sınırları içerisinde- çatışmalara ara veriliyordu. Athletic, yirminci yüzyıldaki son şampiyonluğunu Clemente ile 1984'te kazandı. O şampiyonluğun kutlamaları sırasında Bilbao belediye binasının balkonundan taraftarlara seslenen Clemente, bunun sadece takımın değil; aynı zamanda halkın zaferi olduğunu söylüyordu. Teknik direktörün halk derken kimi kastettiği muğlaktı zira Athletic taraftarları arasında Francocular da vardı, ETA sempatizanları da. Onları bir arada tutan ve İspanya'nın başka bölgelerinde rastlanmayan şey saf ırk mitine olan inanıştı. Kulübün sadece Bask oyunculara açık olması politikasını destekleyen ve o dönem çok popüler olan bir şarkının nakaratında da dendiği gibi, "Biz sadece kendi silahlarımızla çarpışırız, ithal silah sevmeyiz."

Clemente'nin Bilbao'daki evinin bir köşesinde Bask milliyetçiliğinin kurucusu Sabino Arana'nın büstü vardı. Arana, İspanyol tarihinin en tartışmalı figürlerinden biri. Siyasi kariyerinin başlarında anavatanlarının Bilbao'nun merkezinde yer aldığı Vizcaya olduğunu öne süren ideolog, ilerleyen yıllarda Bask anayurdu sınırlarını kuzeye doğru çekmiş ve bazı Fransız kasaba ve şehirleri de sahiplenmişti. Arana, Bask milliyetçiliğinin üç ilkesinin kendisine bir Hamsin Yortusunda (İsa'nın ölüp, dirilip, göğe yükselişinden sonra, Kutsal Ruh'un havarilerin üzerine indiği gün) vahiy edildiğini iddia ediyor-

du. Arana'nın Euzkadisinde her Bask eşit değildi ne yazık ki. Arana, ölümünden önce *maketo*lara (İspanya'nın diğer bölgelerinden -ki Clemente'nin dünyaya geldiği Barakaldo da bunlara dahil- Bask topraklarına göç edenler için kullanılan küçük düşürücü bir terim) karşı ırkçı yazılar kaleme alıyordu. Fikir özgürlüğünü savunan liberaller Arana'dan uzak duruyorlardı ancak Clemente, Clemente'ydi işte.

Bu noktada İspanya'da birçokları Baskların çoğunun terörist olduklarına inanıyorlardı. Athletic'in futbolda kazandığı başarılar ise rakiplerinin kötü olmasına bağlanıyordu sıklıkla. Bilbao'da ise sınırlı kaynakları ve Bask oyuncularıyla dönemin devlerini -Martín Vázquez, Sanchis, Santillana ve Juanito'lu Real Madrid; Maradona ve Schusterli Barcelona ve Mario Kempesli Valencia- alt etmeyi başaran Athletic ile gurur duyuluyordu.

Kazandığı zaferler Clemente'yi, Arana'nın kurucusu olduğu Milliyetçi Bask Partisi'nin radarına soktu. Partinin ileri gelenleri, kültürel kimliğini böyle benimseyen (Clemente, İspanyol devlet televizyonuna verdiği bir röportajda "Biz Basklar sizden farklı bir ırkız," demişti), hayranlık uyandıran bir çalışma ahlakı olan ve dini değerlere bağlılığı herkesçe bilinen Clemente'nin kendi savundukları geleneksel toplum yapısını sembolize ettiğine inanıyorlardı. 1985 yılında partinin başkanlık koltuğunda oturan eski Cizvit rahibi Xavier Arzallus şunları söylüyordu Clemente hakkında: "Benim için o örnek bir insan. Athetic'in teknik direktörü olduğu ya da ünlü ve başarılı olduğu için değil; tüm benliğiyle bir insan olabildiği için söylüyorum bunu. O bana, Diyojen'in Atina meydanlarında gündüz saatlerinde mum ışığıyla aradığı insanoğlunu hatırlatıyor... Bir de o, öz be öz Bask."

Bir gazetecinin "Hayatınızda size daima destek olacak bir takım kursanız kimleri alırdınız?" sorusuna yanıt olarak üç isim sayıyordu Clemente: Bask milliyetçi lider Arzallus, Bilbao piskoposu ve kaleci olarak Papa 2. John Paul. "Neden mi? O her şeyi ve herkesi kurtarabilir de ondan." Bu, Clemente'nin

papalık tarihin en karizmatik figürlerinden birine duyduğu saygıyı ne ilk ne de son dile getirişiydi.

Fakir bir göçmen ailenin oğlu olan Clemente, E*usquerra* (Bask dili) değil; İspanyolca öğrenmişti çocukluk yıllarında. ETA sempatizanı solcular, ona gerici ve muhafazakâr olduğu için güven duymuyorlardı. Futbol dünyası ise ikiye bölünmüştü: Onu kayıtsız şartsız destekleyenler ve Cruyff'tan esinlenen Barça stili futbol tutkunlarının başını çektikleri Clemente düşmanları. Athletic'i çalıştırdığı dönemde San Mames'te oynanacak her maç öncesinde Clemente, zeminin pas ve top kontrolüne dayalı futbol oynayan takımlara uygun olmaması için gereken her şeyin yapılmasını istiyordu. Bu çabalar bazen o kadar ileri gidiyordu ki çimleri sulayan fıskiyeler yağmurlu günlerde dahi açık tutuluyordu. Bu sayede de maç bataklığı andıran bir zeminde oynanıyor, oyuncuların kramponları yarıya kadar çamura batıyordu.

Clemente'nin favori oyuncularından biri 23 Eylül 1983 günü Maradona'nın sol ayak bileğine o korkunç tekmeyi atan Andoni Goikoetxea'ydı. Söz konusu müdahale on dört yıl önce Clemente'nin bacağının kırıldığı pozisyondaki faule o kadar çok benziyordu ki bazıları, teknik direktörün futbol anlayışının ve taktiklerinin tamamen intikam duygusuyla şekillendiğini öne sürüyorlardı.

Goikoetxea'ya verilen on sekiz maçlık ceza, ona indirildi ve oyuncu bu aradan sonraki ilk maçına Avrupa Şampiyonlar Kupasında Joe Fagan'ın Liverpool'u karşısında çıktı. Clemente'nin ekibi Liceranzu, Txema Noriega ve "Bilbao Kasabı"nın müthiş savunma performansları; takımın başarıyla uyguladığı oyalanma taktikleri sayesinde Dalglish, Souness, Ian Rush, Craig Johnston ve Michael Robinson'dan oluşan forvet hattını durdurmayı başardı. Buna rağmen San Mames'te oynanan rövanşı Ian Rush'ın 66. dakikadaki kafa golüyle 1-0 kazanan Liverpool, Athletic'i kupa dışına itmeyi başardı.

Bundan on beş yıl önce (1968-1969 sezonunda) tarihin en iyi Liverpool takımlarından birini Avrupa Fuar Şehirleri Ku-

pasından eleyen takımın kadrosunda Clemente de vardı. Her iki ayağı da ev sahibi takımların 2-1'lik üstünlüğüyle sonuçlanan eşleşmenin galibini, dönemin kuralları gereğince para atışı belirlemiş ve Athletic kaptanı Koldo Aguirre'nin doğru tahmini takımını bir üst tura taşımıştı.

Hayranlarının "Sarışın İngiliz" Bobby Charlton'a benzettikleri Clemente, Britanyalı futbol kahramanlarından (Ipswich'ten Bobby Robson ve Athletic'teki teknik direktörü Ronnie Allen) öğrendiğini öne sürdüğü oyun anlayışından asla ödün vermiyordu. 5 Mayıs 1984 günü oynanan Kral Kupası finalinde Bask çalıştırıcı, oyuncularının Maradona'ya uyguladıkları aşırı şiddetten dolayı özür dilemesi gerektiğini düşünmediğini belirtecek kadar bağlıydı taktiklerine. 2010 yılında gazeteci-yazar Orfeo Suarez'e verdiği röportajda, o maç hakkında şunları söylüyordu Clemente: "1984 finalinde köpekler gibi savaştık. Maradona ve Schuster'i pislik yapmadan durduramayacağımızı biliyorduk. Eğer oynamalarına izin verseydik hiç şansımız olmazdı. O gün ikisini de topla oynatmadık ve bulduğumuz tek golle de kupayı kazandık."

Zafere giden her yol mubahtır felsefesi Clemente'ye, bir süreliğine de olsa, başarı getirdi. Ne var ki Athletic'in lig ve Avrupa kupaları performansı düşünce çalıştırıcının kendini beğenmiş, otoriter tavrının takıma zarar verdiği düşüncesi yaygınlaştı. Clemente'nin Athletic'te sonunu getiren şey, takımın en başarılı ve popüler isimlerinden olan Manu Sarabia'yı 1986'nın Ocak ayında yedeğe çekmesi oldu. Teknik direktörün en iyi oyuncularını maçın kritik son dakikalarına saklamak gerektiğini öne sürerek kendini haklı çıkarma çabaları sonuçsuz kaldı ve yerel basın ile taraftarın baskısına dayanamayan yönetim Clemente'nin işine son verdi. Çalıştırıcının bir sonraki durağı Espanyol'du.

Clemente'nin, birçok üyesi başkentli devlet memurlarından oluşan ve geleneksel olarak Barselona'nın Katalan olmayan kulübü olarak görülen takımının başına geçmesi onun Bask kimliğiyle uyuşmuyordu belki ama Espanyol yılları

Clemente'nin tartışmalı kariyerine çok şey kattı. Onun yönetiminde UEFA Kupasına katılma hakkı kazanan Espanyol, Milan ve Inter'i kupa dışına itti ancak Bayer Leverkusen'e penaltı atışları sonucunda elenmekten kurtulamadı. Clemente, Leverkusen maçı öncesinde akıllara durgunluk veren bir kararla takımın en iyi iki oyuncusunu, John Lauridsen ve Ernesto Valverde'yi yedek soyundurdu.

Atletico de Madrid'in başında başarılı bir dönem geçirdikten sonra, 1990-1991 sezonunda tekrardan Espanyol'a dönen Clemente'nin milli takımın başına geçirilmesi İspanyol futbol kamuoyunu bir kez daha ikiye böldü: Bilbao, Barselona ve Madrid'in işçi mahallelerinde yaşayan Clemente hayranları mutluydular ancak Johan Cruyff ve o dönem Real Madrid teknik direktörü olan Arjantinli futbol filozofu Jorge Valdano'nun da aralarında yer aldığı yeni nesil, zeki futbol düşünürleri bu gelişme karşısında duydukları endişeyi gizlemiyorlardı.

Clemente'nin alamet-i farikası kadroya mücadeleci, çalışkan, sert savunma oyuncuları doldurmasıydı. Örneğin, savunmanın göbeğinde ve önünde görev yapabilen, organizasyon becerisi yüksek ve hava toplarında etkili bir futbolcu olan Real Madridli Fernando Hierro Clemente'nin en güvendiği oyuncularındandı. Clemente'nin milli takımında başkent ekibinin "akbabalarına" ise yer yoktu ki bu tercihi, Bask çalıştırıcının Real Madrid taraftarlarıyla yıldızının bir türlü barışamamasına yol açtı. Clemente'nin bu seçimlerinin ardında yatan şey yıldız oyuncuların kendi otoritesini sarsacaklarından korkmasıydı.

Clemente'nin idaresindeki milli takım, pesimistlerin beklentilerinin ötesinde bir performans sergileyerek on iki maçta sekiz galibiyet ve bir beraberlik alıp ABD'de düzenlenecek olan 1994 Dünya Kupasına katılma hakkını elde etti. Çeyrek finale kadar yükselen İspanya, İtalyan Roberto Baggio'nun golüne engel olamayıp son dörde kalma başarısını gösteremedi. 1996'da İngiltere'de düzenlenen Avrupa Şampiyonasına da yine çeyrek finalde veda etti Clemente'nin öğrencileri.

Clemente, 1998'de Fransa'da düzenlenen Dünya Kupasına uzun yıllardır güven duyduğu ancak yaşlanmış ve kalede eski günlerini mumla aratan Zubizarreta gibi form düşüklüğü yaşayan oyuncularla gitmenin bedelini ağır ödedi. La Liga'nın yükselen yıldızı yirmi yaşındaki Raúl'u kadroya dahil etmesi de kurtaramadı teknik direktörü. İkinci turu göremeden eve dönen İspanya'da başarısızlığın faturası Clemente'ye kesildi ve çalıştırıcı 2000 Avrupa Şampiyonası eleme maçları oynanırken görevden alındı. Acilen bir teknik direktöre ihtiyaç duyan İspanyol Futbol Federasyonu Real Madrid'in eski oyuncularından José Antonio Camacho'yu göreve getirdi. Ne yazı ki o da başarısızlığa mahkûm olacaktı.

27

HORTALEZALI BİLGE

İspanya, Almanya'da düzenlenen 2006 Dünya Kupasına yeni teknik direktörü Luis Aragonés yönetiminde katıldı. Milli takım Clemente'nin ardından göreve getirilen Camacho ve Iñaki Sáenz, dönemlerinde ne skor ne de performans bakımından taraftarlarını tatmin etmeyi başaramamıştı. İspanyol Futbol Federasyonu'nun Aragonés'i göreve getirmesi futbol kamuoyunun beklentilerinin yükselmesine ve tecrübeli teknik direktörün yeni jenerasyondan kurulu, dünya futbolunun devleriyle mücadele edebilecek ve İspanya'nın makus talihini alt edebilecek bir takım yaratacağına dair inanışın doğmasına yol açtı.

Aragonés, iç savaşın üçüncü yılında Madrid'in kuzeydoğusunda, Cumhuriyetçilerin kontrolündeki Hortaleza kasabasında dünyaya geldi. Kasaba, savaşın sona ermesini takip eden yıllarda Madrid'i çevreleyen onlarca uydu kentten birine dönüştü. Güçlü fiziği, sözünü asla esirgemeyen kişilik yapısı ve liderlik özellikleriyle daha genç bir oyuncuyken dikkatleri üzerine çeken Aragonés; Real Madrid'e transfer olmadan önce Getafe formasını giydi. Futbolculuk kariyerinde formasını en uzun süre boyunca giydiği takımsa (1964-1974) göze hoş gelen bir futbol sergileyen ve 1974'te Avrupa Şampiyonlar Kupası finaline çıkan (ancak kupayı Bayern Münih'e kaybeden) Atlético de Madrid'di. Aragonés, Atlético formasıyla 1970 yılında *Pichichi* ödülünü kazandı.

Milli takım teknik direktörlüğüne getirilen Aragonés, Bar-

celona da dahil birçok takımda hem oyuncu hem de çalıştırıcı olarak başarı sağlamış, ülke futbolunun önde gelen isimlerindendi. İspanyol futbolunun güçlü taraflarını, kulüplerin farklı oyun stil ve stratejilerini çok iyi bilen Aragonés; bu sayede hem milli takım için ne yapılması gerektiğini hem de yeni yetişen yeteneklerden hangilerinin takıma en büyük katkıyı sağlayabileceklerini belirleyebildi.

Futbol zekasına hayranlık duyan kesimlerce "*El Sabio de Hortaleza*" (Hortalezalı Bilge) diye anılıyordu Aragonés. Aslında onun 1980'lerde milli takımın başına geçeceğine inanılıyordu ancak federasyon, teknik direktörün değişken ruh hâlini ve baskı altında ezildiğini gerekçe göstererek bu karardan vazgeçmişti. 1988 yılında Barcelona'yı çalıştırırken çıkan oyuncu isyanı sırasında Aragonés'in söz konusu zayıflıkları göz önüne serilmişti.

İsyandan hemen önce, İspanyol vergi denetimcileri Barcelona'nın yabancı oyuncularına yüksek maaş verebilmek için kullandığı çetrefilli kontrat sistemini inceleme altına almışlardı. Takımın Aragonés'ten önceki teknik direktörü Terry Venables, Tottenham'a gittikten sonra başlatılan inceleme sonucunda kulübün Alman yıldızı Bernhard Schuster'e iki farklı sözleşme imzalattığı ancak maliyenin bunlardan sadece birinin varlığı hakkında haberdar olduğu ortaya çıktı. İncelemenin ilerleyen safhalarında birçok oyuncuya, ödedikleri vergiyi azaltmak amacıyla benzer kontratlar imzalatıldığı ve bazı futbolcularının ödemelerinin off-shore hesaplara yapıldığı belirlendi. Maliyenin vergi borcunu kapatması için kapısına dayandığı kulübün başkanı José Luis Núñez, söz konusu ödemeyi kendilerinin değil; dosyada adı geçen futbolcuların yapması gerektiğini savunuyordu.

Futbolcular başkana tepkilerini göstermekte geç kalmadılar. Barselona'daki Heredia Oteli'nde düzenledikleri basın toplantısında kulübün kendilerini iki farklı kontrat imzalamaya yönlendirdiğini ve bu yüzden de vergi borcunun yükümlülüğünün kulüpte olduğunu öne sürdüler. "Heredia İsyanı"na

katılan futbolcular, yayınladıkları ortak bildiride de, "Núñez bizlere yalan söyledi ve toplumun önünde küçük düşürdü," diye belirttiler. O gün milli takımda kampında olduğu için isyana iştirak edemeyen Gary Lineker, kendisiyle yaptığım röportajda, "Böyle bir şeyin İngiltere'de vuku bulmasına imkân ihtimâl yok zira taraftarlar oyuncuların yalan söylediğini düşünür ve kulübü desteklerler," diyordu.

Aragonés'in bu sürece dahil olma kararı ona büyük zarar verdi. Dünyanın en büyük takımlarından birini çalıştırıyor olmanın yarattığı baskı ve futbolcularla yönetimin aralarının bozulmasının sebep olduğu stresin altında ezilen teknik direktör, oyuncularıyla yaptığı bir maç önü toplantısında gözyaşlarına boğuldu. Kulübün yaratıcı muhasebecilerinin müdahalesiyle isyan daha fazla büyümeden bastırıldı. Núñez ise dahiyane bir hamleyle taraftarın sevgilisi olan ve kulübe başarı getireceğine garanti gözüyle bakılan Cruyff'u göreve getirerek "geçmişin üstüne bir perde çekildiği" mesajını veriyordu kamuoyuna.

İçkiye ve kumara olan düşkünlüğü, sözünü esirgemeyen kişiliği ile tanınan Aragonés'i hayata bağlayan şey futbola olan sevgisiydi. 2004 Ekim'inde yaşanan bir skandalda bu kez başrol oynadı tecrübeli çalıştırıcı. Bir İspanyol kanalı, antrenmanda Jose Antonio Reyes ile forvet oyuncusunun Arsenal'den takım arkadaşı olan Thierry Henry hakkında konuşurken Aragonés'i filme aldı: "O *negro de mierda*'ya (siyah bok) söyle, sen ondan çok daha iyi bir futbolcusun. Çekinme. Hatta bunu benim söylediğimi de belirt. Kendine güven. O *negro de mierda*'dan çok çok daha iyisin."

Britanya ve dünyanın birçok başka ülkesinde büyük tepkilere yol açan bu sözler karşısında İspanyol medyasının büyük bölümü sessiz kaldı. Aragonés ise vicdanının rahat olduğunu ve yaptığının özür dilemesini gerektirecek bir şey olmadığını savunuyordu: "Oyuncularımı motive etmek mecburiyetindeyim. Bunu yaparken de futbolla içli dışlı olan herkes gibi argo tabirler kullanmamda şaşıracak ya da sinirlenecek bir şey yok."

Bu olaydan bir ay kadar sonra Bernabéu'da oynanan İspanya-İngiltere "dostluk" maçı sırasında ev sahibi taraftarlar, Ashely Cole ve Shaun Wright-Phillips'e ırkçı tacizde bulundular. İspanyol Futbol Federasyonu'nun bütün bu gelişmeler karşısındaki tavrı ırkçılık karşıtı aktivistleri dehşete düşürdü: Federasyon Aragonés'e 3 bin avro ceza kesmiş (bu çalıştırıcının bir günlük maaşına denk geliyordu) ve İspanya Spor Konseyi Başkanı Rafael Blanco, münferit bir grup taraftarın yaptıklarının Aragonés'in sözleriyle bir bağı olmadığını belirtmişti.

O yıllarda göç, İspanya'nın sosyo-politik ajandasında önemli bir yer tutuyordu. 1990'ların başında toplam nüfusun %99'undan fazlası İspanyollardan oluşurken ülke, son on yıl zarfında Avrupa, Güney Amerika ve Kuzey Afrika'dan gelen göç akımlarına uğramıştı. Sağlam bir ekonomi ve düşük doğum oranı da İspanya'yı, 21. yüzyılın ilk yıllarında göçmenler için çok cazip bir ülke hâline sokacaktı.*

Aragonés toplumun ırk konusuna olan yaklaşımını, istemeden de olsa ifşa etmişti. Kararsızlık ve kolektif inkâr arasında gidip gelen bu yaklaşım, birçok İspanyol siyasetçiyi de rahatsız ediyordu aslında. Henry ise verilen cezanın gülünç olduğu kanısındaydı: "İspanyol idarecilerin şapkalarını önlerine koyup uzun uzun düşünmeleri gerekiyor. Irkçılığın onları aslında hiç de rahatsız etmediği gün gibi aşikâr. Zaten Aragonés'e de sırf ceza vermiş olmak için kestiler o cezayı, yaptığının yanlış olduğunu düşündüklerinden değil."

Henry'nin Arsenal'den bir başka İspanyol takım arkadaşı Manuel Almunia ve La Liga'da forma giyen (aralarında Brezilya doğumlu İspanyol milli oyuncu Marcos Senna'nın da yer aldığı) birçok siyah ve beyaz oyuncu ise İspanyol resmi makamlarıyla aynı fikirde olduklarını, Aragonés'in yanlış anlaşıldığını ve olayın gereğinden fazla büyütüldüğünü dile getirdiler. Kısacası Aragonés tercüme kurbanı olmuştu.

---

* İspanya'nın ekonomisinin aslında hayli kırılgan olduğu 2008 krizinde gözler önüne serildi. Ülke 2008-2014 yılları arasında krizle boğuştu ve hâlâ da tam anlamıyla toparlanabilmiş değil. -*çn*

Böylece, Aragonés görevine, İspanyol medyası da taraftarların ırkçı tezahürat ve tacizlerine bahane üretmeye devam ettiler. *El Mundo*'da yazan İspanyol gazeteci Carlos Carbajosa, Britanyalıların bu olaya verdiği tepkinin altında ırkçılık karşıtlığından başka şeyler yattığını iddia ediyordu: Ona göre problem İspanya'daki ırkçılık değil, ikiyüzlü İngiliz medyasının politik doğruculuğa dayalı kendi dünya görüşünü dünyanın geri kalanına empoze etme arzusuydu.

Az sayıda İspanyol yorumcu, Aragonés'i eleştirseler de İrlandalı akademisyen Paddy Woodworth'ün de belirttiği üzere, "İspanya'nın ırk sorununa yaklaşımı kökenleri çok eskilere giden ve kolay kolay ortadan kalkmayacak inanışlara dayanıyordu." Belki de bu sürecin en şaşırtıcı yanı, yaşananların Britanya medyasını şaşırtmış olmasıydı.

Ülke futbolunu takip eden her gazeteci, oyuncu ve teknik direktör, İspanya'nın (veya başka hiçbir ülkenin) ırkçılığa karşı bağışıklığı olmadığını bilir. Franco diktası yıkıldıktan ve parlamenter demokrasiye geçildikten uzun süre sonra dahi statlarda maymun taklitleri ve ırkçı tezahüratlarla karşılaşıyorduk. 2006 yılında Zaragoza taraftarının ırkçı tezahüratlarına daha fazla dayanamayan Barcelonalı Eto'o sahayı terk etmişti. Bundan üç yıl sonraysa, Espanyol'un Kamerunlu kalecisi Carlos Kameni'nin Barcelona taraftarının ırkçı tacizine uğradığı görüntüler yansımıştı televizyon ekranlarına. İşin ilginç yanı, kulüp yetkilileri bu tacize son vermek için en ufak bir adım bile atmamışlardı o gün.

Yüksek miktarda göç alan modern İspanya, bu noktada çok kültürlü yapısı ile yüzleşmek zorunda kalmıştı. Aynı dönemde yaşanan bir başka gelişmeyse, birçok göçmen ailenin çocuklarının altyapılarından yetiştikleri kulüplerin A takımlarında ve hatta milli takımda yer almaya başlamalarıydı. Bu oyuncular arasında en ilgi çekici olanlarından biri Jonás Ramalho'ydu. Angolalı bir babayla Bask bir annenin çocuğu olan Ramalho, 2009'un Aralık ayında o âna dek sadece Bask oyuncuları oynattığı için kadrosunda siyah bir oyuncu bulun-

mayan tek kulüp olan Athletic Bilbao'nun A takımına yükselmeyi başardı.*

2006 Dünya Kupası için Almanya'ya yolculuk eden Aragonés yönetimindeki milli takıma, Britanya medyasında sempati duyanlar yok denecek kadar azdı. Bunun en büyük nedeni de İspanyol otoritelerin ırkçılığı hasır altı ettiklerine olan inanıştı. FIFA bu turnuvayı "Irkçılığa Son Ver" kampanyasının ilk adımı olarak görüyor ve söz konusu kampanya sayesinde, uluslararası futbolun ahlaki önderi konumunu korumayı planlıyordu. Aynı Aragonés örneğinde olduğu gibi ülkesindeki siyah oyuncular hakkında sürekli ırkçı beyanatlar veren Ukrayna Milli Takım teknik direktörü Oleg Blokhin'i de cezasız bırakan FIFA'nın, ırkçılıkla savaş konusunda ne kadar ciddi olduğuna dair şüpheler de vardı.

Dünya Kupası elemelerini namağlup tamamlayan İspanya Milli Takımı için Kızıllar tabirini ilk kullanan Aragonés'ti. Milli takım, Franco'dan önce bile sadece *La Seleccion Nacional* (milli takım) olarak anılıyordu. Birçok bölgenin özerklik talebinde bulunduğu Franco sonrası İspanya'da, "milli"nin neye tekabül ettiği çok da açık değildi. Milli takımın "Kızıllar" olarak anılmasına sadece, bu tabirin iç savaşta çarpıştıkları komünistlere bir hürmet nişanesi olduğuna inanan aşırı sağcı fanatikler karşı çıktılar. Bu grup, Aragonés'in Kızıllar seçiminin sosyalist Başbakan José Luis Zapatero'ya yaranma çabasının bir parçası olduğunu iddia ediyorlardı.

Aragonés ise bu tercihinin tek sebebinin milli takım formasının Franco'dan beri kırmızı forma ve mavi şorttan oluşması olduğunu, ardında daha derin bir anlam taşımadığını belirtiyordu. Birçok Avrupa ülkesinin milli takımları da benzer şekilde anılıyorlardı zaten: İtalya (Gök Mavililer), Fransa (Maviler), Hollanda (Portakallar). Daha felsefi veya pazarlama odaklı düşünenler ise bu tercihin İspanya'nın *La Furia*'nın negatif çağrışımlarından kurtulup tüm dünyaya karşılarında

* Athletic formasıyla altmış yedi maça çıkan savunma oyuncusu, 2016 yılında hâlen formasını giymekte olduğu Girona'ya transfer oldu. -*çn*

sadece yeni değil, daha iyi bir ülke olduğunu gösterme şansı verdiğini düşünüyorlardı.

İspanya turnuvaya çok hızlı bir başlangıç yaptı ve Ukrayna'yı 4-0 ile geçtikten sonra Suudi Arabistan ve Tunus'u da mağlup edip grubu zirvede tamamladı. Zaten kadro da çok kaliteli isimlerden oluşuyordu: Orta sahadaki güven abidesi Marcos Senna; savunmanın göbeğinde La Liga'nın en çalışkan ve çok yönlü iki oyuncusu Barçalı Carles Puyol ile Real Madridli Sergio Ramos; forvet hattında Valencialı David Villa (ileride Barça forması giyecek) ve David Silva; milli takımdan arkadaşı Xabi Alonso ile Rafael Benitez'in Liverpool'unda efsane hâline geldikten sonra Chelsea'ya imza atacak olan Atlético de Madridli Fernando Torres. Silva daha sonra Manchester City'ye transfer olacaktı.*

Buna rağmen İspanyol medyasının, yirmi beş maçtır mağlup olmayan takımın ikinci turda Fransa'yı eleyeceğine dair beklentileri –*Marca* maç günü "ZİDANE'I EMEKLİ EDECEĞİZ!" başlığı ile çıkmıştı– boşa çıktı ve Mavilere yenilen milli takım turnuvaya veda etti. Güz aylarında Kuzey İrlanda ve İsveç'e mağlup olarak 2008 Avrupa Şampiyonasına katılma şansını zora sokan milli takımda Aragonés'in koltuğu sallanıyordu. Medyanın istifasını istediği teknik direktörün savunmasına, biraz geç de olsa, Federasyon Başkanı Angel Mariá Villar yetişti ve Aragonés bu sayede görevine devam etti.

Aslında federasyon yetkilileri kapalı kapılar ardında birkaç teknik direktör adayı ile görüşmüşler ancak İspanya'nın dostluk maçında Arjantin'i 2-1 mağlup etmesi ve oyuncuların

---

* Kariyeri boyunca sadece Barcelona'da oynayan Puyol 2014 yılında futbola veda etti; on bir yıl Villarreal forması giyen Senna 2013'te New York Cosmos'a transfer oldu ve iki yıl sonra futbolu bıraktı; Sergio Ramos hâlen Real Madrid formasını giyiyor; üç yıl Barcelona'da oynayan David Villa, sırasıyla Atlético de Madrid, New York City FC ve Melbourne City formalarını giydi ve futbol hayatını 2019'un Ocak ayından beri J J1 Ligi'nde mücadele eden Vissel Kobe'de sürdürüyor; David Silva kariyerine Manchester City'de devam ediyor; 2009-2014 arası Real Madrid, 2014-2017 arasında da Bayern Münih formaları giyen Alonso, Real Madrid altyapısında antrenörlük yapıyor; 2015 yılında Atlético'ya geri dönen Torres, 2018 Temmuz'unda beri Japonya'nın Sagan Tosu ekibinde forma giyiyor. -*çn*

verdiği "Aragonés'in arkasındayız" mesajı bu planların rafa kaldırılmasına yol açmıştı. Pujol şöyle hatırlıyor o günleri: "Bir-iki mağlubiyet alınca bir kriz ortamı yaratıldı ve herkes 'mister'i (teknik direktör) eleştirmeye başladı. Ona haksızlık yapıldığını düşünüyorduk ve destek olmaya karar verdik."

İlerleyen aylarda, Aragonés'in genç oyunculara dayalı dinamik futbol projesinin ne kadar başarılı olduğunu gördü herkes. Sahada kazanılan başarılar Aragonés'in de eksantrik bir bunaktan futbol dehasına dönüşümünü sağladı ve Viyana'da oynanan 2008 Avrupa Şampiyonası finalinde Almanya'yı Torres'in golüyle mağlup eden İspanya, (olimpiyat altınını saymazsak) kırk dört sene sonra ilk uluslararası zaferini kazandı.

Sonunda şampiyon olmuştu İspanya, hem de taraflı tarafsız herkesin hayranlık duyduğu bir futbol oynayarak. Kızıllar, Rio Tinto'ya futbolu getiren İngilizlerin yüksek tempolu oyununu, Atlantik ötesinden gelen teknik futbolla harmanlamayı başarmışlardı. Iniesta, Xavi, Cesc Fábregas, Ramos, Torres, Villa, Silva ve Iker Casillas gibi birbirleriyle uyumlu yıldızların sergilediği yüksek tempolu hücum futbolu gerçekten de hem heyecan verici hem de hayranlık uyandırıcı bir karakterdeydi.

Neydi bu dönüşümün ardında yatan? Bu soruya verilebilecek birbiriyle ilintili iki yanıt var: Aragonés'in pragmatizmi ve oyuncuların karakterleri. Aragonés'in 2008 Avrupa Şampiyonası için aldığı en kilit karar, Raúl'un yerine Espanyol kaptanı Tamudo Montero'yu* kadroya almak oldu. Torres ve Villa'nın sakatlığında takımın iskeletine Xavi'nin yanına, bir başka genç isim olan Raúl Albiol'u monte etme cesaretini de gösterdi tecrübeli çalıştırıcı. İspanya turnuvaya katılmayı, harika bir oyun sonucunda Danimarka'yı 3-1 yenerek elde etti. Bu galibiyet kazanabilecekleri bir turnuvaya katılma şansını kaybetmekten korkan milli takım oyuncularının morallerini

* 2010 yılına dek Espanyol forması giyen Tamudo, daha sonra sırasıyla Real Sociedad, Rayo Vallecano, Pachuca, Sabadell'de oynadı ve 2015 yılında futbola veda etti. *-çn*

yükseltti. Xabi Alonso'ya kulak verelim: "Danimarka galibiyeti sonra moralimiz yükselmiş, kendimize yeniden güvenmeye başlamıştık. İleriye ümitle bakıyorduk. O galibiyet zafere ve kendimize olan inancımızı arttırdı."

Takımını Cruyff ve benzerlerinin inşa ettikleri temeller üzerine kuran Aragonés, pasa ve top hakimiyetine dayalı; sabırlı bir *tiki-taka* futbolu oynatıyordu İspanya'ya. Bunun için de güzel futbol oynayabilecek yetenekte, arzulu oyunculara ihtiyacı vardı. İspanyol yorumcular, uzun yıllar boyunca yaşanan başarısızlıkların ardında uyumlu bir kolektifin yokluğu olduğu gerçeğini yadsımışlar ve şanssızlıktan dem vurmuşlardı. Şimdiyse kulüp takımlarında oynadıkları heyecan verici, göze hoş gelen ve aynı zamanda da sonuca giden futbolu, milli takımda hayata geçiren genç bir yetenek ordusuyla nasıl başarıdan başarıya koşacaklarının planlarını yapıyorlardı.

21 Haziran 1964 Bernabéu'da Rusya'ya karşı oynanılan Avrupa Uluslar Kupası finalinde, Marcelino'nun golüyle gelen zaferin ardından, kötü şans ve kötü futbolun biraraya gelmesi İspanya Milli Takımı'nın zafere hasret (1992 Olimpiyatları'nda kazanılan altın madalya dışında) kalmasına neden olmuştu. Kazanmanın vakti geldiğine ve başarabileceklerine inanan takıma şimdi Tanrılar da gülümsüyordu. Takım ve teknik direktör arasındaki güzel uyum durdurulamaz bir güce evrildi.

İspanya 2008 Avrupa Şampiyonası finali için Almanya karşısına çıkmadan birkaç dakika önce Aragonés, Torres'i bir kenara çeker ve teknik direktörlüğünü yaptığı Atlético de Madridli genç bir yıldız adayıyken her maç öncesinde hayata geçirdikleri ritüeli tekrarlar: Baş parmağıyla oyuncunun alnına haç işareti yapan çalıştırıcı, Torres'in gözlerinin içine bakar ve ona "Bugün iki gol atacaksın," der.

Torres o gün ağları sadece bir kez sarsabildi ancak bu, İspanya'nın tam kırk dört yıldır beklediği goldü. Senna'nın pasında Almanya yarı sahasında topla buluşan Xavi, kendisine basmaya gelen Ballack ve Schweinsteiger'e sırtını dönüp kafasının arkasında da gözleri varmışçasına bir pas attı Torres'e.

Bir anda hızlanan Torres, yön değiştirip Lahm'ı ekarte ettikten sonra Jens Lehmann'ın üzerinden bir ceylan gibi sıçradı, sendeledi ancak düşmedi ve topu ağlara yolladı. Golün sahibine kulak verelim:

> "Zemin çok kaygandı ve o turnuvada kullanılan Adidas topların kontrolü çok zordu. Yanlış hesaplamıştım ve bu yüzden de top ayağımdan az biraz açılmıştı ancak Lahm ya kendine olan aşırı güveninden ya da çok hızlı hareket eden topun hangi yöne gideceğini kestiremediğinden sol tarafını boş bıraktı. Ben de onu kendi soluma çekip bir anda sağa döndüm. Bu sırada Lehmann'ın öne çıkmakta geciktiğini fark ettim ve bana doğru gelirken topu üzerinden hafifçe aşırıp ağlara yolladım. Top öyle garip hareket ediyordu ki bir an auta gidecek diye çok korktum ama ıslak zeminde kayarak ağlara gitti."

Ernst Happel stadında 33. dakikada gelen bu gol, oynadığı hücum futboluyla herkesi kendine hayran bırakan Kızıllar'a hak ettikleri Avrupa Şampiyonluğu'nu getirdi. Golün hazırlanışı da İspanya'nın turnuvanın başından beri sergilediği şiirsel futbola bir örnekti. İspanyol takımının en genç matadoru Torres, yaşlanan boğayı alt etmeyi başarmıştı. Almanlar tanrılar gibi paslaşan İspanya'ya direnmeye çalıştılar ancak o akşam, o yaşlı takımın; geleceği parlak Kızıllar karşısında ayakta kalabilmek adına yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Bu final, aynı zamanda Raúl'un tahtına Torres'in çıktığının bir işaretiydi. Yine de Kızıllar'ın yükselişini sadece bu değişime bağlamak çok yanlış olur. Bu dönüşümde genç, müthiş yetenekli oyuncuların pasa dayalı *tiki-taka* futbolunu oynayabilme becerileri en büyük rolü oynadı. Orta sahada Xavi ve Iniesta, ileride Torres ve Villa'yla İspanya'nın hücum futbolu, verimli top hâkimiyetinin bir takıma neler getirdiğini herkese gösteriyordu.

Xavi, başarılarının sırrını *Guardian*'dan Sid Lowe'a şöyle

açıklıyordu: "Çabuk düşünmek ve sürekli boş alan aramak. Benim işim bu: Alan bulmak. Sürekli etrafıma bakınıyorum. Günün her anında gözlerim sürekli boş alan arıyor. Orası boş mu? Değil. Burası? Hayır. Hayatı boyunca futbol oynamamış olan insanlar bunun ne kadar zor bir iş olduğunu tahayyül dahi edemezler. Alan, alan, alan. PlayStation oynarmış gibi. Boş alan yakaladığım anda da çabucak pas vermek – işte benim işim."

İngilizler uzun yıllar boyunca yüksek tempolu futbol oynayan tek ülke olmakla böbürlendiler ve doğrusunu söylemek gerekirse Torres'in Liverpool'a transferi, bu konuda kendisini çok geliştirmesini sağladı. Yine de onun Almanya'ya attığı golde en haz hız ve güç kadar etkili olan bir şey vardı ki o da kalite. Zaten zafere koşan İspanyol futbolunu karakterize eden şey de bu melezlik.

Aslında 2008 Avrupa Şampiyonasında atılan gol adediyle Yunanistan'ın zaferiyle sonuçlanan 2004'teki gol sayısı aynıydı, yetmiş yediydi ancak futbol kamuoyu 2008'in çok daha kaliteli ve heyecan verici bir turnuva olduğu konusunda hemfikirdi. Bunun nedeni de oynanan futbolun güzelliği ve atılan gollerin hem hazırlanış hem de bitiriş açısından göze hoş gelici olmalarıydı. Bu turnuva boyunca takım ruhunun ne olduğunu, bir takımın nasıl onu teşkil eden parçalarından daha büyük olduğu defalarca kanıtlandı. Milli takım oyuncuları, Aragonés'in kendilerine duyduğu güveni boşa çıkarmayarak ona en büyük mükafatı verdiler. Kızıllar sonunda kendine gelmişti artık.

28

BECKHAM'DAN GUARDIOLA'YA

İspanya'nın 2008 Avrupa Şampiyonasındaki etkileyici performansı, 2000'li yılların başından beri Manchester United, Real Madrid, AC Milan ve Barcelona gibi dev kulüplerin global markalara dönüşmesiyle arka plana itilen uluslararası futbolun geleceğine dair iyimser bir hava yarattı. Bir başka deyişle, kulüp futbolunun bu şekilde büyümesinin bölgesel kimlikleri erozyona uğratacağı korkusu bir nebze de olsa dindi. Bu korkunun ardında yatan gerçek, globalleşmeyle birlikte en yetenekli oyuncuların en çok para veren kulüplere transfer oluşuydu; Global futbolda bir bireyin kökenlerine olan bağlılığının bile bir ücreti vardı ve kültürel kimlikler, bol sıfırlı sponsorluk ve televizyon anlaşmaları kadar önem taşımıyorlardı.

Avrupa Adalet Divanı'nın 1995'te AB vatandaşı oyuncuların Avrupa'da herhangi bir ligde oynamalarını kısıtlayan kanunlara karşı dava açan Belçikalı oyuncu Jean-Marc Bosman lehine verdiği karar, modern futbolun dönüm noktalarından birini oluşturuyor. 1992'de yürürlüğe giren ortak pazar kanunlarını dayanak alan bu kararla; AB sınırları içindeki bir oyuncunun, kontratı sona erdikten sonra istediği bir kulübe bonservissiz olarak gidebilmesinin önündeki engeller kaldırıldı. Etkileri tüm dünyada hissedilen bu gelişmenin İspanyol futbolunu nasıl şekillendirdiğini görmek için inşaat devi Florentino Pérez'in 2000 yılında başkanlık koltuğuna oturduktan sonra Real Madrid'in geçirdiği değişime göz atmak yeterli.

O yıllarda Real Madrid, sahada kazandığı başarıları nakde

çevirmekte zorlanan bir kulüp görüntüsündeydi. Pérez, çok yüksek maliyetli oyuncularla dolu kulübün, "dünyanın en iyi takımı" imajını daha iyi pazarlaması gerektiğini düşünüyordu. Modern futbol, harcamalarını azaltamadıkları için borç batağına saplanan ve hatta batan kulüp örnekleriyle dolu. Real Madrid bu kulüplerden biri değil. Hatta Pérez'in "bütçe mucizesinin" takımın sahada kazandığı başarıları gölgede bıraktığını bile söyleyebiliriz. Başkanlık yaptığı dört yıl boyunca İspanyol ekonomisinin spekülatif karakterinden istifade edip kulübe ait taşınmazları fahiş fiyatlara satan Pérez, bu satışlardan elde ettiği gelirle de her sezon bir dünya yıldızını takıma katmayı başardı. Bu yıldızlar, Real Madrid markasının tam anlamıyla globalleşmesini sağladılar.

Üç yıl üst üste transfer rekorları kırarak Figo, Zidane ve Ronaldo'yu takıma kazandıran Pérez başkanlığındaki Real Madrid, global bir *galacticos* (süper yıldızlar) takımı imajını geliştiriyordu. Bu sayede de hem milyonlarca yeni forma satışı yapılıyor hem de kulübün yayın ve sponsorluk gelirleri artıyordu. Bu arada sahada da başarılı oluyordu başkent ekibi. *Galacticos* belki tam anlamıyla bir takım değildi ancak etkileyici, üstün yetenekli yıldızları sayesinde rakiplerini alt etmeyi başarıyordu yine de. Figo'nun takıma katıldığı sene lig şampiyonluğuna ulaşan Real Madrid, Zidane'la Şampiyonlar Ligi ve Dünya Kulüpler Kupası, Ronaldo'yla da İspanya Ligi ve Avrupa Süper Kupasını kazandı. Bu noktada transfer sırası David Beckham'a gelmişti.

Futbol dünyasında, Manchester United'ın yıldız oyuncusu ile teknik direktör Alex Ferguson'ın aralarının bozuk olduğunu bilmeyen yoktu ve Beckham'ın kulüpten ayrılacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Manchester United, Beckham'ın Real'i; başkent ekibinin de yıldız oyuncuyu istediğinden emindi. O yaz, genç ve hırslı bir Katalan avukat olan Joan Laporta'nın, eğer başkan seçilirse Beckham'ı Barcelona'ya getireceği dedikodusu çıktı ortaya. Manchester United'ın resmi sayfasında da yer verilen bu "haber" Laporta'nın seçimi kazanması-

nı sağladı. Katalan avukatın yönetimdeki arkadaşlarından biri, bu gerçekleşmeyen transfer için şunları söylüyordu: "Biz Beckham'ın Real'e gideceğini biliyorduk ancak seçimi kazanmak istiyorduk ve Beckham 'hikâyesi' bayağı işimize yaradı." Manchester United da Laporta'nın başkanlık hırsını kullanarak Real Madrid'in Beckham için ödeyeceği bonservisi biraz daha yukarıya çekmeyi başardı.

Beckham'ın transferinin resmi duyurusu yıldız oyuncu, eski Spice Girls üyesi eşi Victoria "Posh" Beckham ile sponsorlarının düzenlediği bir promosyon turu için Uzak Doğu'ya uçmadan hemen önce yapıldı. Tokyo'dan Bangkok'a, sırtlarında kırmızı formalarıyla Beckham'ı bekleyen Asyalı futbolseverler, bu haberi alır almaz yıldız oyuncunun isminin yazılı olduğu beyaz formaları almak için Real Madrid'in resmi ürünlerini satan dükkanlara akın ettiler. Bu arada devlet, Real Madrid'in Bernabéu'yu modernleştirme projesine onay verdi. Stattaki en büyük değişim VIP koltuklarının sayısındaki artıştı zira bu noktada uluslararası şirketler Real Madrid kombinelerini müşteri hizmetlerinin bir parçası olarak satın alıp vergiden düşmenin yollarını çoktan keşfetmişlerdi. 2003 yılının Ağustos ayında Beckham tünelden çimlere çıktığında Bernabéu, bir futbol stadından ziyade şantiyeyi andırıyordu.

Stadın özel otoparkına giden yolu dolduran, çoğu kadın yüzlerce taraftar, Beckham ve Posh arabadan indiklerinde hep bir ağızdan "*Guapo*!" (Yakışıklı) diye bağırmaya başladılar. İspanyol gazetelerinin neredeyse tamamı, o gün çekilen fotoğrafları ön sayfalarına taşıdılar ve Beckham'ın lüks hayatı ve pazarlama potansiyeli hakkında haberler yapmaya başladılar. Bu, İspanya'da daha önce eşi benzeri görülmemiş bir ticari operasyondu.

İmza töreninde Beckham'ın hemen yanı başında, Real Madrid'in elli yıl kadar önce bir dünya kulübüne dönüşmesinde büyük rol oynayan Alfredo di Stéfano oturuyordu. Efsane ismin yüzündeki zoraki gülümseme bile gerçek aşkı olan bu futbol kulübünün bir sirke dönüşmüş olmasından duyduğu rahatsızlığı gizleyemiyordu.

Di Stéfano'dan bu yana çok şey değişmişti elbette. Gerçek bir reklam yıldızını andıran Beckham, imza töreninde o âna dek öğrendiği iki İspanyolca terimi kullanmayı da ihmâl etmedi: *Gracias* (Teşekkürler) ve *Hala, Madrid*. Törenin sonunda da çok uzun zamandan beri Real Madrid taraftarı olan bir babanın Alfonso adındaki oğluyla kameralara poz verdi İngiliz yıldız. Bütün bu yapılanların amacı, İspanya'nın en köklü ve büyük kulüplerinden birinin kimliğini muhafaza etmek değil; Real Madrid'in 21. yüzyılın savurgan elitlerine ne kadar uygun bir kulüp olduğunu göstermekti.

2003 yılının Aralık ayında Beckham hakkındaki görüşlerini almak için Real Madrid kulübünüm pazarlama departmanı başkanı olan José Ángel Sánchez ile buluştum. Şık giyimli, dinamik bir satış uzmanı olan Sánchez, bana kulübün İspanya dışındaki etkinliğini arttırmak için Barcelona ve Manchester United ile amansız bir yarışta olduğundan bahsetti. Sanki futboldan değil de Gizli Hedef oyunundan konuşuyorduk. Sonunda konu Beckham'a geldi: "Beckham'ı almak bir şirket satın almak gibi bir şey. O sadece bir futbolcu değil, aynı zamanda da modern toplumun ikonlarından biri. Bu da beraberinde bir sürü müşteriyi Real Madrid'e getiriyor demek... İspanyol kimliğimizi bir kenara atacak değiliz ancak dünyanın dört bir yanında taraftarlarımızın olması bizi gururlandırıyor."

Beckham fenomenini global bir perspektiften inceleyen David Goldblatt'ın çıkardığı sonuç hiç de iç açıcı değil: "1990'larda inşaat sektöründe yaşanan patlama sonucunda top oynayabilecekleri arazi veya park kalmayan gençler için futbol, evde oyun konsollarıyla oynanan bir oyun hâline gelecek."

Beckham'ın İspanyol futbolu üzerindeki etkisini incelemek için Real Madrid'in başkentte değil de Barselona'da açtığı futbol okulunu ziyaret ettim. Kulübün ezeli rakibinin şehrinde bir futbol okulu açmak, Florentino Pérez adına çok cesur ve onun sınır tanımaz girişimci karakterini yansıtan bir hamleydi. Beckham'ın La Liga'daki ilk sezonunun ortalarında ziyaret

ettiğim okulun müdürü Ignacio Marquez, beklediğimin aksine sakallı bir akademisyen değil; *Financial Times* okuyan, şık giyimli genç bir avukattı. Marquez akademiden, yarı sosyal paylaşım ağı yarı işletme okuluymuş gibi bahsediyordu: "Burası, Real Madrid kulübü ve futbol eğitiminin gelişimine odaklanan bir öğretim kurumunun üzerinde anlaştıkları idari ve finansal prensiplerle yönetiliyor. Teknolojinin son örneklerini kullanıyoruz. Amacımız çocukların hem bireysel hem de taktiksel becerilerini uluslararası standartlara çekmek."

Real Madrid'in Barselona'daki akademisinin kulübün Asya'da, Güney Amerika'da, Birleşik Amerika'da ve Orta Doğu'da açacağı okullara örnek olacağı düşünülüyor. Akademinin Katalonya sınırları içerisinde ise belirli sosyal ve siyasi amaçlara hizmet ettiğinden şüphe yok. O gün okulda karşılaştığım öğrencilerin çoğu Asya, Güney Amerika, Afrika, Arap ve Doğu Avrupa kökenli göçmen ailelerin çocuklarıydı. Yarı zamanlı çalışan öğretmenlerin hepsiyse Barselona'nın "öteki" takımı olan Espanyol'un ilk onbirinde yer alan futbolculardı. İdareciler futbolun "normal" eğitime paralel olarak öğretildiğini iddia ediyorlar ancak burada kullanılan "normal" kavramını açmak gerekiyor: Katalan devlet okullarında Katalanca öğrenimi zorunluyken; Real Madrid'in bu "kurtarılmış bölgesinde" bembeyaz formaları içindeki öğrenciler İspanyolca, İngilizce ve Fransızcadan başka bir dil öğrenmiyorlar.

Nüfusunun büyük çoğunluğu Katalan milliyetçisi olan bir bölgede bu yaklaşımın sosyal ayrışma ve yabancılaşmaya yol açabileceği fikrime şiddetle karşı çıktı Marquez: "Biz burada göçmenlere İspanya'ya ait hissedebilmeleri için gereken şeyleri öğretiyoruz. Onlara sadece iyi futbol oynamayı değil; iyi bir insan olmayı öğretiyor, fedakârlık, cömertlik, vefa gibi değerleri aşılıyoruz."

Real Madrid ordusuna katılacak yeni isimler arayışında olduğu her hâlinden belli olan Marquez'in milliyet fikrini çok ciddiye aldığını veya karşısındakileri kışkırtmak gibi bir amacı olduğunu zannetmiyorum. Kısacası Marquez bir *Ultra Sur*

değil. Bu arada öğreniyorum ki okul idaresi, öğrencilere Barselona sokaklarında Real formasıyla gezmemelerini de öğütlüyormuş: "Madrid'de de Barcelona formasıyla dolaşmanızı önermem. Her iki kulübün de fanatik taraftarları var ve onlara holiganizmlerini sergileyecek bir fırsat vermenin anlamı yok."

Peki, Beckham Katalonya'da da bir rol modeli olarak görülüyor mu? "Beckham olayı farklı. Onu taklit etmek kolay değil. Bu çocukların asla Beckham olamayacakları için bunalıma girmelerini istemiyoruz."

Beckham'ın, Real Madrid formasıyla geçirdiği dört sezonda İspanyol futboluna en büyük katkısı finansal bakımdan oldu. Santiago Segurola gibi önemli İspanyol gazeteciler, Beckham'ın futbol becerisinin birçok İspanyol futbolcunun gerisinde olduğu ve İngiliz oyuncunun aslen bir pop yıldızı olarak görülmesi gerektiği kanısındaydı. Bir başka gazeteci arkadaşım, *Marca*'nın Real Madrid muhabiri Ulises Sánchez Flor ise duran toplardaki becerisine hayran olduğu Beckham'ın bir oyun kurucu olarak pek de etkileyici olmadığını düşünüyordu.

Marca, yaratıcılıktan ve oyun zekasında yoksun olduğunu düşündüğü Beckham'a Forrest Gump lakabını takmıştı ancak *Ultra Sur*, arada sırada *La Furia*'ya yakışır sertlikte oyun sergileyen İngiliz oyuncuya büyük destek veriyordu. 2004 yılının Ocak ayında Bernabéu'da Valencia ile oynanan Kral Kupası çeyrek final maçında, İspanya'daki ilk kırmızı kartını gören Beckham'ı dakikalarca ayakta alkışladı fanatik taraftar grubu.

İspanya gibi tarihine diktatörlüklerin ve diktaya direnişin damga vurduğu bir ülkede, sahada resmi idareyi temsil eden hakeme isyan bayrağı çekmek bir futbolcunun gurur duyabileceği bir hareket biçimi olarak görülür. Valencia maçında hakeme, öğrendiği başka bir İspanyolca deyiş olan *hijo de puta* (orospu çocuğu) diye bağırarak oyundan çıkan Beckham'ı taraftarların ve ekran başındakilerin dakikalarca alkışlamalarının bir nedeni de buydu. 2004'te gördüğü ikinci kırmızı kartta ise çok daha farklı bir tepkiyle karşılaştı Beck-

ham. Takımın form durumunun dibe vurmuş olmasının yanı sıra, cezalı duruma düşmüş olmakran istifade edip soluğu Martin Keown'un Londra'daki jübilesinde almasıydı verilen sert tepkinin altında yatan sebep. Arsenal'in sahasında oynanan jübile maçında üç dakika forma giyen Beckham, yıldız oyuncusunun kendisinden izin almadan İngiltere'ye gittiğini öğrenince küplere binen Pérez'den gelen telefon sonrası apar topar Madrid'e döndü.

Valencia'nın şampiyonluğu ile sonuçlanan Beckham'ın ilk sezonunun son maçında, Bernabéu'da Mallorca'ya mağlup olan Real Madrid böylece evinde üst üste üç yenilgi almış oldu. İlerleyen yıllarda Kızıllar'ın başarısında büyük pay sahibi olacak olan Mallorca teknik direktörü Luis Aragonés, maç sonunda dünyanın en pahalı futbolcusu hakkında şunları söylüyordu: "Beckham ortada oynayamıyor. Pasları fena değil aslında ve çok da çalışıyor ancak çabuk düşünemiyor. Orta sahanın göbeğinde görev alan oyuncuların top daha onlara gelmeden ne yapacaklarına karar vermiş olmaları gerekir. O bunu yapamıyor." Bir başka deyişle, Beckham hâlâ Forrest Gump'tı yani.

Dürüst olmak gerekirse Beckham, *Galacticos* projesinin sebebiyet verdiği çok ciddi yapısal sorunlarla boğuşan bir kulüpte günah keçisi konumundaydı. Real Madrid bu noktada bir yıldız kümesinden ziyade tüm işlevini yitirmiş bir aileyi andırıyordu zira. Beckham ise takıma ayak uydurmakta zorlanıyor ve soyunma odasında sürtüşmeler yaşanmasına neden oluyordu. Özellikle de İspanyol oyuncuların, medyanın her maç öncesi ve sonrasında takım arkadaşlarına gösterdiği aşırı ilgiden rahatsız oldukları söyleniyordu. Bu noktada diğer süper yıldızlar da eski günlerini aratıyorlardı. Bir dönemin Dünya Kupası kahramanı Zidane, *galacticos* projesinin gözbebeği olmaktan çok uzaktı artık. Kendisi de bu durumun farkında olan Fransız yıldız, yukarıda bahsi geçen Mallorca maçı sonrasında mikrofonlara, "Hayatımın en kötü futbolunu bugün oynadım," diyordu.

Bazı İspanyol yorumcular, Real Madrid teknik direktörü Portekizli Carlos Queiroz'u rotasyon yapmamakla ve altyapıdan yetişen genç isimlere takımda yeteri kadar şans vermemekle suçluyorlardı. Queiroz aslında *galacticos*'ları formsuz bile olsalar sahaya süreceğine dair başkan Pérez'e verdiği sözü tutmaktan başka bir şey yapmıyordu. Real Madrid bu oyunculara çok büyük yatırım yapmıştı ve şov ne olursa olsun devam etmeliydi. Zaten pazarlama departmanı da global futbolsever kitlesinin beklentilerinin bu yönde olduğu kanısındaydı.

Queiroz ile ilgili bir başka tartışma konusu da Manchester United'ın eski yardımcı antrenörünün Real Madrid'in başına Beckham'ın transferiyle aynı dönemde getirilmiş olmasıydı. İngiliz yıldızın Madrid'e ayak bastığı günlerde Pérez, taraftarın çok sevdiği mülayim bir kişilik olan Vicente del Bosque'nin görevine son vermişti. Bu her bakımdan enteresan bir karardı zira Real Madrid, del Bosque idaresinde 1950'lerdeki altın çağından sonraki en başarılı dönemini yaşamış; dört sene zarfında Şampiyonlar Ligi (2000 ve 2002) ve La Liga'yı (2001 ve 2003) ikişer, İspanya Süper Kupası (2001), UEFA Süper Kupası (2002) ve Kıtalararası Kupa'yı (2002) birer kez kazanmış, her sezon Şampiyonlar Ligi'nde en az yarı finale kadar yükselmişti.

Transferde hiçbir söz hakkı olmayan del Bosque, *los galacticos*'ın ilk sürümünden ahenk içinde çalışan bir takım yaratmayı başarmıştı. Kulüp, bir süre sonra ciddi bir değişime ihtiyaç olduğu kanısına varmış ve aralarında milli takım formasını da giyen Fernando Hierro ve Fernando Morientes, İngiliz Steve McManaman, Fransız Claude Makélélé gibi yıldızların da yer aldığı on bir oyuncuyla beraber teknik direktörle de yollarını ayırmıştı. Pérez yola del Bosque ile devam etmeme kararını BBC'ye şöyle açıklamıştı: "Onda yorgunluk belirtileri görüyorum. Dürüst olmak gerekirse onun Real Madrid için doğru isim olduğunu düşünmüyorum."

Sezon sonunda görevine son verilen Queiroz'un yerine bir eski Real Madridli ve bir dönem milli takımı çalıştırmış olan José Antonio Camacho getirildi. Ne var ki başkent ekibi, se-

zonun dördüncü haftasına sekizinci sırada girince onun da görevine son verildi. Birkaç başarısız teknik direktör ile daha çalışan Pérez, 27 Şubat 2006'da istifa etti. (İlerleyen yıllarda tekrar başkanlığa döndü.) Onun yerine başkanlık koltuğuna oturan Ramón Calderon, Serie A'da büyük başarılar yaşamış ve başkent ekibinde de daha önce görev almış olan İtalyan teknik direktör Fabio Capello ile anlaştı. Taraftarların bir kısmı bu karardan memnun değillerdi. Bu memnuniyetsizliğin bir nedeni çalıştırıcının Juventus'la kazandığı son iki kupanın oyuncularının şike yaptığı gerekçesiyle geri alınmış olmasıydı. Bir diğer sebep ise savunma ağırlıklı ve kontratağa dayalı bir futbol oynatan Capello'nun, göreve geldiği ilk günlerde, "Güzel futbol dönemi bitti. Artık sonuçlara odaklanacağız" şeklinde verdiği demeçti.

O aylarda yaptığım araştırmalar sonucunda Beckham ve Capello'nun ortak bir tutkuları olduğunu keşfettim. Capello'nun Real Madrid'in başına ilk geçtiği 1996 yılında kadroda olan bir oyuncuya göre İtalyan teknik direktör oyuncularının sağlıksız bir besin olduğunu düşündüğü İspanyol jambonunu yemelerini yasaklamıştı ancak daha sonra *pata negra*'nın İtalyan Parma *prosciutto*'sundan daha sağlıklı olduğuna kanaat getirip bu kararından dönmüştü. Beckham da *Marca*'ya verdiği saçma sapan bir röportajda İspanya'da en sevdiği şeyin *jamon Serrano* olduğunu söylüyordu.

Bu ortak tutkuları, Capello ve Beckham'ın iyi geçinmelerini sağlamaya yetmedi. 2007'nin Ocak ayında kulüpte beşinci ayını dolduran Capello, bir sonraki sezon için LA Galaxy'ye imza atan Beckham'ın bir daha asla Real Madrid formasını giyemeyeceğini söylüyordu. O sırada İngiliz Milli Takımı'nın başına geçen Steve McLaren da Beckham'ı kadroda düşünmediğini açıklamıştı. Birçokları, İngiliz yıldızı artık en üst seviyede izleme imkânı bulamayacaklarını düşünüyorlardı ancak Beckham'ın antrenmanlardaki çalışma temposundan memnun kalan Capello, kulübün pazarlama departmanını sevince boğan bir kararla, yıldız oyuncuyu yaklaşık bir aylık aradan

sonra tekrardan kadroya aldı. Beckham da Real Madrid'in sezon sonuna doğru şahlanıp şampiyonluğa ulaşmasında önemli bir rol oynadı.

İspanya'dan ayrılan Beckham'ın adı, gazetelerde ve reklam kampanyalarında geçmez oldu. Onun yerini, İngiliz yıldızdan futbolun pazarlama potansiyeli hakkında bir şeyler öğrenmiş olan genç İspanyol futbolcular aldı. Menajerlerinin tavsiyeleri doğrultusunda pazar değerlerini arttırmanın yollarını arayan bu oyuncuların fotoğrafları, moda ve stil dergilerini ve reklam panolarını süslemeye başladı.

Fernando Torres, Beckham'ın İspanya'da forma giydiği dönemde İngiliz oyuncusunun yıldız statüsüne erişebilecek tek isim olarak görülüyordu. Beckham'dan sekiz yaş genç olan Torres, Atlético de Madrid forması giydiği dönemde masum yüz ifadesi ve yakışıklılığıyla hatırı sayılır bir hayran kitlesi edinmişti kendine. *El Niño* (Çocuk) güzel bir yüzden çok daha fazlasıydı. Atlético'nun La Liga'ya geri dönmesinde büyük rol oynayan Torres, milli takımın da vazgeçilmez yıldızlarından olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu. 2004-2005 sezonunun başında Torres'in becerikli, enerjik yeni jenerasyon İspanyol futbolcular arasındaki en iyi golcü olduğuna dair kimsenin en ufak bir şüphesi bile yoktu.

2005 güzünde Madrid Balmumu Müzesi, Torres'in heykelinin, müzenin sporun devleri koleksiyonunda sergileneceğini duyurdu. Aynı yıl başkentteki Noel kutlamalarının açılışını da o yaptı. 2007'de, Valencia'nın eski teknik direktörü Rafa Benitez'in çalıştırdığı ve kadrosunda birçok İspanyol futbolcu bulunan Liverpool'a transfer olan Torres, kulüp tarihin en kısa sürede elli gole ulaşan oyuncusu olmayı başardı. 2011'in Ocak ayında ise İngiltere transfer rekorunu kıran Chelsea, 50 milyon sterlin karşılığında golcü oyuncuyu kadrosuna kattı. O artık İspanyol tarihinin gelmiş geçmiş en pahalı futbolcusuydu.*

* 2018 yılında 71,6 milyon sterlin karşılığında Athletic Bilbao'dan Chelsea'ye transfer olan Kepa Arrizabalaga, bu unvanın hâlihazırdaki sahibi. *-çn*

Torres'in kariyerinin dönüm noktası, Atlético de Madrid formasıyla geçirdiği son sezonda, 6 Mayıs 2007 günü başkentte oynanan ve Barcelona'nın 6-0'lık galibiyetiyle sonuçlanan karşılaşmaydı: "O maç bana, Barcelona'nın dev bir kulüp olduğunu ve Atlético'nun önünde çok uzun bir yol olduğu gerçeğini gösterdi. Onlarla rekabet edebilmemiz için beş ila sekiz yıla ihtiyacımız vardı."

2007 yılına gelindiğinde Barcelona, dünyanın en büyük kulübü olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu. Kulüp aynı zamanda İspanyol futbolunun karakterini değiştirecek ve geleceğini şekillendirecek bir grup oyuncuyu bünyesinde barındırıyordu. Söz konusu değişimin temellerini altyapıya daha önce eşi benzeri görülmemiş bir önem atfeden Johan Cruyff atmıştı. 1978 yılında kurulan ve kulübün lokal kültüre bağlılığına işaret etmek için *La Masia* (ev) adı verilen akademinin merkezi Nou Camp yakınlarındaki bir taş evdi. 2010 Dünya Kupasından sonra akademi modern tesislere taşındı.

La Masia'da görev yapmış kişilerle yaptığım görüşmeler bana, Barcelona'nın neden kendisini "bir kulüpten fazlası" olarak gördüğünü ve futbolun bu kulüp için sadece bir spor olmadığını anlamamı sağladı. Rahatlıkla söyleyebilirim ki güzel futbol tutkusuyla yanıp tutuşan *La Masia* aslında bir varoluş biçimi.

La Masia'da her yıl, en genci on bir çoğunluğu ise on beş ila on yedi yaşları arasında; bir kısmı yatılı yüz kadar çocuk/genç eğitim görüyor. Katalan müfredatına uygun bir eğitim verilen akademinin en büyük hedefi hem sportif hem de beşerî mükemmeliyetçilik felsefesini öğrencilerine aşılamak.

Barcelona'nın altın çağlarının en sonuncusu yaşadığı dönemde *La Masia* direktörlüğünü, hokey kariyerini tamamladıktan sonra beden eğitimi öğretmenliğine başlayan ve çocuk/gençlik psikolojisi üzerine uzmanlaşan Carlos Folguera yapıyordu. Kendisiyle 2011 yılında, bir keşişe yakışacak sadelikteki ofisinde buluştum. Bugünkü konforlu binanın aksine, *La Masia*'nın ilk binası modern bir manastırı andırıyordu:

Bilgisayar gibi modern teknolojilerin yer aldığı ancak genel olarak ciddi ve disiplinli bir havanın hâkim olduğu bir binada yer alıyordu akademi.

Katalonya halkı dışadönüklüğün yaratıcı potansiyelinin değerini bilmese; bölgede Gaudi, Dalí ve Miró gibi sanatçılar yetişemezdi. Katalanların mantık dışılığı ve deliliği tanımlamak için kullandıkları *rauxa* kavramının popülerliği de bu potansiyele verilen değerden geliyor. Katalan psikolojisine hâkim olan bir başka olgu da *seny*, yani akla yatkınlık ve güvenilirlik. Folguera, Katalan psikolojisini dengede tutan bu iki olgudan daha kritik olanın *seny* olduğunu düşünüyor. Bu yüzden de *La Masia*'nın İspanyol ikonunun ufak tefek fiziği, Kızıllar ve Barcelona'da çıktığı her maçta sergilediği muhteşem becerileri ve vizyonu, yakaladığı onca başarıya rağmen asla değişmeyen alçak gönüllülüğü ile Iniesta olmasına şaşırmamak gerekiyor. Keza yabancı rol modelinin de muhtemelen kendi jenerasyonun en iyi futbolcusu olan Lionel Messi olmasına da.

Barcelona'yı karakterize eden takım ahlakı, oyun stili ve kulübün kendisine verdiği destek çok genç yaşta Arjantin'den *La Masia*'ya gelen Messi'ye yeteneklerini geliştirebilmesi için ideal bir ortam sağlıyordu. *La Masia*'nın en önemli başarısı, Messi'nin karakterinin oluştuğu yıllarda onu kötü etkenlerden korumak oldu. Daha önceleri Barcelona formasını giymiş olan Güney Amerikalılar –Maradona, Romário ve Ronaldinho– şöhretin ağırlığını kaldıramamış ve özel hayatlarının futbolculuk kariyerlerini tehlikeye atmasına izin vermişlerdi. Kulüp, Messi'nin özel hayatının "özel"de kalmasını sağlayarak oyuncusunu mutlu etmeyi başardı. Barcelona'nın bir avantajı da Messi'nin kulübe çok genç yaşta katılmış olması ve kulübün onun futbol oynamasını mümkün kılan hormon tedavisinin tüm masraflarını karşılamış olmasıydı. Messi'ye saha içindeki en büyük desteği ise beraber büyüdüğü ve *La Masia*'nın üzerine inşa edildiği değerleri içselleştirmiş takım arkadaşları veriyordu elbette.

Folguera bahsi geçen değerler ve *La Masia*'nın misyonu hakkında şunları söylüyor: "Ben ve diğer hocalar, öğrencilerimizle çok yakından ilgileniyoruz. Onlara, karşılarında kim olursa olsun ister okulun müdürü ister bir aşçı, saygı göstermelerini sağlayacak temel değerleri aşılamaya çalışıyoruz. Onlara buradaki her çocuğun hayallerinin gerçekleşemeyeceğini anlatıyoruz ki burada geçirdikleri zamanın kıymetini bilsinler. Bu yaşlardaki öğrencilerin anlamaları gerek en önemli şey; sorumluluk, disiplin, dayanışma ve yoldaşlık anlayışları gelişmediği sürece yeteneklerinin hiçbir değeri olmadığı."

Akademide, ders kaçırmaya, uyuşturucu ve alkol kullanıma, öğrencilerin gözetimsiz internet kullanımına sıfır tolerans tanınıyor. Folguera, eğitmenlerin dikkati, öğrencilere destek amacıyla düzenlenen çalıştaylar ve uzmanların kokainin zararlarından sosyal medyanın tehlikelerine kadar birçok konuda verdikleri seminerler sayesinde bu tip sorunlarla karşılaşmadıklarını söylüyor: "Öğrencilerimize, Facebook'ta sekiz yüz arkadaşları olmasının ihtiyaçları olduğunda onlara destek çıkacak dostları olduğu anlamına gelmediğini anlatmaya çalışıyoruz. Banyoda çekilmiş fotoğrafınızı tüm dünyayla paylaşan kişi dostunuz değildir. Dostluk saygı gerektirir."

Folguera'ya akademide verilen eğitimin dini bir yanı olup olmadığını sorduğumda ise şu yanıtı aldım: "Hayır, dinin burada yeri yok. Biz seküler bir eğitim veriyoruz. Onlara, oyunun kurallarına saygı göstermeyi, liderliğin ve takım ruhunun ne anlama geldiğini öğretiyoruz... Zaten buraya kadar gelmiş olan öğrencilerin çoğu kendilerine dikkat eden ve bir gün Barça forması giyme hayallerinin aptalca bir hata yüzünden suya düşmesini istemeyen çocuklar."

La Masia, öğrencilerini bu vizyon çerçevesinde seçiyor. Seçim süreci üç farklı bölgede yürütülüyor: Katalonya, İspanya'nın geri kalanı ve yabancı ülkeler. Bu, *La Masia*'nın, öğrencilerinin Bask kanı taşımasını zorunlu kılan Athletic Bilbao akademisi *Lezama*'dan çok daha kapsayıcı bir yapısı olduğunu gösteriyor. Folguera, bunun Barça'nın kimliğini zayıflat-

madığını, aksine kulübün içinde var olduğu toplumun çok çeşitliliğini yansıtmasına olanak sağladığını söylüyor. Direktör, *La Masia*'nın her türlü branşta eğitim veren bir kurum olarak, öğrencilerini bazı dersler için devlet okullarına yollayan Real Madrid akademisinden çok daha güçlü bir kurum olduğunu da belirtmeden geçemiyor.

Peki ya futbol? Beceri, taktik ve strateji çalışmalarının yapıldığı, ziyaretçilerin alınmadığı antrenmanlara yapılan finansal yatırım; *La Masia*'yı Athletic Bilbao, Villarreal ve Sporting Gijon'un akademilerinin önüne geçiriyor. Genç yetenekleri çekme konusunda *La Masia*'ya rakip olabilecek tek akademi, televizyon kanalları ve internetteki popülaritesi sayesinde çocukların akıllarını çelebilmeyi başaran Real Madrid'inki.

La Masia mezunu yıldızların listesi akademinin ne kadar başarılı olduğunu gösteriyor bize: Arjantinli Messi, Kastilyalı Iniesta, Kanarya Adaları'ndan Pedro ve tabii ki Katalanlar – Puyol, Xavi, Busquets, Fábregas ve Piqué. Akademinin mezunları arasında bir isim var ki İspanyol futboluna yaptığı katkılar bakımından ayrı bir yere konması gerekiyor: Pep Guardiola.

Barselona'nın elli kilometre kuzeyindeki Santpedor köyünde dünyaya gelen Guardiola'nın, Katalan kimliği ve oyun stili erken yaşlarda şekillenmişti. Santpedor, sakinlerinin Franco yıllarında dahi Katalanca konuştukları ve çocukların daracık sokaklarında gün boyu top peşinde koştukları küçük bir köydü. 1984 yılında on üç yaşında bir çocukken *La Masia*'nın kapısından içeri giren Guardiola'nın ilk sözleri, "*Mare meva*!* Her sabah uyandığımda ilk gördüğüm şey Nou Camp olacak!" olmuştu. Beş yıl boyunca yatılı olarak okuduğu akademideki dört yatak odasında toplam kırk öğrenci kalıyordu. Guardiola kendisi gibi fakir bir aileden gelen bir çocukla paylaşıyordu ranzasını. Pep'ten iki yaş büyük ve ona *La Masia* yılları boyunca ağabeylik yapacak bu çocuğun adı Tito Vilanova'ydı.

Tito'nun başarılı bir oyunculuk kariyeri olmadı. Alt liglerde, kötü zeminlerde (ki İspanya için kötü sayılan bu zeminler

* Katalanca'da hayranlıkla karışık şaşkınlık belirten bir ünlem. –*çn*

Avrupa'nın birçok ülkesindekilerden daha iyi durumdalar aslında) geçti onun futbol hayatı. Her geçen gün yükselen Guardiola ise Tito'ya asla sırtını dönmedi. Pep, Barcelona'nın B ve daha sonra A takımının başına geçtiğinde yardımcı antrenörlük için aklına gelen ilk isim Vilanova oldu. İkili, *La Masia*'da öğrendikleri zarif futbol stiline büyük bir tutkuyla bağlıydılar ve her iki isim de *La Masia*'nın, Barça'nın DNA'sının nesilden nesile aktarılmasında çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorlardı.*

Guardiola, *La Masia*'da bir öğrenciyken Katalan şiirine ve Franco rejiminin son yıllarında üne kavuşan protest şarkıcı Llúis Llach'ın müziğine merak saldı. Yine de zamanının çoğu, becerilerini geliştirmesine yardımcı olan antrenmanlarda ve gizlice A takım idmanlarını izlediği Nou Camp'ta geçiyordu. İlerleyen yıllarda saha içi ve dışındaki asil tavırlarına hayran olduğu Bask Andoni Zubizarreta ve Danimarkalı Michael Laudrup'u kendine örnek almaya başladı. Yaşlı Barça fanlarının aklında Guardiola, Terry Venables'in takımının Avrupa kupasına katılmaya hak kazandığı maç sonunda; saha içine koşup Pichi Alonso'ya sımsıkı sarılan zayıf ve tıraşsız bir su dağıtan çocuk olarak yer alıyor.

Guardiola'yı A takıma çıkaran isim Cruyff'tu. Onun en büyük hayranlarından olan Jorge Valdano, Guardiola'nın oyun stilinde mahallede top koşturan çocuğun duyduğu gururu görebiliyorsunuz diyordu o günlerde. Kariyerinin başında şansı da yaver gitmişti Guardiola'nın. Koeman'ın sakatlığı, Guillermo Amor'un cezalı durumda olması ve Milla'nın da kulübü terk etmesiyle orta alanda yer açılmıştı genç oyuncuya. Guardiola da Cruyff'un ona duyduğu güveni boşa çıkartmadı: "Cruyff bana güveniyor ve şans tanımaktan çekinmiyordu. Birçok oyuncu hak ettikleri hâlde böyle bir şans yakalayamıyorlar. İşte bu yüzden kariyerimi Cruyff'a borçluyum."

Cruyff en başından beri Guardiola'ya inanıyordu: "Top

* 2012-2013 sezonunda çalıştırdığı Barcelona'ya şampiyonluk kazandıran Tito, 2014 yılında kansere yenik düştü ve hayata gözlerini yumdu. –*çn*

kontrolü mükemmeldi ve çok çabuk pas dağıtıyordu ve neredeyse hiç pas hatası yapmıyordu". Guardiola, 1991-1992 sezonunda ligi ve Avrupa Şampiyonlar Kupasını kazanıp sergilediği futbolla da en fanatik Real Madrid taraftarlarını bile hayretler içinde bırakan yetenekli oyunculardan kurulu Barça takımının en önemli isimlerindendi. O Barça, 1950'lerde altın çağını yaşayan Real Madrid'den sonraki en iyi İspanyol takımıydı. Wembley'de kazanılan Avrupa zaferi kutlamalarına bir milyondan fazla insan katıldı. Belediye binasının balkonundan Katalan bayrağını sallayan Guardiola'ya, bölgesel hükümetin başkanı Jordi Pujol "*Visca Barça, Visca Catalunya!*" (Yaşasın Barça, Yaşasın Katalonya!) çığlıklarıyla eşlik ediyordu. O, futbolu siyasetin malzemesi hâline getiren ne ilk ne de son politikacıydı. Günün en duygusal sözleri ise havaya kaldırdığı kupayla taraftarı selamlayan Guardiola'dan geliyordu: "*Ciutadans de Catalunya, ya la tenim aqui!*" (Katalonya vatandaşları! Zafer bizimdir!). Orada bulunan herkes bu sözlerin ilk kez, Katalan Cumhurbaşkanı Josep Tarradellas tarafından Franco'nun ölümünden sonra söylendiğini dün gibi hatırlıyordu. Katalanların Guardiola'ya duydukları sevgi, bu sözlerle biraz daha arttı.

Guardiola'nın çocukluğundan beri Barcelona kulübünün bünyesinde yer alıyor olması, Cruyff'un "rüya takımında" forma giymesi ve genç bir antrenör olarak çalıştırdığı B takımını 3. Ligden 2. Lige çıkartması ona büyük avantajlar sağladı. O, taktik ve strateji eğitimini dünyanın en büyük kulüplerinden birinde almıştı ve Barça artık onun DNA'sına işlemişti. 2008 ilkbaharında Joan Laporta ona teknik direktörlük teklifinde bulunduğunda da cevabı çok netti Guardiola'nın: "Tamam ama sadece benim kurallarım ve benim insanlarımla çalışabilirsem."

29

DÜNYA ŞAMPİYONU

2004-2006 yılları arasında üst üste iki La Liga şampiyonluğu ve 2006'da da Şampiyonlar Ligi'ni kazanan Barcelona, Guardiola göreve gelmeden önceki iki sezonda Hollandalı Frank Rijkaard yönetiminde hiçbir kupa kazanamamıştı. Bu noktada kulüpte bir kriz havası esiyordu. Takımın daha önce kazandığı başarılarda büyük rol oynayan Ronaldinho, formdan düşmüştü ve aralarında genç Arjantinli Lionel Messi'nin de yer aldığı bir grup takım arkadaşını gece hayatına alıştırmakla suçlanıyordu. Oyuncular üzerindeki otoritesini kaybettiğinden şüphelenilen Rijkaard'ın ise takımı düzlüğe çıkartabilecek bir planı olmadığı düşünülüyordu.

Laporta'nın Guardiola seçimi bir kumardı aslında zira milli takım formasını defalarca kez giymiş, Barça kaptanlığı yapmanın yanı sıra İtalyan ve Katar liglerinde de forma giymiş olan çalıştırıcının teknik direktörlük tecrübesi Barcelona B takımıyla sınırlıydı.

Guardiola'nın futbolun önde gelen düşünürlerinden biri olduğuna şüphe yoktu ve genç teknik direktör her ne kadar röportaj vermekten olabildiğince kaçınsa da yaptığı her konuşmada fikirleri ve onları ifade edebilme konusundaki becerisiyle dikkatleri üzerine çekiyordu. Hatta *Guardiola'yı Dinliyorum: Futbol ve Hayata Dair 150 Ders* adlı bir de kitabı çıkmıştı. Kitapta Guardiola'nın futbola sadece Barça üzerinden bakmadığı, evrensel bir oyun stili kurguladığı görülüyordu. Katalonya'da yaşayan Hollandalı yazar Edwin Winkels'a

kulak verelim: "Bu, Cruyff'un felaket İspanyolcasıyla kaleme aldığı yazılardan çok farklı bir eser. Guardiola'nın Katalancası, Cruyff'un Felemenkçesinden (ve birçok İngiliz oyuncunun İngilizcelerinden) çok daha iyi. Kimi zaman gayet ciddi, kimi zamansa neşeli konulara değinen Guardiola, bu kitabıyla hepimize ne kadar zeki olduğunu gösteriyor."

Uzun boyu, incecik vücudu ve karanlık yüz ifadesiyle mistik bir figür görüntüsü veriyor Guardiola. Çalıştırıcı, kendi felsefesini en çok etkileyen takımın, yaratıcı total futbolu ile 1970'lerin ilk yarısında tozu dumana katan ve üç kez Avrupa Şampiyonlar Kupası zaferi yaşayan Ajax olduğunu belirtiyor: "Bize kolektif futbolun ne olduğunu gösterdiler. Atağa en geriden ve takım hâlinde çıkıyorlardı... Sahadaki oyuncuların hepsi ne yapmaları gerektiğini biliyor ve disiplinden asla kopmuyorlardı. Mantrası top kontrolü olan o takımda herkes her an asist yapabiliyordu. Basit fakat harikulâde bir oyun oynuyorlardı."

Yüzün ruhun aynası olduğuna inanan Guardiola, futbolcularıyla çok yakından ilgileniyordu. Onlara birer futbolcudan önce insan olarak yaklaşan çalıştırıcı, oyuncularının saha içinde de saha dışında da mutlu olmaları için elinden gelen her şeyi yapıyordu. İnancını yitirdiği oyunculara karşı ise acımasız olabiliyordu Guardiola ki Ronaldinho, Eto'o ve Bojan'ın takımdan ayrılmalarına da bu inanç yitimi nedeni olmuştu. Onunla ortak hedefleri doğrultusunda çalışan oyuncular, özellikle de Messi'nin başını çektiği *La Masia* mezunları içinse elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdı.

Formunda büyük bir düşüş yaşayan Messi'yi Ronaldinho ile sabahlara kadar eğlendiği bir gecenin ertesi günü karşısına alıp hayatının geri kalanını şekillendirecek bir karar almasının zamanı geldiğini söylemişti Guardiola: Ya Brezilyalı oyuncuyla birlikte bu hedonist hayatı yaşamaya devam edecek ve aynı Maradona gibi tüm potansiyelini hayata geçiremeden futbola veda eden bir yetenek olarak hatırlanacak ya da *La Masia*'da öğrendiği değerlere ve disiplinli yaşam tarzına

geri dönüp Barça'da kalarak dünyanın en iyi futbolcularından birisi olacaktı. Arjantinli yıldız da Guardiola'ya sakin, az alkollü ve bol antrenmanlı bir hayat yaşama sözü vermişti.

2009 Mayıs'ında Şampiyonlar Ligi finali için Roma Olimpiyat Stadı'nda Manchester United karşısına çıkacak olan Barcelonalı oyuncuları büyük bir sürpriz bekliyordu: Guardiola, futbolcularına *Gladyatör* filminde Russell Crowe'un yaptığı motive edici konuşmadan bir kesit izletti maçın başlamasına dakikalar kala. Teknik direktörün vermeye çalıştığı mesaj açıktı: Her türlü tehdide karşı, cesurca ve hep beraberce karşı koyup en iyi bildiğimiz şeyi yaparsak; yani kendi futbolumuzu oynarsak, alt edemeyeceğimiz bir rakip yok. Maç Guardiola'yı haklı çıkardı. Barça'nın dinamizmi, tek pas oyunu ve alan paylaşımı karşısında çaresiz kalan Machester United sahada hiçbir varlık gösteremedi. Gecenin tartışmasız yıldızıysa Messi'ydi. Eto'o'nun 10. dakikada gol perdesini araladığı maçta, 70. dakikada tüm dünyaya nasıl bir futbol dehası olduğunu gösterdi. Ferdinand ve O'Shea'nın aralarındaki boş alana sızan Messi, Xavi'nin ortasında âdeta havada asılı kalıp topu üst köşeden ağlara yolladı. *La Mesia*'nın küçük dev adamının "Tanrı'nın eliyle" değil, azmi ve oyun zekâsı sayesinde kaydettiği bu golle maçı 2-0 kazanan Barça Avrupa Şampiyonu oldu.

Cruyff'un Barcelona'nın başındaki üçüncü sezonunda Guardiola'yı A takıma yükseltmesinin ardından tam 18 yıl geçmişti. Cruyff'un sisteminde "4 numarada" oynayan Guardiola, bir nevi *quarterback* görevi görüyor; yüksek tempolu pas trafiğini düzenliyor ve kaybedilen topları geri kazanmak için verilen mücadelenin en ön saflarında hep o yer alıyordu. Guardiola ilerleyen yıllarda Cruyff'un kaleme aldığı kitabı sanki Kitabı Mukaddes'miş gibi yatağının başucunda tutacaktı. Onun hücum futbolu, top hâkimiyeti, kolektif oyun ve seri paslaşmaların önemi hakkındaki en ünlü deyişleri gurusunun düşüncelerini bire bir yansıtıyordu. "Pas yapmadan top hâkimiyeti, top hâkimiyeti olmadan da Barça olmaz," diyordu Guardiola.

Bu oyun felsefesi Barça'yı futbol tarihinin gelmiş geçmiş en iyi futbol takımlarından biri hâline getirmekle kalmadı, İspanya Milli Takımı'nın da dönüşümünü mümkün kılarak, ülkeye ilk dünya şampiyonluğu zaferini tattırdı.

İspanya'nın başarısında önemli rol oynayan aktörlerden biri olan Luis Aragonés, Avrupa Şampiyonası sonrasında görevinden ayrıldı. Kazandığı başarılara rağmen, davranış biçimi ve inatçılığı tecrübeli çalıştırıcının futbol dünyasından birçok düşman edinmesine yol açmıştı. Aralarında spor yazarlarının ve federasyon yetkililerinin de yer aldığı birçok isim, Aragonés'in görevine devam etmesine karşı çıkıyorlardı. Zaten o da kazanılan Avrupa zaferinin hemen ardından artık milli takım teknik direktörlüğünün stresini kaldıramadığını söylüyor ve görevini zirvedeyken bırakmanın en doğrusu olacağını düşünüyordu.

İlerleyen yıllarda o, İspanya'yı; İspanya'nın onu özlediğinden fazla özleyecekti. Milli takımdan ayrıldıktan sonra Fenerbahçe'yi çalıştıran Aragonés için Türkiye macerası tam bir kâbus oldu. Taraftarların, başlarda saygıdan ancak günler geçtikçe onun bir bunak olduğunu ima ederek "Dede" diye hitap ettikleri çalıştırıcının istifasını isteyenlerin sayısı, Fenerbahçe Türkiye Kupasında Beşiktaş'a elendikten sonra iyice arttı. 2008'de Şampiyonlar Ligi'nde çeyrek finale yükselme başarısı gösteren Fenerbahçe, bu sezon grubu iki puanla son sırada tamamlayıp ligde de tarihinin en kötü performansını gösterince Aragonés'in ipi çekildi. Bir zamanlar İspanyol oyuncuların bir savaş kahramanı olarak gördükleri Hortalezalı bilge, yanlış anlaşılmış, hüzünlü bir Don Quijote'ye dönüşmüştü.

Aragonés kadar tartışmalı bir figür olmayan ve beraber çalıştığı oyuncuların istisnasız tamamının büyük saygı besledikleri Vicente del Bosque'nin milli takımın başına getirilmesi çok doğru ve akıllıca bir karardı.

Del Bosque, 1950 yılında, Madrid'in de yer aldığı Kastilya Bölgesi'ndeki Salamanca'da geldi dünyaya. Ona coğrafi anla-

yışın kendisi için önemli olup olmadığını sorduğumda, "Doğduğum bölgedeki iklim koşulları ve egemen toplum anlayışının hayatımı şekillendirdiğine inanıyorum. Ben kendimi hep klasik bir Kastilyalı olarak görmüşümdür," diye cevap vermişti. Açıkçası ne demek istediğini tam olarak anlayamamıştım. Yoksa del Bosque de Santiago Bernabéu gibi Kastilyalıların daha taşaklı oldukları için İspanyolların geri kalanından üstün olduğuna mı inanıyordu? Tabii ki hayır: "Sorumluluk sahibi, saygılı, biraz soğuk, sakin ve çok eksantrik olmayan insanlarız." Bir başka deyişle *seny*, Katalanların tekelinde değil.

Del Bosque'nin alçak gönüllülüğü, onun Real Madrid'de yakaladığı başarıları görmezden gelmemize yol açmamalı. Bitiriciliği ve fırsatçılığı ile ün yapan bir forvet değildi aslında del Bosque -on sekiz kez formasını giydiği milli takımda sadece bir gol atabilmişti- ancak 1974-1980 yılları arasında beş kez üst üste şampiyon olan Real Madrid'de çalışkanlığı ile öne çıkan, önemli bir oyuncuydu. Teknik direktörlük yaptığı dört yıl boyunca da başkent ekibine tarihinin en başarılı dönemlerinden birini yaşattı del Bosque: iki Şampiyonlar Ligi, iki La Liga şampiyonluğu, bir İspanya Süper Kupası, bir UEFA Süper Kupası ve bir Kıtalararası Kupa.

Del Bosque ile ilk buluşmamı, Beckham gibi süper yıldızları çalıştırabilecek kapasitede olmadığı gerekçesiyle Real Madrid'deki görevine son verildikten sonra gerçekleştirdim. Birçok arkadaşım, del Bosque'nin özel hayatının gizliliğine çok önem veren ve medyaya güvenmeyen birisi olduğunu konusunda beni uyarmışlardı. Bernabéu'nun beş dakika uzağındaki sakin bir Madrid mahallesindeki kocaman evinin salonu, ne kadar başarılı bir futbol insanı olduğunu gösteren ödüllerle doluydu ki bir tanesinin üzerinde de "dünyanın en iyi teknik direktörü" yazıyordu. Bunların yanı sıra; buranın normal bir ailenin yaşadığı ev olduğunu hatırlatan, aralarında down sendromlu oğluna ait İngilizce ders kitabı olan, daha sıradan objelerle çevreliydi etrafımız.

İki Şampiyonlar Ligi kupası kazanmış olan del Bosque; ikinci La Liga şampiyonluğunu kazandıktan bir gün, Floren-

tino Pérez'in en son *Galacticos*'u olan Beckham Real Madrid'e imza attıktan bir hafta sonra başkent ekibindeki görevinden kovuldu. Herkes onun kovulmasının nedeninin Real Madrid'in süper yıldız statüsündeki oyuncularının yanında çok sıradan bir figür görüntüsü çizmesi olduğunu biliyordu. Onu tanıyan, onunla çalışmış olanlar; del Bosque'nin oyuncularıyla çok iyi iletişim kuran, onların saygısını kazanan bir futbol uzmanı olduğunu biliyorlardı. Real Madridli savunma oyuncusu Sergio Ramos onun, "tanıdığı en sağlam karakterli insanlardan biri" olduğunu söylüyordu.

Salamancalı bilgenin de duyguları vardı. Profesyonel hayatının otuz beş yılını Real Madrid'e adamış, ailesine çok düşkün biri olarak del Bosque'nin sürgün hayatı sürdüğü Beşiktaş'ta başarılı olacağını düşünmek en hafif tabiriyle naiflik olurdu. Türkiye'deki görevinde Aragonés'ten bile az süre dayanabilen del Bosque, Madrid'e; en büyük destekçisi olan ailesinin yanına döndü.

Önemli görevlerde bulunmuş birçok İspanyol'un aksine del Bosque ne halkı kendisini haksız yere kovmuş olan kulübe karşı kışkırtmaya çalıştı ne de kendisine yeni görevler verilmesi için lobi çalışmaları yürüttü. Buna rağmen İspanyol futbolunu yönetenler ve medya, uzun zamandır onun milli takım teknik direktörlüğüne getirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Hatta del Bosque, Aragonés göreve gelmeden önce milli takım için adı ciddi bir şekilde öne sürülen isimler arasındaydı. Bu yüzden de Hortalezalı asabi bilge görevden ayrıldıktan sonra, milli takımın başına del Bosque'nin geçmesinden daha doğal bir şey olamazdı.

Milli takımın yıllar süren hasretine Viyana'da nokta koyan ve eve dönüş yolunda "Luis yoksa biz de yokuz," diye tezahürat yapan İspanyol futbolcular, Aragonés'e taban tabana zıt bir karakterle çalışacaklardı artık. Kısa süre zarfında del Bosque'nin stoacı doğasının büyük bir artı olduğu görüldü.

Del Bosque, Real Madrid'in başına geçtiğinde kulübün futbol felsefesini değiştirme ihtiyacı duymamıştı. İspanya'nın

yıllardır beklediği zaferi getiren oyun felsefesini değiştirmek de şüphesiz bir infiale yol açardı.

Del Bosque'nin kadrosundaki Katalan ve Baskların sayısı Kastilyalı oyuncularınkinden fazlaydı. Bu, Katalanların kendi kimliklerinin önemli bir parçası olduğunu iddia ettikleri *seny* ve *rauxa* ile Baskları tanımlayan *La Furia*'nın aynı takımda; bir arada var olması demekti. Güney Afrika'da izlediğimiz del Bosque yönetimindeki İspanya, işte tam da bu özellikle-rin hepsinin müthiş bir ahenk içinde var oldukları bir futbol takımıydı.

Sessiz sakin, uzlaşmacı bir kişilik olan del Bosque'nin milli takım için ne kadar doğru bir tercih olduğu hemen görüldü. İspanya, tarihinin en büyük başarısını yakalayalı çok zaman geçmemişti ancak Avrupa şampiyonu oyuncuların yerleri-ni dolduracak yeni bir jenerasyon ortaya çıkmıştı bile. Del Bosque'nin sakin kişiliği de eski ile yeninin uyum içinde var olabilmelerini sağlayacaktı.

Raúl'u geri çağırmayan del Bosque; daha önce milli for-mayı hiç giymemiş olan Barcelonalı Pedro, Sergio Busquets ve Gerard Pique'yi kadroya aldı. Onun amacı devrim yapmak değil, kadronun evrilmesini sağlamaktı. Bu yüzden de Steve McLaren'in milli takımın başına geçtiği anda David Beckham'ı kadro dışı bırakması gibi hamleler gelmedi Salamancalı çalış-tırıcıdan. Hatta ateşli Katalan kaleci Victor Valdés'i bile mem-nun etmeyi başardı teknik direktör. Birçokları, onun Valdés'i üçüncü kaleci olarak kadroya almasının kalecinin form du-rumu göz önüne alındığında doğru bir tercih olduğunu ancak Katalan oyuncunun yedek kalınca soyunma odasında huzur-suzluk yaratacağını düşünüyorlardı. Ne var ki del Bosque'nin sakinleştirici etkisi Valdés'i dönüştürmüş olacaktı ki kaleci, turnuva boyunca yedek beklemesine rağmen en ufak bir so-run bile çıkarmadı. Del Bosque'nin kaptanlığı teslim ettiği Ca-sillas da hangi takımın formasını giyerlerse giysinler bütün oyuncuların saygı duydukları bir isimdi. Zaten Barça ve Real Madrid oyuncularının milli takımda uyum içinde var olabil-

melerini mümkün kılan da Casillas ve Xavi'nin uzun yıllardan beri süregelen dostluklarıydı.

Oyuncularından çok farklı bir jenerasyondan gelen del Bosque yine de onları anlıyordu. Geleceğe ümitle bakan ancak iç savaşın yaralarını derinden hisseden bir İspanya'da dünyaya gelmişti teknik direktör. 1950'lerde İspanya'nın ne kadar yalnız olduğunu hatırlıyor muydu acaba? "Tabii ki. Ben bu konularda konuşmayı sevmiyorum aslında zira siyasi düşüncelerimi paylaşmaktan hoşlanan bir insan değilim. Yine de anne babamın olan bitenden endişe duyduklarını ve bizim dahil olmamızı istemedikleri konularda fısıldayarak bir şeyler konuştuklarını anımsıyorum."

Söz babasına gelmişti: "İlerici görüşleri olan bir radikaldi. İç savaşta Franco güçlerince tutuklanmış ve hapse atılmıştı. Safkan bir cumhuriyetçiydi. Bir süre devlet demiryollarında görev almıştı. Bana sürekli, biz gençlerin kendi jenerasyonunun yaşadıklarını yaşamamak için elimizden geleni yapmamız gerektiğini söylerdi... Ben, onun jenerasyonuna hak ettiği değeri vermediğimizi düşünüyorum... İç savaşı yaşamış birçok kişinin artık hayatta olmaması da yaraların kapanmasına yardımcı oluyor."

Real Madrid'in Franco'nun takımı olarak görülmesinin adil olduğunu düşünüyor muydu? "Hayır. Real Madrid bir futbol takımıydı ve siyasetten uzak duruyordu. O takımı Franco yanlısı olarak tanımlamak işleri biraz basite indirgemek oluyor... Real Madrid çoğulcu bir kulüp... Her kesimden, her eğilimden taraftarı olan bir takım."

Del Bosque, rakip takımlardan gelen oyunculardan oluşan milli takım hakkında da benzer şeyler düşünüyordu: İspanya, Barça-Real Madrid rekabetini aşıp iyi futbol oynamaya odaklanmalıydı ki milli takımın Güney Afrika'da yaptığı şey de tam olarak buydu.

2010 Dünya Kupası öncesinde Aragonés'in kadro seçim politikasını devam ettiren del Bosque, ilk on birini ağırlıklı olarak Barçalı oyunculardan oluşturuyordu. Teknik direktör,

haklı olarak; Guardiola yönetiminde çalışma ahlakı, takım ruhu ve belli bir oyun stilinin inceliklerini öğrenen yetenekli oyuncuların 2008'de Avrupa Şampiyonu olan takımı daha da ileri götüreceklerine inanıyordu.

Kanarya Adaları'nda dünyaya gelmiş olan Pedro, Barça altyapısından yetişen ve Arsenal forması giyen Fábregas, Valencia'dan Barcelona'ya transferi sonlanmak üzere olan David Villa kadroya davet edildiler. Bunların yanı sıra, Barça'nın orta sahasından Iniesta, Xavi ve Busquets; savunmasından Pujol ve Pique ve *La Masia* ürünü Valdés de kadroya alındılar. Takımın gayrı-resmi amigosu ise tüm oyuncuların çok sevdiği Liverpoollu Pepe Reina'ydı.

Tarihi boyunca hem kadro yapısı hem de oyun stili olarak Barcelona'ya hiç bu kadar bağlı olmamış olan İspanya Milli Takımı yine de tüm ülkeyi temsil etmeyi arzuluyordu. Bu hedef doğrultusunda, Real Madrid kalecisi Iker Casillas kaptanlığa getirildi ve takım arkadaşları Sergio Ramos ile Xabi Alonso da kadroya dahil edildiler. Takımda dikkat çeken diğer yıldız isimler arasındaysa Liverpoollu Torres –dizinden geçirdiği sakatlığı atlatmaya çalışan–, Valencia'dan Mata ve Silva, Villarreal forması giyen Capdevila, Sevillalı Jesús Navas ve Athletic'ten Fernando Llorente vardı. Bu oyuncuların ortak yanı, çok yetenekli olmaları ve hem göze hoş gelen hem de sonuca gidebilen bir futbol oynayabilmeleriydi.

2010 Dünya Kupasında sahneye çıkan oyuncu ve teknik direktörler arasında bir dünya yıldızı görüntüsünden en uzak olan isim pos bıyıkları, dökülen saçları ve fazla kilolarıyla Vicente del Bosque'ydi. Onun takımı sahada harikalar yaratıyordu ancak Helenio Herrera, Johan Cruyff, Pep Guardiola, Jorge Valdano ve José Mourinho gibi teknik direktörlere alışmış olan İspanya'da del Bosque hayranlıktan ziyade saygınlık uyandırıyordu. İspanyollar onun kendilerini heyecanlandırmadığını itiraf ediyorlardı. Ta ki Dünya Kupası finaline kadar; İspanya'nın Hollanda'yı mağlup ettiği o maçla birlikte del Bosque de milli bir kahramana dönüştü.

Avrupa Şampiyonu olmaları ve o güne kadar ki gösterdikleri başarılı sonuçlarla del Bosque'nin Kızıllar'ı, Dünya Kupası öncesinde kırk dokuz maçta bir mağlubiyet aldı ve bahis şirketlerince de turnuvanın en büyük favorisi haline geldi. Milli takım başarısına paralel olarak La Liga da Premier Lig gibi tüm dünyaca izlenen ve takip edilen bir lig haline geldi.

İspanyol kafilesi Afrika'da ilk kez düzenlenecek olan Güney Afrika'ya adım attığı andan itibaren milli takım hakkındaki kuşkular su yüzüne çıktılar. Irksal tehditler ya da HIV pozitif hayat kadınlarının potansiyel AIDS yayma şüphesi bunlardan birkaçıydı. Görünüş itibarıyla Don Quijote'nin hayaletinin İspanya'yı rahat bırakmaya hiç niyeti yoktu.

Bu noktada istatistikler de İspanya için iyiye işaret etmiyordu. O âna dek Dünya Kupasını sadece yedi ülke kazanmıştı ve İspanya bu takımların arasında değildi. Bu ülkeler arasında Güney Afrika'daki turnuvaya katılanlar arasında en enteresan durumda olanı Arjantin'di: Diego Maradona'nın teknik direktörlüğe getirilmesi futbol kamuoyunu ikiye bölmüş; bazıları dünyanın en büyük futbol trajedisinin son perdesinin Güney Afrika'da oynanacağına inanıyor, bazılarıysa Maradona'nın sonunda bir rüyasını daha gerçekleştireceğini düşünüyorlardı.

İngiliz tabloidleri İngiltere'nin Capello'yla zafere ulaşacağı kanısındaydılar ki bunda şaşırtıcı bir şey yoktu. Nispeten daha ciddi yorumcular genç kadrosu ve etkileyici oyun stiliyle Almanya'yı favori görüyorlardı. Diğer favoriler arasındaysa sırasıyla Brezilya, Fransa, İtalya ve turnuvanın en büyük sürpriz adayı Uruguay yer alıyordu.

Hem kalbinin hem aklının sesini dinleyenlerin favorisi ise İspanya'ydı. Bu isimler, zorlu Avrupalı rakiplerini alt edip zafere ulaşan İspanya'nın yetenekli ve tutkulu oyunculardan kurulu kadrosunun bir zafere daha imza atacak kalitede olduğunu kanısındaydılar.

Turnuvanın ilk iki haftasında etkili bir performans sergileyemeyen İspanya, bir anda eleştiri oklarının hedefi hâline

geldi. İsviçre mağlubiyeti sonrası medyada del Bosque karşıtı bir kampanya başlatıldı. Teknik direktöre acımasızca saldıran isimlerin başında ise Hortalezalı ihtiyar geliyordu. Aragonés, milli takımın oyunu kontrol edemediğini, topsuz oyunda çok yavaş kaldığını ve yeteri kadar boş alan yaratamadığını öne sürüyordu. Eski milli takım teknik direktörü, del Bosque'nin Xabi Alonso ve Sergio Busquets'i yan yana oynatarak takımın hücum kapasitesini de düşürdüğünü iddia ediyordu. Son olarak da televizyonda spor muhabirliği yapan Sara Carbonell ile olan ilişkisinin performansını kötü yönde etkilediğini iddia ettiği Casillas'a yüklenen Aragonés, "Daha iyi olan değil ama daha organize olan takım kazandı bugün," diyerek noktalıyordu konuşmasını.

Kızıllar gerçekten de tutuk bir başlangıç yapmıştı turnuvaya ve eleştirilerin bir kısmı haksız da sayılmazdı. Tam da bu noktada del Bosque'nin uzlaştırmacı tavrı girdi devreye: "Benden Aragonés hakkında kötü tek bir kelime bile duyamazsınız. Del Bosque'nin başka, Aragonés'in başka bir İspanya'sı yok. Tek bir milli takımımız var." En önemlisi, del Bosque'nin panik yapmamış olmasıydı. Oyuncularıyla en uzunu yirmi dakika süren toplantılar yapan Del Bosuqe, onlara sahada neler yapmaları gerektiğini tekrar tekrar anlatıyordu. Sonraki maçlarda alınan galibiyetler, teknik direktör hakkında yapılan yorumların daha adaletli ve kabul edilebilir olmasını sağladı.

Marca'dan Emilio Contreras şöyle yazıyordu: "Haklıymış meğer. Iker'e körü körüne güvenmekte, Xabi Alonso-Busquets hakkında, Barça'dan Xavi'ye bu kadar özgürlük tanımakta, Torres ile başlamamakta... hepsinde haklıymış."

Del Bosque'nin en büyük başarılarından biri, ortak çıkarlarının ne olduğu konusunda nadiren fikir birliğine varabilen İspanyol halkı arasında milli bir mutabakat yaratabilmek oldu. Eski bir Real Madridli olan del Bosque, sayısal üstünlük olarak Guardiola'dan takım olmayı ve çalışma ahlakını öğrenmiş olan Barcelonalı oyunculara yer veriyordu. Ne egoizm

ne de Aragonés ve Mourinho gibi öfke nöbetleri geçiren del Bosque, daha önce hiçbir İspanyol teknik direktörün yakalayamadığı başarılara imza attı. Göz önünde olmaktan hoşlanmayan, oyuncularına kameralar önünde sarılmaktan bile kaçınan teknik direktör, nasıl bir taktik dehası olduğunu sessiz sedasız kanıtladı herkese.

Gazetecilerin ve taraftarların karşısında da aynı alçak gönüllü tavırları sergiliyordu del Bosque. Yanında eşi Mari Trini ve üç çocukları Vicente, Alvaro ve Gema'yla sıradan bir aile babası portresi çizen del Bosque; arada sırada çocuklarına hediye etmek için oyunculardan imzalı formalarını istiyor ya da onlarla fotoğraf çektiriyordu. Potchesfstroom'daki kampta uyguladığı ender yasaklardan biri, internet ve sosyal medya kullanımı üzerineydi. Bu konuda getirdiği kısıtlamalar da oyuncuların maçlarda hissettikleri baskının azalmasını sağladı ve acımasızca yapılan eleştirilerin morallerini bozmasına engel oldu.

İspanya'nın kamp yaptığı üniversite kampüsünü, Güney Afrika kriket takımı da özellikle büyük turnuvalar öncesinde kullanıyordu. Milli takım oyuncuları ve gazeteciler, tesislerin izole konumu karşısında şaşkına düşmüşlerdi. Del Bosque'nin bu tesisleri tercih etme nedeni tam da buydu. İspanyol gazeteci Santiago Segurola'ya kulak verelim: "Texas'ın in cin top atan kasabalarını andırıyordu. Buna rağmen inanılmaz konforlu tesislerdi ve izole konumu, müthiş bir dostluk ve birlik beraberlik havasının doğmasını sağladı. Bunun için de del Bosque'ye teşekkür borçluyuz."

Kızıllar'ı, Dünya Kupası süresince yüzlerce gazeteci takip etti. Yine de turnuva süresince takımda en ufak bir huzursuzluk veya kamplaşma olduğuna dair tek bir haber bile çıkmadı medyada. Futbolcular ise del Bosque ile çalışmaktan çok memnunlardı. Fransa ve Arjantin Milli Takımlarının aksine İspanya Milli Takımı gerçekten de çok huzurlu bir turnuva geçiriyordu. Bunun ardında yatan sebep de kafiledeki herkesin del Bosque'ye duyduğu saygıydı.

Del Bosque için her oyuncusu eşitti. Bunun sebebi de teknik direktörün kadroya aldığı her oyuncunun kendilerinden beklendiği gibi formalarını terletmeleri ve görevlerini yerine getirip çalışmaktan kaçınmamalarıydı. 2008 Avrupa Şampiyonasıyla karşılaştırıldığında performansında düşüş yaşayan tek oyuncu Fernando Torres'ti. Buna rağmen del Bosque, onu da kamuoyu önünde savunmayı sürdürdü ve oyuncusunun sakatlıktan kurtulmaya çalıştığını, tam olarak hazır olmamasına rağmen elinden gelen her şeyi yaptığını söyleyip durdu.

Galacticos modelinin Real Madrid'e nasıl zarar verdiğini belki de herkesten iyi bilen del Bosque; şişik egolu, lüks düşkünü süper yıldızların hiçbir takıma faydaları olmayacakları kanısındaydı. Bu tip oyuncuların cirit attığı, her şeye karışan bir başkanın canı sıkıldıkça teknik direktör değiştirdiği Real Madrid'de takım disiplini ve bütünlüğünü geri getiren Mourinho'ydu. Barcelona'da ise ancak Guardiola gibi siyasi ve kültürel kökenleri olan birisi, benzeri bir bütünlük sağlayıp kulübe böyle büyük başarılar kazandırabilirdi. Barça zaferden zafere koşarken o kadar güzel futbol oynuyor, oyuncular sahada o kadar dayanışmacı bir portre çiziyorlardı ki Katar ile yapılan sponsorluk anlaşmasının takımın kimliğini zedelediğine inanan gelenekçiler bile geri adım atmak zorunda kaldılar. Kulüp de kısa zaman içinde sponsorluk anlaşmasını demokratik bir şekilde üyelerinin onayına sundu. Barça belki global bir marka olmuştu fakat kültürel kimliğini hala kaybetmemişti.

2010 Dünya Kupasında del Bosque, olağanüstü bireylerden nasıl bir takım yaratılacağını tüm dünyaya gösterdi. Çalıştırıcının belki de en mutlu ânı, yarı finalde Puyol'un Almanya karşısında kaydettiği gol sonrasında Barcelona ve Real Madridli oyuncuların içtenlikle birbirlerini kucakladıkları andı.

İspanyol futbolu, büyülü anlara, batıl inançlara ve hatta tanrıların müdahalelerine yabancı değil ancak bu kez başarı; teknik direktör ile takımının arasındaki uyum ve ekip çalışmasının bir ürünüydü. Tarih kendini tekrar etti ve tıpkı 2008

Avrupa Şampiyonasında olduğu gibi yarı finalde Almanya'yı mağlup eden İspanya'nın golü 73. dakikada Xavi'nin falsolu kornerine müthiş hızlı hareketlenen Puyol'dan geldi. Maçın devre arasında del Bosque ve Barçalı savunma oyuncusu beraberce yapmışlardı bu duran top organizasyonunu. Puyol, Alman savunmasının en büyük zaafının duran toplarda hareketsiz kalmaları olduğunu düşünüyor ve onları gafil avlayabileceklerine inanıyordu. Maçın 73. dakikası Barça kaptanını haklı çıkardı.

Kızıllar'ın 1-0'lık galibiyeti çok büyük bir zafer gibi görülmeyebilir ancak unutmamak gerekiyor ki Almanya, yarı finale Capello'nun İngilteresini ve Maradona'nın Arjantinini toplamda sekiz gol atıp eleyerek gelmişti. Genç, yetenekli, dünya futbolunda tekrardan yükselişe geçmiş olan Alman Milli Takımı karşısında alınan galibiyet İspanya için çok büyük önem taşıyordu. Del Bosque'nin de belirttiği üzere, "Almanya maçı bizim için dönüm noktasıydı. O gün tüm korkularımızı yendik ve kupayı kazanabileceğimizi düşünmeye başladık."

Del Bosque ile ikinci buluşmam, 2011'de Dünya Kupası zaferinden yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşti. Bu kez evinde değil, Madrid'in kuzeyindeki beş yıldızlı otellerden birinin barında bir araya geldik. İnşaat sektörünün patladığı yıllarda topraktan fışkıran gökdelenlerle dolu bu bölge, 1950'lerde ben küçük bir çocukken bomboş arazilerden oluşuyordu. Şimdi ise kendimi modern Madrid'in kalbinde hissediyordum. Otelde çalışan herkes Don Vicente'ye VIP muamelesi yapıyorlardı. Yine de o, aslında hâlâ sekiz yıl önce konuştuğum sessiz sakin İspanyol'du: Aynı bıyık, aynı sıradan takım elbise ve İspanyol futbolu hakkında konuşurken gösterdiği aynı ciddiyet. Kısacası, ne İspanya Kralı tarafından Marki yapılması ne de Dünya Kupası sonrasında ülkenin en sevilen figürü hâline gelmiş olması onu değiştirmemişti.

Del Bosque her zamanki alçak gönüllülüğüyle birçok ismin kazanılan zaferde en az kendisi kadar önemli rol oynadıklarını söylüyordu: Eski teknik direktör Aragonés, Barça'nın

çalıştırıcısı Guardiola ve "doğuştan büyük bir kaptan olan" Casillas. Turnuvada iki dönüm noktası olduğunu belirtiyordu del Bosque. Bunlardan ilki, İsviçre mağlubiyeti sonrasında takımın kenetlenmesi ve hedeften sapmamasıydı. İkincisi ise yarı finalde Almanya karşısında alınan galibiyetti. İspanya'ya karşı finalde çok sert bir oyun sergileyen Hollanda Milli Takımı hakkında ise ağzından tek bir kötü kelime çıkmıyordu del Bosque'nin.

2010 model Portakalların bir zamanlar Cruyff'un etrafında şekillenen takımla uzaktan yakından ilgisi yoktu. İspanya karşısına çıkan takım, sert ve kararlı ancak zarafet ve yetenekten yoksun hâliyle *La Furia*'nın karikatürize edilmiş bir versiyonunu andırıyordu. Dünya Kupasından dokuz ay kadar önce ekranlara gelen bir reklamda milli takım kaptanı Giovanni von Bronckhorst (eski Barçalı), yıldız isimler Wesley Sneijder ile Rafael van der Vaart (Eski Madridli) ve diğer oyuncular; savaşa hazırlanan askerleri andıran bir yoğunluk ve gerginlik içinde idman yapıyorlardı. Reklamın sonunda Hollanda Milli Takımı'nı dünya çapında üne kavuşturan o muhteşem portakal rengiyle yazılmış, "Mutluluk göz yaşları terden oluşur" mottosu yansıyordu ekrana. Hollanda futbolu tarihçisi David Winner'ın da belirttiği üzere, "Bu noktada bireysellik ölmüş, kolektivizm futbola hâkim olmuştu. Önemli olan tek şey alınan sonuçtu. Reklamcılar, eğer yenilme pahasına güzel futboldan ödün vermeyen Hollanda futbol kültürünün rafa kaldırıldığı mesajını anlayamazsak diye bize; 'Güzel oynarken alınan mağlubiyet, yine de mağlubiyettir' diye hatırlatmayı da ihmâl etmiyorlardı."

Final maçı enteresan bir eşleşmeye sahne oldu. Ajax'ın altın çağını karakterize eden "güzel futbolu" terk etmiş olan Hollanda; taktiğini, oyun stilini ve felsefesini, Rinus Michels ve Johan Cruyff'a borçlu olan Kızıllar karşısına çıkıyordu. Cruyff'un çalıştırdığı Barcelona, Avrupa'nın devleri arasına girmiş ve göze hoş gelen hücum futbolunun bayraktarlığını yapmıştı. Bu bayrağı daha sonra Guardiola devralmış,

Aragonés ve del Bosque ise Barça'nın oyununu milli takıma taşımışlardı.

Final maçı beklentileri karşılamaktan uzak kaldı. Hollandalılar aşırı agresif bir oyun sergilerken Kızıllar, Almanya karşısındaki mükemmel futbollarını tekrarlayamadılar. Hollanda futbolunun aldığı çirkin hâlin en "güzel" örneği, De Jong'un daha maçın başlarında Xabi Alonso'nun karnına attığı ve şaşırtıcı şekilde kartla cezalandırılmayan tekmeydi. İngiliz hakem Howard Webb, 109. dakikada savunma oyuncusu John Heitinga'yı ikinci sarıdan atınca İspanya baskısını arttırdı ve oyuna sonradan giren Fábregas'ın 116. dakikadaki pasını gole çeviren Andres Iniesta Kızıllar'ı dünya şampiyonu yaptı.

Attığı golü kutlarken formasını çıkaran Barçalı yıldızın içine giydiği atletin üstündeki mesajı 750 milyondan fazla kişi gördü: "*Dani Jarque siempre con nosotros*" (Dani Jarque daima bizimle olacak). Jarque, sezon öncesi hazırlık kampında yapılan bir maçta geçirdiği kalp krizi sonucunda hayata gözlerini yummuştu. Iniesta, Espanyol forması giyen Jarque ile hiç aynı kulüp takımında mücadele etmemişti ancak iki oyuncu, küçük yaşlarda milli takım formasını paylaşmışlardı. Kurallar gereği sarı kartla cezalandırılan Iniesta, bu hareketiyle Kızıllar'ın nasıl dayanışmacı bir bütün olduğunu tüm dünyaya gösterdi. Del Bosque yönetimindeki İspanya; harikulâde futbol oynayan, oyunu âdeta bir sanata dönüştüren hem toplu hem de topsuz oyunda rakiplerini yoran ve demoralize eden bir takımdı. Bu takımın, potansiyel tek bir zaafı varsa o da kurduğu baskının sonuç getirmemesiydi ancak İspanya golü buldu ve tüm dünyayı fethetti.

SONSÖZ

Rio Tinto madenlerinden güneydoğu sahilindeki Alicante'ye yaklaşık dört saatlik bir yolculuk sonucunda ulaşıyorsunuz. Bu yolculuk İspanyol futbolunun kökenlerinden bugüne olan gelişimini sembolize ediyor bir anlamda.

İspanyol futbolu ile sömürgeleşme tarihi arasında karmaşık bir ilişki var. İspanyollar futbolu, madenlerini sömürmek için ülkeye gelen Birtanyalı işletmeci ve mühendislerden öğrendiler ancak son dönemde roller tersine döndü: İspanya bugün; İngiltere de dahil birçok ülkenin gıptayla baktığı bir futbol devi. Milli takım ise dünyanın en güçlü ve popüler iki liginde –La Liga ve Permier Lig– top koşturan oyuncularla dolu. Bunun yanı sıra, U21 ve U19 Milli Takımlarının 2011'de kazandıkları Avrupa Şampiyonlukları ve Dünya Kupasında çeyrek finalde penaltılar sonucunda Brezilya'ya elenmesine rağmen; otoritelerce turnuvanın en iyi ekibi olarak görülen U20 Milli Takımı'nın sergilediği performans, ülke futbolunun geleceğinin de çok parlak olduğunun işaretlerinden biri.

İspanyol futbolunun yaşadığı değişimi del Bosque yönetimindeki milli takımın 2012 Avrupa Şampiyonası elemelerinde aldığı sonuçlardan görebiliyoruz. İspanya, elemelerde yer alan takımlar arasında; pastan top hâkimiyetine, çekilen şuttan atılan gol sayısına kadar her istatistikte zirvede yer alıyordu.

İspanya, 2011 Ekim'inde Alicante'de oynanan karşılaşmada İskoçya'yı, artık alışa geldiğimiz top hâkimiyetine dayalı hücum futboluyla darmadağın etti. Kızıllar'ın büyüsünü en

güzel örnekleyen enstantane David Silva'nın skor perdesini açan golüydü: 11 farklı İspanyol oyuncunun 94 saniye boyunca yaptıkları 42 pasın sonunda geldi bu gol. Bu arada unutmamak gerekiyor, İspanya'nın oyuncu havuzu o kadar yetenekli isimlerle dolu ki Manchester City ile geçirdiği ilk iki sezonda Premier Lig'in yıldızları arasına giren Silva, milli takıma girmekte zorlanıyor.

Silva, futbolu bir kuzey-güney savaşından ziyade; akıcı bir koreografi, sürprizlerle dolu bir oyun olarak gören yeni İspanyol futbolcu jenerasyonunun bir parçası. İspanya'ya 2008'de Avrupa, iki yıl sonra da Dünya şampiyonluğunu getiren işte bu, "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" ilkesine dayalı *tiki-taka* futboluydu. Barcelona'nın dört yıllık bir sürecin sonunda, 2011 Şampiyonlar Ligi finalinde Manchester United'ı mağlup ederek dünyanın en iyi kulübü olduğunu herkese ispatlamasının da aynı döneme tekabül etmesi bir tesadüf değil elbette.

Silva, İspanya'da forma giydiği yıllarda Barçalı Xavi, Fábregas ve Iniesta ile çok yakın arkadaştı. Bir diğer Barçalı Lionel Messi hakkında söylenebilecek tek şey ise onun Arjantin formasıyla gösterdiği performansın, Barcelona'daki performansının yanına bile yaklaşamadığı. Yani anlamamız gereken şey şu: Messi ile yan yan oynamak birçok oyuncunun gelişimine katkıda bulunuyor ancak Messi de Guardiola'nın inşa ettiği ilkeler üzerine kurulu bir takımda çok daha iyi performans sergiliyor.

Kızıllar'ın kadrosunun çoğunluğu Barça'da forma giyiyor. Yine de bu, 2010 Dünya Kupası zaferinin bir bütün olarak İspanya'ya ait olduğunu gerçeğini değiştirmiyor. Bu zafer, İspanya'nın kötü idare, şanssızlık ve siyasetin müdahalesi sonucu yaşadığı başarısızlıklarla dolu dönemin de tamamıyla kapandığını işaret ediyor. Üstüne üstlük, Kızıllar'da kilit roller oynayan birçok oyuncu farklı kulüplerde forma giyiyorlar. Del Bosque'nin inşa ettiği bu takım kimliğini tehdit eden tek şey ise Real Madrid teknik direktörlüğüne getirilen Jose Mourinho'nun, başkent ekibi ile Barça arasındaki rekabeti

tekrardan düşmanlığa dönüştürebilecek hareketleri. İspanya Milli Takımı, Torres, Xabi Alonso ve Cesc Fàbregas gibi Premier Lig'de oynama tecrübesine ve yeteneğine sahipti. Genç yaşta İngiltere'de oynamaları onlara en üst seviyede oynama ve hızlı karar verebilme gibi yetenekleri öğrenme şansı elde ettiler. Farklı bir futbol iklimiyle karşılaştılar ama İngiltere futbolunun bu hızından faydalanabildiler. Xabi Alonso'nun, *The Guardian* gazetesinden Sid Lowe'ye söylediği gibi: "Premier Lig'in çılgın temposunun ortasında frene basıp durabilecek, çalım yapıp rakbinizi on metre ileriye gönderecek yeteneğiniz varsa bu size ciddi bir avantaj sağlar."

Dünya futbol tarihi, soyunma odasına giren siyasetin mahvettiği takım örnekleriyle dolu. İspanyol kulüplerinin ya da milli takımının da buna bağışıklığı olduğunu iddia edemeyiz. Ki aslında Franco rejimi esnasında bunun milli takıma verdiği zararı gördük. Kulüpler bazında ise siyaset iki takım arasında amansız bir rekabetin yaşanmasına yol açtı. Bu da milli takımın başarı getirecek tutarlı bir oyun stili geliştirmesine engel oldu.

İspanya'nın kazandığı ilk iki uluslararası zaferi –1920 Olimpiyatlarında kazanılan gümüş madalya ve 1964'te SSCB'yi mağlup ederek kazanılan Avrupa Uluslar Kupası– efsaneleştiren şey gerçek İspanyol ırkı hakkındaki mitlerdi. Devlet ve taraftarlar, bu zaferlerin *La Furia* sayesinde kazanıldığına inanıyorlardı. Bu inanış, yetenek ve teknik idare bakımından rakiplerinden çok geride olan bir ülkenin, sırf güçlü idaresiyle tüm düşmanlarını alt edebileceğine dair bir hezeyandan ibaretti. Zaten bu yüzden Don Quijote'nin hayaleti aynı İspanyol futboluna olduğu gibi bizim hikâyemize de damgasını vurdu.

Aynı şeyleri boğa güreşi analojisi için de söyleyebiliriz. İspanya Dünya Kupasını, Katalonya'da yasaklanmadan önce Barselona'da yapılan son boğa güreşinden bir yıl sonra kazandı. Katalanlar, İspanya'nın geri kalanından ne kadar farklı olduklarını ispatlamak için boğa güreşini yasaklasalar da yaşayan en büyük matador ile günümüzün en iyi futbolcuları

arasındaki benzerlikleri anlamak için bizim yine Barselona'ya dönmemiz gerekiyor.

Bahsi geçen matador, José Tomas, 2010 Dünya Kupasından birkaç hafta önce bir boğa tarafından ciddi biçimde yaralanmıştı. Onun, arenalara Barselona'daki son boğa güreşiyle dönmesi bahsi geçen analojinin ne kadar güçlü olduğunun da bir göstergesi. Tomas, 1960'lı yıllarda halkı, yaptığı şaklabanlıklarla –boğadan bir kurbağa gibi sıçrayarak kaçması– eğlendiren, cesaret ve stil yoksunu *El Cordobes*'e taban tabana zır bir figürdü. O, yirminci yüzyılın başında, boğa güreşi altın çağını yaşarken arenalarda boy göstererek kendilerinden güçlü ve büyük rakiplerini geliştirdikleri taktiklerle alt etmeye çalışıp bu uğurda hayatlarını tehlikeye atan (kimi zaman da ölen) matadorların bir örneğiydi.

Boğa güreşi ve İspanyol futbolu arasındaki benzerlikler, eskiden İspanyol kimliğini kurgulayan mitler üzerinden yapılıyordu: Kan, istila, kudret ve ölümü göze alan bir fedakârlık. Tomas ve Kızıllar, bu analojiyi başka bir seviyeye taşıdılar. Her ikisi de kendilerinden fiziksel anlamda çok daha güçlü olan rakiplerini; yetenek, cesaret ve yaratıcılıklarını kullanarak alt etmeyi başardılar. Onlar savaşçı oldukları kadar şairlerdi de.

1950'lerde matadorların kalitesi düşüp iyi futbolcular sahneye çıkınca futbol, kitlelerin sporu olarak boğa güreşinin yerini aldı. Muhafazakârlar, bunun İspanyol kültürünün materyalizm tarafından erozyona uğratıldığının bir işareti olduğunu öne sürüyorlardı. Yine de Boğa güreşi ve futbol arasında yapılan benzetmeler asla ortadan kaybolmadı. Matador-futbolcu analojilerinde karşımıza çıkan oyuncuların çoğu Real Madrid forması giyiyorlardı. *La Furia*'nın en mükemmel sembolü olarak görülen Raúl, bu benzetmelerde kullanılan en büyük yıldızdı. Lineker'a Barcelona forması giyerken *El Matador* denmesinin nedeni ise İngiliz oyuncunun fırsatçılığı, golü koklayabilmesiydi. Lineker tabii ki bir matador olmayı düşlememişti. Raúl ise hem bir matadora benziyor hem de attığı

gollerden sonra yaptığı "pelerin" kutlamasıyla aslında hayli yetenekli olduğunu da gösteriyordu.

İspanya'nın yaşadığı onca başarısızlık ve hayal kırıklığında *La Furia* doktrininin rolü büyüktü. Kızıllar'ın *tiki-taka*'ya geçişi sadece taktiksel değil, aynı zamanda kimliksel bir değişimdi: İspanya artık matadorun ta kendisiydi ve bu yüzden de oyuncuların yaptıkları her pas, tribünleri dolduran taraftarların "Ole" nidalarıyla kutlanıyordu.

Dünya Kupası zaferi, halkın milli takıma verdiği desteğin de artmasını sağladı. Yine de belirtmek gerekiyor ki asıl önemli olan İspanya'nın kupayı nasıl kazandığıydı: Yetenekli oyuncular, güzel futbol ve en mühimi; futbolun *ajan provokatörü* José Mourinho'nun gelişiyle birlikte tekrar alevlenen Real Madrid-Barça düşmanlığına rağmen, takımın bir bütünlük içinde var olması.

Kızıllar'ın başarısı sonucunda ortaya çıkan vatanseverlik dalgasının siyasi gelişmelerle -ETA'nın silah bırakması ya da merkez sağ partisi *Partido Popular*'ın önlenemez yükselişi- bir ilgisi yoktu. İspanyol futbolunun bilge, uzlaşmacı, yozlaşmamış ve en popüler isimlerinden olan del Bosque siyasete asla bulaşmadı ve kendisinin sadece futbolla ilgilendiğini yineleyip durdu. Bu arada avro kriziyle sarsılan İspanya'da halkı tebessüm ettire nadir gelişmelerden biri, yeni yetişsen genç İspanyol futbolcuların daha erken yaşlarda dünya çapında saygı kazanmalarıydı.

İspanyol futbolu bu başarıyı daha ne kadar devam ettirebilir? Çok değil on yıl önce Fransa, Dünya Kupasını ve Avrupa Şampiyonluğu'nu elinden tutan üç takımdan birisiydi. Başarısının temelinde Clairefontaine spor akademisi yatan Fransa'da da aynı konu tartışılıyordu. Maviler 2002 Dünya Kupasına grup aşamasında veda ettikten sonra, 2006'da finalde İtalya'ya kaybettiler ve ilerleyen yıllarda müthiş bir düşüş yaşadılar. Savaş sonrası dünya futboluna damga vuran Brezilya ve Hollanda da momentumlarını korumakta zorlandılar. Bunun birçok sebebi olabilir: Kazanılan zaferler sonrası açlığın

dindirilmiş olması, oyuncuların ilerleyen yaşları ya da düşen formları, teknik direktör ve oyuncularının eski heyecanlarının kalmaması, jenerasyonlar arası geçişlerde yapılan idari ve teknik hatalar. Tüm bunların hepsi kulüp ve ulus futbolu seviyesinde yaşanabilir. Pes etmek, başarıya ulaşmak için çabalamaktan her zaman daha kolaydır.

İspanyol futbolunun ardındaki en büyük itici güç; Barcelona ve Real Madrid arasında siyasetten oyunculara, stadyumlardan taraftarlara, her yerde yaşanan rekabet. Son yıllarda her iki kulüp de hem transfer yatırımlarından hem de dünya yıldızları yetiştiren altyapılarından (bu konuda Barcelona başkent ekibinin bir adım önünde) büyük avantajlar elde ettiler. Belki de İspanyol futbolunun önündeki en büyük tehlike, bu iki dev ile La Liga'nın kalanı arasında gittikçe büyüyen uçurum. Bu iki dev; televizyon ve sponsorluk gelirlerini tekellerinde tutup diğer kulüplerin tahayyül edemeyecekleri transferlere imza attıkça ve borçları, siyasi ya da iş dünyasındaki dostları sayesinde görmezden gelinmeye veya aşağı çekilmeye devam ettikçe La Liga'nın sadece iki takımın yarıştığı bir lige dönüşmesi kaçınılmaz olabilir.

Böyle bir gelişmenin İspanyol halkını ne kadar mutsuz edeceğini kestirmek zor zira zaten ülkenin yüzde altmışı bu iki takımdan birini destekliyor. Şüphesiz böyle bir desteği arkalarına alabilmelerinin en büyük nedeni futbol kaliteleri ancak bir başka nedenin de her iki kulübün globalleşmeye yaptıkları yatırım olduğunu unutmamak gerekiyor.

Ben Kızıllar hanedanının bir on yıl daha sürebileceğine inanıyorum. Genç takımların ve La Liga kulüplerinin başarıları, geleceğin en az bugün kadar güneşli olabileceğini gösteriyor. Yine de kim bilir, belki ben de yel değirmenlerine hücum ediyorumdur.

EK

2012 AVRUPA ŞAMPİYONASI: KIZILLAR TARİH YAZIYOR

2012 Avrupa Şampiyonasında çıkacağı ilk maça hazırlanan Kızıllar tarih yazmanın arifesindeydi. Modern futbol tarihinde hiçbir milli takım Avrupa Şampiyonası ve Dünya Kupasını kazandıktan sonra çıktığı üçüncü büyük turnuvada zafere ulaşamamıştı. Benzer bir başarıyı 1924 ve 1928 Olimpiyatları'nda altın madalya kazandıktan sonra 1930'da düzenlenen tarihteki ilk Dünya Kupasını kaldıran Uruguay yaşamıştı. Ancak futbol o yıllarda bugünkü gibi rekabetçi, küresel bir oyun değildi.

Her ne kadar kupayı kazanma şansı sorgulansa da, milli takımın form durumu aslında İspanya'nın başarılı bir turnuva geçirebileceğine işaret ediyordu. Dünya Kupasını kazandıktan sonra çıktığı 19 resmi maçta mağlubiyet yüzü görmeyen Kızıllar, beceri, seri paslaşma ve top hâkimiyetine dayalı, artık alametifarikası hâline gelmiş futbolu sergilemeye devam ediyordu. Fakat, milli takımdaki birçok oyuncunun formalarını giydiği Real Madrid ve Barcelona'nın Şampiyonlar Ligi yarı finallerinde Bayern Münih ve Chelsea'ye elenmeleri, İspanyol futbolunun iki devinin yenilmez birer armada olmadıklarını gözler önüne sermişti. Bu mağlubiyetlerin, ve milli takımın belkemiğini oluşturan Barçalı oyuncular üzerinde çok büyük etkisi olan Pep Guardiola'nın Barcelona'daki görevinden sar-

sıcı istifasının Kızıllar'da moralleri bozması işten bile değildi. Üstüne üstlük, zorlu geçen son iki La Liga sezonu iki kulüp arasındaki ezeli rekabeti daha da şiddetlendirmişti. Real Madrid'de forma giymiş ve teknik direktörlük yapmış olan, İspanya'nın önde gelen futbol yorumcularından Jorge Valdano şöyle hatırlıyor o günleri: "İspanya'nın fiziksel olarak Dünya Kupasındakinden çok daha kötü durumda olduğunu hissediyordum... Real Madrid ve Barçalı oyuncular hem fiziksel hem de duygusal açılardan bitkin durumdalardı." Kızıllar'ı Dünya Kupasında zafere taşıyan kilit oyunculardan, gol kralı David Villa ve savunmanın en önemli ismi Carlo Puyol'un da sakatlıkları nedeniyle turnuvada boy gösteremeyecek olmaları İspanyolları endişelendiriyordu.

Milli takımın karşısındaki bir zorluk da şampiyonanın siyasi ve ekonomik arka planından kaynaklanıyordu. Yeni seçilen merkez sağ Halk Partisi'nin kifayetsiz yönetiminde yakın tarihinin en büyük siyasi ve ekonomik krizlerini yaşayan, işsizliğin rekor seviyeye çıktığı borç batağındaki İspanya'da Dünya Kupası zaferinin yarattığı milli coşkudan eser kalmamıştı. İspanya, Eurozone'un aciline yatırılmıştı belki ama futbolu hâlâ sapasağlamdı ve tüm dünyada hayranlık uyandırmaya devam ediyordu.

1 Haziran 2012'de, Avrupa Şampiyonasının başlamasına ramak kala, zor günler geçiren İspanyol Başbakanı Mariano Rajoy milli takım ve teknik direktör Vicente del Bosque ile bir fotoğraf çekimine katıldı. Kızıllar'ın zafere ulaşmasının ülkenin moralini düzelteceğine inanıyordu Rajoy: "İçinde bulunduğumuz bu zor ve karmaşık dönemde biraz sevinmeye ihtiyacımız var."

Muhalefet bunun, bir siyasetçinin kendi başarısızlıklarının üstünü Kızıllar'ı kullanarak örtme çabasından başka bir şey olmadığı konusunda hemfikirdi. Bir sendikacı olan babası

Franco tarafından hapsedilen, ilkelerine bağlılığıyla tanınan del Bosque de bu oyunun bir parçası olmayı reddediyordu: "Baskıya alışığız. Dünya şampiyonuyuz ve bu turnuvada da unvanımızı savunacağız. Ancak kupayı kazanınca bu ülkenin problemleri çözülmüş olmayacak." Bir başka deyişle del Bosque, siyaset üstü bir takım olan Kızıllar'ın siyasete alet edilmesine izin vermeyecekti.

Del Bosque, Rajoy'un müdahalesinden hiç mi hiç memnun değildi. Şampiyona sonrası gerçekleşen uzun bir söyleşimizde şunları söylüyordu: "O sözleri gerçekçi olmamız gerektiğine inandığım için sarf ettim. Biz futbolcular ülkemizi temsil edebiliriz ancak ülke sorunlarını çözmek bizim işimiz değil. Önemli olan şey, zor durumda olan, acı çeken insanların, liderlerinin onlara doğruyu söylediklerini hissetmeleri. Milli takımın yaptığı şey ise bir dayanışma örneği sergilemek. Zira salladığımız bayrak hepimizin bayrağı."

del Bosque'nin Rajoy'a çıkışının altında yatan sebeplerden biri de içini kemiren şüphelerdi. Kendisini 2014 Dünya Kupasına dek milli takımın başında tutacak sözleşmeye imza attıktan hemen sonra bana itiraf ettiği üzere, 2012 Avrupa Şampiyonası öncesinde İspanya'nın çeyrek finali geçememe ihtimâline karşı kendini hazırlamış ve eğer böyle bir sonuç ülkenin desteğini kaybetmesine yol açarsa istifa edeceğine karar vermişti.

Bu arada istemeden de olsa, ülke çapında bir taktiksel tartışmanın doğmasına neden oldu tecrübeli teknik direktör. İspanya'nın İtalya karşısına çıktığı ilk maça büyük risk alıp forvetsiz bir ilk 11 sürdü del Bosque; Cesc Fàbregas'a, Barcelona'nın Messi'ye yaptığı gibi, sahte 9 rolü verilmişti. Kızıllar sadece top hâkimiyeti değil aynı zamanda çok güzel hazırlanmış golleriyle tanınan bir takımdı. O gün del Bosque'nin sahaya sürdüğü takım ise ne topa hâkim olabiliyor ne gol

pozisyonu yaratabiliyordu. İtalya'nın sergilediği yaratıcı hücum futbolu İspanyol teknik direktörü şaşırtmıştı: "Bizim için çok zor bir maç oldu çünkü İtalya geleneksel oyun tarzından çok uzak bir futbol oynadı." İtalya, İspanya'nın pas yaprak oyuna hâkim olmasını engel olmakla kalmamış, Kızıllar'dan çok daha iyi bir futbol ortaya koymuş ve 61. dakikada Antoni Di Natale'nin ayağından bulduğu golle 1-0 öne geçmişti. Del Bosque'nin sahaya çok yanlış bir kadroyla çıktığı kanısı yaygındı bu noktada. Fakat birkaç dakika sonra Fàbregas'ın ayağından gelen beraberlik golüyle toparlandı Kızıllar.

Galibiyet golünü arayan del Bosque'nin bir sonraki adımı Torres'i sahaya sürmek oldu. Forvet oyuncusu, haftalar önce Chelsea'nin Şampiyonlar Ligi yarı finalinde Barcelona'yı elediği maçtaki son golü kaydetmişti. Turnuva öncesi hazırlık kampında da hem fizik hem de moral kondisyon açısından çok olumlu bir görüntü çizmişti. Del Bosque, oyuncusunun form durumunun Almanya karşısında oynanan finalde galibiyet golünü attığı 2008 Avrupa Şampiyonasındaki ve Liverpool'daki ilk sezonundakinden çok uzak olduğunun farkındaydı ancak milli takım formasını ona vererek, Chelsea'nin sezon boyunca yapamadığını yağıp, onu motive edebileceğine inanıyordu.

İspanya oyunun kontrolünü eline almıştı artık ve Torres de oyuna dahil olduğu andan itibaren birçok fırsat yaratmış ve İtalyan savunmasını rahatsız etmişti. Fakat kaçırdığı goller onun eski bitiriciliğinden çok uzak olduğunu bir kez daha gözler önüne seriyordu. Karşımızdaki, rakip takımın oyununu bozabilen, savunmasını zorlayabilen ancak onu 2008 Avrupa Şampiyonasında karşı konulamaz bir güç hâline getiren bitiricilikten uzak ve yeteneğinden duyduğu şüphe yüzünden topa bir türlü etkili bir şekilde vuramayan bir Torres'ti. Çektiği her şut sonrası gözlerini semaya dikip, yalvarıp yakarıyordu Chelseali oyuncu. Benim tahminim, tanrıdan hem şans hem biraz hız dileniyordu. Kendinden şüphe etmek bir forvetin başına

gelebilecek en kötü şeylerden bir gerçekten de. Onun aksine, İspanya'nın ve maçın en iyi oyuncusu Andrés Iniesta ise orta sahada yaratıcılığını konuşturuyor ve İtalyan savunmasına en ciddi tehdidi oluşturuyordu. Zaten ilerleyen haftalarda da turnuvanın en iyi oyuncusu ödülüne aday gösterilecekti.

Birçok teknik direktör bu aşamada Torres'i yedek soyundururdu. Ancak del Bosque, oyuncusunun turnuvanın en zayıf takımı olan, beceri yoksunu, zayıf bir Premier Lig ekibi kadar dahi sofistike bir oyun stili olmayan İrlanda karşısında gol bulabileceğine inanıyordu. Torres de del Bosque'nin güvenini boşa çıkarmadı ve İspanya'nın İrlanda'yı sürklase ettiği 4-0'lık galibiyette ağları iki kez sarsmayı başardı. 2010 Eylül'ünde oynanan Lihtenştayn maçından sonra İspanyol formasıyla bir maçta ilk kez iki gol atan Torres için eski günlerine dönüş ümidi doğmuştu. O da, Şampiyonlar Ligi yarı finalinde Barça'ya attığı golden beri ilk defa bu kadar kararlı ve mutlu görünüyordu. İspanya'nın diğer gollerini ise, bir blogger'ın ifadesiyle "sahada çaresizliğin resmini çizen İrlanda savunmasına karşı efor dahi sarf etmesine gerek kalmayan" Silva ve 73. dakikada Torres'in yerine oyuna dahil olan Fàbregas kaydettiler. Bu sonuçla birlikte İrlanda turnuvaya erkenden veda ederken, Kızıllar kendini karman çorman bir komplo teorisinde başrol oynarken buldu. İspanya, İtalya ve Hırvatistan puan olarak birbirlerine o kadar yakınlardı ki, (çoğu İtalyan olan) komplocular İspanya ve Hırvatistan'ın son maçta 2-2'ye oynayıp, del Bosque'nin turnuvanın en iyi takımlarından biri olarak gördüğü İtalya'nın (İrlanda ile birlikte) kupaya veda etmesine neden olacaklarını öne sürüyorlardı. Bu senaryoyu destekleyecek herhangi bir kanıt yoktu tabii ki. Zaten Hırvatistan-İspanya maçının seyri de söz konusu şüphe bulutlarının çabucak dağılmasını sağladı.

İspanya maçın başında görmeye alıştığımız göz kamaştırıcı futbolundan uzak bir oyun sergiliyor, şaşırtıcı sıklıkla pas

hatası yapıyordu. Hata kendilerindeydi zira maça çıktıklarında kafalarında Avrupa Şampiyonu unvanını taşıdıkları değil, turnuvaya iyi bir başlangıç yapmasına rağmen son maçında zayıf bir takıma yenilerek kupaya sürpriz bir şekilde veda eden Rusya örneği vardı.*

Hırvatistan, sağlam savunması, agresif presi ve kontrataktan yakaladığı şanslarla İspanya'yı zorluyordu. Eğer sahada her şeyiyle mücadele eden iki İspanyol oyuncudan biri olan Casillas kalede harikalar yaratmasa, bir noktada 2-0 öne geçmeleri işten bile değildi. Bahsi geçen iki oyuncudan öbürü ise sol kanat beki Jordi Alba'ydı. Katalonya doğumlu genç Alba milli takıma yeni katılan isimlerdendi ve ileride turnuvanın en güzel sürprizlerinden biri olarak anılacaktı. Del Bosque içinse Alba'nın performansında şaşıracak bir şey yoktu. İspanyol teknik direktör, birkaç ay önce Wembley'de İngiltere karşısında oynanan dostluk maçında sergilediği oyundan o kadar etkilenmişti ki, Alba'nın hızının, top kontrolünün ve ileri çıkışlarının kendisine Roberto Carlos'un Real Madrid'deki en iyi yıllarını anımsattığını belirtmişti: "2012 Avrupa Şampiyonası öncesindeki Avusturya kampında ona, 'Turnuvanın en iyi sol beki sen olacaksın,' dedim. Bunu, kendine güveni artsın diye değil, gerçekten inandığım için söyledim."

Galibiyetin kahramanlarından biri de hayal kırıklığı yaratan Torres'in yerine Navas'ı sokarak yorgun Hırvat defansını hata yapmaya zorlayan del Bosque'ydi. Son dakikalarda kaydedilen galibiyet golü, Kızıllar'ın maçta yaratıcı potansiyelini ilk defa sergilediği bir atakta geldi. Oyuna sonradan giren

---

* A Grubu'nda oynadığı ilk maçta Çek Cumhuriyeti'nin 4-1 mağlup eden, daha sonra da Polonya ile 1-1 berabere kalan Rusya, 16 Haziran'da çıktığı üçüncü maçında Yunanistan'a 1-0 mağlup olarak kupaya veda etti. Bu maç ile İspanya'nın Hırvatistan karşısına çıkacağı 18 Haziran tarihleri arasında Torres ve del Bosque de dahil birçok isim Rusya hakkında uzun uzadıya demeçler verdiler, onların yaptığı hataları yapmamaları gerektiğini vurguladılar. Öyle ki, İspanya hakkında sorulan her soruda cevap bir şekilde Rusya'ya geliyordu. Jimmy Burns de bu noktaya vurgu yapıyor. -*çn*

Fàbregas, Hırvat savunmasının göbeğindeki boşluğu iyi görüp Iniesta'yı kaçırdı. Barçalı orta sahanın kaleciye kendine çektikten sonra içeri çevirdiği topu Navas boş ağlara yolladı. İspanya'nın alametifarikası olan mükemmel pas oyununun bir örneğiydi bu gol.

Yeldeğirmenlerine saldıran Don Quijote'nin mızrağının kırılacağı ne kadar kesinse, Hırvatistan'ın atacağı bir golün kendileri için turnuvanın sonu anlamına geleceğinin de o kadar kesin olduğunu düşünen ve maç boyunca stresli ve kaygılı bir görüntü çizen İspanyol taraftarlar Navas'ın golüyle kendilerinden geçtiler. Son düdük çaldığında del Bosque 90 dakikadır acı çekmekte olan bir adamı andırıyor, İspanyol oyuncular ise bitkin gözüküyorlardı. BBC yorumcusunun bu görüntünün nedeninin sıcak hava olduğu iddiası ise absürttü zira del Bosque'nin öğrencileri İspanya'da bahar, yaz ve hatta güz aylarında benzer sıcaklıklarda oynamaya alışkınlardı. Oyuncular, aynı teknik direktörleri gibi, mağlubiyete ne kadar yaklaşmış ve potansiyellerinin çok altında bir performans sergilemiş olduklarının şokunu yaşıyorlardı sadece.

Aralarında Jose Mourinho'nun da yer aldığı bir grup ismin kışkırttığı İspanyol medyası del Bosque'nin taktiksel değişiklikler yapması gerektiğini öne sürüyordu. Tekniğe dayalı İspanyol futbolunun, düşmanına boyun eğdirecek, onu yok edecek azim ve kararlılıktan yoksun olduğu savunuluyordu. Bazılarıysa bu takımın seleflerinden daha yeteneksiz olduğunu ve del Bosque'nin ekibinin, İrlanda Cumhuriyeti maçı dışında göze hoş gelen bir oyun sergileyememiş olmasının bu beceri eksikliğinden kaynaklandığını iddia ediyorlardı. İspanya alışageldik akıcı pas oyununu bir türlü oynayamıyor, ahenkten uzak bir görüntü çiziyordu. Kızıllar'ın sıkıcı bir futbol oynadığını söylemeye cüret eden yorumcular dahi vardı medyada.

Del Bosque, Torres'i ya da başka bir oyuncusunu günah keçisi ilan etmeye yanaşmıyordu. Daha rahat ve ilerisi için güven veren bir galibiyet alamadılarsa bunun suçlusu bütün takımdı. Ancak Kızıllar'ın toparlanacak gücü vardı ki bunu da Fransa karşısında Xabi Alonso'nın biri penaltıdan attığı iki golle kazanılan çeyrek final maçında gösterdiler. Bu, İspanya'nın Maviler karşısında resmi bir maçta aldığı ilk galibiyetti aynı zamanda. Torres'in yerine Fàbregas'ın ilk 11'de sahaya çıkması ve beklerin, özellikle de Alba'nın ileri çıkışları (19. dakikada atılan goldeki gibi) sayesinde orta sahada hâkimiyet kuran Kızıllar oyun kontrolünü 90 dakika boyunca elinde tutmuştu Fransa karşısında.

Şampiyon unvanını taşımanın en büyük problemi her maç şampiyon gibi oynamanızın beklenmesi - sanki oyuncular, moral bozukluğu, şanssızlık ve kamuoyundan gizlenen ancak del Bosque'nin farkında olduğu ve planlarını yaparken hesaba kattığı mental ve fiziksel sıkıntılardan mustarip olan fâniler değil de tanrılarmış gibi. Turnuva sona erdikten haftalar sonra şöyle diyordu del Bosque: "Turnuvaya şampiyon unvanıyla katılmak değil avantaj değil dezavantajdı. [Uruguay'dan sonra] Hiçbir takım üst üste üç kez zafere ulaşamamıştı. Bunun da gayet mantıklı bir sebebi var. Böyle bir rekabet ortamında, bu kadar uzun bir süre boyunca kazanan takım olmayı başarmak hiç ama hiç de kolay değil."

Kızıllar, Portekiz'le oynanan yarı final maçında turnuvanın en iyi oyuncusuna en kötü gününü yaşattılar. Bencil ve etkisiz bir performans sergileyen Ronaldo'nun becerisi değil hakemi aldatmaya yönelik hareketleri konuşuldu maçtan sonra. Bu narsisti bir kenara koyarsak Portekiz, İspanyol futbolunun en büyük ajan provokatörü Mourinho'nun tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanmış bir savaş planını uygulamaya çalıştı. Torres ve hiç kullanılmayan Llorente'ye alternatif olarak oynatılan, Kızıllar'ın üçüncü forveti Álvaro Negredo'yu etki-

siz hâle getirmeyi de başardı. Portekiz'in taktiği daha güçsüz bir takıma karşı başarılı olabilirdi aslında. Kızıllar da uzun bir süre tempoyu artıramadı ve akıcı pas oyununu sergileyemedi. Ancak uzatmalarda aklı başına gelen İspanya belki de turnuvadaki en iyi futbolunu bu dakikalarda sergiledi. Penaltı atışlarında ise şans Kızıllar'ın yanındaydı. Portekiz milli takımının teknik direktörü Paulo Bento, Ronaldo'yu beşinci sıraya koymuştu. Del Bosque ise sıralamayı yaparken bir dönem Arsenal forması da giymiş Barçalı Cesc Fàbregas'ın önzesilerine kulak vermeyi tercih etmişti: "Onu ikinci sıraya koymuştum ama o ısrarla beşinci penaltıyı atmak istediğini söylüyordu. 2008 Avrupa Şampiyonasında İtalya karşısında attığı beşinci penaltıyla zafere ulaşmıştık. Tarihin tekerrür edeceğine inanıyordu." Öyle de oldu. İspanyollar galibiyeti kutlarken Portekiz televizyonunun kameralarına takılan Ronaldo'nun dudaklarından "Haksızlık bu! Haksızlık!" dediği okunuyordu. Bu maça kadar turnuvanın en iyi oyuncusuydu Ronaldo. Ama İspanya daha iyi bir takımdı.

2012 Avrupa Şampiyonası finalinin oynanacağı sabahki kilise ayini sona erdikten sonra İtalyan rahip bana doğru dönüp, cemaatindeki tek İspanyol'un ben olduğumu ve Maviler'in o akşam Kızıllar'ı ezip geçeceğini söyledi. Onu, Santiago (Aziz James, İspanya'nın koruyucu azizi) ve Montserrat Azizesine (Katalonya'nın koruyucusu) de tanrıdan mesaj gelmiş olabileceğini ve onların maçın sonucunu çok farklı öngördüklerini söyleyerek yanıtladım.

Doğrusu, tanrının kimin tarafını tutacağını bilmiyordum. Ama dua etmeyi de ihmâl etmedim. Dünya futboluna katkılarından dolayı müteşekkir olduğum Kızıllar'ın finale çıkana dek gösterdiği (ve, iflah olmaz bir Chelsea taraftarı olan, her fırsatta blog yazılarımı eleştiren can düşmanım Kaptan Terry, ya da gerçek adıyla Carlos Oppe'ye neşe kaynağı olan) zayıf futbola bir nokta koyup, beklentileri alt üst edip, yarı finalde

Almanya'yı harika bir oyunla mağlup eden İtalya karşısında zafere ulaşmasını diledim tanrıdan.

Kızıllar bir takımdan çok daha fazlasıydı. 2008 Avrupa Şampiyonasını kazandıktan sonra oyun stilini, saha içi organizasyonunu ve kazanmaya karşı tutumunu (hem oyun sistemini hem felsefesini) yeniledi İspanya. Bu milli takım, aynı Barcelona gibi, pas oyununa, top hâkimiyetine ve devamlı hareketliliğe öncelik veriyor ve orta sahasını savunmanın *lubrikantı*, hücumun ise *kondüiti* olarak kullanıyordu. "Kale", "duvar" ya da "kaya" yerine "lubrikant" tabirini kullanmanın nedeni, Xavi ve Iniesta'yı boğa yerine boğa güreşçisi olarak tanımlama nedeniyle aynı: İkilinin yan yana oynarken sergiledikleri koreografinin inceliği.

Bu takımda ne uzun oyuncu, ne cesaret ne de ruh eksikliği vardı. Ancak Kızıllar, top kendisindeyken agresif bir biçimde hücum etmektense, oyun stiline öncelik veriyor ve oyun kontrolünü nadiren kaybediyordu. Kızıllar esasen bir takım etosu, "hepimiz birimiz, birimiz hepimiz" için felsefesinin vücut bulmuş hâliydi – her oyuncunun genel stratejinin önemli bir parçası olduğu ve en iyi savunmanın hücum etmekten geçtiğine dayalı bir felsefe. Bu takım kazanmak için her yolun mübah olduğuna ve amaçların araçları meşru kıldığına inanmıyordu. Kendilerine duydukları güvenin temelinde de zaferin rakibi saldırılarla yok etmeye çalışarak değil, topa olabildiğince çok hâkim olarak kazanılacağı inancı yatıyordu.

Kızıllar'ın 2012 Avrupa Şampiyonası finalinde İtalya karşısında aldığı zaferle ilgili çok şey yazılıp çizildi. Ben de turnuva boyunca (bloglar, Twitter, köşe yazıları ve mülakatlar aracılığıyla) düşüncelerimi defalarca dile getirdim. Bu yüzden burada sadece birkaç noktaya parmak basmak istiyorum. Kızıllar'ın elde ettiği şey bir futbol zaferinin çok ötesinde. Kızıllar, bütün İspanyolların gurur duyabilecekleri siyasi, sosyal

ve kültürel bir olgu aslında. Kazandığı başarı da, Avro krizinde dilenci konumuna düşürülmüş olmanın utancını yaşayan, egemenliğini pazara ve Berlin'e kaybeden bir ülkenin, diğer bütün ülkeleri gölgede bırakan mükemmellikteki bir zaferi olarak görülmeli.

Kızıllar, 2012 Avrupa Şampiyonası finalinde neler yapabildiğini, futbol tarihinin gelmiş geçmiş en iyi takımı olduğunu gösterdi. Başka tarihsel dönemlerin takımlarla yapılan karşılaştırmalar çok da anlamlı olmayabilir. Ancak unutmamak gerekiyor ki, Pele'nin Brezilya'sı bile dört yıl zarfında gücünden çok şey kaybetmiş ve Guardiola'nın Barçası, Mourinho'nun Real Madrid'ine ve Mourinho damgası taşıyan bir Chelsea'ye boyun eğmişti.

Kızıllar'ın en tutkulu taraftarlarının bile turnuva boyunca İspanya'daki aile ve arkadaşlarından gelen mesajları kontrol etmekten sahada olup bitenlere odaklanamadıkları doğru. Lehman Brothers'ın 2008'deki iflasından beri geçen her yıl kendilerini yeni bir krize hazırlıyor İspanyollar ve sürekli politikacıların, kemer sıkma politikalarının sonucunda ekonominin toparlanacağını iddia ettikleri konuşmalarını dinlemek zorunda kalıyorlar. *Financial Times*'ın (FT) Madrid muhabiri Victor Mallet'in de belirttiği üzere, "Her sene tünelin sonunda ışık görüldü deniyor. O meşhur şakadaki gibi – evet, ışık göründü ama o karşıdan gelen trenin ışığı!" 2012 yazında da, başbakan Rajoy'un ısrarla ihtiyaç duymayacaklarını iddia ettiği küçük düşürücü kurtarma paketine hazırlıyordu kendini İspanya.

FT'nin de işaret ettiği üzere, Eurozone ile ilgili küresel ümitsizliğin zirveye çıktığı günlerde dahi bir kısım siyasi ve ekonomik başarılara imza atmayı başardı İspanya. İhracat artıyor, turizm sektörü yeniden güç kazanıyor ve krizin başlarında GSMH'nin %10'unu geçmiş olan bütçe açığı kapanmaya doğ-

ru ilerliyordu. İspanya demokrasisi işlemeye devam ediyor, ülkeyi (henüz) Brüksel'den gelen bir teknokrat yönetmiyor ve yarım yüzyılda 800 kişinin hayatını kaybettiği Bask ülkesinde ETA'nın ilan ettiği "şartsız ateşkes" devam ediyordu.

Ancak, 1978'de demokrasinin yeniden inşasını takip eden dönemlerde, hızlı modernleşmesi, kültürel zenginliği ve ekonomik büyümesiyle takdir edilmeye alışmış olan İspanya artık dünyanın dört bir yanında alay konusu ediliyor. Bunların en çirkin örneklerinden birini Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ndeki Amerikan temsilcisi Richard Bucher vermişti: "İspanya bugün sadece iki şey işe yarar: Flamenko ve kırmızı şarap." Neyse ki listeye futbolu eklememişti Bucher.

Kızıllar'ın 2012 Avrupa Şampiyonu olduğu gece düzenlenen kutlamalarda oyuncuların ve taraftarların kendileriyle ne kadar barışık olduklarını gördük. Partizan kimliklerinin çok ötesindeki bir özgüven hissinin bir araya getirdiği bu İspanyollar, kutlamalarda hoşgörü örnekleri sergiliyorlardı. Barçalı iki oyuncu kupanın yanına Katalan bayrağı koyuyor, Endülüs kökenli bir Real Madridli boğa güreşi yeteneklerini sergiliyor, Ronaldo ve Beckham'ın aksine narsisizm hastalığından mustarip olmayan Chelseali uzun sarışın forvet, iki çocuğuyla fiyaka yapıyordu alelâde bir İspanyol taraftar edasıyla.

Del Bosque bir keresinde bana, "Kızıllar'ın güzel bir anlamı var. Değerli bir mesaj veriyor, birlik anlamına geliyor," demişti. İspanyollar da bu noktadan sonra kendilerini yönetenlerden daha becerikli olmalarını beklemeliler. Aksi takdirdeyse del Bosque'yi başbakan yapabilirler.

TEŞEKKÜRLER

Babam Tom Burns ve annem Mabel Marañon olmasa, bu kitap da olmazdı. Benden sevgilerini esirgemeyen eşim Kidge ve çocuklarım Julia ve Miriam'a ve gösterdikleri ev sahipliği için kardeşim Tom ve eşi Dolores'e müteşekkirim.

Jon Agiriano, Paco Arenosa, Chencho Arias, Patrick Buckley, Juanjo Diaz, Regino Garcia-Badell, Emilio Butragueño, José Manuel Delgado, Juan Blas Delgado, Anna Eizaguirre, Chalke Authors başkanı Richard, K-Tono Frade, Josep Fusté, Bruno Garteiz Gandarias, Rafael Garteiz Gandarias, Asis Garteiz Gandarias, Robert ve Concha Graham, Jorge Gallardo, Alfons Godall, Iñigo Gurruchaga, Patrick Harverson, Andrew ve Edwina Haynes, Jon Holmes, Graham Hunter, Pere Jansa, Jon Juaristi, Simon Kuper, Iñigo Lizarralde, Fidel Lopez Alvarez, Marjolijn van der Meer, JuanMilagro, José-Maria Minguella, Javi Navarro, Peter Nicholson, Carlos Oppe, Alice Owen, Philip Paddack, Chus Pereda, Sol Perez de Guzman, Frank Porral, Eduardo Prim, Luis Fernando Rojo, Cuqui Sarrias, Ulises Sanchez Flor, Santiago Segurola, Henk Spaan, Orfeo Suárez, José Ángel Sanchez, Manolo Sanchis, José Miguel Teres, Carlos Tusquets, Jorge Valdano, Carlos Uribe, David White, Edwin Winkels, David Winner, Paddy Woodworth, Annabel Merullo ve PFD ekibi, Mike Jones, Rory Scarfe, Ian Allen ve S&S çalışanları, Car Bromley ve Nation Books... hepinize teşekkürü borç bilirim.

KAYNAKÇA

Alonso, José Manuel. *Athletic for Ever.* BBK, 1998.
Avery, David. *Not on Queen Victoria's Birthday*. Collins, 1974.
Ball, Phil. *Morbo*. WSC, 2003.
Barclay, Patrick. *Mourinho*. Orion, 2011.
Baren, Fritz ve Henk van Dorp. *Ajax, Barcelona, Cruyff*. Bloomsbury, 1998.
Benito, Carlos Moreno. *Una historia de una fabula*. Soubriet, 2003.
Borderegai, Kepa. *Clemente*. Baroja, 1985.
Burns, Jimmy. *Barca: A People's Passion*. Bloomsbury, 2010.
Burns, Jimmy. *Tanrının Eli: Futbolun Kayan Yıldızı Diego Maradona'nın Yaşamı*. (Çev. Ali Kaftan) İthaki Yayınları, 2003.
Burns, Jimmy. *Spain: A Literary Companion*. John Murray, 1994.
Burns, Jimmy. *When Beckham Went to Spain*. Michael Joseph, 2004.
Burns, Tom. *La monarquia necesaria*. Planeta, 2007.
Caicoli, Luca. *Messi*. Corinthian, 2010.
Carr, Raymond. *Spain*. Clarendon, 1996.
Collell, Jaume. *Pep Guardiola*. Peninsula, 2009.
Cubeiro, Juan Carlos ve Leonor Gallardo. *Mourinho vs. Guardiola*. Alienta, 2010.
Davies, Hunter. *Postcards from the Edge of Football*. Mainstream, 2010.
Diaz, Miguel Angel. *Los secretos de La Roja*. Cupula, 2010.
Di Stéfano, Alfredo. *Gracias, Vieja*. Aguilar, 2000.

Frade Hijo, K-tono. *Rincones del Botxo*. BBK, 2010.
Galeano, Eduardo. *Gölgede ve Güneşte Futbol*. (Sekizinci Baskı) (Çev. Mehmet Necati Kutlu ve Ertuğrul Önalp) Can Yayınları, 2017.
Gibson, Ian. *Fire in the Blood*. Faber, 1992.
Glanville, Brian. *The History of the World Cup*. Faber & Faber, 2010.
Goldblatt, David. *The Ball is Round*. Penguin, 2007.
Gonzalez, Jose Miguel. *El futbol de Michel*. Pearson Educacion, 2003.
Gonzalez San Martin, Miguel. *Cronicas del Athletic*. BBK, 2008.
Graham, Robert. *Spain: Change of a Nation*. Michael Joseph, 1984.
Howse, Christopher. *Pilgrim in Spain*. Continuum, 2011.
Kamen, Henry. *Imagining Spain*. Yale, 2008.
Kuper, Simon. *Ajax - Hollandalılar ve Savaş*. (Çev. Elif Gökteke) İthaki Yayınları, 2004.
Kuper, Simon. *Football Against the Enemy*. Orion, 1994.
Kuper, Simon. *Futbol Adamları: Modern Futbolun Devlerine Bir Bakış*. (Çev. Elif Nihan Akbaş) İthaki Yayınları, 2012.
Levi, Carlos. *Atlético de Madrid*. Sile, 2003.
Marias, Javier. *Salvajes y sentimenates*. Aguilar, 2000.
Mason, Tony. *Passion of the People*. Verso, 1995.
Nash, Elizabeth. *Seville*. Signal Books, 2005.
Relaño, Alfredo. *El futbol contado con sencillez*. Maeva, 2001.
Robinson, John. *Soccer: The World Cup, 1930-1994*. Redwood Books, 1997.
San Martin, Miguel Gonzalez. *Los anos funámbulos*. BBK, 2008.
Santander, Carlos Fernandez. *El futbol durante la Guerra Civil y el Fran-quismo*. San Martin, 1990.
Suarez, Orfeo. *Hablamos de futbol*. Unicef, 2009.
Terrachet, Enrique. *Historia del Athletic de Bilbao*. Lagran, 1984.
Torres, Fernando. *My Story*. HarperSport, 2010.
Tremlett, Giles. *Ghosts of Spain*. Faber, 2007.
Valdano, Jorge. *Suenos de futbol*. El Pais/Aguilar, 1995.

Winkels, Edwin. *De methoda Guardiola*. Hard Grass, 2010.

Winner, David. *Harika Portakal: Hollanda Futbolunun Nevrotik Dehası*. (Çev. Egemen Özkan) İthaki Yayınları, 2016.

Woodworth, Paddy. *The Basque Country*. Signal Books, 2007.

Zambrano Vazquez, Francisco. *Don Jose Perez de Guzman y su fandango*. Diputacion Badajoz, 2008.

Medya Kaynakları: *Guardian, El Pais, El Mundo, Hard Gras, Times, New York Times, Telegraph, Sun, Mirror, Mundo Deportivo, Sport, As, Marca, La Vanguardia, Financial Times*.

İSPANYA... FUTBOL KÜLTÜRÜNDEN DAHA FAZLASI

İspanyol futbolu her zaman saygıdeğer bir kültüre sahipti. Ama milenyum sonrasında hem başta Barcelona, Real Madrid, Atletico Madrid ve Sevilla olmak üzere kulüplerin hem de milli takımın geldiği nokta, onları bir süreliğine sahanın tek hâkimi yaptı.

Spor gazetecisi Jimmy Burns *Kızıllar*'la futbolun İspanya'yı nasıl bir araya getirdiğini ve İspanyol oyun tarzının dünyanın dört bir yanındaki taraftarların kalbini nasıl kazandığını göstermek için futbol tarihini araştırıyor. Kitap boyunca Franco yıllarından günümüzde kadar ilginç anekdotlar; Cruyff, Guardiola, Aragones, del Bosque, Messi gibi figürler; Barcelona ve Real Madrid arasındaki destansı mücadelenin ülke futbolunu ve günlük hayatı nasıl etkilediğine dair detaylar titizlikle inceleniyor.

Yaklaşık 150 yıllık İspanyol futbolunun tarihini, köklerini, siyasetini, boğa güreşiyle bağlantılarını ve hatta Don Quijote'yle ortak kültürel mirasını eşsizce bir araya getiren Burns, konu üzerine şimdiye dek yazılmış en kapsamlı kitaba imza atıyor.